

שבת אמת

תבון לעד

תגובה על עלון הסילופים בדברי קודש הקדשים מוחר"ן זי"ע

שפת אמת

תכון לעד

תגובה על עלון המילופים בדברי קודש הקדשים מוחר"ן זי"ע

חיבור זה אינו מהווה תגובה של גדולי ברסלב, ואינו מייצג כלל לא את חסידות ברסלב, ולא את דעתם של גדולי וחשובי החסידות, אלא אך ורק את דעת כותב השורות, כי גדולי וחשובי החסידות לא ראו כל צורך להתייחס לדברי ההבל הכתובים שם. ועל כן מי שאחר קריאת חיבור זה, יש עדיין בידו נושאים שאינם ברורים לו דיים, שיפנה את שאלתו לחשובי חסידות ברסלב הבקיאים.

תוכן הדברים

עמוד

פרק

תוכן דברים מפורט עם ראשי פרקים מהנכתב בחיבור זה המהווה קיצור לכל חיבור זה..... 12

מבוא..... 23

פתיחה..... 24

שני היסודות המוטעים עליו מושתת אותו עלון..... 24

חלק א המחלוקת והמסתעף:

סילוף שיחת ההתמרה וניצול הזמן..... 25

אודות השיחה אך ורק בספר שלי..... 25

בעניין השיחה "כל אדם צריך להשתדל לקנות את הספר ליקוטי מוהר"ן..... 27

אודות השיחה לעתיד לבא יהיו כולם "לב - בסר - ברסלב" ולא יחמדו איש את רעהו..... 28

שבחי מוהר"ן על גדלותם של הצדיקים המפורסמים של אמת ודברי מוהר"ן והמהרה"י והגר"א על חזק העצום

שגורמים המפורסמים של שקר..... 29

צידוד הנפשות - "להשי"ת"..... 36

השתדלות בקירוב רחוקים - אמונה חדשה ?..... 37

שינוי השיחה צריכים להשאיר תלמידים ואלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים שנאמרה לענין תלמידים לקרבת

אלוקים בלבד, והוא שינה זאת לקרבת מוהר"ן בלבד..... 38

סילופי השיחות המדברות מעניין התמימות בעבודת ה'..... 38

סילוף דברי מוהר"ן בעניין מוהרנ"ת שהוא בעל מחשבה..... 40

תשובת הסטייפלער בעניין אמירת הריני מקשר..... 40

עוד בענין אמירת הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים מספר חיי נפש..... 41

דברי גדולי ישראל לענין המחלוקת על מוהר"ן לפני במאות שנה..... 42

החזון איש: "רבי נחמן היה גדול יותר מכל אלו שחלקו עליו"..... 42

- רבי חיים סינוואני זצ"ל: "מסע המחלוקת משולל כל יסוד ותשתית". 42
- הרה"ק מסאטמאר: "כל מה שמדברים על ברסלב הם שטויות ודברי הבל". 42
- רבי אליעזר זוסיא פורטוגל מסקולען זצ"ל: כל המחלוקת על ברסלב נבעה ממחרחרי ריב. 42
- בעל חלקת יהושע מביאלא זצ"ל: בדור הזה היו גם החולקים דאז מודים שצריכים הרבה ללמוד ספרי מוהר"ן ומוהרנ"ת זי"ע. 42
- גדולי הדור היו לצדו של מוהר"ן ולא הסכימו עם המחלוקת. 43
- עורך העלון הציג לפני הקורא כביכול וכבר נאמרו תלונותיו ע"י הסבא משפולי, על אף שאין כל קשר בין הדברים, והמחלוקת דאז היתה משום סיבות אחרות לגמרי. ואף על אותם עניינים המדוברים אז ביאר מוהר"ן חבל, כך שאין שום תמיהה ושום קושיא. 43
- תלמידי מוהר"ן היו גאונים וצדיקים מופלגים מאד במעלה. 43
- סילוף שיחה בנוגע לתלמידי מוהר"ן החשובים. 44
- התבטאויות מוהר"ן על המחלוקת. 45
- מחלוקת הסבא לא היתה על גדולתו של מוהר"ן. 45
- הנהגת הסבא משפולי בהסתלקותו של מוהר"ן. 45
- עיוות המציאות והזלזול בצדיקים בנושא המחלוקת. 46
- ספרי מוהר"ן התקבלו בתשבחות בכל תפוצות ישראל. 46
- הללוגים על הצדיקים שתמכו במוהר"ן באותה תקופה. 47
- הפלא הראשון הנגלה לעינינו בדבריו שציטט מספר שם הגדולים החדש. 48
- הפלא השני הנגלה לעינינו בדבריו שציטט מספר שם הגדולים החדש. 48
- לפני השואה היו אלפי חסידים ברסלב ובהלוויית מוהר"ן השתתפו אלפי איש. 50
- חסידים ברסלב בדור האחרון הנחילו את דרך מוהר"ן זי"ע לבניהם עד היום הזה. 50
- דברי כזב בנוגע לתקופת המחלוקת ולמסורת חסידות ברסלב. 50
- הסתת עורך העלון להחזיר מחלוקות ישראל כבראשונה. 51
- עניין מחלוקת הרה"ק רבי ברוך על הרבה מהצדיקים ולענייניו על מוהר"ן. 52
- הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז מסביר את דרכיו העלומים בענייני מחלוקותיו על הצדיקים ולענייניו על מוהר"ן. 55

כמה כללים חשובים בענין המחלוקות שבין הצדיקים

המחלוקות שבין הצדיקים היא מחויבת המציאות.....57

ב' לימודים יסודיים וחשובים במחלוקות שעל הצדיקים.....57

סיבות המחלוקות שבין הצדיקים.....58

חלק ב'. קדושי העליון ששחו מומעלתם והמסתעף. כלל ירידת הדרורות הוא כלל עם יוצא מן הכלל.

צדיקים רבים מאד שחו מומעלתם.....60

כמו שאין הבדל בין אם אדם מחלל שבת פעם אחת, או כמה פעמים. ובוראי שצדיק לא יחלל שבת אפילו פעם אחת. כך אין הבדל באיסור מידת הגאווה בין פעם אחת או יותר.....60

צדיקים שהעידו על עצמם שהם המשיח שבדורם שאם היו ישראל שבדורם ראויים היו גואלים את ישראל רב נחמן האמורא: בעל האור החיים הקדוש: רבי שלום שכנא מלובלין – רבו וחתנו של הרמ"א: הגר"א: מוהר"ן.....60

המידה טובה החיונית של יהלך זר ולא פיה הוא לא רק בדיבור אלא גם בכתיבה ובכל עניין חשיבות.....63

העיוותים אודות בן עזאי ומשה רבינו.....63

הענה המזוייפת והענה האמיתית.....65

יסודו הגדול של הסבא מקלם שהעניו האמיתי פעמים עניו ופעמים מתנשא. ואם איננו כך הוא עניו מזוייף.....65

העניו האמיתי יכול להכיר את מעלותיו ועם כל זה להיות עניו מופלג מאד.....66

הראיה הגדולה של רבי אליהו לופיאן בעניין משה רבינו שידע רום ערכו.....66

'שלימות הענה' – 'מידת החשתות' שיוכל לספר בשבח עצמו ללא שום רושם התפעלות בלבו.....66

כ"ו אופנים בהם חכמים השתבחו במעלתם.....67

בעניין הצדיקים שהקפידה עליהם תורה. ועל כך שלשונות 'נתגאו' 'נתגאה' 'מתגאה' ו'מתיהר' התחיל 'מתגאה' 'החזיק טובה לעצמו' המובאים בחז"ל אינם כפשוטם. וכן שהצדיקים עליהם הקפידה תורה גם לא עברו על דברי הפסוק יהלך זר ולא פיה. ודברי חז"ל בזה נאמרו משום וסביביו נשערה מאד. והגזירה עליהם כבר היתה גזירה קדומה ממנו יתברך.....68

הצדיקים עליהם מובא בכל הספרים הקדושים ששחו במעלתם לא פגמו אפילו בדק מן הדק.....69

דברי הקהילות יעקב ביסודות מידת הענה.....69

צדיקים שהתורה הקפידה על ענוותנותם.....69

- 70.....משל למה הדבר דומה לרופא גדול.
- 71.....ענוה יורשת גחנם, כיצד?
- 71דברי האריז"ל שכלל ירידת הדורות, הוא כלל עם יוצא מן הכלל.
- 72.....צדיקים שהתגלגלה בהם נשמת משה רבינו בסוד מ"ה ש"היה ה'וא שיהיה ר"ת משה.
- 74.....חלק מהצדיקים שיצאו מכלל ירידת הדורות.
- 78.....ואל יפלא האדם מזה כי דברים אלו הם כבשוננו של עולם.
- 79.....יפורו הגדול של בעל הלשם.

חלק ג. עניין התשובה והמסתעף.

- 81.....סילוף עניין התיקון הכללי.
- 81.....הבטחת מוהר"ן על מעלת התיקון הכללי בציונו הקדוש באומן.
- 82אודות דברי מוהר"ן על תינוק שיבא לפניו קודם גיל שבע.
- 82.....על המושג צדיקים אמיתיים, צדיק האמת.
- 72.....על השיחה אי אפשר כי אם על ידי הצדיק האמת.
- אודות השיחה שנאמרה לעניין דרכו של מוהר"ן, דרכם של צדיקים, הפחות שבאנשי אני מוליך אותו בדרך של צדיק גדול מאוד.
- 84.....
- 85.....על השיחה אני עושה תשובה בשבילכם שנאמרה על הפגם הידוע.
- 88.....על ידי הצדיקים נשפעים הרהורי תשובה לעם ישראל.
- 88.....ביאור השיחה אני יכול לעשות מכולכם צדיקים נוראים אבל א"כ מי יעבור את ה'.
- בעניין השיחה יש לאל ידי להחזיר כל העולם כולו למוטב, ולא בלבד אנשים פשוטים אלא אפילו צדיקים ואנשים גדולים אני יכול להחזירם למוטב ואף את אומות העולם כולם אני יכול להחזירם לחשם יתברך. אך דיו לעבד להיות ברבו.
- 89.....

חלק ד. סילוף ועיוות דברי מוהר"ן בנושא ספרי החקירות באמונה ובדברי הרמב"ם. וכל המסתעף בזה.

- 90..... אין שום התלוצצות על הרמב"ם בדברי מוהר"ן ועורך העלון הוציא את אותה שיחה מהקשרה.
- 90..... הרקע לדברי מוהר"ן על אזהרתו לא ללמוד בספר מורה נבוכים ובשאר ספרי החקירות באמונה.
- 91..... בעניין הוצאת הדברים מהקשרם בשיחת מוהר"ן אודות המורה נבוכים שהיבר הרמב"ם, ובעניין דברי מוהר"ן על הרמב"ם והרמב"ן.
- 92..... משה רבינו ע"ה הוא בסוד שם הקדוש א-ל-ש-ד-י, כלומר שזכה להיות מרכבה לכך.
- 92..... אפילו באותם שיחות בהם מוהר"ן הזהיר מאד להתרחק מכל ספרי החקירות הרי הוא מזכיר את כבודו של הרמב"ם.. ועורך העלון לא ציטט את השיחה בשלמותה והוציאה מהקשרה.
- 93..... לעניין שיחת מוהר"ן בעניין טעמי המצוות שכתב הרמב"ם.
- 95..... אודות הלשון וחלם לו שהיה 'מתקוטט' כלומר שהיה מקשה על כך.
- 95..... לשונות גדולי הדורות בעניין זה המורים שבעתים מלשון מוהר"ן.
- 97..... על איבוד צלם אלוקים.
- 97..... דברי גדולי הדורות בעניין לימוד בספרי החקירות באמונה.
- 100..... דברי גדולי ישראל על סיבת כתיבת דברים אלו בספר מורה נבוכים.
- 100..... סיכום הדברים.

חלק ה. השמטת מילים, חיבורי קטעי שיחות וסילופם, הוצאת דברים מהקשרם. ופרשנויות מעוותות בשיחות מוהר"ן.

- 101..... על דברי הכזב והשמטת המשך השיחה בעניין לשון הרע.
- 102..... בעניין הסילוף המשונה בדברי מוהר"ן על ממון וביטחון בה' וחיבור השיחות לעוותם על אף שאין כל קשר ביניהם.
- 105..... גדולי הדורות מתבודדים עם ה' ועורכים חשבון נפשם מחוץ לישוב.
- 107..... הסילוף הגדול והמכוון בדברי האריז"ל שכביכול הוא אמר שעל המתבודדים ומתפללים ועורכים חשבון נפשם מחוץ לישוב שורה רוח הטומאה, על אף שדברי האריז"ל נאמרו בהקשר אחר לגמרי.
- 109..... ההתבודדות המעלה העליונה שב'כל העצות' המביאים את האדם לעבודת ה'.
- 109..... על דברי הכזב בעניין האפיקורסים של העיר אומן.
- 110..... על השיחה דרך חדשה.
- 112..... על השיחה אני מנהיג הדור היחידי בהנהגת בני הנעורים.

- 112 אודות הציטוט המוטעה בדברי מוהר"ן על התנאים.
- 113..... אודות השיחה שלא נאמרה מעולם. על דברי מוהר"ן בשם סופר את מעשה ז' במשל החר של זבל.
- גילוי מפתיע, מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד הוא לא רק מ'תורתם' אלא הוא בנוסף גם "חתם סופר" מפורש
- 114..... שהשמחה מצוות עשה דאורייתא.
- 116..... "עיקר השמחה הוא בלב כמ"ש נתת שמחה בלבי".
- על התלונה בעניין האמונה הפשוטה, שנשמות הצדיקים שומעים את בקשות ישראל, כאשר מתפללים בציונים
- 116..... הקדוש.
- 116..... הצדיקים שומעים תפילות עם ישראל בציונים.
- 117 על השיחה ומטה האלוקים בירי.
- 117..... סילוף דברי מוהר"ן בעניין שיחת מוהר"ן לחגאון רבי אהרן רבה של העיר ברסלב.
- 117 על השיחה ועכשיו יש נחל נובע מקור חכמה.
- השמטת התיבות: "בדרך צחות" והפיכת המשל לנמשל בשיחת מוהר"ן שנאמרה כמשל למשכרי עוה"ז בגשמויות
- 118..... וברוחניות.
- 119..... פירוש מוטעה בדברי מוהר"ן שאמר קל לחדש בנגלה מבנסתר.
- 121..... בעניין אמירת תנאי הריני מוסר את כל תנועותי.
- אודות עוון השמחה בשדה התעופה, האיסור החמור הברוך בנגינת הניגון הסוחף מלא הכיסופים של עם ישראל
- לציון קודש הקדשים מוהר"ן זי"ע. 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה ציון הקודש אומנה' קריעת הבגדים, ושלוויות
- הדמעות, כפיפות הקומה, וקול הדממה הדקה, בדרך הנסיעה לאומן לראש השנה בפרט ולקברי צדיקים בחו"ל
- 122..... בכלל.
- אף אם יושב בארץ ישראל ונפשו אוותה להשתטח על קברי הצדיקים בחוץ לארץ, שרי ללכת אדעתא לחזור" (שערי
- 124..... תשובה סימן תקס"ח ס"ק כי בשם פרי הארץ).
- קטיעת שני שיחות באמצע משפט, הוצאת דברים מחקשרם, הדבקתם יחדיו על אף שאין ביניהם כל קשר, כדי לצייר
- 125..... לקורא את מוהר"ן בצורה חמורה עד מאד בענין שבת.
- 127..... העיוותים בנושא החסכמות.
- הצגת דברי מוהר"ן בעניין הרפואה ללא מכלול הדברים שנאמרו בכך. והצגתם לעיני הקורא כביכול והם לא
- 131..... מובנים, על אף שהם פשוטים ומובנים מאד.
- 133..... אודות השיחה שני רוצחים.

סילוף השיחה שאמר שהוא לפעמים איש פשוט שבאותה שעה אינו משיג השגות אלוקות ואין עולה על דעתו שום ספר, כשאר החכמים והלומדים בזמן טרדתם במשא ומתן, בנסיעה, וכדומה, שאין עולה בדעתם חידושים וספרים, וממשיכים לעם ישראל חסדים מאוצר מתנת חנם.....134

התלונה על אבילות הרכיבים התאבים שיסעו עליהם למטרות עליונות.....135

השתלשלות הטעות בספר חיי מוהר"ן החדש בשיחה אפילו אם היה הבעש"ט בעולם וכו'.....135

השלמות

א כח הצדיק גדול מאד ובכוחו לכפר עוונות ישראל, ולהתפלל על הרשעים ולכפר עליהם ולתקנם בתפילתו. ולהעלות את הרשעים מהגהנם לגן עדן, והוא מחזיק בנשמות הרשעים ואינו נותנם לשרו של גהנם.....137

ב כוחם של הצדיקים וביאור דברי חז"ל על ואין מידי מציל.....140

ג עוד בענין תחנוני עורך העלון להחזיר מחלוקת ישראל כבראשונה.....343

ד הטעית קוראי העלון בענין המחלוקת.....146

ה גורמי מחלוקת הסבא על מוהר"ן בהרחבה.....147

ו גורמי מחלוקת הרב מסאווראן על מוהר"ת בהרחבה.....149

ז כל אותם מחלוקות והחרם שהיה בתקופת מוהר"ת אינם רלוונטיים לחיום.....151

אודות שאר הסילופים והעיוותים.....152

קיצור הספר

תוכן דברים מפורט עם ראשי פרקים מהנכתב בחיבור זה

המחווה קיצור לכל חיבור זה. [לא ניתן להבין את הדברים על בורים מקיצור זה]

פרק	עמוד
מבוא.....	23
פתיחה.....	24
שני היסודות המוטעים עליו מושתת אותו עלון: א. אפשרות הבנת מעשי הצדיקים. ב. הכללת הקבוצות בתנועתו של מוהר"ן.....	24

חלק א המחלוקת והמסתעף:

סילוף שיחת ההתמדה וניצול הזמן. שיחה שנאמרה לענין ניצול הזמן הוצאה מהקשרה ונכתבה באופן שסותר את כל ספרי מוהר"ן אודות שלימות התורה. ובעלון הוצאה שיחה זו מהקשרה לגמרי, והדברים פורשו בצורה ההפוכה מן האמת, ואינה מתקבלת על ההגיון, ומוכחשת משיחות רבות אחרות, אפילו לפי פרשנותו המוטעית בשיחה זו. שהרי על עניין זה ישנם כמה שיחות, שהרי בשיחות הר"ן שיחה ע"ז מובא שכבר בימי נערותו ידע את השולחן ערוך לא רק על פי התלמוד אלא אף על פי הסוד שהוא שלימות ממש בידעת השו"ע בפרט וכל דיני התורה בכלל, וכל זה בימי נעוריו. זולת שאר גדולתו הנוראה שאין לשער. ושיחה זו נכתבה ללמדינו על חשיבות ניצול כל רגע ורגע מהזמן, וכמה שאפשר להספיק ללמוד במספר מועט של רגעים. ושיחות מעין אלו ימצא כל קורא, רבות בספרי מוהר"ן, כגון בשיחה ע"ז שם שח מוהר"ן על חובת ניצול כל רגע ורגע לתורה, ושם בשיחה ע"ז מובא שמוהר"ן אמר לתלמידיו שצריך לנצל כל רגע ורגע לתורה, ושברגעים הספורים בהם הציבור מכינים עצמם לתפילת שחרית, קיימת מציאות להספיק ארבע דפי שו"ע עם הנוש"כ מילה במילה. וראה עוד בפנים בהרחבה.....

אודות השיחה אך ורק בספר שלי. שיחה שנאמרה לענין לימוד ספר מוסר לומר שספרו של מוהר"ן מושלם בכל מידות טובות ובכל עצות לקרבת אלוים נהפכה כאילו אך ורק בספר שלי:.....

בעניין השיחה "כל אדם צריך להשתדל לקנות את הספר ליקוטי מוהר"ן. שיחה פשוטה שנאמרה מסיבת שספרו של מוהר"ן יכול להביא את האדם לקיום כל התורה כולה וכדברי רבי ישראל סלנטר במעשה דומה לזה.....

אודות השיחה לעתיד לבא יהיו כולם "לב – בסר – ברסלב" שנאמרה לעניין שבעת הגאולה לא יחמדו איש את רעהו וכמעשה התם שהיה אומר זה מעשה שלו וזה מעשה שלי. הוצאה מהקשרה.....

מוהר"ן הרבה לשבח את גדלותם של הצדיקים המפורסמים של אמת בחיי מוהר"ן אות תקנ"ג ובעוד מקומות. ודברי מוהר"ן נאמרו על המפורסמים של שקר וכן הם דברי המהרח"ו והגר"א. ובאותו עלון סילף העורך את כל ענין זה לגמרי.....

ציוד הנפשות" – "לחשי"ת". מוהר"ן אמר מפורשות שלא איכפת לו שיאמרו את כל דברי תורתו שלא בשמו מה שמוכיח לעין כל את גודל עיוותו את כל דברי מוהר"ן.....36

סילוף..... שהנערים בקל לחשוב אותם". למוהר"ן או לחשי"ת??? שיחה שלימה מעל 11 פעמים בה כתוב לקרב לחשי"ת צוטטה שם כביכול וכל דברי מוהר"ן שאמר לקרב את הנערים הוא משום שיותר קל לקרב אותם אליו. כי הם ישתכנעו יותר מהר לבא לשולחן השבת של מוהר"ן. על אף ששיחה זו נאמרה לענין קירוב אך ורק לחשי"ת.....36

השתדלות בקירוב רחוקים – אמונה חדשה?.....37

שינוי השיחה צריכים להשאיר תלמידים ואלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים, שיחה שנאמרה לענין המשכת תלמידים לקרבת אלוקים בלבד, שינה זאת עורך העלון לקרבת מוהר"ן בלבד.....38

סילופי השיחות המדברות מעניין התמימות בעבודת ה' שיחות שנאמרו על השיבות התמימות בעבודת ה' עוותו לגמרי על תמימות מוזרה של להמשיך להאמין במוהר"ן על אף תלונותיו של עורך העלון.....38

סילוף דברי מוהר"ן בעניין מוהרנ"ת שהוא בעל מחשבת. עוות שיחה מפורשת ללא בוש. שיחה שכתוב שם שבעל מחשבה הוא מהמעבדים לתשובה סלפה ועוקמה לכך שמאחר והוא בעל מחשבה ובוודאי יחשוב על קנטוריו של עורך העלון, יהיה קשה לו להשליך שכלו ועב"ז הצליח מוהרנ"ת והשליך שכלו לגמרי עוות עצום.....40

תשובת הסטייפלער בעניין אמירת הריני מקשר.....40

עוד בענין אמירת הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים מספר חיי נפש.....41

דברי גדולי ישראל לענין המחלוקת על מוהר"ן לפני כמאתים שנה.....42

החזון איש: "רבי נחמן היה גדול יותר מכל אלו שחלקן עליו".....42

רבי חיים סינאוני זצ"ל: "מסע המחלוקת משולל כל יסוד ותשתית!".....42

הרה"ק מסאטמאר: "כל מה שמדברים על ברסלב הם שטויות ודברי הבל!".....42

רבי אליעזר זוסיא פורטוגל מסקולען זצ"ל: כל המחלוקת על ברסלב נבעה ממחלוקת ריב.....42

בעל חלקת יהושע מביאלא זצ"ל: בדור הזה היו גם החולקים דאז מודים שצריכים הרבה ללמוד ספרי מוהר"ן ומוהרנ"ת זי"ע.....42

גדולי הדור היו לצדו של מוהר"ן ולא הסכימו עם המחלוקת. ועורך העלון הפך את כל המציאות שהיתה כדי שתתאים לו לצורך ענייניו האישיים.....43

עורך העלון הציג לפני הקורא כביכול וכבר נאמרו תלונותיו ע"י הסבא משפולי, על אף שאין כל קשר בין הדברים, והמחלוקת דאז היתה משום סיבות אחרות לגמרי. ואף על אותם עניינים המדוברים אז ביאר מוהר"ן הבל, כך שאין שום תמיחה ושום קושיא.....43

תלמידי מוהר"ן היו גאונים וצדיקים מופלגים מאוד במעלה. ועורך העלון הפך את המציאות.....43

סילוף, שיחה בה אמר מוהר"ן שהתפלל מתחילה מפני מה יהיה כך שאין להם חשיבות בעולם. סולפה לומר שהם לא חשובים באמת. על אף שכל ילד יבין מיד את העיוות שאם אכן כן מה התפלל על כך מוהר"ן ודאי שהם לא יהיו חשובים כי הם אכן לא חשובים. ואותה שיחה היא ממש החיפך הגמור. שהיות ואליבא דאמת הם אכן חשובים מאד א"כ פלא גדול מדוע יהיה כך שהעולם לא מעריך אותם כפי שהיה מן הראוי וקושיא זו היא עצומה ומופלגת על כל נושא המחלוקת שעל הצדיקים.....44

התבטאויות מוהר"ן על המחלוקת שמחלוקת זו זו היא מלחמת חס"מ נגדו ובכל הדורות ידוע שהס"מ מתלבש עצמו אפילו בצדיקים כדי לחלוק על צדיקים אחרים.....45

מחלוקת הסבא לא היתה על גדולתו של מוהר"ן, והתבטא כמה פעמים שמוהר"ן צדיק ולא כפי שצייר זאת בעלון שהוא טען שהוא החיפך הגמור ואותה שיחה שכתוב שם שהמתנגדים בודים עליו הכוונה שני החזנים וחליצנים שהצטרפו אליהם באותה תקופה.....45

הנהגת הסבא משפולי בהסתלקותו של מוהר"ן. הסבא בכה מאד בפטירתו של מוהר"ן.....45

עיוות המציאות, וחלזול בצדיקים בנושא המחלוקת.....46

ספרי מוהר"ן התקבלו בתשבחות בכל תפוצות ישראל.....46

הלגלוגים על הצדיקים שתמכו במוהר"ן באותה תקופה.....37

א. לקח מספר שם הגדולים החדש רק מה שזנח לו והתעלם ממה שכתוב שם בגדולת מוהר"ן.....38

ב. לקח מספר שם הגדולים החדש. רק לומר לקורא שהסבא משפולי היה מפורסם (אין בכוונתנו לערער על כך) ולענין שאר הצדיקים שמוכרזים בחיי מוהר"ן שתמכו במוהר"ן כתב שלא היו מפורסמים והתעלם מספר שם הגדולים החדש שכתוב שם שהם היו מפורסמים מאד.....38

סילוף עובדות: לפני השואה היו אלפי חסידים ברסלב ובחלויית מוהר"ן השתתפו אלפי איש והוא כתב שזה התחיל רק עכשיו על ידי בעלי התשובה שנתנו הכשרם. כך לשונו.....50

סילוף עובדות: חסידים ברסלב בדור האחרון הנחילו את דרך מוהר"ן זי"ע לבניהם עד היום הזה. הוא כתב שלא. חיפך המציאות.....50

כמה וכמה דברי כוזב נכתבו שם בנוגע לתקופת המחלוקת ולמסורת חסידות ברסלב.....50

הסתת עורך העלון להחזיר מחלוקות ישראל כבראשונה. אולם זה לא יעזור לו כי המחלוקות באותה תקופה היו משום כמה מעשים שונים שקרו באותו מקום והיא לא קשורה כלל לקנטוריו שם.....51

עניין מחלוקת הרה"ק רבי ברוך על הרבה מהצדיקים ולעניינינו על מוהר"ן.....52

הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז/ מסביר את דרכיו העלומים בענייני מחלוקותיו על הצדיקים ולעניינינו על מוהר"ן שעשה זאת משום פיקוח נפש כדי שהם לא יסתלקו קודם זמנם כמו הרה"ק רבי שלום מפרביטש

57.....המחלוקות שבין הצדיקים היא מהיבט המציאות

ב' לימודים יסודיים וחשובים במחלוקות שעל הצדיקים.....57

58.....סיבות המחלוקות שבין הצדיקים

חלק ב. קדושי העליון ששחו ממעלתם והמסתעף. כלל ירידת הדורות הוא כלל עם יוצא
 מן הכלל.

צדיקים רבים מאד שחו ממעלתם.....60

כמו שאין הדבר בין אם אדם מחלל שבת פעם אחת, או כמה פעמים. ובמוראי שצדיק לא יחלל שבת
אפילו פעם אחת. כך אינו הדבר באיסור מידת הנאצה בין פעם אחת או יותר.....60

צדיקים שהעידו על עצמם שהם המשיח שבדורם שאם היו ישראל שבדורם ראויים היו נוֹאֲלִים את ישראל
 רב נחמן האמורא: בעל האור החיים הקדוש: רבי שלום שכנא מלובלין – רבו וחותנו של הרמב"א: הגר"א: מוהר"א.. 60-

המנייה טובה החיונית של יהללך זה ולא פיד הוא לא רק בדיבור אלא גם בכתיבה ובכל עניין חשיבות⁶³

העיונות אינן אודות בני עזאי ומשה רבינו

65.....העצום המזוהה והעצום המזוהה

יסודו החדול של הסבא מקלם שהעניו האמיתי פעמים עניו ופעמים מתנשא. ואם איננו כך הוא עניו
מזויף.....65

הענין האמיתי יכול להכיר את מעלותיו ועם כל זה להיות ענין מופלג מאד.....66

הראיה הגדולה של רבי אליהו לזכריו בענייני משה רבינו שידע רום ערכו..... 66

66.....'שלימות העונה' – "מידת השתנות" שיוכל לספר בשבח עצמו ללא שום רושם התפעלות בלבד.

כ"ו אופנים בהם חכמים השתבסו במעלתם

בעניין הצדיקים שהקפידה עליהם תורה. ועל כך שלשונות 'בתנא' 'בתנאה' 'ומתיהר' התחיל 'מתנאה'

- הפסוק יהלך זר ולא פיר. ודברי חז"ל בזה נאמרו משום וסביביו נשערה מאד. והגזירה עליהם כבר היתה גזירה קדומה ממנו יתברך.....68
- הצדיקים עליהם מובא בכל הספרים הקדושים ששחו במעלתם לא פגמו אפילו בדרך מן הדרך.....69
- דברי הקהילות יעקב ביסודות מידת הענוה.....69
- צדיקים שהתורה הקפידה על ענוותנותם.....69
- משל למה הרבר דומה לרופא גדול. שמגדל ענוותנותו לא יתלה שלט על פתחו שהוא רופא גדול כדי שיבואו אליו החולים, וכל זה מגדל צדקותו וענוותנותו, אין הוא עניו אלא רוצח! ודמי העיר תלויים בקולר על צווארו ועל אחריותו! על אחת כמה וכמה ברופא תחלואי הנפש.....70
- ענוה יורשת נהנם, כיצד?.....71
- דברי האריז"ל שכלל ירידת הדורות, הוא כלל עם יוצא מן הכלל.....71
- צדיקים שהתגלגלה בהם נשמת משה רבינו בסוד מ'ה ש'חיה ה'וא שיחיה ר"ת משה.....72
- חלק מהצדיקים שיצאו מכלל ירידת הדורות.....74
- ואל יפלא האדם מזה כי דברים אלו הם כבשוננו של עולם.....78
- יסודו הגדול של בעל הלשם79

חלק ג. עניין התשובה והמסתעף.

- סילוף עניין התיקון הכללי. כתב שמרבה המבשלה כאילו ומדובר על תיקון למזיד שיחטא ויאמר תיקון הכללי על אף שהתיקון הכללי נאמר על שוגג ולא על מזיד.....81
- הבטחת מוהר"ן על מעלת התיקון הכללי בציונו הקדוש באומן שנאמרה בכלליות יותר אבל עם תנאי: "וכלבד שיקבל על עצמו שלא ישוב עוד לאיולתו".....81
- אודות דברי מוהר"ן על תינוק שיבא לפניו קודם גיל שבע.....82
- על המושג צדיקים אמיתיים, צדיק האמת...שנקראים כן הרבה מהצדיקים המופלגים וגם תלמידי הבעש"ט נקראים כן.....82
- על השיחה אי אפשר כי אם על ידי הצדיק האמת.. כי לכך דור מתאימה דרך התשובה לפי כוחותיו של הדור ראה שם בהרחבה.....82

אודות השיחה שנאמרה לעניין דרכו של מוהר"ן, דרכם של צדיקים, הפחות שבאנשי אני מוליד אותו בדרך של צדיק גדול מאד. כי דרכו של מוהר"ן שפלל לתלמידיו הוא דרך שצדיקים עצומים נהגו בה.....84

על השיחה אני עושה תשובה בשבילכם שנאמרה על הפגם הידוע שמובא בזוהר שאין מועיל לזה תשובה. וביאר מוהר"ן שמי שיקבל על עצמו לשוב באמת אין לו לרא מכך כי אף שמצד עצמו אכן אין מועיל לו תשובה עכ"ז כח הצדיקים גדול כל כך והצדיק יכול לעשות תשובה בשביל עם ישראל ולהשלים את אותו מקום אליו התשובה לא מגעת ולתקנו ויהא לאדם תשובה אפילו על עוון חמור זה. ועל כן אין לו לאדם אלא לשוב בתשובה באמת ובכח זכות הצדיקים אין לו לדאוג ותתקבל תשובתו גם על עוון זה.....85

על ידי הצדיקים נשפעים הרהורי תשובה לעם ישראל. (מאור ושמש).....88

ביאור השיחה אני יכול לעשות מכולכם צדיקים נוראים אבל א"כ מי יעבוד את ה'. כי אם הצדיקים יעזרו את עם ישראל בבחינת איתערותא דלעילא א"כ אנו כמו המלאכים וללא יצר הרע ובביטול הבחירה אין זה שלימות העבודה ונמצא לי זה שהקב"ה בעצם כביכול עובד את עצמו כי הוא משפיע לישראל באיתערותא דלעילא ע"י תפילות וזכות הצדיקים והם עובדים אותו והמעגל הסגור הזה יוצר בעצם בעיה של כביכול והקב"ה אין לו מי שעובדו כי הוא נותן הכל ואין לאדם שום בחירה והאדם עובד אותו באיתערותא דלעילא בלבד והקב"ה עובד את עצמו כביכול כי הכל מה' יתברך לבד ללא שום התגברות היצר מצד האדם.....88

בעניין השיחה יש לאל ידי להחזיר כל העולם כולו למוטב, ולא בלבד אנשים פשוטים אלא אפילו צדיקים ואנשים גדולים אני יכול להחזירם למוטב ואף את אומות העולם כולם אני יכול להחזירם לחשם יתברך. אך דיו לעבד להיות כרבו. דוגמת האר"י הקדוש ורשב"י שהעידו על עצמם שיכולים לתקן את העולם ולא רק את בני העולם הפשוטים אלא אפילו את הצדיקים שיש להם תשובה נעלית והיא תשובת הצדיקים שאין לה שיעור המובא בליקו"מ תורה ו' הנקראת תשובה על תשובה שהצדיק עושה תשובה לעולם על השגתו הראשונה שבייחס להשגתו החדשה עתה הרי גישם בהשגתו הראשונה את אלוותו יתברך ועל כן הוא שוב עושה תשובה על כך ואין שיעור לתשובה זאת והיא התשובה שבגן עדן עין לא ראתה וכו' לצדיקים העצומים וגם צדיקים אלו יכולים לזכות להעלות בדרגתם על ידי הצדיקים האחרים המופלגים אם ישפיעו על כל על כל העולם קרבת אלוותם באיתערותא דלעילא ע"י תפילותיהם ותיקוניהם וכמובא במאור ושמש לעיל.....89

חלק ד. סילוף ועיוות דברי מוהר"ן בנושא ספרי החקירות באמונה ובדברי הרמב"ם. וכל המסתעף בזה.

אין שום התלוצצות על הרמב"ם בדברי מוהר"ן אלא התלוצצות על הטענה האומרת שמשע עשה תחבולות וכו' ועורך העלון הוציא את אותה שיחה מהקשרה.....90

הרקע לדברי מוהר"ן על אזהרתו לא ללמוד בספר מורה נבוכים ובשאר ספרי החקירות באמונה.....90

עוד כמה עיוותים והוצאת הדברים מהקשרם בשיחת מוהר"ן אודות המורה נבוכים שחיבר הרמב"ם, ובעניין דברי מוהר"ן על הרמב"ם והרמב"ן.....91

- משה רבינו ע"ה הוא בסוד שם הקדוש א-ל-ש-ד-י, כלומר שזכה להיות מרכבה לכך.....91
- אפילו באותם שיחות בהם מוהר"ן הזהיר מאד להתרחק מכל ספרי החקירות הרי הוא מזכיר את כבודו של הרמב"ם.. ועורך העלון לא ציטט את השיחה בשלמותה והוציאה מהקשרה.....92
- לעניין שיחת מוהר"ן בעניין טעמי המצוות שכתב הרמב"ם.....93
- אודות הלשון וחלם לו שהיה 'מתקוטט' כלומר שהיה מקשה על כך. טענה חזקה שלא לומר שמושה עשה תחבולות וכו' וכן בטעמי המצוות.....95
- לשונות גדולי הדורות בעניין זה המורים שבעתים מלשון מוהר"ן.....95
- על איבוד צלם אלוקים.....97
- דברי גדולי הדורות בעניין לימוד בספרי החקירות באמונה.....97
- דברי גדולי ישראל על סיבת כתיבת דברים אלו בספר מורה נבוכים.....100
- סיכום הדברים.....100

חלק ה. השמטת מילים, חיבורי קטעי שיחות וסילופם, הוצאת דברים מהקשרם. ופרשנויות מעוותות בשיחות מוהר"ן.

על דברי הכוזב והשמטת המשך השיחה בעניין לשון הרע: שציטט חלק קטן משיחה זו וחיברה לשיחה אחרת ולא ציטט את המשך שהוא "ואף על פי כן אמר שטוב יותר שאפילו לפניו לא יספרו לשון הרע כלל", רק כשנזדמן שסיפר אחד לפניו לשון הרע נעשה אצלו בזה עניין אחר לגמרי".....101

בעניין הסילוף המשונה בדברי מוהר"ן על ממון וביטחון בה' וחיבור השיחות לעוותם על אף שאין כל קשר ביניהם. חיבר כמה שיחות שאין ביניהם כל קשר זולת שמדברים על "כסף". ואותם שיחות סולפי לגמרי. ועורך העלון הפך את שיחות אלו לפרשם באופן מוטעה כפי שפירש שם. אלא שכל קורא יבין שהדברים מוטעים לגמרי. שהרי מוהר"ן ז"ע אמר על עוד כמה דברים שהם מסוגלים כמו פדיון, ולא רק על 'כסף' כגון על קימת הצות אמר מוהר"ן שמסוגל כמו פדיון. וכן מוהר"ן ז"ע אמר שיכול לפעול פדיון גם על ידי הרהת טבק, ועיין בליקו"מ תורה מ"א, כמו כן גם מוהר"ן עצמו נתן פדיון כאשר נחלה. זולת מה שבמכתבי מוהר"ן מבואר להדיא שמוהר"ן לא היה איש עשיר וכאשר נסע לארץ ישראל נסע בעניות, ואיה איפה כל הכסף והזהב והיהלומים. שקיבל מוהר"ן על ידי... 'הרהת הטבק'... ועל ידי 'קימת החצות' של הצדיקים המופלגים שנתקרבו אליו. ועוד עיין במכתבי מוהר"ן א' וכן בעוד כמה וכמה מקומות היפך הכתוב שם. ואין צורך להאריך בדברים המוכחשים לכל לומר בספרי מוהר"ן.....102

גדולי הדורות מתבודדים עם ה' ועורכים חשבון נפשם מחוץ לישוב.....105

הסילוף הגדול והמכוון בדברי האריז"ל שכביכול הוא אמר שעל המתבודדים ומתפללים ועורכים חשבון נפשם מחוץ לשוב שורה רוח הטומאה, על אף שבדברי האריז"ל נאמרו בהקשר אחר לגמרי. ואם נשים לב למילת וכו' שכתב שם עורך העלון, כדי לדלג שם כמה תיבות, כי עורך העלון כתב שם בזה"ל: ועוד כתב שם באופן שלא תתמה אם נמצא אנשים מתבודדים ושורה עליהם רוח הטומאה כי סביב רשעים יתהלכון כנזכר שהם רודפים אחר הקדושה כרודף אחר החיים וכו' ואפשר שהם יתדבקו באדם ויטעוהו ויחשוב שהוא רוח הקודש ואינו אלא רוח הטומאה ח"ו. ע"כ מהעלון. עתה נשלים את המילים שהחסיר שם עורך העלון, וכתב במקומם את המילה וכו' והרי הם לפנינו בזה"ל: "כי אין להם חיות אלא משם 'ובפרט בעת היחוד וההתדבקות בנ"ל". כך שנראה מאד שהמילים המסגירות את כוונת הכותב... הושמטו משום מה..... 107.....

ההתבודדות המעלה העליונה שבכל העצות המביאים את האדם לעבודת ה'..... 109..... כתב שמוהר"ן בא לדור בביתו של אפיקורוס. וכתב שמוהר"ן גר בבית אחד יחד עם אפיקורוס 'על אף שאותו אפיקורוס כבר מת שנה קודם לכן'. מה שמצטרף לשורת הכובים הגדולים בעלוננו. וכל זה בנוסף לכך שעצם שאלה זו היא מוטעית כי בכל הדורות התווכחו הצדיקים עם הקתוליקים על אף שהם הזהירו מאוד את עם ישראל להתרחק מהם ומחמונם..... 109.....

עיוות לחלוטין והציג את שיחות מוהר"ן עם שלושת האפיקורסים שיראה לעין הקורא שמוהר"ן פשוט השתעשע עמם ו'מייל' עמם, על כל המשתמע מכך... אלא שגם כאן משום מה 'שכח' עורך העלון לציין שמוהר"ן בכל אותו זמן שעסק ודיבר עמם, התעסק עמם 'להחזירם בתשובה' לפי הדרך המתאימה להם. וראה בכוכבי אור בשיחות וסיפורים (עמ' ז') שכאשר נסתלק מוהר"ן זעקו הם למוהר"ן באנחה שוברת לב: "וכי לכם חסר את הרבי? לנו הוא חסר! אילו היה נשאר בחיים – היינו הופכים לבעלי תשובה וצדיקים גמורים"..... 109.....

המגמתיות הזועקת במה שכתב שם על השיחה דרך חדשה שהיא ישנה: ובקראינו תלונה זה, הזדעזענו זעזוע עמוק, בראותנו שכל כוונת עורך העלון אינה אלא לבזות ולהלעין, ללא שום כוונה אחרת. והדברים נכתבו בחוסר אובייקטיביות משוועת. שהרי על פי ההגיון הישר כאשר אדם אינו מבין את תוכן שיחה זו, ועל מה היא נאמרה. הרי יש לפניו ב' דרכים. שהרי כמו שמוהר"ן אמר שהיא דרך חדשה, הלא הזכיר כמו כן בתוך כדי דיבור: "על אף שהיא דרך ישנה". וא"כ מאי חזית ללכת בדרך עקלתון ולהלעין ולבזות את הקודש, זיל לאידך גיסא ותאמר שהיא דרך ישנה, שהרי מוהר"ן הזכיר את שניהם, והפה שאמר הוא הפה שהתיר. וא"כ האדם אשר הוא "מבקש האמת" אם יבין את שיחה זו מה טוב. וכאשר לא יבין אותה, הרי שאפילו אם הוא לא יודע את היסוד הפשוט לכל, שאין מהרחיקם אחר הצדיקים, ולא לנו מוחם ודעתם הרחוקה מאתנו ברחוק מזרח ממערב. עם כל זה, האדם אשר ניהן עם קצת מידת האמת, לא ילגלג לעולם משיחה כזו על דברי צדיק. שהרי בשיחה זו שני הצדדים שויב, ומדוע שיבחר ללכת בדרך שהיא לא דרכה של תורה ואין היא דרך החכמים. הלא עדיף שילך לדרך הטובה יותר, שהרי כמו שמוהר"ן אמר שהיא "דרך חדשה" כך הוא גם אמר שהיא "דרך ישנה", ואין לך שום צד לכאן יותר מלכאן. ולא נותר לנו אלא לומר, שהמזלזל על צדיק יסוד עולם משיחה כזו, הוכיח סופו על תחילתו, שכל תלונותיו מגמתיים, וחסרים אובייקטיביות לחלוטין. ועל אף שגם בלאו הכי, המגמתיות וחוסר האובייקטיביות מבצבצת מבין כל שורותיו של אותו עלון, עכ"ז אחר תלונותיו משיחה זו על אחת כמה וכמה.

וביאור דברים אלו פשוט מאד להלומד בספר הקדוש והנורא ליקוטי מוהר"ן כי המעיין בו יראה, שאינו רק פירושים יפים על התורה. אלא הוא השגות אלוקות נוראות שלא נתגלו מעולם, והם "התגלות חדש" בעבודת ה', ודרך נפלאה והתחדשות, ו"התגלות חדשה" בתורה, המבוססת ונשענית על הדרך הכבושה והישנה מימי קדם.....110

על השיחה אני מנחם הרור היחירי בהנהגת בני הנעורים לענין דרכו הנפלאה ועצותיו הקדושות המתאימות ביותר לבני הנעורים.....112

אודות הציטוט המוטעה בדברי מוהר"ן על התנאים: ממה שכתוב באותו העלון נראה שתלונתו של העורך לא היתה כיצד יתכן שמוהר"ן יאמר על התנאים שלא זכו להיות נקיים לגמרי. על אף שבאמת מוהר"ן לא אמר כן וכדלהלן. שהרי ממה שכתב שם עורך העלון, נראה שהוא מבין את נסיונות התנאים כפשוטם ממש, משל היו התנאים והאמוראים ויוסף הצדיק אנשים כערכינו ממש. שהתמודדו מול נסיונות תאוה ירודים ופשוטים אשר מקורם מתאוה לשמה ומגפות השכל. וכל תלונות עורך העלון הוא רק על מה שמוהר"ן אמר ש"הוא" זכה לכבוש יצרו לגמרי. ועל זה מכוונים התלונות שם.

ועל כן בלאו הכי אין בתלונה זו ממש, שהרי המעיין בליקוטי מוהר"ן סימן ע"ב יראה שמוהר"ן אומר שמי שיש לו שכל צח כל שהוא, היצר הרע הזה הוא שטות גדול ושנעון ואין צריך שום התגברות לנצח אותו. וממילא גם נופלת כל תלונתו גם בעניין מוהר"ן זי"ע, שגם כן זכה לכבוש את יצרו לגמרי, כי אין בזה שום פלא. כי גם הם זכו וגם הוא זכה. והרבה צדיקים כבשו יצרם לגמרי. וכבר נתבאר שמוהר"ן לא אמר אלא שיש צדיקים שלא זכו לכך לגמרי, והדברים פשוטים לכל שיש הרבה דרגות בצדיקים.

אך עם כל זה, מוכרחים אנו להתייחס גם על תוכן הדברים בזה, משום שהכותב ציטט שם באופן מושגה והוציא את הדברים מהקשרים תוך כדי נתינת פרשנויות לא נכונות. כי כאשר עורך העלון ציטט את השיחה מספר חיי מוהר"ן אות רל"ג הוא שינה את הדברים והדגיש את הקטע הלא נכון, ולא רק זאת אלא שבפרשנותו חיבר וקשר את שיחה רל"ג ושיחה רל"ד מחיי מוהר"ן, וחיבר אותם למקשה אחת. ואף שבציטוט עצמו ציטט את הדברים כביכול כמו שהם כתובים בספר. עם כל זה בדברי פרשנותו שם חיבר וקשר את שני שיחות אלו עד שיצא לו לומר שמוהר"ן אמר על התנאים שלא יצאו לגמרי מתאוה זאת. ועיוות והוסף שמוהר"ן אמר ש... ושאר הצדיקים גם אלו שזכו לא באו למדרגה זו שאיש ואשה שוים בעיניהם כי הם אינם נקיים לגמרי. ומוהר"ן לא אמר כן כלל.

והמעין בשיחה רל"ג יראה שמוהר"ן זי"ע לא רק שלא אמר את מה שכתוב בעלון, אלא אדרבה – עוד גילה לנו מוהר"ן זי"ע שלא היה לתנאים ולאמוראים כלל את הנסיון של רוב בני העולם, אלא יש בזה סודות התורה. כי לפי גדלותם של תנאים כל מה שמובא על נסיונות וכו' אין זה היצחק המגושם של בני אדם כערכינו, אלא הוא מלאך הקדוש. ולא יצר הרע של דמים רעים ח".ו. ולא רק זאת אלא שעוד יש בזה סודות התורה.112

אודות המציאה הגדולה שמצא עורך העלון, שיחה הכתובה בספר חיי מוהר"ן ה'חדש' שנאמרה כביכול על חסידות חב"ד. אלא שהדבר ידוע שהשמטה זאת אינה נמצאת כלל בהשמטות המדויקות. ושיחה זו אינה מופיעה בחיי מוהר"ן 'חמוגה' והמדפיסים את הספר חיי מוהר"ן ה'חדש' הוסיפו שם דברים מעצמם.....113

גילוי מפתיע, מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד הוא לא רק מתורתם' אלא הוא בנוסף גם "חתם סופר" מפורש שהשמחה מצוות עשה דאורייתא.....114

אומר מוהר"ן "עיקר השמחה הוא בלב כמ"ש נתת שמחה בלבי". ולא דווקא בריקודים סוערים.....116

על התלונה בעניין האמונה הפשוטה, שנשמות הצדיקים שומעים את בקשות ישראל, כאשר מתפללים בציונם הקדוש: המעיין במקור שיחה זו שיחות הר"ן שיחה קנ"ו יראה שבציטוט זה, הוין מעצם משמעות הזלזול על עניין "קברי הצדיקים", כביכול ושיחה זו היא מוזרה ויש מקום לחשוב היפך מה שכתוב בשיחה זו, שהצדיקים אינם רק כעוברים מחדר לחדר, ואינם שומעים מה שמדברים בחדר הסמוך. על אף שחלילה לפקפק בכך. עוד נוספו שם המילים "נשאר הוא עם תלמידיו", ושומע מה שמדברים בחדר הסמוך. ומילים אלו לא מוזכרות כלל בשיחה זו, והכותב עצמו הוסיף, כדי להציג את הדברים בצורה שהביא אותה לפרשנותו שם. ולא רק זאת אלא שנראה ממשמעות כתיבתו שם שמוהר"ן אמר זאת 'אך ורק בנוגע לעצמו', בו בעת שמוהר"ן מדבר שם על מעלת קברי 'כל הצדיקים'.....116

הצדיקים שומעים תפילות עם ישראל בציונם. כותב הבן איש חי (שנה ראשונה נצבים) בזה הלשון: "ונוהגים לילך בערב ראש השנה על הקברות, ולומר בקשות שם, ואל ישים מגמתו נגד המתים, אלא יתפלל להשם יתברך, שיתן לו רחמים בזכותם, ויכול להשתטח על קבר הצדיק, ויאמר הריני מבקש מנפש הצדיק הקבור פה, שתתפלל עלי לפני הקדוש ברוך הוא כך וכך" עכ"ל.....116

ציטט רק חלק מהשיחה ומטה האלוקים בידי: באותו עלון ציטט רק את 'תחילת השיחה' שהיא: "סיפר לי איש אחד מאנשי שלומינו כשאמר מוהר"ן התורה במה בה' באותה העת היה הולך בביתו דרכו ואחז מטה בידו ואמר מטה האלוקים בידי, ודחק ומשך התיבות בידי כלומר שבידו מטה האלוקים להטותו כרצונו" ע"כ. ומהדברים שציטטו באותו עלון נראה לעיני הקורא שכביכול מוהר"ן אמר שהמטה שלו הוא מטה האלוקים על כל המשתמע מכך....

אלא שכך הוא לשון השיחה בשלמותה: "סיפר לי איש אחד מאנשי שלומינו כשאמר מוהר"ן זכרנו לברכה התורה במה בה' בסימן ע"ט, באותה העת היה הולך בביתו אנה ואנה כדרכו ואחז מטה בידו, ואמר ומטה אלוקים בידי. ודחק ומשך תיבת בידי, כלומר: שבידו המטה אלוקים להטות כרצונו. כי מרומז שם בהתורה הנ"ל שמטה אלוקים מרמז על הבחירה שהוא בחינת מט"ט מסמריה חיים ומסמריה מות וכו', כמבואר במאמר התיקונים המבואר שם בהתורה הנ"ל, וקצת מרומז ומובן מדבריו הקדושים הנ"ל, שהתפאר שזכה לכבוש הבחירה בידו והמטה בידו להטותו כרצונו", אשרי הזוכה לזה אשרי לו.....117

סילוף דברי מוהר"ן בעניין שיחת מוהר"ן להגאון רבי אהרן רבה של העיר ברסלב והדברים נאמרו בהקשר אחר ולענין אחר לגמרי כאשר יראה כל מעיין בתחילת ספר חיי מוהר"ן ובוודאי שמה שהוסיף עורך העלון וכתב שהוא היה מרבה בהם ומרבה לספר מעלתם זהו עיוות גדול המצטרף לשאר עיוותיו שם117

ביאור השיחה ועכשיו יש נחל נובע מקור חכמה.....117

השמטת התיבות: "בדרך צחות" והפיכת המשל לנמשל בשיחת מוהר"ן שנאמרה כמשל למשברי עוח"ז בגשמיות וברוחניות.....118

פירוש מוטעה בדברי מוהר"ן שאמר קל לחדש בנגלה מבנסתר.....119

בעניין אמירת תנאי הריני מוסר את כל תנועותי. ביאור הנושא ולענין מה נאמר.....121

אודות עוון השמחה בשדה התעופה, האיסור החמור הכרוך בנגינת הניגון הסוחר מלא הכיסופים של עם ישראל לציון קודש הקדשים מוהר"ן זי"ע. 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה ציון הקודש אומנה' קריעת

- הבגדים, ושלושיות הדמעות, כפיפות הקומה, וקול הרממה הדקה, בדרך הנסיעה לאומן לראש השנה בפרט ולקברי צדיקים בחו"ל בכלל.....122
- אף אם יושב בארץ ישראל ונפשו אוותה להשתטח על קברי הצדיקים בחוץ לארץ, שרי ללכת אדעתא לחזור" (שערי תשובה סימן תקס"ח כ"ק כי בשם פרי הארץ).....124
- קטיעת שני שיחות באמצע משפט, הוצאת דברים מהקשרם, הרבקותם יחדיו על אף שאין ביניהם כל קשר, כדי לצייר לקורא את מוהר"ן בצורה חמורה עד מאוד בענין שבת.....125
- העיוותים הרבים בנושא ההסכמות.....127
- הצגת דברי מוהר"ן בעניין הרפואה ללא מכלול הדברים שנאמרו בכך. והצגתם לעיני הקורא כביכול והם לא מובנים, על אף שהם פשוטים ומובנים מאוד.....131
- אודות השיחה שני רוצחים.....133
- סילוף השיחה שאמר שהוא לפעמים איש פשוט שבאותה שעה אינו משיג השגות אלוקות ואין עולה על דעתו שום ספר, כשאר החכמים וחלומדים בזמן טרדתם במשא ומתן, בנסיעה, וכדומה, שאין עולה בדעתם חידושים וספרים, וממשיכים לעם ישראל הסדים מאוצר מתנת חינוך.....134
- התלונה על אבילות הרכבים התאבדים שנסעו עליהם למטרות עליונות...והצגת חלקי שיחה זו ללא ההמשך שמבאר הכל.....135
- השתלשלות הטעות בספר חיי מוהר"ן החדש בשיחה אפילו אם היה הבעש"ט בעולם וכו'.....135

השלמות

- א כח הצדיק גדול מאוד ובכוחו לכפר עוונות ישראל, ולהתפלל על הרשעים ולכפר עליהם ולתקנם בתפילתו. ולהעלות את הרשעים מהגהנם לגן עדן, והוא מחזיק בנשמות הרשעים ואינו נותנם לשרו של גהנם.....137
- ב כוחם של הצדיקים וביאור דברי חז"ל על ואין מידי מצייל.....140
- ג עוד בענין תחנוני עורך העלון להחזיר מחלוקת ישראל כבראשונה.....143
- ד הטעיית קוראי העלון בענין המחלוקת.....146
- ה גורמי מחלוקת הסבא על מוהר"ן בהרחבת.....147
- ו גורמי מחלוקת הרב מסאווראן על מוהר"ת בהרחבת.....149
- ז כל אותם מחלוקות והחרם שהיה בתקופת מוהר"ת אינם רלוונטיים לחיום.....151
- אודות שאר הסילופים והעיוותים.....152

מבוא

מידי פעם מתפרסם עלון – פש'קויל המונה כ-21 עמודים, שורות צפופות, כתובות באותיות קטנות, מלא בסילופים ועיוותים בדברי מוהר"ן. אותו עלון ערוך בנושאים מעורבבים ומבולבלים, לבלבל את דעת הקורא עד שמתוך כל הבלבול וערבוב הנושאים מתערפלת דעתו ונוטה הוא לקבל את הכתוב בעלון. אלא שאם היה מדובר בעניינים של מה בכך יכולנו להתעלם, אולם בעניינינו מדובר לא רק בטעויות שכל מי שהי בטעויות אלו, מסתכן בקל בעוון החמור מכל, הרהור נגד קדושי עליון קדומים. אלא בסילופים ועיוותים הנשרשים בדעתם של ציבור הקוראים, ועלונים אלו צצים מידי פעם. ויש צורך לברר דבר אמת.

ועתה אם היה אותו עלון פש'קויל מופץ נגד אדם מן השורה, הרי שאף שגם מעשה זה הינו עוול גדול, יכול היה אותו אדם לשתוק ולקיים בעצמו ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ולא להשיב על כך. אולם כאשר הדברים מופנים נגד קדושי עליון מקמאי, ועוד שכרוך בזה החמאת הרבים הרי שיש חובה עצומה לגלות לכל שהדברים הכתובים שם הם סילוף ועיוות דברי הצדיקים.

והנה דעתם של תלמידי חכמים רבים שאין כל צורך להתייחס לכך ולהגיב, משום שאין כאן כל מאן דאמר ושום טוען ונמען, ואם באנו להשיב לכל עלון ופש'קויל יכלה הזמן והם לא יכלו.

אמנם אם היה מדובר בשאלות על צדיקים אכן לא היה כל ענין להשיב, כי מי פתי יבא וישאל שאלות על צדיקים. אם הוא שואל כדי ללמוד מהם ניחא. אבל אם הוא שואל כדי להתקף. הרי בכל הדורות הליוז מאד והתקיפו מאד את הצדיקים, ומי חשב בכלל להגיב על כך. אולם מאחר ובעניינינו לא מדובר בשאלות ולא בקושיות ובוודאי לא כדי ללמוד. אלא בסילופים ועיוותים, הצגת חצאי שיחות והוצאתם מהקשרם, צריך ליידע את הקוראים על כך.

חיבור זה נכתב בבחינת אוי לי אם לא אומר, כי על אף שיכולנו להשוב ש"אוי לי אם אומר, כי אולי דברים אלו שיכתבו כאן יגרמו לאי מי חוסר נוחות. אולם בעניינינו על אחת כמה וכמה שאוי לי אם לא אומר ואגלה על הסילופים והעיוותים המחללים את כבוד הצדיקים, ושכל עלונים אלו אין בהם לא קשיא, ולא תמיחה, ולא שאלה, אלא סילופים ועיוותים בדברי מוהר"ן קדוש הקדשים ואוי לנו שכך עלתה בימינו. והלוואי שלא הייתי צריך לבא לזה כלל.

נכון שבדברי מוהר"ן מוצאים אנו יסוד חשוב שעל צדיקים תמיד יהיו קושיות, ונכון שבאותו עלון הוצגו הדברים כביכול ורק על מוהר"ן ישנם שאלות, אולם יסוד זה אינו קשור כלל לעניינינו, כי דברי מוהר"ן בזה הם פשוטים ומבוררים לכל והם מיסודי היהדות שאין אדם עומד על דעתם של החכמים הקדומים. ומשה רבינו אף אמר זאת לישראל (ע"ז ע"ה ע"ב), ודברי מוהר"ן נאמרו בהקשר לשאלות של השגות אלוקות שהוא השיגם ולא יבינם האיש הפשוט, דוגמת שאלה שיכולה להשאל מה הם התיקונים הנעשים בגדל ענין ראש השנה אצלו, וכדומה, שאלות בעניינים נעלים אלו. ועל כך נאמר היסוד הגדול והמובן לכל, שלא נוכל להבין את דעת הצדיקים, כי דעתם לא כדעתינו, ואין אנו יודעים את מה שיודעים הם. אולם התלונות שהזכיר עורך העלון, אינם אלא עיוותים וסילופים. וכאשר יראה כל מבקש אמת שיבדוק את הדברים מתוך אוכייקטיות מוחלטת, וללא כל מינא בלב על אחד המשייך את עצמו לתנועתו של מוהר"ן שאז לבו כבר משוחד והוא כבר לא נקי ממגמתיות, והשוחד יעוור אפילו עיני חכמים 'ויסלף' דברי 'צדיקים'.

חיבור זה נקרא בשם "שפת אמת תכון לעד" ע"ש הפסוק "שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר" (משלי יב) ופירש רש"י שפת אמת תכון לעד – תתבסס ותקיים. ועד ארגיעה – למעט רגע הוא כלה והולך שהשקר אין לו רגלים.

פתיחה

ידוע הפתגם... "כשטפש זורק אבן לבאר, עשרה חכמים אינם יכולים להוציאה".

לסלף וללגלג קל מאד. אבל להעמיד את הדברים על אמיתתן, צריך אריכות גדולה. וכדי שירויץ הקורא בו ויוכל לקרא את מה שכתבתי בצורה מסודרת, חילקתי את הספר לפי נושאים, עם תוכן עניינים מפורט. וכן תוכן עניינים נוסף שהוא קיצור חיבור זה בראשי פרקים. וחילקתי ספר זה לה' נושאים:

חלק א. המחלוקת והמסתעף.

חלק ב. ירידת הדורות כלל עם יוצא מן הכלל, ונושא קדושי העליון ששחו ממעלתם.

חלק ג. ענין התשובה והמסתעף.

חלק ד. סילוף ועיוות דברי מוהר"ן בנושא ספרי החקירות באמונה ובדברי הרמב"ם.

חלק ה. השמטת מילים, חיבורי קטעי שיחות וסילופם, הוצאת דברים מהקשרם. ופרשנויות מעוותות בשיחות מוהר"ן.

והנה זולת סילוף ועיוות השיחות, הרי אותו עלון מיוסד על שני יסודות מוטעים:

א. הטעות בענין דעת הצדיקים הקדומים

הצדיקים אינם שונים מכל אדם פשוט. ויכולים אנו לרדת לסוף דעתו של כל חכם או צדיק ואפילו כאשר מדובר בצדיק שהי מלפני מאתים שנה.

אלא, שבאמת דבר זה פשוט לתשב"ר שהצדיקים מוחם לא כמוחינו, ודעתם לא כדעתינו, ולא נוכל לרדת לעומק דעתם וסיבת מעשיהם, עוד ידוע ומוכח בספרה"ק, שמה שקשה קושיות על הצדיקים, זהו מוכרח להיות. כי הצדיקים מתדמים ליוצרים, וכמו שקשה קושיות על הבורא, כמו כן בהכרח שיהיה קשה קושיות על הצדיק, כי הוא מתדמה אליו יתברך. והרי בעניין הקושיות שקשה על השם יתברך, אדרבא, כך ראוי להיות, שיהיו קושיות על השם יתברך, וכך נאה ויפה לו יתברך לפי גדולתו ורוממותו. כי מעוצם גדולתו ורוממותו, שהוא מרומם מאד מדעתנו, על כן בודאי אי אפשר שנבין ונשיג בשכלנו הנהגתו יתברך. ועל כן בהכרח שיהיו עליו יתברך קושיות, כי כך נאה ויפה להבורא יתברך, שיהיה מרומם ונשא מדעתנו, שעל ידי זה קשה הקושיות כנ"ל ואם היה הנהגתו כפי חיוב דעתנו, אם כן היה, חם ושלום, דעתו כדעתנו. וכן הוא לעניין הצדיקים הקדומים. כך שבאמת לולי שבעיוותים עסקינו, לא היה כל צורך להגיב על הנכתב באותו עלון, אלא שהעלון המדובר אינו אלא סילופים והוצאת דברים מהקשרן בדברי מוהר"ן וכפי שנבארם להלן.

ב. הכללת הקבוצות

באותו עלון הכליל העורך מקבוצות שונות בברסלב על כלל החסידות. והגדיל לעשות שכל מה שמאן-דהו הקורא לעצמו חסיד ברסלב עושה, העמים הוא על כתפיו של מוהר"ן. אלא שאי אפשר לדעת מה היא דרכו של מוהר"ן, מכל עובר – אורח בשוק, ומכל מדבקה 'מפוצצת' המתנוססת לתפארה בכל מקום. משל ציווה על כך מוהר"ן.

חלק א. המחלוקת והמסתעף

**פילוף שיחות מוהר"ן בענין תורה ומוסר. קירוב רחוקים. דברי מוהר"ן הגר"א
והמהר"ח על המפורסמים של שקר. פילופי שיחות התמימות. דברי הסטייפלער בענין
אמירת הריני מקשר**

פילוף שיחת ההתמדה וניצול הזמן

ידוע הסיפור על אותו למדן שקבע קביעה מוצקה ללא עוררין שעל נשים אין איסור לא תרצה, והוכיח זאת מדברי הגמ' בקידושין דף ל"ד שאמרו שם: "גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי" (2). עוד הוכיח אותו "למדן" שישנה מצוות עשה לעבוד עבודה זרה, שהרי כתוב בתורה "ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם!"...

נזכרנו בפלפול משעשע זה כאשר קראנו בעלון את פרשנותו בדברי מוהר"ן בסימן רס"ח בחיי מוהר"ן שם מסופר שפעם אחת סיפר מוהר"ן זי"ע שזה בסמוך התחיל ללמוד שו"ע חושן משפט עם הש"ך והסמ"ע, ולמד בזמן מועט עד סימן צ"א שהוא בערך מאתיים דפים, ואף בזמן מועט זה השיג בקיאות מדהימה בזה.

ושיחה זו נכתבה ללמדינו על חשיבות ניצול כל רגע ורגע מהזמן, וכמה שאפשר להספיק ללמוד במספר מועט של רגעים. ושיחות מעין אלו ימצא כל קורא, רבות בספרי מוהר"ן, כגון בשיחה ע"ו שם שח מוהר"ן על חובת ניצול כל רגע ורגע לתורה, ושם בשיחה ע"ו מובא שמוהר"ן אמר לתלמידיו שצריך לנצל כל רגע ורגע לתורה, ושברגעים הספורים בהם הציבור מכינים עצמם לתפילת שהרית, קיימת מציאות להספיק ארבע דפי שו"ע עם הנוש"כ מילה במילה.

ובדומה לסיבה זו אמר מוהר"ן לתלמידיו שומעי לקחו להתרחק מעשון הטבק משום הביטול תורה הכרוך באותם דקות יקרות של החיפוש אחר הטבק, כי מי שהורגל בכך קשה לו ללא זה, ויש בזה ביטול זמן יקר של תורה. וגם שיחה זו נאמרה בדומה לזה ללמדינו על חובת ההתמדה וניצול הזמן.

ומובא בשיחה ע"ו שכבר כאשר היה מוהר"ן עדיין בימי נעוריו, כבר כל רז לא אנים ליה. עד כדי ידיעת כלל הלכות התורה על פי רזיהם וסודותיהם. וגדלותו של מוהר"ן בתורה עוד בימי ילדותו היו מהמופלאים והנדירים ביותר, כאשר עוד בימי ילדותו כאשר הוא עדיין ינוקא כבן שש חיבר הוא את "ספר המידות" אשר הוא מקיף במקורותיו את התנ"ך ואת הש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים ספרא ספרי מכלילתא ועוד מפרשים, כמו כן ידוע שישנם מאמרים שם שנכתבו כבר אז על פי השגות אלוקות ורוח הקודש, על פי שלימות מוהר"ן זי"ע בקבלה כבר אז. עד אשר לא יפלא שלאחר שנים יבואו גאונים עצומים חלא הם הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין, ורבי נחמן אב"ד טשערין ויחברו מראה מקומות לספר שכתב "ינוקא רבה" כבר שית. וכל זה חוץ מהשגותיו הקדושות הנוראות. "וכל זה כאשר הוא בימי נעוריו ממש" וזולת היותו כבר אז מתקן נשמות מתים, עד אשר כעבור שנים מספר כאשר ראה המגיד מקאניין כמה גליונות מספח"ק "ליקוטי מוהר"ן" אשר אמרם מוהר"ן בהיותו אברך צעיר לימים, הגדירם בהגדרה של "לחם דומיה תהלה" וכינתו "מופת הדור" כהחזוה מלובלין שגם כינתו כן. בו בזמן שבאותו הדור – דעה היו הרבה גאונים עצומים וצדיקים מופלגים. שלא נדבר על הספר הנגנז והספר הנשרף אשר היו השגות גבוהות ונוראות יותר, אשר אין לשער. אשר מוהר"נ"ת שהציין אל תוך מעט מהכתבים, נבחר והשתומם עד מאד, ואמר: שאם לא היה נשרף הספר הנורא "הספר הנשרף" "והיה נרפס, היה כל העולם מתבטלים אליו כי היו רואים גדולתו". וזולת מה שמעולם לא

עמד על מדרגה אחת בעבודת ה', ותמיד רק עלה ונתעלה מדרגא לדרגא. כך מימי ילדותו, עד אותו היום בו הוכרח לפשוט לבוש גופו הקדוש ועלה בסערה השמימה, והוא בן שלוששים ושמונה שנים בלבד. וכל מה שכתבנו בזה אינו אלא טיפה מן היב, ואף זה הוא גנות לעומת גדולתו של מוהר"ן זי"ע, אשר לו דומיה תחילה.

ובעלון הוצאה שיחה זו מהקשרה לגמרי, והדברים פורשו בצורה ההפוכה מן האמת, ואינה מתקבלת על ההגיון, ומוכחשת משיחות רבות אחרות, אפילו לפי פרשנותו המוטעית בשיחה זו. שהרי על עניין זה ישנם כמה שיחות, שהרי בשיחות הר"ן שיחה ע"ז מובא שכבר בימי נערותו ידע את השולחן ערוך לא רק על פי התלמוד אלא אף על פי הסוד שהוא שלימות ממש בידיעת השו"ע בפרט וכל דיני התורה בכלל, וכל זה בימי נעוריו. זולת שאר גדולתו הנוראה שאין לשער. ועתה אפילו אם היינו אומרים שאכן פרשנותו בשיחה זו של מוהר"ן נכונה. הלא כל אחד יבין מיד שאין זה אלא שגיאת הקולמוס בספר חיי מוהר"ן. כך שאפילו לפי דרכו השגויה לפרש את לשון מוהר"ן כך, הלא זו רק שיחה אחת מיני רבים, וגם פירושו המושג בזה אינו אלא מדיוק שדייק בלשונו של מוהר"ן, על אף שתוכן שיחה זו אינה השגת לימודו של מוהר"ן. ובשיחה אחרת שהנושא בה הוא לימודו של מוהר"ן בימי נעוריו, רואים מפורשות שדבריו כאן אינם אלא משגה. ולא יתכן לנצל את קושי הבנת הלשון שם, ולדייק בלשונו של מוהר"ן כמו ב'לשון החומש'. ולהתעלם מכל השיחות ומכל גדולתו העצומה הנוראה של ענק הרוח שבישראל זי"ע, הנכרת בכל צעד בספריו הנוראים. כך שכל הלימוד את שיחה זו ללא להתעמק בה יכול להגיע למסקנא שקיימת שגיאת קולמוס בשיחה זו. אלא שבלאו הכי אין צורך לבא לכך כי לא זה הקשר הדברים באותה שיחה שנאמרה לענין אחר לגמרי.

אודות השיחה אך ורק בספר שלי

בעלון: "כיום כאשר הספר שלי כבר ידוע ונפוץ מחויבים ללמוד אך ורק בספר שלי".

כן ציטט הוא שם את השיחה של "עכשיו שיצא הליקוטי מוהר"ן בעולם אפשר ללמוד אך ורק בספר שלי", כביכול ולדברי מוהר"ן אין צורך ללמוד כלום. לא הלכה, ולא תלמוד. אלא שלא מובן כיצד אפשר להעלות כן על הדעת הרי כאשר אותו אחד ילמד בספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן ובספר שיחות הר"ן (בס' כ"ה כ"ט סב עו), הרי ימצא שם מיד שחובה לבא לידיעת כל התורה כולה, ומוהר"ן לא רק שמוזהיר על לימוד התורה, אלא עוד בזה פותח ספר הליקוטי מוהר"ן. ובשיחות הר"ן ימצא כל מעיין כמה וכמה שיחות נפלאות על גודל החיוב לדעת את כל התורה כולה ממש, זולת מה שעל לימוד הפוסקים הוזהר מאד מאד ביותר מכל הלימודים (שיחות הר"ן כט), ושיחה זו של "עכשיו כבר אפשר ללמוד אך ורק בספר שלי" לא נאמרה לעניין כל הספרים. אלא לעניין חשיבות ספרו של מוהר"ן מצד דברי ה'מוסר' שבו. והיא לא נאמרה בהקשר של למכור את כל הספרים, וללמוד רק בספר שלו, ולא ללמוד הלכה, ולא ללמוד חומש, ואין צריך ללמוד שום ספר אחר. אלא תוכן שיחה זו היא, לעניין לימוד ספר מוסר, שספר הליקוטי מוהר"ן הוא מושלם בעניין דרכי התשובה, ולעניין כלל המעלות הטובות, ואין חסר בו מאומה לשום חיסרון בעבודת ה', ואפשר ממנו לבד להתעלות בעבודת ה' עד לשלימות תפקידו של כל אחד ואחד בעולם. [אמנם כאשר מעיינים אנו בספרי מוהר"ן מוצאים אנו ששיבה גם את ספר הוזהר שסגולתו גדולה ועצומה לעורר את האדם לה' וכן מצינו ששיבה גם את שאר ספרי המוסר המקרבים את האדם לבורא, אבל עכ"פ ספר הקדוש ליקו"מ הוא מושלם להפץ בקרבת אלוקים]

בעניין השיחה "כל אדם צריך להשתדל לקנות את הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן

בעלזן: [שמט] פעם אחת היה משבח את הספר שלו מאוד... ואמר "כל אדם צריך להשתדל לקנות את הספר שלו [ליקוטי מוהר"ן], ומי שאין לו במה לקנות ימכור כל ספרים שיש לו ויקנה בזה הספר שלו, ומי שאין לו ספרים ימכור כר שתחת ראשו ויקנה ספר שלו".

ובדומה להנ"ל הציג הוא שיחה אחרת (שנאמרה בזמן שונה וללא קשר לשיחה הקודמת) בה אמר מוהר"ן שמי שאין לו את ספרו הקדוש ראוי לו שימכור אפילו ספרים כדי לקנות את הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן, כאילו והוא המושך לשיחה של אך ורק בספר שלו. (שאף היא הוצגה שם בצורה לא נכונה ראה לעיל). כביכול ומוהר"ן מדבר שם לגבי אדם שרק עתה מתחיל לשמור יחדות, או שכאילו מדובר בכך אדם שאין לו שום ספר בשום בית כנסת בעירו וזאת ספריו המועטים שיש לו בביתו, ולו אומר מוהר"ן שימכור את כל ספריו, ולא ידע שום הלכה, ולא ישמור לא שבת ולא טהרה, רק העיקר שילמד כל ימי חייו רק 'בספר שלו'. ב'ספר שלו'.... כי הוא חיברו, וזה ספר 'שלו'...

ואף שבאמת אין כל צורך להגיב על כגון זה. ובפרט כאשר כבר הבאנו לעיל מדברי מוהר"ן על חובב ידיעת לימוד 'כל' התורה. עכ"ז נעיין בגוף שיחה זו להבינה על בוריה.

זה לשון שיחה זו: (היי מוהר"ן שיחה שמו"ט) "פעם אחת היה משבח את הספר שלו (ליקוטי מוהר"ן) מאוד, ואמר **שיכולין להיות נעשה בעל תשובה גמור על ידי לימוד הספר שלו**. והיה הפין ומשתוקק מאד שידפיסו ספרו עוד כמה פעמים ויתפשטו בעולם. ואמר: שיהיו בני אדם שילמדו ויתפללו על ידי הספר הזה. ואמר: שמי שישב ויעסוק בספריו רק בלי קנטור וניצחון, ויסתכל בו באמת, אז בודאי יהיו נבקעין אצלו כל גידי קשיות לבבו. ואמר בזה הלשון: "סע וועט אים אלע אדערן מרענען". ואמר שכל אדם צריך להשתדל לקנות הספר שלו. ומי שאין לו במה לקנות ימכור כל ספריו שיש לו ויקנה זה הספר שלו. ומי שאין לו ספרים למכור, ימכור כר מתחת ראשו ויקנה הספר שלו. ונבאר זאת גם מבחינה הלכתית. מובא בכף החיים הלכות בית הכנסת סימן קכ"ג ס"ק צ"ה שכתב האליהו רבה שמותר ליחיד למכור ספרי לימודו, ולהשתמש עם המעות 'לצרכו'. וכתב המשנה ברורה הטעם בזה דעל שלו יש לו כח כשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר כשל ציבור, דמותר להוציא על ידי מכירה זו הדמים לכל מה שירצו, עכ"ל. וכ"ש לעניין 'מכירת ספר לימוד אחד, על מנת לקנות ספר לימוד אחר'. מה עוד כאשר מדברים אנו באופן שיש לאדם אפשרות גישה לכל הספרים היסודיים לכל יהודי, אלא שאינם מונחים בארון הספרים שלו, שכדאי לו מאד שיהיה ספר מוסר זה תחת ידו, כי על ידי לימוד ספר זה הכולל כל מידות טובות ועצות נפלאות לשוב אל ה' יבא לתשובה שלימה ואז ממילא יבא לידיעת ולקיום כל התורה

ובהמשך שיחה זו מובא שאמר: שמאחר וגדול כוחו כל כך להחזיר את האדם העוסק בו ללא קנטור וניצחון, בתשובה שלימה, על כן מי שאין לו במה לקנותו, ימכור כל ספרים שיש לו ויקנה את זה הספר שלו, כי על ידי ספר זה יזכה שיהיה נבקעין גידיו לעבודתו אם יעסוק בהם באמת, ומי שאין לו ימכור כר מתחת ראשו ויקנה הספר שלו, כי יפה חיי עולם מחיי שעה. וכאשר יזכה לתשובה אמיתית ממילא יבא לכל.

ודברי מוהר"ן אלו אינם חדשים, וכן אף מובא בספר המאורות הגדולים שמוחר אחד בעל פרקמטיה גדולה וענפה שאל את רבי ישראל סלנטר וצ"ל שהיות ויש לו רק שעה אחת פנויה ביום ונפשו חשקה ללמוד, מה ילמד אז, ענה לו הגר"ם "תלמד בשעה הזאת תורת המוסר ותיווכח שיש עוד הרבה שעות ביום". ולא אמר לו ללמוד ספרים אחרים ואפילו לא ציווה עליו שילמד חומש. אלא שילמד 'תורת המוסר' המקרבים את האדם לבורא, ואז ממילא יבא לכל. כך שדבר זה פשוט לכל ירא שמי, שהספר החשוב ביותר שיש לאדם לרכוש הוא ספר מוסר המביאו לכל.

[ומאחר והתורה אינה הערכה האמיתית ליראת שמים שהרי יש בה שני דרכים, וכמו שאמרו חז"ל שאף שאם זכה האדם נעשית לו התורה סם חיים, הרי שכאשר לא זכה, לא רק שהתורה אינה סם חיים לו, אלא היא נעשית לו סם המות. להביאו לדרכים מקולקלים. ויתכן ויהיה האדם ידיו רב לו בתורה, ויהיה כירבעם בן נבט שכל חכמי ישראל דומים לפניו כעשבי השדה, ועכ"ז היה חוטא ומחטיא את הרבים, ואמרו עליו שאין לו חלק לעולם הבא. או שיהא כדואג האדומי שהיה ראש הסנהדרין, וגם עליו אמרו חז"ל שאין לו

חלק לעולם הבא. או כאחיתופל שאמרו עליו בתלמוד ירושלמי (סנהדרין נב) אחיתופל אדם גיבור בתורה היה. ועל דואג ואחיתופל יחד נאמר (ישעיה לג יח) איה סופר איה שוקל וגו', איה סופר, שהיו סופרים כל אותיות שבתורה. וכן אמרו במסכת סנהדרין (דף קג) "תנו רבנן מנשה היה שונה חמישים וחמשה פנים בתורת כהנים כנגד שני מלכותו, אחאב שמנים וחמשה, ירבעם מאה". הרי לנו שככה וכמה מרשעי ישראל המפורסמים בדורם היו גדולים מאד בתורה. דואג האדומי, אחיתופל, מנשה מלך יהודה, ירבעם בן נבט, אחאב מלך ישראל. כי לא זכה נעשית לו סם המוות. ומאז ומעולם לא היתה התורה בלבד מודד נכון על גדלות האדם. ואף חכמים כאשר נתנו סימנים להכרת האדם כתבו בשלושה דברים האדם ניכר בכוסו, בכיסו, ובכעסו, ולא נתנו סימן נוסף לומר שניכר בתורתו. כי אין בתורת האדם בלבד. שום הוכחה על היותו אדם גדול באמת. ועל כן בוודאי שספר המביא את האדם לידי יראת שמים הוא קודם לכל. כך השיחה זו פשוטה מאד, שמאחר ומי שיעסוק בספר זה יחיו נבקעין אצלו כל גידי קשיות לבבו. ויוכל לחזור בתשובה שלימה על ידי ספר זה הרי שהוא חיוב ראשון במעלה לקנותו. וסיפר הגאון רבי שמחה זיסל מקלם זצ"ל שפעם אמר לו רבי ישראל סלנטר שכבר אינו זקוק עוד כל כך ללימוד המוסר והוא נבהל ונשתומם מדברי רבו ושקל בדעתו אם חייב לצייט את רבו בזה לאחר זמן אמר לו ר' ישראל שדי לו בשלוש שעות ביום) (המאורות הגדולים ע' פו))

אודות השיחה לעתיד לבא יחיו כולם "לב – בסר – ברסלב" ולא יחמדו איש את רעהו.

כך מוצגים שם דברי מוהר"ן שאמר לעתיד לבא יהיו כולם חסידי ברסלב כאילו שנאמרה לעניין חסידות ואדמורות לאפוקי אחרים, וכאילו שנאמרה כדי ללעוג לכל הצדיקים המופלגים בעולם שאינם נמנים על שולחן השבת של מוהר"ן, אלא שכל מי שהציץ אי פעם בספרי ענק שבענקים מוהר"ן זי"ע יודע, שמוהר"ן לא חיפש שכולם יהיו בשולחן השבת שלו ויקבלו אצלו שיריים. אדרבה, – ההיפך הוא הנכון. כי מוהר"ן הסתיר את גדלותו יותר מכארכע עשרה שנה, כידוע שכבר כאשר היה מוהר"ן זי"ע עדיין ילד יניק מאד בגיל שש לערך, כבר שלט במוחו הנדיר בתלמוד ובמכמני התורה. (ומה שמוכח שהיה בוכה כדי להבין הוא כי כן היה דרכו בעת יגיעתו בתורה עוד קודם לגיל זה, וכן לאחר מכן. ועכ"ז היה ממשיך במנהגו להתייגע במה נדיר וכה וטרח ויגיעת התורה אין קץ ובדמעות כמים עד שבגיל מוקדם זה כבר שלט במכמני התורה בבקיות נדירה מאד) ועכ"ז הסתיר מוהר"ן את גדלותו העצומה מעיני כל אדם, ושנים רבות לא פרסם כלל את ספרו שנתחבר בגיל צעיר שכזה. והמעייין בספר אוצר יראת שמים, יראה כמה שמוהר"ן הסתיר עצמו בכל מיני מצדקי בכל אותם השנים, וברח מכל צל נדנוד של כבוד, ורק לאחר שכבר נתפרסם בעל כרחו (על ידי מעשה שהיה) ונהרו אליו תלמידים שח ממעלותיו, וכדברי הסבא מקלם שנצטטם להלן שהעניו האמיתי הוא זה שפעמים עניו ופעמים מתנשא, וכן הם דברי בעל התפארת שמואל, וכאשר נצטט דבריהם להלן אי"ה.

ולחבנת שיחה זו: זה לשון שיחה זו (שיחה של"ט) "אמר שלעתיד לבא יהיה כל העולם אנשי ברסלב. ובלשון אשכנז אמר בזה הלשון: "לעתיד לבא וועט דיא גאנצע וועלט זיין ברסלביר חסידים". דאיתא במדרש על פסוק ונתתי לכם לב בשר אל תיקרי בשר אלא בֶסֶר, שיחיה כל אחד בוסר בחלק של חבירו, לב בֶסֶר אותיות ברסלב" עכ"ל. [בוסר בחלקו של חבירו פירוש שלעתיד לבא ימאס כל אחד בחלקו של חבירו ותתבטל החמדה הרעה מן העולם].

ודברי מוהר"ן אלו פשוטים מאד, שבעת הגאולה תמלא הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וגר זאב עם כבש ונמור עם גדי ירביץ, וישמח כל אחד ואחד בחלקו, ותתבטל החמדה הרעה מן העולם, שזהו העניין של חסידות 'ברסלב' במשנתו של מוהר"ן לפי זה, וכמו במעשה החכם והתם שסיפר מוהר"ן שכאשר נשאל על מעשה אחרים לעומת מעשיו ענה התם ואמר "זה מעשה שלו וזה מעשה שלי". ושיחה זו נאמרה מצד התיבות לב בשר – ברסלב. שיחא כל אחד בוסר בחלקו של חבירו ותתבטל החמדה הרעה מן העולם. ונמצא שכולם יחיו אנשי "לב בסר" – "ברסלב".

וכאשר מתבוננים בשיחה זו מתחילתה – לסופה. מבינים מיד את פירושה ומשמעותה של שיחה זו לאשורה.

ואלא שגם לעניין שיחה זו, הרי שכל אדם אובייקטיבי ונכון שינסה לבאר שיחה זו מצד הלשון הפשוט של לעתיד לבא יהיו כל העולם חסידי ברסלב, הרי שאף ללא ידיעת הקשירה הנכון של שיחה זו כפי שנאמרה במקורה, ואפילו אם ירצה לפרשה ללא כל הקשר שיחה זו, אלא שיפרש שאכן מוהר"ן אמר שבעת הגאולה יקראו כולם לעצמם חסידי ברסלב ויקיימו עצותיו ויעבדו את ה' לפי דרכו שסלל לכל החפץ בקרבת אלוקים, גם לא יתפלא כלל מתוכן שיחה זו, כאשר הדבר פשוט שבעת הגאולה יכירו הכל ערך הצדיקים וכולם

יעבדו את ה' בדרך הנכונה. ומאחר שהדרך שהדריך מוהר"ן זי"ע את עם ישראל הלא היא דרך התורה והתפילה יחדיו כתרין רעין דלא מתפרשין, וכאשר מובא בשיחות הר"ן אות רפ"ז ובכל ספרי מוהר"ן, פשוט לכל שבזמן הגאולה ילכו כולם בדרך נכונה זו העולה בית קל. אמנם – נכון, שבעצם הם ילכו גם בדרך של שאר הצדיקים וחז"ל, שנהגו בדרך נעלה זו. וכמו כן בזמן הגאולה יכירו הכל גדולת כל הצדיקים על אף שבחייהם לא הכירו ערכם האמיתי. דוגמת מה שאמר מוהר"ן באותה תקופה: "אונזער גרויסקייט און אונזער שיינקייט וועט מען זעהן ווען משיח וועט קומען" – "גדולתנו ותפארתנו יוודעו לעין כל כשמשיח יבוא". (באש ובמים חלק ח' פרק מ"ז) וכמו שיכירו אז את ערך כל צדיק וצדיק לפי ערכו. כך שבלאו הכי אדם או בייקטיבי לא יהא לו שום מקום תמיהה ופליאה משיחות צדיקים בעין אלו. אלא שבלאו הכי שיחה זו נאמרה מצד התיבות "לב בשר – ברסלב", שיחה כל אחד בוסר בחלקו של חבירו, כי בעת הגאולה תמלא הארץ דעה את ה' ויהיו כל ישראל שמחים בחלקם כמובא בחז"ל, ויהא כל אחד בוסר בחלקו של חבירו ונמצא שכולם יהיו אנשי לב בסר – ברסלב]

שבחי מוהר"ן על גדלותם של הצדיקים המפורסמים של אמת

ודברי מוהר"ן והמהרש"ו והגר"א על הנזק העצום שגורמים המפורסמים של שקר

גם נושא זה הוצג באותו עלון תוך כדי עיוות וערבוש נושאים מוחלט. ונרחיב הדיבור בזה:

כאשר מעיינים אנו בספרים הקדושים מוצאים אנו ב' קטגוריות של מפורסמים:

א' מפורסמים של אמת, והם כל גאוני הדורות וקדושי העליון המפורסמים של אמת ממשה רבינו ועד כהיום הזה.

ב' מפורסמים של "שקר", והם אנשים בעלי שכל או בעלי מול, או אנשי קשרים וכו' שהצליחו לעשות 'קריירה' ציבורית, ומראים עצמם לעין כל כאנשים הגונים, אולם אין תוכנם ככרם. פעמים רבות מדובר בתלמידי חכמים, ואף יתכן שיהיו נחשבים לגאונים מכח שכלם המפולפל והאינטלקטואלי שלהם. אלא שכבר אמרו חז"ל על לימוד התורה "זכה נעשה לו סם חיים לא זכה נעשה לו סם המוות.

צדיקים רבים סבלו מידם של אלו במשך הדורות. הרבה מאלו היו מרשעי ישראל המפורסמים לדראון עולם בקרב עם ישראל. והמון העם התמימים היו חולכים שבי אחר למדנותם המציגה אותם כביכול בין שורת הצדיקים, ונפלים ברשתם כציפורים האחוזות בפה. בנוסף היו יהודים רבים שהיו נתונים ללחצים חברתיים, כי מטבעם של דברים היתה החברה מגבה אותם מאוד באשר בכל מקום שהיו חולכים היו הם בעלי הדעה. ועל מפורסמים של שקר אלו מוצאים אנו בספרים לשונות חמורים מאד.

כתב המהרש"ו בהקדמתו לשער ההקדמות בזה"ל: "והנה מה שכתב (ספר התיקונים) בתחילת דבריו, ואפילו כח אינון דמשתדלי באוריתא כל חסד דעבדי לגרמיהו וכו', עם היות שפשטו מבואר, ובפרט בזמנינו זה בעוונותינו הרבים אשר התורה נעשית קרדום לחתוך בה אצל קצת בעלי תורה, אשר עסקם בתורה על מנת לקבל פרס והספיקות יתירות, וגם לחיותם מכלל ראשי ישיבות ודייני מנהדראות להיות שמם וריחם נודף בכל הארץ, ודומים במעשיהם לאנשי דור הפלגה הבונים מגדל וראשו בשמים, ועיקר סיבת מעשיהם היא מה שכתב אחר כך הכתוב "נעשה לנו שם". ככתוב בס' הזוהר בפרשת בראשית דף כ"ה ע"ב וז"ל: על פסוק אלה תולדות השמים והארץ, שחמשה מינים יש בערב רב ומן הג' מינים מהם הוא הנקרא כת גיבורים דעלייהו אתמר המה הגיבורים אשר מעולם אנשי השם, ואינון מסטרא דאילין דאתמר בהון חבה נבנה לנו עיר ומגדל וגו' נעשה לנו שם בבנין בתי כנסיות ובתי מדרשות ושון בהון ספר תורה ועטרה על רישיה ולא לשמה אלא למעבד לון וכו', והנה על הכת הזאת אמרו בגמרא כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שנהפכה לו שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם. ואמנם האנשים האלה מראים תימה וענוה באמרם כי כל עסקם בתורה הוא לשמה". עכ"ל המהרש"ו.

וכתב הגר"א ז"ל: "שני מיני תלמידי חכמים, אחד בעין הדעת, ואחד בעין החיים, ובכולם מתעלם ניצוצין דרעיא מהימנא, והראשון נקרא "עורב" מלשון ערב רב שעליו נאמר (ויקרא י"א מ"א) שקץ הוא לא יאכל דאשתדל בשקצים כמ"ו, והשני נקרא "יונה" וזהו שליח השני דאשתדל בגלותא בתראה דאשתדל לשמה ויביא הגאולה, והוא יהיה בדוחקא, לכך נאמר "עלה זית בפיח" שאמרה יהיו מזונותי מרורין כזית ובידך וכו' (עירובין י"ה:) שלא יהיה פרנסתו על ידי ערב רב, כמ"ש בפר' נשא. וזהו פרשת בהעלותך קנ"ג: ד"ה דשליח אחרת. וראה עוד בספר דברי חיים להרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע בהשמות פרשת ויקהל שכותב שם ש"רובן מהערב רב" ורוצים לשרור על הציבור, וכל מעשיהם רק לגרמיה, לקבל כבוד וממון. והמעיין בספר "בדור האחרון" ימצא שם דברים מבהילים מהרבה גדולי ישראל על נושא זה. כך שלא רק מוהר"ן התבטא קשות על אלו אלא גם מהרש"ו והרה"ק בעל הדברי חיים זי"ע ועוד הרבה מהצדיקים התבטאו עליהם בלשונות חמורים בהרבה.

ובמשך כל הדורות ידענו שיתכן ויהיה האדם ידיו רב לו בתורה, ויהיה כירבעם בן נבט שכל חכמי ישראל דומים לפניו כעשבי השדה, ואיכא דאמר שכל טעמי תורה מגולין לו, (סנהדרין קב.), ועכ"ז היה חוטא ומחטיא את הרבים, ואמרו עליו שאין לו חלק לעולם הבא. או שיהא כדואג האדומי שהיה ראש הסנהדרין, וכמו שדרשו (מדרש תהלים נב) על פסוק (תהלים נב ג) מה תתהלל ברעה הגבור וגו', אתה הגבור בתורה וגבור בחכמה וגבור שבסנהדרין, היאך תתהלל ותתעסק ברעה זו שהיא לשון הרע, והלא אתה מתעסק כל היום בתורה שנקרא חסד א-ל דכתי' (משלי לא כו) ותורת חסד על לשונה, וגם עליו אמרו חז"ל שאין לו חלק לעולם הבא. או כאחיתופל שאמרו עליו בתלמוד ירושלמי (סנהדרין נב) אחיתופל אדם גיבור בתורה היה. ועל דואג ואחיתופל יחד נאמר (ישעיה לג יח) איזה סופר איזה שוקל וגו', איזה סופר, שהיו סופרים כל אותיות שבתורה ואומרים ו"ו דגיהון חציין של אותיות של תורה, דרוש דרש חציין של תיבות, והתגלה חציין של פסוקים. איזה שוקל, שהיו שוקלים כל קלות וחמורות שבתורה. איזה סופר את המגדלים, תלת מאה בעי הוו בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר (סנהדרין קו ע"ב), וכן הוא אומר (תהלים קיט כג) גם ישבו שרים בי נדברו (תורת המנחה לרבי יעקב סקלי כח). וכן אמרו במסכת סנהדרין (דף קג) "תנו רבנן מנשה היה שונה חמשים וחמשה פנים בתורת כהנים כנגד שני מלכותו, אחאב שמנים וחמשה, ירבעם מאה".

כן מוצאים אנו בגמרא יומא ע"ב: "אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו ככרו אינו תלמיד חכם.

וזה לשון מוהר"ן בתורה י"ב ח"א "ולכן הוא תלמיד חכם שד יהודי שתורתו להתייחר ולקנטר, ות"ח כזה נכילה טובה הימנו. ועליהם אמר מוהר"ן את המושג "שדין יהודאין", ומושג זה מובא גם בזהר הקדוש, ובכמה וכמה מספח"ק. וכן בספר אביר יעקב פרשת ויצא. ובספר היכל הברכה מקאמאראנא כתוב רבות על אלו.

אולם כל שיחות מוהר"ן אלו ודומיהם נאמרו על מפורסמים אלו. אבל על הצדיקים הגאונים האמיתיים המפורסמים של אמת' לא דיבר מוהר"ן, ואדרבה מוהר"ן היה מיוודד עמם מאד. כאשר מובא בכל ספרי מוהר"ן זי"ע. ואף שלא את תלמידו רבי זונדל לאסוף מצדיקי דורו הסכמות על הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן והביא עמו למעלה ממאה הסכמות מהם. (אלא שנאבדו ובמשך הזמן נמצאו חמשה אלו שנתפרסמו) ועיין בליקוטי מוהר"ן חלק שני תורה ס"ז שנאמרה במיוחד על הסתלקות הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע. שם הוא מגדירו בשבחים מופלגים ועצומים ביותר.

ומובא בחיי מוהר"ן שיחה תקנ"ג שפעם אחת סיפרו לפני מוהר"ן אודות הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב שלא רצה לילך למקוה בבוקר של חג השבועות עד שיראו לו המרכבה שראה יחזקאל. והתפלל העולם מאד על זה, וגער בהם מוהר"ן ואמר: "ומה זאת לפלא כל כך בעיניכם הלא גם יחזקאל היה בן אדם ילוד אשה וזכה לזה".

עוד מובא שם שמוהר"ן זי"ע אמר עליו "שאלמלא מה שהרה"ק מברדיטשוב זי"ע יושב בברדיטשוב, היה זוכה על ידי עבודתו הגדולה למדרגת הרב המגיד ממעזריטש זי"ע. ויש אומרים שאמר שהיה זוכה למדרגת הבעל שם טוב זי"ע".

עוד מובא שם שמוהר"ן אמר עליו אחר פטירתו שהיה "חד בדרא".

ופעם אחת סיפרו לפניו מצדיק אחד שאמר על המגיד ממעזריטש שבכל הסתכלות שהיה המגיד זי"ע מסתכל, היה רואה כל השבעה רועים. והשיב מוהר"ן ואמר: "על המגיד ז"ל אפשר להאמין הכל", והפליג אז עוד על המגיד הגדול ממעזריטש "בהפלגות ושכחים גדולים".

עוד כתוב שם שהפליג בקדושת מדרגת הבעל שם טוב ז"ל "בלי שיעור וערך כלל".

ובשואמר את תורה ליקו"מ ח"ב ע"ב מעניין המנהיג שצריך שיהיה קדוש ופרוש גדול בבחינת קדושת משה רבינו עליו השלום, אמר: "וסמוך לימינו היה הבעל שם טוב זכרוננו לברכה".

עוד מובא שם שהפליג במעלת קדושת הרב רבי פנחס מקוריין ואמר שהיה איזה זמן שהיה רבי פנחס "חד בדרא".

ופעם אחת אמר "אשרי העינים שראו את רבי פנחס זכרוננו לברכה".

ופעם אחת שבת אחד מתלמידיו של צדיק אחד בברסלב. ומוהר"ן לא היה בביתו, וכשהזכיר לביתו ספרו לו מעניין זה, ושאל: אם נהגו בו כבוד כראוי לו. (אפילו שהתלמיד הזה לא היה מפורסם כל כך בעולם) ואמר להם מוהר"ן: "לאיש כשר כזה לא יספיק לנהוג בו כל הכבוד שבעולם".

ועינינו רואות: שלא רק את הצדיקים עצמם כיבד מוהר"ן זי"ע, אלא אפילו על אחד מתלמידיהם אמר ש"לאיש כשר כזה לא יספיק לנהוג בו כל הכבוד שבעולם".

עוד מובא שם שפעם אחת סיפר מקדושת הרב הקדוש מפולנאה ואמר: "אף על פי שספרו תולדות יעקב יוסף וכן שאר ספריו זכרוננו לברכה כולם קדושים ונפלאים מאד כידוע ומפורסם. אף על פי כן קדושת מדרגת הרב הקדוש מפולנאה זי"ע בעצמו היה למעלה הרבה ממה שנראה ומוכן מתוך ספריו הקדושים".

וכן כשראה את הספר הקדוש נועם אלימלך אמר "שקדושת מעלת הרב הקדוש רבי אלימלך זי"ע נשגבה למעלה למעלה ממה שנראה ומוכן מתוך ספרו הקדוש".

וגם בקדושת אחיו הרה"ק רבי זושיא זי"ע "הפליג מאד".

וכן "הפליג מאד" בקדושת הרה"ק רבי מיכל מזלוטשוב זי"ע. ובקדושת הרה"ק רבי אברהם קליסקער זי"ע. ובקדושת הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטבסק זי"ע. ובקדושת הרה"ק רבי נחום מטשרנוביל זי"ע. ובקדושת הרה"ק רבי שלום מפרוביטש זי"ע. וכן בגדולת שאר תלמידי המגיד ממעזריטש זי"ע. ובקדושת תלמידי תלמידיו זי"ע. כגון הרה"ק מנסכיו זי"ע. והרה"ק מאליק זי"ע. והרה"ק מקאזניץ זי"ע. והרה"ק מלאנצט זי"ע. והרה"ק החוזה מלובלין זי"ע. וכן עוד הפליג בקדושת עוד הרבה צדיקים. "ועל כל אחד אמר הפלגות ושכחים אחרים כל אחד לפי בחינתו ומעלתו". וכן הפליג מאד מאד במעלת הרה"ק רבי אהרן מטיטאב זי"ע והרה"ק מסדילקאב בעל הדגל מחנה אפרים זי"ע.

ומובא בחיי מוהר"ן (סי' תקמ"א) שמוהר"ן אמר: "שהברכה שנוהגין לברך את עצמן אצל גדולים וחשובים הוא דבר יקר מאד וטוב להשתדל לברך את עצמן אצל כולם".

עוד אמר (שם סי' תקמ"ב) "טוב מאד לראות פני כל הצדיקים" "שבדור" כי "צדיקא אנפי שכינתא".

ולא רק זאת אלא שבין תלמידי מוהר"ן עצמו היו גאוניו מופלגים מאד ומפורסמים מאד וכאשר נכתוב על כך לחלן אי"ה.

וכן אחד מתלמידיו הנאמנים הרב נחמן אב"ד משערין חיבר ספרים לשון חסידים ודרך חסידים אשר הם ליקוט משאר ספרי תלמידי הבעש"ט זי"ע.

והמעין בליקוטי הלכות יראה שמוהר"ת מכנה את כל צדיקים אלו לא רק בשם צדיקים אלא "צדיקים אמיתיים". וכן הוא בסימן ס"ז ח"ב לענין הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע.

ולא רק זאת אלא שבתורה ב' אומר מוהר"ן מפורשות שכל הצדיקים שבדור מעלים את התפילה. וכן בנוסח הריני מקשר הידוע אומרים: "לכל הצדיקים האמיתיים שבדורינו ולכל הצדיקים האמיתיים שוכני עפר".

ענה נישג לביאור השיחות בהם מוזכר ענין המפורסמים. וקודם המשיך דברינו בזה נקדים כמה הקדמות חשובות מאוד לענין שיחות רבות של מוהר"ן ובפרט לענין שיחות אלו:

שיחות אלו ודומיהם נאמרו בתכלית הקיצור. ואין לפרש בהם שום פירוש הנוגד את דברי מוהר"ן המפורשים והמורחבים והמבוארים לפרטי פרטים. וזה הוא כלל ידוע בכל התורה ש"ילמד הסתום מן המפורש". ובפרט לענין שיחות מוהר"ן שלא נאמרו בצורה מסודרת אלא מוהר"ת כתב כל דיבור שיצא ממוהר"ן ויתכן מאד שבחלק מהדיבור חסרים פרטים שאולי בדורות עברו עד כהיום הזה, היו אלו דברים מובנים ופשוטים, אולם בדורינו כהיום שישנם מעוותים ומסלפים, יש לדעת כלל ברור זה של 'ילמד הסתום מן המפורש' וכל שיחות מוהר"ן משועבדים לכלל זה.

א. חלק נכבד של שיחות אלו, אם לא כולם, נאמרו בשפת האידיש המדוברת במקומו של מוהר"ן, וידוע

שישנם מילים רבים שנשמעים אחרת בשני שפות אלו. ובאידיש יאמרו אותם בקיצור תחת שם כללי. ובלשון הקודש יהיה צורך לפרש אותם יותר. דוגמת המילה 'מפורסמים' שכאשר היא נאמרת בשפת האידיש היא נאמרה בתור שם 'מושג' למפורסמים 'של שקר'. והשומעים שגם דברו בשפה זו הבינו היטב את משמעותם של הדברים וכאשר מוהר"ן דיבר על הצדיקים דוגמת החוזה מלובלין רבי לוי יצחק מברדיטשוב והבעל התניא, הרי הוא מגדיר אותם תחת השם: צדיקים. או צדיקים אמיתיים. וכאשר נכתבו בקיצור, הרי שגם הם נכתבו באופן זה. ולא הרחיבו את הדיבור בכתיבתם. אולם בזמנינו אנו, גם בזה יש לנו להרחיב הדיבור בזה. ואם תרצה גם כלל זה בעצם משועבד לכלל הגדול שכללים של 'ילמד הסתום מן המפורש' שהזכרנו לעיל.

ב. הצדיקים מופלגים מאד מדעתינו, ויש תורות בליקוטי מוהר"ן שהשומעים חשבו שהם שיחות חולין ולפתע במשיך הדברים התגלה להם שהם עתה נמצאים במעמד של שמיעת תורות מופלגות מאד. ואחיו של מוהר"ן רבי יחיאל התקרב אליו דוקא על ידי זה. כך שחיון מהעובדא ששיחות אלו נאמרו בקיצור יתר. וחיון מכך שלא תמיד יודעים אנו בהקשר למה נאמרו. וזולת מה שהם משועבדות לתורות הגלויות. עוד הם נשגבים מדעתינו ואין מי שיוכל לירד לעמקם. ואולי הם בכלל רק משל לאיזה דבר מה נשגב מדעתינו.

ג. מאחר ושאלות אלו מבוססות על הספר חיי מוהר"ן הרי שחשוב מאד שנדע, שספר זה עבר כמה וכמה מדפיסים והוספות, וישנם שיחות בלתי מדוייקות בספר זה. וזה עתה יצא לאור ספר חיי מוהר"ן 'המוגה' ששם מובאים שיחות מדוייקות.

ולענייננו:

בחיי מוהר"ן מוצאים אנו מספר שיחות לא ברורות בענין זה, שנאמרו לענין המפורסמים שהם של שקר. ולא על הצדיקים האמיתיים תלמידי הבעש"ט וגדולי התורה האמיתיים דאז ודומיהם. ועל אלו אין כל חידוש בהתבטאויות כגון אלו, ובספרים מוצאים אנו התבטאויות המורות בהרבה על אלו. כמובן שכותב עלון שש עליהם כמוצא שלל רב, כי אין כמותם לשרת את מניעיו כמדון זה. ושיחות לא ברורות אלו הם:

- א. שיחה שי"ב "עם הקטן שבאנשי שלומינו יהיה נעשה עמו בעולם מה שלא נעשה עם הגדול שבמפורסמים של עכשיו".
- ב. "אמר, המפורסמים יתקרבו גם כן אליו, וצריך להם ממון הרבה, והם בחינת גרים גרורים שנתגירו מחמת גזירת שמד. ויקנא מאד את המקורבים אליו מכל שכן את מי שזוכה להושיט לו יד. (היינו שמוהר"ן מושיט לו יד ומקרבו)".
- ג. שיחה תקל"ו "אמר לעניין המפורסמים של שקר. כי על הבעל דבר קשה מאד לטרוח עם כל העולם להטעותם מדרך הישר, על כן העמיד מפורסם אחד במקום פלוני ומפורסם אחד במקום פלוני. ואמר על מפורסם אחד שהוא עקר ראש אלף אנשים, שבוודאי לא יקומו בתחיית המתים".
- ד. "אמר תצייר לעצמך הגדול שבדור של עכשיו, לסוף בוודאי יעמוד אצל הפתח ויקנא מאד את המקורבים אליו, מכל שכן מי שזוכה להושיט לו איש להמעלה עשן, היינו 'לולקע'".

ביאור השיחות:

שיחה א. השיחה שאמר מוהר"ן "עם הקטן שבאנשי שלומינו יהיה נעשה עמו בעולם מה שלא נעשה עם הגדול שבמפורסמים של עכשיו". היא שיחה קצרה מאד מאד, ומרוב קיצורה לא נוכל לעיין בה היטב, ולא ברור בשיחה זו האם הכוונה שיהיה נעשה עמו טוב לעתיד כפשוטו, או שיהיה נעשה עמו בעולם כלומר שיעברו עליו דרכי מעבר רבים ושונים ואתגרים מורכבים קודם שיבא לעבודת ה' בבחינת כל משבר וכליך עלי עברו. ומצאנו לשונות דומים ללשון זה על מעברי האדם בזה העולם. ואין אנו יודעים את הכוונה בזה במלואה. ועל כן אף אנו נוכל לפרש את דברי מוהר"ן הקצרים האלו, כמו השיחה האחרת שאותו אמר מוהר"ן לעניין דרכו. או שנפרש אותה לעניין האתגרים בעבודת ה' כפי שכך הוא הדרך לפסגה. אך עכ"ז אין בה כל חידוש. וכבר נתבאר שלשון המפורסמים נאמר בשפת האידיש והוא לשון מקוצר כדרך הדוברים בשפה זו.

שיחה ב. גם כאשר מעיינים אנו היטב בשיחה זו, באים אנו למסקנא ברורה. ששיחה זו מתפרשת אך ורק על מפורסמים של שקר. ובנתבאר לעיל ששיחות אלו נאמרו בקיצור יתר ובשפת האידיש. זולת מה שלא יתכן לפרש פירוש שונה בהם משום סיבות אלו:

- א. 'גרים גרורים' – האם יתכן לומר שזה נאמר על צדיקים נוראים שמוהר"ן היה מיווד עמם מאד.
- ב. הרי גם מתלמידיו של מוהר"ן היו כמה וכמה תלמידים שהיו מקובלים מפורסמים ורבנים מפורסמים.
- ג. מפני מה מוזכר בשיחה זו שאמר מוהר"ן 'המפורסמים יתקרבו ג"כ אליו' הרי הם כבר התקרבו כי בתלמידיו היו כמה וכמה צדיקים ורבנים מפורסמים.
- ד. זולת זאת. מה היה צורך בזה הרי מוהר"ן היה בידידות גדולה עמם. ואפילו בעת המחלוקת היו גדולי הדור לצדו של מוהר"ן זולת הסבא משפולי שנגזרה גזירה ועל ידי אותם שני חזנים ידועים פרצה מחלוקת גדולה וגבה מורא בינו לבין מוהר"ן. ואין לנו השגה בגזירות אלו. אולם לעניינינו במציאות שהיתה אז לא היה חסר למוהר"ן כל קשר עם רבי לוי יצחק מברדיטשוב ועם הבעל התניא ועם רבי אברהם קאליסקער והחזוהי מלובלין ושאר הגדולים דשם, ומוהר"ן אף היה מיווד עמם מאד.

ה. וצריך להם ממון הרבה, צדיקים ברמה כמו אלו שמוהר"ן היה מיווד עמם מאד לא היו צריכים כלל ממון.

ושיחה זו היא פשוטה ביותר כי היא נאמרה על המפורסמים של שקר תאבי הכבוד והממון, והמילה 'מפורסמים' היא שם קיצור לאריכות הלשון 'מפורסמים של שקר', ודבר זה הוא מושג ידוע בכל הדורות, ואין בזה כל חידוש.

שיחה ג. ולענין שיחה תקל"ו שאמר שעל הבעל דבר קשה מאד למרוח עם כל העולם להמעותם מדרך הישר, על כן העמיד מפורסם אחד במקום פלוני ומפורסם אחד במקום פלוני. ואמר על מפורסם אחד שהוא עקר ראש אלף אנשים, שבוודאי לא יקומו בתחיית המתים". בה רואים מפורשות שנאמרה לענין המפורסמים של שקר. ואדרבה משיחה זו רואים אנו כדברינו לעיל ויאמנו דברינו משיחה זו שהרי בשיחה זו פשוט לכל שנאמרה לענין המפורסמים של שקר כתחילת הלשון שם, ועכ"ז כתוב שם הלשון "על כן העמיד 'מפורסם' אחד במקום פלוני ו'מפורסם' אחד במקום פלוני. ואמר על 'מפורסם' אחד שהוא עקר ראש אלף אנשים. ונאמר שם רק לשון 'מפורסם'. כי בשפת האידיש מקובל להגדיר בקצרה מפורסמים של שקר באופן מקוצר "מפורסמים". וכן האנשים הפשוטים שכוחם גדול בפלפול מוגדרי תחת השם 'לומדים' 'למדנים' אולם החכמים האמיתיים מוגדרים תחת השם 'צדיקים' או 'צדיקים אמיתיים'.

שיחה ד. השיחה שאמר מוהר"ן "תצייר לעצמך הגדול שבדור של עכשיו, לסוף בוודאי יעמוד אצל הפתח ויקנא מאד את המקורבים אליו, מכל שכן מי שזוכה להושיט לו אש להמעלה עשן, היינו 'לולקע'". **אינה נמצאת בחיי מוהר"ן המדויק והמוגה.**

ועכ"ז מצוות שימוש חכמים היא מצוה נדירה מאד מאד. וכבר אמרו במסכת ברכות (ברכות דף ז' ע"ב) "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים ע"י אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שימושה יותר מלימודה" ובוודאי שכל צדיק חשש ושמח במצוות יקנא במי שזכה למצוות נדירות אלו. מה עוד שמאחר שגם שיחה זו נאמרה בשפת האידיש, הרי שכאשר ננסה לתרגמה ללשון הקודש, נוכל להבין גם בה, שיתכן מאד וכך מסתבר מאד, ששיחה זו נאמרה לענין ה'גדולים' – דאז, המכונים בדרך כלל תחת השם 'לומדים', שעיקר כוחם ופרסומם היה בתורה וכתבארא. כך שגם שיחה זו לא רק שנאמרה בקיצור יתר, עוד נאמרה בשפת האידיש, ואין ברור למי הכוונה הגדול שבדור של עכשיו, ועל מי נאמרה. וכלל ברזל בדינו לענין כל הספרים שבעולם ש"למד הסתום מן המפורש" ובפרט לענין שיחות קצרות ולא ברורות אלו שנאמרו בשפה אחרת, תחת שמות מושגים כלשון בני האדם. אך עכ"ז כל דברינו בזה מיותרים. מהסיבה הפשוטה שאין שיחה כזו בחיי מוהר"ן המוגה.

ולענין שבחי מוהר"ן יפלא האם כל הצדיקים ששהו בדומה לכך לענו לאהרים.

האם יש לנו צד לומר שבן עזאי שאמר כל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום לעג חלילה לאיזה תנא.

וכן רבא ואבוי ורבי יוחנן שגם הכריזו ואמרו **הריני כבן עזאי**. (כלומר כבן עזאי שהיה אומר כל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום) האם לענו בזה לשאר האמוראים.

או בסוכה גג: כאשר הלל הזקן שמח בשמחת בית השואבה ואמר **"אם אני כאן הכל כאן ואם איני כאן מי כאן"** האם הלעיג על השאר.

או במסכת עירובין גג: אמר רבי יהושע בן לוי **"מימי לא נצחני אדם"** חוץ מאשה תינוק ותינוקת. האם הלעיג על כל אלו שהתנצחו עמו מאז ומעולם חוץ מאותה אשה ותינוקת.

או בבבא מציעא ס"ו ע"א שאמר רב נחמן: **"כולי עלמא לגבי ידידי ברינא דרדקי נינהו"** כל העולם בפסיקת דיני ממונות, תינוקות של בית רבן לעומתיו" והוא אמר זאת גם לגבי רב יהודה שנחלק עמו. האם הלעיג בזה על כל העולם ועל רבי יהודה.

או במסכת ברכות (דף ס"ג) שאמר לחכמים: **"אף אני לא הנחתי כמותי בארץ ישראל"**

או כאשר ראה בן זומא את עם ישראל כולו עם כל חכמיו עולים לרגל להר הבית, ואמר: "ברוך שברא כל אלו לשמשני".

או כאשר אמר רבה בר נחמיני **אני יחיד בנגעים, אני יחיד באהלות**. (בבא מציעא פ"ו) האם הלעיג על שאר החכמים.

או כאשר אמר רשב"י "הנני מעיד עלי את השמים העליונים של העליונים, ואת הארץ הק' העליונה דעליונות, שאני רואה עתה (באדרא), **מה שלא ראה שום אדם מיום שעלה משה בפעם השנייה על הר סיני**, שאני רואה את פני שמאירות כאור השמש המאיר בתקפו, שעתידי לצאת ברפואה לעולם, דכתיב וזרחת לבם וכו'. **ועוד שאני יודע שפני מאירות, ומשה לא ידע, ולא אסתכל**". (אידרא רבה נשא קל"ב ע"ב)

או שם בדף קמ"ד: "בכה רבי שמעון והרים קולו ואמר: אם מתוך דברים אלו שהתגלו כאן נגנזו החברים באידרא בעולם העליון והסתלקו מהעולם הזה, טוב ויפה הוא. **משום שדברים אלו שנתגלו כאן, לא נתגלו לאף אחד מבני העולם**. כי נתגלה על ידינו מה שלא נתגלה מיום שעמדו ישראל על הר סיני. שמע רבי שמעון קול: וכו' אתה רבי שמעון, אשרי חלקך וחלק הברך שהרי נתגלה **לכם מה שלא נתגלה לכל מלאכי עליון**". כלום הלעיג על כל עם ישראל מיום שעמדו על הר סיני שרי המאות האלפים וקני העם ושוטריו וכן חכמי ישראל עד תקופתו. ועל כל מלאכי עליון.

וכן שם: "והרי התגלה לנו מה **שלא נתגלה לקדמונים**. מכאן והלאה כאשר ישאלו, יאמרו החבריא או לדור שרבי שמעון בר יוחאי נסתלק ממנו?".

האם כאשר אמר השאגת אריה "כל חכמי ישראל לפני בקליפת השום חוץ מרבי אליהו הוילנאי". (ויקהל משה עמ' קעב) הלעיג על שאר גדולי דורו.

או כאשר פעם אחת גילה החתם סופר בסוד לבנו ואמר לו "לא מצאתי בין גדולי דורינו אחד אשר יש לו יד כמוני **בחקמת הקבלה**" (חוט המשולש עמ' ק"ב) האם הלעיג בזה על השאר.

או בעת המעשה הידוע מהש"ס בסלאוויטא (מובא להלן בהערות בפרק קדושי עליון ששחו ממעלתם) כאשר התבטא הגאון רבי עקיבא איגר ואמר: "**כבוד התורה אין דעם דור בין איך**" "**כבוד התורה בדור זה, הוא אני**!" האם העליב בזה בשאר גדולי דורו.

או כאשר כותב הרד"ק במכתב להר"י אל פכאד הרופא "ואני אני הוא הבוחר באהבה בהויות אביי ורבא, וזה חלקי מכל עמלי ובהם זקנתי ושבת, ובני הינם אתי בשבתי ובלכתי **"ואין רב בספרד וצרפת מודקדק בדברי חז"ל בחומריהן ובקוליהן יותר ממני"** וכו'. (מכתב זה נדפס "באגרות קנאות" ח"ג של קובץ תשובות) הלעיג על השאר.

ובספר שבחי האר"י שכתוב שם שאמר האר"י לתלמידו בזה"ל: "תמיד כשאני ישן נשמתי עולה למעלה דרך שבילים ונתיבות הידועים לי ומלאכי השרת באים כנגדי ומקבלים נשמתי ומביאים אותי לפני מטטרו"ן שר הפנים והוא שואל אותי לאיזה ישיבה אני רוצה לילך וכו' **ובאותם הישיבות מוסרין לי רזי וגנזי התורה אשר מעולם לא נשמעו ולא נודעו אף בזמן התנאים ע"ה**".

או הבעש"ט הק' שאמר **שעתה כשהוא בעולם העולם עומד במדרגת הרימומות**, האם הלעיג בזה על אחרים לומר שרק כשהוא בעולם ולא משום צדיקים אחרים שגם הם בעולם.

או הרה"ק רבי אלימלך זי"ע. שאמר **אמת כי יש כמה צדיקים בדור, אך כמוני איננו להיות כל מגמתו בלתי לה' לבדו**. האם לגלג ח"ו בזה על אחרים.

או כשהרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע אמר: **תיתי לי בדבר זה אני גדול מכל תלמידי הבעש"ט**, כי אני רואה שכל מאכל ומשקה שהבעש"ט מכניס לפה קדשו, בא להב אש מן השמים ומעלה את המאכל לשמים, ושם אחר מתלמידיו זולתי אינו רואה זאת. האם לזלזל והלעיג על תלמידים אחרים שלא ראו זאת.

או כשהרה"ק רבי הירש לייב מאלק זי"ע אמר **שהוא חר בדרא בחכמה האם הלעיג על שאר הצדיקים**.

וכתוב בספר אביר הרועים (קעב) שאמר הגאון בעל האבני נור שלעניין להיות מבין על דבר הידוע שאדם אומר לחדש בתורה לדעת כמה עמקות ושכליות ופנימיות גנוז בו הוא יחיד בזה בכל העולם כולו. האם הלעיג על כל הגאונים שבעולם

"צידוד הנפשות" – "להשי"ת"

באותו עלון הציג הוא את כל דברי מוהר"ן בעניין קירוב רחוקים בצורה לא נכונה. ואדרבה דווקא מוהר"ן הכריז ואמר שלא איכפת לו כלל שיפרסמו את דברי תורתו ואת כל עצותיו בעבודת ה' שלא בשמו, ואמר בזה הלשון:

"מיר הארט נישט מען זאל רעדן פון מיר, מען זאל שמועסן פון מיר, ער זאל בענטשען ערנסט, דאווענען ערנסט, ס'זאל זיין פון מיין כוח, און ער וועט נישט וויסן אז ס'איז פון מיין כוח".

"לא איכפת לי שתדברו ותשיחו ממני, ושהשני יברך בכונה, ויתפלל בכונה, וכל זה יהיה מכוּחי, והוא לא ידע כלל שזה בא מכוּחי!"

וכן מובא בקונטרס ההוספות שאמר "אני מסכים שתדברו ממני ולא תזכירו את שמי. לא איכפת שאחד מברך ברכת המזון בכונה וזה מכוּחי והוא אינו יודע שזה מכוּחי".

סילוף. שהנערים בקל להשיב אותם.... למוהר"ן או להשי"ת???

ובאותו עלון ציטט שם את שיחה תקמ"ג בחיי מוהר"ן, והביא שיחה זו בלשון זה: "שגם דרכו היה שלא להשתדל לקרב זקנים, רק בני הנעורים, שהנערים בקל להשיב אותם". כך בלשון זה הציטוט שם. ונראה כוונתו לומר שמוהר"ן אמר להשיב "אליו".

ועורך העלון הפסיק באמצע השיחה, ולא המשיך את המשך השיחה שם בתוך כדי דיבור, שהוא: להשיב אותם "להשם יתברך" ואחר כל דבריו שם, פירש את שיחה זו שהכוונה היא להשיב אותם. אליו. וכביכול ושיחה זו נאמרה אך ורק לצורך מוהר"ן. על אף חוסר ההגיון שבדבר, ועל אף מה שזה מוכחש מדברי מוהר"ן וכתבאר.

וזה לשון השיחה במקורה: "כמה פעמים היה מדבר הרבה עמנו, והזהיר אותנו מאד לקרב נפשות 'להשי"ת', להשתדל לדבר הרבה עם בני אדם כדי לעוררם ולהשיבם, לקרבם 'להשם יתברך', ורצונו היה אפילו לדבר עם בני העולם שיחה חולין בעסקי העולם, אולי יצמח ויתגלגל מזה דיבורים שיעוררו אותם 'להשם יתברך', ואפילו אם לא יפעל כי אם תנועה בעלמא, שיכנס בהם איזה הרהור תשובה או התעוררות לפי שעה, גם כן טוב מאד, מכל שכן שיכול להיות שברכות הימים, כשידבר עמהם ויחזור וידבר, אולי יזכה לעוררם באמת 'להשם יתברך' אשר אין דבר גדול מזה, כמובא מכל הספרים בפרט בזוהר הקדוש (שמות קכ"ח) כמו שכתוב שם זכאה מאן דאחד בידא דחייבא וכו' וקודשא בריך הוא משתבח בה בכל עלמין".

עוד כתוב שם בזה הלשון: "ופעם אחת בליל מוצאי שבת עמדנו לפניו עם כמה אנשים מהחשובים שלו, והוכיח אותנו מאד כמה שעות על עניין זה, וסיפר אז הרבה מעניין זה. וגם היה רצונו שיסעו נסיעות בשביל זה כדי לדבר עם בני אדם. ואז כשידיבר מזה להשתדל לקרב נפשות 'להשם יתברך' כנ"ל, אז היה מתלוצץ מאלו המשתדלים לקרב 'להשם יתברך' רק הפחותים במעלה מאד כגון עניים ואביונים ועמי הארצות וכיוצא בזה אנשים השפלים במעלה. כי העיקר הוא להשתדל לקרב 'להשם יתברך' בני האדם הגדולים במעלה שיש להם איזה חשיבות. כי בני אדם כאלו קשה לקרבם מאד, וכשזוכה לקרבם אשרי לו. כי הוא דבר גדול מאד כשמקרב נפשות גדולות 'להשם יתברך', ואז אלו הקטנים והשפלים במעלה נופלים ונמפלים ממילא אליו ומתקרבים 'להשם יתברך', כי מתבטלים לגבי הגדול מהם שנתקרב לדרך האמת 'להשם יתברך'. ושאלתי אותו ז"ל מי הוא הגדול. השיב בחפזון (בדרך גערה על שאני שואל דבר פשוט כזה) מי שהוא למדן יותר חשוב יותר, מי שהוא עשיר חשוב יותר, מי שהוא מיוחד חשוב יותר. והמובן מדבריו היה שכל מי שיש לו איזה חשיבות ומעלה מצד עשירות או מצד חכמה ויחוס, בודאי נשמתו גדולה וגבוהה יותר. וכמו כן יש

לו יצר הרע גדול ביותר, וגם בו תלויים כמה נפשות ביותר. ועל כן העקר להשתדל לקרב מבני הנעורים החשובים שבעיר, כגון בני העשירים ואותן שמוחזקים בלימוד, ואז הקטנים מתקרבים ממילא וכנ"ל. גם דרכו היה שלא היה משתדל לקרב זקנים רק בני הנעורים, כמובא בספר הא"ב (ספר המדות) שהנערים בקל להשיב אותם "להשי"ת" מן הזקנים".

והרואה יראה שאף שכתוב שם חזור ושנה לא פעם ולא פעמיים (לא פחות מ 11 פעמים) "להשיב אותם להשי"ת", עם כל זה שונו שם הדברים.

ולא רק זאת. אלא שבאותו עלון הפסיק הכותב באמצע משפט, וציטט שם רק את המילים: "שגם דרכו היה שלא להשתדל לקרב זקנים, רק בני הנעורים, שהנערים בקל להשיב אותם. – ולא ציטט את המילה הבאה שהיא: – "להשי"ת".

השתדלות בקירוב רחוקים – אמונה חדשה ?

ולפי הכתוב בעלון הרי שמאחר ותלמידי מוהר"ן עוסקים רבות בקירוב נפשות על פי דרכו של מוהר"ן ומפרסמים לכל ישראל את דבריו הנפלאים והמחזקים. הרי שזה מהווה ראיה שדרך מוהר"ן היא דרך חדשה השונה מעיקרי אמונתנו....???

כלומר: על פי תורתנו הקדושה אם יש לעם ישראל דרכים בעבודת ה' אסור לקרב בזה רחוקים ואסור ללמד לעם ישראל את דברי התורה שאמרו הצדיקים, וכאשר אנו רואים צדיק שדברי תורתו מבדרין בעלמא, ואנו רואים דרך מסוימת אליה נמשכים הרבה מהרחוקים, הרי זה סימן שדרך המקרבים שונה מדרך האמונה.

אלא שהאמת ברורה בזה שבוודאי מצד אל תמנע טוב מבעליו, מצוה לכל החפץ להטיב עם חבירו, לגלות לחבירו על כל דבר טוב שיכול להטיב עמו, ומי שאינו עושה כך ודואג רק לטיבותא דיליה, ואינו מגלה לחבירו על עצות טובות להתגבר על היצר. או שאינו מגלה לו הבטחות של צדיקים, שהבטיחו לו שאם יעשה כך וכך ייטיבו עמו טובה נצחית, או שיודע איזו דרך טובה בעבודת ה' ואינו מיידיע בזה את חבירו ומביט רק על עצמו וטובתו, אין זו אלא צרות עין. ואף בשם אכזריות יקרא. כאשר הוא יודע שחברו מפסיד נצח רוחני ונכון לו סבל רב מאד מאד בעוד מספר שנים כי לא ידע האדם את עתו, ולא יחום ולא יחמול עליו להצילו מצרתו. ובוודאי מצוה וחובה על כל אחד לרחם על חבירו ולגלות לו את מה שיכול לעזור לו לתכליתו הנצחית. משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה חולה במחלה חשוכה מרפא, ואחר היפוישים רבים ומאמצים נואשים מצא רופא גדול אשר ריפחו לגמרי ממחלתו והעמידו על רגליו, ולאחר זמן מה רואה הוא את חבירו מתיסר כמוהו באותה מחלה שהיה חולה הוא, הרי פשוט לכל שמחובתו של אותו אדם להודיע לחבירו על אותו רופא גדול ועל התרופה הנפלאה אשר הצילתו ממחלתו. והנמשל מובן...

ובאותו עלון הוצגו הדברים כאילו וכל מי שרק פותח ספר "ליקוטי מוהר"ן" ר"ן מיד ברחובות לקרב אנשים. וגם כאן נכתבו הדברים תוך כדי התעלמות מוחלטת מהנעשה בשטח, כי על אף ש"קירוב רחוקים" הוא דבר גדול ועצום לשלעצמו, הרי שהדברים הכתובים בעלון אינם נכונים בעליל, וכל מי שרק מכיר קצת את המציאות, יודע שרבים מאד מואכזרים, יושבים באחלה של תורה.

ואדרבה אפילו על מוהר"ן גדול תלמידו מוהר"ן מסופר שהשיא את בתו מרת חנה צירל, לר' ברוך מברחילוב, ור' ברוך לא חשב לנסוע לאומן לראש השנה בשנה הראשונה לנישואיו. ומוהר"ן לא רצה להשפיע אפילו עליו שהוא חתנו שיסע לאומן, באמרו: "לקחתיו לחתן ולא לחסיד". (שיח שרפי קודש א תר"ן). כמה שנים היה ר' ברוך מרוחק מחסידות ברסלב, עד שנות הסבל בשעה שגר באותו בית של מוהר"ן. ונזכר אז בעצמו לראות שלא היה שום קשר בין החשמצות והעלילות דאז לבין מוהר"ן הצדיק, דוקא אותה התנגדות שהיתה אמורה להרחיק אנשים מחסידות ברסלב, היא שקרבה את ר' ברוך. (באש ובמים בהערות פרק לג

שינוי השיחה צריכים להשאיר תלמידים ואלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים שנאמרה לעניין תלמידים לקרבת אלוקים בלבד, והוא שינה זאת לקרבת מוהר"ן בלבד.

בעלזן: "כבר לפני כמאתיים שנה נאמרה מצוות רבם להשפיע על העולם ללכת בדרכם: (היי מוהר"ן שע"ג) צריכים להשאיר תלמידים, ואלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים, וכן התלמידי תלמידים יאירו להלן יותר ויותר, וכן לדורות": ע"כ.

וזולת כל הנ"ל בעניין צידוד הנפשות להשי"ת, עוד יש גם בציטוט שיחה זו כשייכת להנ"ל הוצאת דברים מהקשרם, ונצטט את לשון שיחה זו כלשונה וזה לשון השיחה: "אמר: הבעש"ט ז"ל וכמה צדיקים עשו ותקנו בעולם מה שתקנו, ואחר כך כשנפטרו ונסתלקו נפסק הדבר, היינו ההארה שהאירו בתלמידיהם והחזירו להשי"ת לא נמשך מדור לדור רק נפסק. על כן צריכים לעשות דבר שיחיה לו קיום לעד. וכן דיבר עוד פעם אחת שצריכין להשאיר תלמידים, שאלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים, וכן התלמידי תלמידים יאירו להלן יותר ויותר, וכן לדורי דורות". ע"כ.

והרואה יראה, שמוהר"ן זי"ע אומר, שצריך שההארה שהצדיקים מכניסים בתלמידיהם לעבוד את ה', לא תפסק, אלא תמשך לעולם, לקרב את ישראל לאביהם שבשמים בדרך שאותו צדיק הדריכם. והרי לנו, שאין לזה כל קשר לתלונותיו שם. ודברי מוהר"ן זי"ע פשוטים מאוד, והם דברים הכתובים בהרבה ספרים הק', שיש לעם ישראל לעשות כל מה שיכולים, למען לא תשתכח התורה מישראל, ושהארת הצדיקים ודרכם הקדושה, תמשיך מדור לדור ללא הפסק.

סילופי השיחות המדברות מעניין התמימות בעבודת ה'

בעלזן: "אבל כבר אמר ר' נחמן (שכ) שהעיקר להשליך השכל של עצמו לגמרי.

[תצג] כי דרך העולם להקשות קושיות הרבה על הצדיקים ובפרט עליו שהיו מקשים קושיות הרבה, וכיון שידע שהשכל הישר הוא האויב לכן אמר [שכ] "שכל מי שייצית לי ויקים כל מה שאני מצוה יהיה צדיק גדול אך העיקר להשליך השכל של עצמו לגמרי", ועוד אמר [שיח] "להתקרב אלי הוא דבר קשה מאוד כי יש על זה כמה בלבולים ומהשבות הטורדות", ועוד [שכד] כשקרב את ר' נתן אמר שהיה זה קשה מאוד וכו' מחמת שהיה בעל מחשבה אך בכל זאת כתב בכוכבי אור שר' נתן הצליח בזה יותר מכל שאר החברים, והיה מספר שכאשר נתקרב לר' נחמן הניח המוח שלו לגמרי כאילו אין לו שום שכל כלל, הרי שצויה להשליך השכל כי ראה בו אויב, אך פשוט הוא שאין השלכת השכל כביעור חמין שמששרפו כבר אינו בעולם, גם לא כביטול חמין שעכ"פ אינו ברשותו עד שימלך עליו, כי השכל פועל פעולתו ואין מסכים לביטולו רק אפשר לישבו ע"י רוב הסברים ומשלים, אך צריך עוד ריבוי האור בלב עד שיחיה הוא מכה אור השכל, וכל זה תמצא בתורתם" ע"כ. עוד שם והנה כל בר דעת ודאי יכביד על שכלו מאוד מלקבל כל הדברים הנז"ל, כ"ש למי שמכיר דברי חז"ל, אבל כבר אמר ר' נחמן [שכ] שהעיקר להשליך השכל של עצמו לגמרי. ע"כ.

חיבר וקשר כמה שיחות יחד, ועל אף שהם מדברים על תמימות אחרת לגמרי, הציג הוא את הדברים כביכול ומוהר"ן אומר לכל, שמאחר שיש עליו קושיות (היינו מה שמופיע בעלזן) שישליכו כולם שכלם עצמם. ומיד לאחר מכן החלה תחרות עולמית מי יצליח לשרוד על אף כל הקושיות שיהיו כתובות באיזה עלון עוד רבות בשנים. ועל אף שמוהר"ן עצמו הוא זה שמגלה להם שיש עליו עצמו קושיות והקושיות מכוונות דווקא עליו. לא על צדיקים אחרים. ועל כן הוא מצווה עליהם שהם חייבים להתקרב אליו ללא כל סיבה. ועל השאלה מדוע להתקרב אליו, יש להם להשליך שכלם לגמרי.... ולהתקרב אליו סתם... ורק מוהר"ן הצליח להשליך שכלו לגמרי באמת.

והאמת שקשה להבין את ההגיון באותו עלון, זולת אם נשליך שכלינו לגמרי לגמרי...

כך שאין כל צורך להגיב על כך. אך עכ"ז ננתח כל שיחה ושיחה שהזכיר שם ונראה כיצד לא הושארה שיחה אחת שלימה ללא שינוי. עד לבלי הכר.

כל שיחות אלו נאמרו לעניין תמימות אחרת לגמרי. וללא כל קשר להתקרב אליו דווקא, וכבר הבאנו לעיל שדווקא מוהר"ן הוא זה שהכריז ואמר "לא איכפת לי שתדברו ותשיחו ממני, ושהשני יברך בכונה, ויתפלל בכונה, וכל זה

יהיה מבוהי, והוא לא ידע כלל שזה בא מבוהי!" כלומר כל מה שהמליץ על קיום עצותיו נאמרו אפילו לאדם שלא ידע כלל מי נתן לו את אותה העצה דרכה הגיע לקרבת אלוהים, ולא יגיע לעולם לתנועת ברסלב.

והנה מעולם ידענו שהא"ב של כל איש ישראל הוא, לשמוע לחכמים האמיתיים (אלו שתורתם בבחינת סם חיים וכנזכר לעיל בהרחבה) בהדרכתם בעבודת ה' אפילו יאמר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, ודבר פשוט זה יודע כל ינוקא שבבית רבו. וכל אחד מישראל יודע שהצדיקים מוחם ודעתם רחבה משלנו, והם גיבורי הכח העושים דבר, אינן צדיקים דמתגברין על יצריהון, הם יכולים לקרבינו לעבודתו, כי הם יודעים להדריכנו בדרך הישר, וזולת מה שיש להם סיעתא דשמיא, עוד יודעים הם להדריכנו בבחינת "אין חכם כבעל הנסיון". ועל עבודת ה' ללא חכמות. כבר אמרו במסכת אבות במל רצונך מפני רצוננו. ודבר זה מובא בהרבה ספרי מוסר והמידות. וכמו שמוכא בספה"ק על הפסוק: תמים תהיה עם ה' אלוהיך. [ורבים האנשים הצוחים ככרוכיא 'ועשית ככל אשר יורוך' כאשר זה משרת את האינטרסים שלהם (בבחינות למשל)]

בנוסף להנ"ל, המעיין בדברי מוהר"ן בליקו"מ ח"א רנ"ה יראה שכתוב שם בזה הלשון: "כשאדם הוא מאמין בצדיק בלי שום דעת, אפשר לו ליפול מהאמונה. כי מאמונה לבד אפשר ליפול, אבל אם יש לו גם דעת, שמכין גם בדעת, אזי אי אפשר לו ליפול" – – – ודווקא לעניין האמונה בצדיקים דורש מוהר"ן 'אמונה עם דעת'.

וכל שיחות אלו שם נאמרו על עניין עבודת ה' בתמימות, ללא התחכמויות על דברי השולחן ערוך וקיום העצות המביאות לכך ללא התחכמויות והתחמקויות. אלא לקיים הכל בפשיטות.

א. ובאותו עלון צוטטו דברי מוהר"ן שאמר "לכנוס אצלי ולהתקרב אלי הוא דבר קשה מאד ואפילו בני עצמם, וכי יש יותר מקורב מבנים, אפילו הם כל אימת שהפצים לכנוס אצלי יש על זה כמה בלבולים ומחשבות המורדות וכיוצא, והעיקר בשעת ההתחלה, וכל זמן שנקרא התחלה אז הוא קשה מאד להתקרב, וגם אחר כך נעשה מה שנעשה, אך בהתחלה כל זמן שנקרא התחלה הוא דבר נמנע וקשה וכבד מאד לכנוס ולהתקרב" עכ"ל.

וכל אחד מבין מיד, שכונת מוהר"ן בזה היא, משום שבעבודת ה' כל ההתחלות קשות, ועל כן אפילו לבניו ישנם מחשבות ובלבולים שהיצר מערים כמו בכל דבר בעבודת ה', אלא שכל זה הוא רק בהתחלה, כי לאחר מכן הרגל נעשה טבע וכך הוא בכל ענייני עבודת ה' ועבודת המידות. והדברים פשוטים לכל. אלא שעורך העלון הפך את אותה שיחה כביכול ומוהר"ן אמר לאנשיו שלהתקרב 'אליו' ישנם הרבה מחשבות המורדות משום תלונותיו הוא. על אף שלא יתכן לפרש כך את הדברים לא רק משום הוצאת הדברים מהקשרם, ולא רק משום הנ"ל. אלא שבנוסף לכך כיצד יתכן שתוכן שיחה זו היא שמוהר"ן מכריז קבל עם ועדה שלהתקרב אליו יש מחשבות המורדות משום אותם תלונות המופיעות בעלון. הרי אין לכך כל צורך, וזה לא הגיוני בעליל.

ובכלל – מדוע הבלבולים והמחשבות המורדות הם רק בהתחלה, ובסוף הם נעלמים, הלא לפ"ז אדרבה – הבלבולים צריכים לגבור במשך הזמן. ואיך יתכן שמשום מה... הם נעלמים אצל כל תלמידיו שומעי לקחו בלי יוצא מן הכלל, הרי הם לא עזבו אחר כך, אלא אדרבה הבלבולים פוחדים והולכים אפילו לפי דבריו המושגים. האם אין כאן איזה קסם על טבעי. שלא נדבר על כך שדבריו אלו אמורים לעניין צדיקים וגאונים גדולים ומופלגים שהתקרבו בביטול גמור למוהר"ן וכאשר נצטט להלן אי"ה.

ב. בעלון: [שכ] "אמר" כל מי שיוציית לי ויקיים כל מה שאני מצווה בודאי יהיה צדיק גדול יהיה מה שיהיה והעיקר שישליך השכל שלו לגמרי, ויעשה רק כאשר יאמר הוא הכל כמאמרו, ע"כ.

אלא שלא מובן, מדוע לא נתן לקורא את השיחה בשלימותה ולא ציין את ההמשך שהוא: "ואמר אז עניין" עם נבל ולא חכם", (כמבואר בספר ליקוטי א' בסימן קכג) [הנאמר על עם ישראל שהשליכו שכלם בקבלת התורה והקדימו נעשה לנשמע כי בעבודת ה' צריך לקיים נעשה ונשמע] מן הסתם מי שיכול ללמוד ביותר ממוגל ביותר עכ"ל מוהר"ן.

הרי בהמשך רואים מפורשות שאין הכוונה כפי הצגת הדברים שם, כביכול וכוונת מוהר"ן היא להשליך את השכל ולבא לשולחן השבת שלו. דבר לא הגיוני לשלעצמו. ומהמשך שיחה זו מובנים הדברים שהכוונה היא תמימות באותו אופן שנהגו עם ישראל בקבלת התורה. והשלכת השכל נאמרה לעניין עבודת ה' וקיום העצות המביאות לעבודת ה'. כי אי אפשר לקיים את התורה בדבקי, כאשר האדם אינו מקדים נעשה לנשמע, והולך לפי שכלו, והנהגה גדולה זו נהגה בעם ישראל לדורותיו, החל מהנעשה ונשמע' שאמרו כל ישראל יחדיו בעת קבלת התורה. (וראה עוד בליקוטי מוהר"ן ח"א קכ"ג).

ג. סילוף דברי מוהר"ן בעניין מוהרנ"ת שהוא בעל מחשבה

בעלון בהמשך הציטוט דלעיל: ועוד [שכד] כשקרב את ר' נתן אמר שהיה זה קשה מאוד וכו' מחמת שהיה בעל מחשבה אך בכל זאת כתב כנכחי אור שר' נתן הצליח בזה יותר מכל שאר החברים. ע"כ.

כלומר שמאחר שמוהרנ"ת הוא בעל מחשבה, יהיה לו קשה יותר להתקרב למוהר"ן משום התלונות שכתב באותו עלון, וקיים סיכון גדול שמה הוא יחשוב על כך.... ואעפ"כ הוא הצליח בזה יותר מכולם. היינו להשליך את השכל ולהתקרב אליו על אף המחשבות המורדות והבלבולים שיש לכולם והיו למוהרנ"ת מלהתקרב אליו משום התלונות שהעלה עורך העלון.

אלא שכאשר נצטט לפנינו שיחה זו במלואה נראה שהיא נאמרה בהקשר אחר לגמרי, וגם בשיחה זו סולפו והוצאו הדברים מהקשרם, וזה לשון שיחה זו: (שם שכד) "שמעתי שאמר כשהתקרבתי שקשה מאד וכו' מחמת בעל מחשבה, שהוא אחד מעשרים וארבעה דברים המעכבים את התשובה (רמב"ם הלכות תשובה פרק ד) אבל אף על פי כן אנסה את עצמי".

תשובת הסטייפלער בעניין אמירת הריני מקשר

מובא בדברי מוהר"ן שבעת התפילה כדאי לקשר עצמו 'לכל הצדיקים שבדור' לצורך עליית התפילה. וזה נוסח הנאמר הריני מקשר עצמי בתפילתי ל'כל הצדיקים' האמתיים שבדורינו ול'כל הצדיקים' האמתיים שוכני עפר קדושים אשר בארץ המתה ובפרט למוהר"ן.

וכתב בספר ארחות רבינו בעל הקהילות יעקב (חלק ה' עמוד קצה אות קיד) בזה הלשון: "כתוב בספר 'נפש החיים'. אדם שמדבק עצמו ברוח הקודש שבנביא או בצדיק, וכן המדביק עצמו באיזה עבודה לבחינת רוח הקודש שבאיזה אדם נביא ובעל רוח הקודש, גם זה נקרא עבודה זרה ממש, אמרתי למו"ר זצוק"ל (הסטייפלער) בע"פ את דברי הנפש החיים, ושאלתי בעיקר מחסידי ברסלב שמזכירים בתפילותיהם לפני כל תפילה "הריני מקשר את עצמי עם ר' נחמן בן פיגא" (כמדומה בן הנוסח) זה הרה"ק מוהר"ן מברסלב זצ"ל. ענה לי מו"ר, שבוודאי ברסלב לא מתכוונים לכך. אלא לבם וכוונתם רק לרביש"ע. עכ"ל.

(יש לציין שעל אף שהוא לא הזכיר לפני הסמיפלער שבנוסח זה הרי אנו מקשרים עצמינו ל'כל הצדיקים' שבדור ולא רק למוהר"ן והשאלה נשאלה באופן קיצוני, כביכול והתקשרות נאמרה לענין מוהר"ן בלבד, על אף שנאמרה לענין כל הצדיקים שבדור. השיב לו בעל הקהילות יעקב שאין בזה סתירה, ואינם מתכוונים לכך אלא לבס וכוונתם רק לרבש"ע)

[וכותב הגה"ח רבי יצחק בריימר הי"ד בזה הלשון: "ועיין בספר שער הגלגולים הקדמה ל"ח שציוה האריז"ל להרח"ו זל"ה להתדבק לצדיקים קודם התפילה ובייחוד ציוה לו על ר' עקיבא. וכוונת ההתקשרות הוא להתפלל אל הש"ת על דעת אמונתם והשגתם בהש"ת וע"ד ידיעתם ברום מעלת התפלה והצירופי שמות ותיקוני העולמות הנעשים ע"י התפלה" עכ"ל]

עוד בענין אמירת הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים מספר חיי נפש

ובספר "חיי נפש" שחברו הגה"ח רבי גדליה קעניג זצ"ל מתייחס הוא לכך בתחילת הספר. ונעתיק משם בקצרה מעט מזעיר לעניינינו: וז"ל: "אבל באמת אין הדבר קשה כלל וכלל. כי כגובה שמים מעל הארץ וברחוק מזרח ממערב כן גבהו ורחקו תוכן דברי האחד מתוכן דברי השני, ולא פגע ולא נגע ולא קרב זה אל זה, ואין בין דבריהם שום סתירה ח"ו ולא קושיא ולא פירכא ולא תיובתא ולא תמיחה כלל, אדרבה דברי שניהם אמת, וכל דבריהם מאירים ומזהירים כשמש בצהרים ארץ ומלואה, ומאירים עינינו ושכלינו באור האמת לדעת ולהבין עקרי יסודי אמונתנו הקדושה והטהורה הצרופה האמיתית, ומה שלא גילה זה גילה זה, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי מרן הגר"ח מלמד אותנו בפרק הנזכר דרכי השמירה והזהירות ממפסדי העבודה והתפילה, ורבינו הקדוש זיע"א מגלה ומודיע לנו דרכי תיקוני ועליות התפילה למקומה הראוי."

[ומביא שם את דברי מרן הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל בנפש החיים בשלמותם בזה הלשון: "וזהו וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוהים וכו' היינו שלא לכונן להשתעבד ולהתדבק בשום עבודה לאיזה כח או כוחות פרטים אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת וכו' וזו היתה כל ענין העכו"ם של דורות הראשונים מימי דור אנוש שאז התחילו וכו' שהיו עובדים לכוחות הכוכבים והמזלות, לא שחשב שאותו הכוכב הוא אלוה שברא את כל וכו', אלא שתחילת טעות דור אנוש היה. שחשבו בשבוס דעתם. כי רס ה' ועל השמים כבודו ואין כבודו להשגיח על בראי זה העולם השפל. ולכן חשבו שהסיר הוא יתברך השגחתו מהם ומסרם לכוחות הגלגלים והמזלות שהמה ינהיגו זה העולם כרצונם והיה נחשב אצלם חולין ואיסור גמור וחוצפה גדולה נגדו יתברך להתפלל לשמו הנכבד והנורא לבקש מאתו צרכיהם השפלים. לזאת השתעבדו עצמם וכיונו כל עניני עבודתם ובקשתם לכוחות הכוכבים והמזלות (ואופן עשייתם העכו"מ). וזיבוחם וקטורם אליה. (עי' בתקון ס"ו). והיו יודעים ג"כ להשביע המלאכים הממונים על המזלות. לדעת טוב ורע ושישפיעו להם עי"ז טובות והנאות העי"ז מכחם שנתמנו עליו מאדון כל ית"ש. ומעשים יחידים סגלה היו שהכירו וידעו באמת. שאף שהוא ית"ש מגביהו לשבת. עכ"ז הוא משפילי לראות בשמים ובארץ. ומהם שהיו עובדים לחיות ועופות כמ"ש (מ"ב ס' י"ז) ג"כ כוונתם היה להתדבק עצמם עי"ז להכח והמול העליון של אותה הבריא. שישפיע עליהם מכחו וממשלתו שנתמנה עליו מהבו"ת. וז"ש הנשים האורות לירמיה ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל כו' (ירמיה מ"ד). ומהם שהיו משתעבדים ומזבחים ומקטרים לאיזה אדם שראו שכח ממשלת מזל גדול מאד. בחשבם שע"י השתעבדם ועבודתם אליו יעלה מזלם עם מזלם]

והמעייין בעין האמת לאמיתו בלשונו הק' של מרן הגר"ח ז"ל יראה ברור שאין כוונתו ז"ל אלא לומר שלא יכוונו בשום עבודה מעבודת ה' או בתפילה מהתפילות לשום כח ופרט אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת, וגם אפילו לא לבחינת רוח"ק שבאיזה אדם נביא ובעל רוח הקודש או לבחינת קדושה שבאיזה כח עליון שבעליונים, על מנת לעבוד את הכח או הפרט או הבחינה קדושה הנ"ל. או להתפלל אליה לצד שהיא אלוה ורשות בפני עצמה ח"ו שביכולתה 'מצד עצמה' להטיב לעובדיה או להרע, ולהושיע את המתפלל אליה 'מצד עצמה', אם כי אינו מחזיק את הכח או הפרט או הבחינה קדושה הנ"ל שעובדה באיזה עבודה או מתפלל אליה לא-לוה בורא כל , אלא מאמין הוא שיש גם עליה כח ורשות יותר עליון שבראה, כי העבודה או התפילה באופן זה נקרא עכו"מ ממשי, ואין לכך כל קשר לעניין ההתקשרות לצדיקים שהוא עניין אחר לגמרי עכ"ל. ע"ש.

דברי גדולי ישראל לענין המחלוקת שהיתה על מוהר"ן באותה תקופה לפני כמאתים שנה

החזון איש:

סיפר הגאון ר' שמריהו גרינמן זצ"ל, שהחזון איש אמר לו: "ר' נחמן איז גיווען גרעסער פון די אלע וואס זיינען גיווען מחולק אויף אים". "רבי נחמן היה גדול יותר מכל אלו שחלקו עליו".

רבי חיים סינוואני זצ"ל:

אברך מבאי ביתו של רבי חיים סינוואני זצ"ל קיבל ממנו תשורה נאה את אחד מספריו של הצדיק רבי נחמן מברסלב זצוק"ל. וכאשר שאל האברך את רבי חיים על המחלוקת דחה זאת רבי חיים בפסקנות ואמר לו: "מסע המחלוקת משולל כל יסוד ותשתית!" וכי דבריו החוצבים להבות אש של הצדיק רבי נחמן, מסוגלים להחדיר יראת שמים טהורה ואמיתית בלב הלומדים בהם. ואם יש מישהו שמתנגד לדבריו של רבי נחמן, להוי ידוע שהוא חולק על דברי רבותינו המובאים בש"ס ובזוהר הקדוש ועל דברי רבינו האר"י וגוריו, שכן מקורות תורתו ושיטתו של הצדיק רבי נחמן מבוססים על אמרוניהם ורבי נחמן רק הליט לתודעת הציבור דברים מסוימים כ"שמחה", "התבודדות" וכו', ומשום כך אין הצדקה למחלוקת נגדו, והלומד בספריו יוכל לראות שהמוסר המובא בס הינו גדול ועצום, ומפלא כחץ ללבבות...".

רבי יואל מטאטמאר זצ"ל:

וכן כאשר הציעו לגה"צ רבי שלום שניצלער גאב"ד טשאכע זצ"ל כשיוך לבתו אברך מחסידי ברסלב אמר לו הרה"ק מטאטמאר בזה"ל: "אלעס וואס מרעדט אויף חסידי ברסלב איז שטותים און נארישקייטן!" "כל מה שמדברים על ברסלב הם שטויות ודברי הבל"

רבי אליעזר זוסיא פורטוגל מסקולען זצ"ל:

וכאשר חלה הרה"צ רבי אליעזר זוסיא פורטוגל מסקולען זצ"ל. הגיע אחד לבקרו ביקור חולים, והבחין שסמוך למיטתו מונח הספה"ק "ליקוטי תפילות" למוהרנ"ת. ושאל אותו אם ספר זה מונח שם בדוקא. והשיב בחיוב, ומיד הוסיף כי כל המחלוקת על ברסלב נובעת ממחלוקת ריב. שאל אותו חלה "ומה עם הסבא משפולי ואדמו"ר סאווראן השיב לו האדמו"ר מינה וביה "וכי אז לא היו מחלוקת ריב?"... [מפי בעל המעשה] ואכן המחלוקת החלה על ידי אותו חזן שהלשין על מוהר"ן זי"ע.

בעל חלקת יהושע מביאלא זצ"ל:

ובספר ויאמר משה במבוא מובא שהצדיק בעל חלקת יהושע מביאלא זי"ע חגדיר את מוהר"ן זי"ע כרבי המיוחד לדור זה, בגודל ההסתרה של דור עני זה. בהעירו ששיטתו מיוחדת לדורינו. ומזמן מוהר"ן כבר היתה דרך זו המתאימה לדור, הלא היא שיטת התפילה להשי"ת לשוח כל אשר עם לבבו עם השי"ת כדבר איש אל רעהו, ובפרט שלא ליאש עצמו לעולם, וכן שאר העצות איך להנצל מן הס"מ וחילותיו. ועל כן אמר הרה"ק בעל חלקת יהושע מביאלא זי"ע: שבדור הזה היו גם החולקים דאז מודים שצריכים הרבה ללמוד ספרי מוהר"ן ומוהרנ"ת זי"ע.

למדנו מדברי גדולי ישראל אלו כמה דברים:

א. דעת החזון איש שמעיקרא אין להבחיל כלל מאותה מחלוקת.

ב. מסע המחלוקת משולל כל יסור.

ג. כל המחלוקת על ברסלב נובעת ממהרחרי ריב.

ד. כהיום הזה לא היתה פורצת אותה מחלוקת.

גדולי הדור היו לצדו של מוהר"ן ולא הסכימו עם המחלוקת

בעלון שונו ועוותו מאד פרטים רבים בענין המחלוקת שהיתה אז, ומאהבת הקיצור נציין לפנינו את אמיתות הדברים בראשי פרקים. ובחשלות בסוף חיבור זה נביא פרטים אלו בהרחבה.

א. גדולי הדור היו לצדו של מוהר"ן ולא הסכימו עם המחלוקת וכמעט שהחרימו את הסבא על כך.

ב. באותם תקופות כמעט ואין לך קהילה שלא היו נגדה מחלוקות כי לא היתה תקשורת נאותה והיו הרבה הגזמות גדולות ופרשנויות כוזבות על מעשי הצדיקים.

ג. מובא בספר נפלאות המהרא"ל שהסבא משפולי טען שדרכו של מוהר"ן אינה צריכה לדורו אלא למאה וחמישים שנה לאחריו. כהיום אנו כבר כמאתים שנה אחרי. (כך שאפילו לדברי הסבא משפולי כהיום אין כל בסים למחלוקת שהייתה אז)

ד. עורך העלון הציג לפני הקורא כביכול וכבר נאמרו תלונותיו ע"י הסבא משפולי, והם היו סיבות המחלוקת הן שלו והן של הרה"ק רבי ברוך לאחר זמן וכפי שיבואר להלן. על אף שאין כל קשר בין הדברים, והמחלוקת דאז היתה משום סיבות אחרות לגמרי. ואף על אותם עניינים המדוברים אז ביאר מוהר"ן הכל, כך שאין שום תמיהה ושום קושיא.

תלמידי מוהר"ן היו גאונים וצדיקים מופלגים מאד במעלה.

ה. נציין לפנינו חלק מהם:

ראש וראשון שבתלמידיו: הלא הוא הגאון העצום מוהרנ"ת ז"ע. חותן הגאון העצום רבי דוד צבי הגדול זצוק"ל. ומוהרנ"ת היה ממלא מקום חמיו הרבה פעמים ברבנות, וחמיו היה רב על יותר משמונים עיירות. וידוע שהרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ע צירף את מוהרנ"ת כמה פעמים לבית דינו, ובפרט כשהיה צורך לפתור ולברר שאלות מסובכות כשאלות עגונות. (וכל זה כאשר הוא עדיין צעיר לימים בגיל עשרים שנה לערך) כל זה חוץ ממומחיותו הנודעת בזיכרון התלמוד עם כל דברי התוספות בע"פ. ואב"ד קרימענטשוק העיד עליו, שברוב גאוניותו "אלע כתבי האר"י ז"ל ליגען ביי עם אויף דעם דאלניא" ... (כל כתבי האר"י ז"ל מונחים על כף ידו...) ...

וכן היה מתלמידיו הרה"ק רבי אהרן זצוק"ל. אב"ד עיר ברסלב.

וכן הרה"ק הרב שמואל אייזיק מדאשוב זצוק"ל. גאון וצדיק שהיבר כמה ספרים, ביניהם ספר "החזיונות".

והרה"ק הרב יודל מדאשיב ז"ע. תלמידו של ר' פנחס מקאריין ז"ע. ששימש כרב במעודוועדיקע, והיה איש קדוש, גאון מופלג, ומקובל.

והגאון הצדיק הרב שמואל יצחק רוזנפלד זצוק"ל. רב בק"ק טשעהרין.

וכן הרה"ק הרב יצחק יהודה לייב מטעפליק זצוק"ל. שכבר קודם התקרבותו למוהר"ן היה מפורסם כגאון צדיק וקדוש, ומפורסם כבעל מופת גדול.

הרה"ק רבי יקותיאל זצוק"ל. מגיד מישורים דטורהאויצע, תלמיד מובהק לרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע. ומצודתו היתה פרוסה על שמונים וארבע עיירות במרחבי אוקראינה, וזכה לקבל מאור שבעת הימים קדוש ישראל הבעש"ט זי"ע. ואף הבעל התניא זי"ע לקח ממנו הסכמה על סידורו. והוא התקרב למוהר"ן זי"ע בחיותו כבן שבעים שנה, על אף שמוהר"ן זי"ע היה כבן כ"ב שנים....

הרה"ק רבי יצחק סגל זצוק"ל מטורהאויצע, שנתגדל בביתו של הרבי ר' זושא זי"ע, אשר פעם אחת לאחר התקרבותו למוהר"ן ז"ל פגש אותו הרה"ק מבארדטשוב זי"ע ואמר: "היכן שאני נוסע, רואה אני שהיכן שיש משהו טוב, הרי הוא מגיע אצלו (אצל מוהר"ן).

והגאון הרב אהרן זלכססקי זצוק"ל. ששימש כרב בק"ק קרימינשטאק.

וכן הגאון המפורסם הרב מרדכי דייך זצוק"ל אב"ד ק"ק טעפליק. שהבעל התניא התבטא עליו שהוא שווה הון רב בגדל גאונותו בתורה.

והרה"ק רבי דוב חיה"לם זצוק"ל. ששימש ככתר הרבנות בעיר לאדיזין.

הגאון הרב דוד מלאדיזין זצוק"ל. מדויני לאדיזין.

הרה"ק רבי מענדיל זצוק"ל מהכפר הסמוך לטשעהרין. יראתו ועבודתו היתה נשגבה ועצומה, והיה מתפלל במסירות נפש ודביקות נפלאה עד שנתבטל מגשמיותו, ופעם אחת פרצה דליקה בביתו באמצע תפילתו, ולא הרגיש...בגדל דבקותו.

והגאון הצדיק הרב משה דייך זצוק"ל מרבני ק"ק טעפליק.

אלו הם חלק מהתלמידים החשובים שהיו בתקופתו של מוהר"ן זולת תלמידיו הגאונים של מוהרנ"ת ושל תלמידיו תלמידיו של מוהר"ן.

סילוף שיחה בנוגע לתלמידי מוהר"ן החשובים

1. באותו עלון שינה העורך עניין זה לגמרי, וכתב שלא היו למוהר"ן תלמידים חשובים, וציטט לכך את שיחה קצ"ח מספר שיחות הר"ן שם כותב מוהרנ"ת "שמתחילה היה קשה למוהר"ן מפני מה יהיה כך, דהיינו שאין לנו שום חשיבות בעולם, אבל עכשיו על פי המעשה שמוהר"ן סיפר לו נתבאר לו עניין זה.

אלא ששיחה זו כלל לא נאמרה על חשיבותו של כל חסיד וחסיד בפרטיות, וכן מוהרנ"ת לא אמרה לעניין חשיבותם מבחינה הלכתית וכדומה. אלא מבחינת חשיבותו של מוהר"ן, שהרי באותה תקופה – תקופת המחלוקת, היו שלא הכירו את גדולתו של מוהר"ן, כמו שלא הכירו את ערכו של הרמח"ל, וכמו לא הכירו את ערכו של רבי יהונתן אייבשיץ, וכמו שלא הכירו את ערך בעלי תנועת המוסר, וכמו שלא הכירו את ערך החסידות בהרבה מקהילות ישראל. וכמו עוד כמה וכמה צדיקים שלא הכירו ערכם האמיתי, ואין כל קשר בשיחה זו למה שכתב שם.

ועורך העלון הציג את הדברים כביכול ולא היו למוהר"ן חסידים חשובים, על אף שכל מי שמעיין באותה שיחה יראה מיד שדברים אינם נכונים, כאשר לפ"ז מה תמה על כך מוהר"ן, הרי פשוט שהם לא יהיו חשובים, כאשר אכן הם פשוטים מאד. אלא כוונת הדברים היא שהיות ואליבא דאמת הם היו חשובים מאד, א"כ תמוה מאד מפני מה מצינו

רבות שאין מכירים את ערך החכמים האמיתי בחייהם, וקושיא זו מוקשית מאד על הרבה מהצדיקים הגדולים שבכל הדורות שלא הכירו ערכם האמיתי, ואמר מוהר"נ"ת שעל פי אותו המעשה שמוהר"ן שח לו הרי שמתבאר כל נושא זה של הצדיקים שאין מכירים ערכם האמיתי בחייהם. ונושא זה הוא עמוק מאד בכבשי דרחמנא. וראה להלן שנצטט בזה מעט ממה שמוכח בספרים הקדושים בעניין מוקשה וכאוב זה.

התבטאויות מוהר"ן על המחלוקת

ז. מוהר"ן התבטא שהמחלוקת היא מחלוקת הס"מ נגדו. ובעת המחלוקת אמר מוהר"ן, "ידעתי שיעמוד עלי הס"מ, אבל תמה אני שמסרו זאת לידו".

ח. השיחה אבי אבות הטומאה וביטול הצדקה, לא מופיעה בחיי מוהר"ן 'המונה' ובהשמות 'המדוייקות', ובכל זאת מצאנו רבות בספרים שהס"מ אבי אבות הטומאה, הוא התלבש עצמו בצדיקים ללחום נגדם, ובכל הדורות הוא היה מתלבש אפילו בצדיקים גדולים להרבות מחלוקות בישראל. והמעיין במחלוקות שהיו בין הצדיקים בכל הדורות יראה לשונות חמורים מאד מאד. והדברים פשוטים לכל. ובמקום גדולים אין לנו לעמוד.

מחלוקת הסבא לא היתה על גדולתו של מוהר"ן

ט. עורך העלון ערך את הדברים כאילו והסבא אמר על מוהר"ן שהוא ההיפך הגמור מצדיק, והציג רבות את השיחה שאמר מוהר"ן או שהוא צדיק מופלא כפי שהוא באמת או להיפך כפי שהחולקים בודים עליו, אולם כאשר נתעמק באותה מחלוקת נגלה בה דברים שלא רואים באף מחלוקת אחרת. כי משיחות אלו רואים שהסבא לא חלק כלל על גדולתו של מוהר"ן. [ומה שכתוב שם או שהוא כפי שהמתנגדים בודים עליו הכוונה על אותם שני חונים שכעסו על מוהר"ן שלא הסכים שיתפללו לפני התיבה כאשר מעשיהם לא מובים. והם נעלבו וכעסו והמרידו נגד מוהר"ן אנשים לצנים כמותם. והם היו אומרים על מוהר"ן בדרך הכועסים והנעלבים הדוברים על גדולי הדור עתה, אולם הסבא עצמו לא חלק על גדולתו]

פעם אחת אמר הסבא משפולי: בפרשת נח מובא על הפסוק "צדיק תמים היה בדורותיו" – יש דורשין אותו לשבח ויש דורשין לגנאי. והקשה אם יכולין לדרוש לשבח למה צריך לדרוש לגנאי – סתם ולא פירש. ולאחר מכן המשיך: "אלא שכן הוא הדבר אצל הרה"ק מוהר"ן שהוא צדיק תמים, ואעפ"כ אני דורשו לגנאי". וראה בסוף היבור זה שהיו לו שש שאלות שרובם לא היו אלא סילופי עובדות על ידי שני החזנים, ומוהר"ן השיב לו על כל שאלותיו. ראה בסוף הספר בהרחבה.

ומימרא זו היא פליאה, היות שבדרך כלל במחלוקות שהיו על צדיקים, היו אומרים על אדם גדול שהוא רשע וכו' ואין תוכו כברו וכדומה, אולם מה גדול הפלא במחלוקת זו, שאף בעת המחלוקת אמר הסבא שהוא צדיק תמים אלא שהוא דורשו לגנאי. אבל הוא צדיק תמים. ומי יוכל להבין את ענין מחלוקות אלו ובפרט מחלוקת זו שלא היתה אלא התלבשות הס"מ ללחום במוהר"ן. כידוע שהס"מ מערבב את העולם שיחלקו על הצדיקים.

הנהגת הסבא משפולי בהסתלקותו של מוהר"ן:

י. מובא שסיפר שמשו של הסבא משפולי למוהר"נ"ת ולרבי אהרן רבה של ברסלב (וכן מובא מעשה זה בעוד כמה וכמה ספרים) שכאשר הגיעה השמועה על הסתלקות מוהר"ן זי"ע רץ אחד מאנשי הסבא משפולי לברר לו בשמחה רבה על זה, ולהפתעתו נכנס הסבא משפולי לחדרו ובכה מאין הפוגות, וכשיצא אמר בזה הלשון "ווען די וועלט זאל וויסן וואס זיי האבן יעצט אנגעווארן, וואלטן זיי אלע געפאלן מיטן פנים צו די ערד" ["אם רק ידעו העולם מה שהפסידו בעת, היו נופלים כולם עם פניהם לקרקע"]

וכן סיפר הגה"ח רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל שהיה גר באומן, וסיפר שמדי פעם היה מגיע לצינו הקדוש של מוהר"ן, נכדו של הסבא משפולי, והיה שוחה הרבה על ציון מוהר"ן, ומוריד שם הרבה דמעות, ואמר שידוע שזקינו הסבא משפולי בכה מאד על פטירת מוהר"ן זי"ע, והענין שדיבר זקינו על מוהר"ן ונהג מחלוקת עליו, לא היה ידוע לו. בהטעימו: "אינני מכין בעינים נשגבים כאלו".

עיוות המציאות והזלזול בצדיקים בנושא המחלוקת

יא. גם המחלוקת על מוהרנ"ת ע"י הרב מסאווראן נוצלה מאד ע"י עורך העלון לומר שתלונותיו הם אלו שהביאו למחלוקת האדירה על מוהרנ"ת. על אף שאין כל קשר בין מה שכתב לאותה מחלוקת שהיתה משום מעשים שונים שהיו אז. כמו עוד הרבה מחלוקות שהיו בהרבה מקהילות ישראל באותם תקופות.

יב. המחלוקת דאז היתה משום מריבות פנימיות שונות שהיו אז בין המקומיים שם, והחולקים בזמן מוהרנ"ת כמעט ולא דיברו במכוון נגד מוהר"ן זי"ע. והמחלוקת דאז היתה מכוונת בעיקר על מוהרנ"ת. ובמשך המחלוקת התגלגלו הדברים גם לעניינו של הסבא משפולי ומוהר"ן. ואף שרב סאורן עשה מחלוקת על מוהרנ"ת הרי שעל מוהר"ן לא היתה עיקר המחלוקת. אלא שכדרך המחלוקת התגלגלה המחלוקת גם לענין הספרים שהדפיס מוהרנ"ת. וכבר הזכירו גם את הסבא משפולי. אולם לולי המעשים שהיו שם שהדליקו את אש המחלוקת לא היתה כלל פורצת אותה תבערה. כפי שכמה שנים טובות לפני אותם מהומות היו הכל בהשקט ובשלוה. ואדרבה, מסופר על אחד שנכנס לרב מסאווראן, וסיפר לו שהיה אצל מוהר"ן קודם הסתלקותו, וראה שהאגן הזוהב שהיה על מיטתו מלא דם מחליו, אמר לו הרב מסאווראן "אשרי עיניך שראו אותו" (ימי שמואל). והרב מסאווראן אף רצה לישא את אדל בתו של מוהר"ן אלא שלא איסתייעא מילתא.

יג. גם מחלוקתו על מוהרנ"ת היה על ידי עדויות שקר והסתות גדולות על ידי מסיתים שונים שהיו להם סכסוכים אישיים עם מוהרנ"ת ותלמידיו. ולפני שפרצה המחלוקת הפנימית היה הרב מסאורן מיווד עם מוהרנ"ת [1]. ואף אמר לו בחיבה "אתם צריכים ללכת באיצטלא של משי".

ספרי מוהר"ן התקבלו בתשבחות בכל תפוצות ישראל.

יד. ספרי מוהר"ן התקבלו בכל תפוצות ישראל. למעט במדינתו של מוהרנ"ת. וזולת הרב מסאווראן לא חלקו גדולים אחרים על מוהרנ"ת. וכמו שכותב מוהרנ"ת באגרתו להרב מסאווראן מכתב קס"ד וכך כותב לו מוהרנ"ת: "וה' אלוקים אמת יודע כי דברתי עם גדולי קדושי ישראל צדיקי יסודי עולם וזכותם יגן עלינו. עם כולם דברתי הרבה גם אחר שזכיתי להתקרב לאדוננו מורינו ומוהר"ן המובהק הרב הקדוש מוהר"ן זכר צדיק לברכה. וכולם קרבו אותי באהבה רבה ובחבה יתרה. ובפרט הרב הקדוש והנורא מברדיטשוב, ואחריו הרב הקדוש מחמעלניק, והרב הקדוש מורינו הרב שלום מפרוביטש זכר צדיקים לברכה, ושאר גדולי עולם, אצל כולם הייתי מתאבק בעפר רגליהם קודם שנתקרבתי אל אדוננו מורינו ומוהר"ן המובהק זכר צדיק לברכה ואחר כך. ואהבתם גברה עלי ביותר, מחמת שראו שנשתנתי לטובה יותר, לשקוד על דלתי התורה והעבודה ביותר בעזרת השם יתברך, וכולם פרסו בשלום על ידי, והנני היום הרבה יותר מחמשים שנה. וכבר עלי מה שעבר, כל משבריי וגליי עלי עברו, ואני עוסק בספריו הקדושים זה יותר משלושים ושתים שנה. וכבר זכיתי להדפיס כמה פעמים עם הסכמות מגדולי ישראל מחברים מפורסמים גאוני עולם. "ונתפשטו בכל ישראל בפרט במדינות "ליטא ורייסן ופולין גדול ובארץ ישראל" וכולם משבחים ואומרים שהם דברים נפלאים ואמתיים, ופותחים שער לכל דופקי בתשובה ומדריכים את האדם בדרך ישרה. לבר במדינתנו רבו המחלוקות" בגלל דברי הסבא משפולי. עכ"ל. כלומר רק במקום מושבו של מוהרנ"ת היתה המחלוקת, וחזן מאותו מקום שם היו גרים בעלי המחלוקת שחלקו על מוהרנ"ת, התפשטו ספרי מוהר"ן

זי"ע "בכל ישראל". וכולם היו משבחים ואומרים שהם דברים נפלאים ואמתיים, ופותחים שער לכל דופקי בתשובה, ומדריכים את האדם בדרך ישרה.

הלגלוגים על הצדיקים שתמכו במוהר"ן באותה תקופה

טו. מה שכתב באותו עלון על הצדיקים שתמכו במוהר"ן זי"ע באותה תקופה בזה"ל: גם אותם ז' שמנה אין כולם מן המפורסמים, ועוד שניים מתוכם הם מהותניו, והשלישי ר' אברהם שהיה בארץ ישראל (ושם הכירו) ולא ניוון אלא משמועות. ובפרט שבאחת מאגרותיו המובאות בחיי מוהר"ן שומעים להדיא כמה תלה בו שישתדל בשביל חסידים שבא"י שהיו שרויים במצוקה ועוני גדול, וממש מתחנן לו שיאסוף לו ממון, ובאמת השתדל בשבילו מיד בחזרתו מארץ ישראל, והרביעי הוא דודו ר' ברוך ע"כ. יש בדברים אלו זלזול גדול בצדיקים אלו, הלא הם הרה"ק רבי לייבוש מוואלישיסק זי"ע, והרה"ק רבי אברהם דוב מחמעלניק זי"ע, לומר שכאשר חיוקו ידי מוהר"ן זי"ע התכוונו לטובתם, וכל ראשם וכל מעיינם היה רק טובת עצמם, ועל כן אין מהם ראיה. שהרי הם מהותניו, ועל כן סביר להניח שישקרו למוהר"ן זי"ע, ויחזקוהו וישבחוהו בשקר, בדרך הצבועים.

טז. עוד יש בדברי עורך העלון זלזול גדול בהרה"ק רבי אברהם קאליסקער זי"ע, שהיה מחשובי תלמידי הגר"א, והיה נודע בקליסק אשר בליטא כגאון עצום, ואח"כ נתקרב להמגיד ממעזריטש, ונתקרב אליו הרבה תלמידים, ובשנת תקל"ז עלה לארץ ישראל, ובשנת תקמ"ח קיבל רבי אברהם את המנהיגות בארץ ישראל, בתור "מרא דארעא ישראל". ועל גאון וצדיק זה הוא כותב באותו עלון שכל מה שתמך במוהר"ן היה כדי שמוהר"ן יאסוף לו כסף. משל יש כאן דין ודברים בין שני קבצנים העושים קנוניא אחד לשני, בו בעת שאנו מדברים על אחד מקדושי תלמידי הבעש"ט ומגדולי תלמידי הגר"א, ותסמר סערות ראשינו איך יתכן לומר כזאת על צדיק וקדוש הרה"ק רבי אברהם קאליסקער שישקר לומר על מוהר"ן זי"ע שבחים ודברי מעלות, רק כדי שיוכל להתחנן אליו לאסוף לו 'כסף'...

יז. לא רק זאת, אלא שישנו מכתב שכתב הגאון הרב אברהם קאליסקער למוהר"ן בלשון זה: "אני בעזי אהבתי, אהבתי תמיד, תחילתו בפי בעיטור ועיטור נפשי לה', יאיר ה' פניו אתו מאתר בית שכינתיה, ונחיר עלוהי הולך ואור בהלו נרו עלי ראשו אור עולם, ויחזק במעוזו עוז מה', סוף מעשה במחשבה תחילה, ונפשי יודעת מאד ברחימו לנצח, ודורש שלום תורתו, ומעתיר בעדו, כמו כן יעשה גם הוא להעתיר עבורי בכל עת. נאום הקטן אברהם בן אדוני אבי מורינו הרב אלכסנדר כ"ץ ז"ל לחיי העולם הבא". ודי במכתב זה להוכיח באהבתו הנפלאה של הרה"ק רבי אברהם למוהר"ן בידידות עזה מאד.

יח. בעלון כותב הוא בזה הלשון: מה גם שלא מצינו שיצאו בגלוי להלחם מלחמתו רק שלחו לו אגרות ע"כ. וגם דברים אלו מוזרים מאד שהרי בדיוק כך הוא הדרך כאשר נלחמים הצדיקים בגלוי בעד צדיק אחר, פשוט שהם לא חובטים אחד בשני ללחום מלחמתו, אלא שכולם שולחים אגרות לחזק ידיו, ואגרת זו אינה "מוזכרת" או "תמונה לנוי", אלא היא גופא הפרסום הגדול ביותר, והיא השתתפות ממש עם מוהר"ן זי"ע, ומחאה גדולה על המחלוקת כנגדו. ועוד שהרי לא רק שהצדיקים שלחו אגרות, אלא בנוסף לזה גם ביזו את החולקים, כמו שכתוב בשיחה זו.

יט. ועוד שהרי באותה שיחה עצמה מוזכרים שמות של עוד כמה צדיקים, שרצו להחרים את החולקים, וחלק מהם הם הרה"ק הגאון מוואלישיסק זי"ע, ובנו הגאון מורנו רבי יוסף יוסקא ז"ל אב"ד דק"ק יאם, והרה"ק מוריניו רבי זאב מטשארניאוסטרע, והרב הגאון מוריניו רבי משה ז"ל אב"ד קהילת קודש קראסנע בנו של הרה"ק רבי חיים מק"ק קראסנע, והרה"ק רבי יצחק ז"ל מקאנטין חדש, ועוד כמה גדולים.

כ. ועוד שהרי בשעת המחלוקת שלח אדמוה"ז בעל התניא להכריז: כי מי שחולק על מוהר"ן הרי הוא כמי שחולק עליו. ועל דעתו הקדושה ממש.

כא. ועל מה שמוכא שהרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע החזיק ידי מוהר"ן כתוב בעלון שמה בכך והלא גם הסבא משפולי היה תלמידו. ותמיהנו מה הקשר לזה, סוף סוף הלא מורו ורבו הרה"ק מברדיטשוב זי"ע, התנגד לכל המחלוקת, וכמו שמוכא שכתב לו מרורים על זה.

הפלא הראשון הנגלה לעינינו בדבריו שציטט מספר שם הגדולים החדש

כב. עתה אספר שני דברי פלא שצדו עיני כאשר עברתי על העלון:

בעת עברי על העלון שמתי לבי שבתוך כל מה שהביא את מחלוקת הסבא כתב שם בזה"ל: "אף על פי שבעולם החסידות היה נחשב הסבא משפולי סבא קדישא ופועל ישועות, ובמעשה הצדקה הפליא לעשות, וכמו שהאריך בשבחו בספר שם הגדולים החדש" ע"כ מהעלון הנ"ל.

(כוונתו לספר שם הגדולים החדש שנתחבר על ידי יהודי בשם אהרון וואלדען מווארשא. בספר שם הגדולים של החדיד"א אין מוזכרים תלמידי הבעש"ט זולת בעל התולדות ואף הגר"א אינו מוזכר שם (הרב ע.ד.)

וכאשר ראיתי זאת, סברתי לתומי, שכנראה מוזכר בספר שם הגדולים החדש רק שמו של הסבא משפולי, ולא מוזכר שם כלל צדיק בשם מוהר"ן מברסלב...

אולם, כאשר פתחתי את הספר הנזכר באות נ', מצאתי להפתעתי שכתוב שם בזה הלשון: "הרב מורינו הרב נחמן מברסלב נכד רבינו הבעש"ט קדוש יאמר לו. הוא המחבר ספר ליקוטי מוהר"ן, ספר המידות, ליקוטי עצות, סיפורי מעשיות, ועוד חיבורים. וידוע גודל בקיאותו בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים. וידו בכל משלה".

לא רק זאת, אלא שבהמשך מתייחס הוא לעניין זה, וכותב דברים כדרכנות אשר בעצם מתאימים מאוד לאותו עורך, המלעיג על מוהר"ן ועל גדולי החסידות, וכותב בזה"ל: "ולכן המלעיגים על דברי חכמים, אשר עיני בשר להם, למסת נקים ילעגו, בדרך עטלף הלוטג לאור יום, כי כן דרך כל שוכחי א-ל. הוי! חכמים חמה להרע, אולם להטיב לא ידעו, כהאומר לחרם קרף פגע, והוא, בעיני עמד הנגע..."

הפלא השני הנגלה לעינינו בדבריו שציטט מספר שם הגדולים החדש

כג. ומעניין לעניין באותו עניין:

המעניין בעלון הנ"ל יראה, שעל הצדיקים שהוזכרו בספר חיי מוהר"ן שתמכו במוהר"ן כתב בזה"ל: "גם אותם ז' שמנה אין כולם מן המפורסמים" ע"כ. ונראה ממה שכתב שם, שעל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ועל הרה"ק רבי ברוך ממעוז'בוז' מוכרח הוא לענות אמן בעל כרחו שהם היו מפורסמים, אלא שמסלף דבריהם מסיבות אחרות, וא"כ נותרו לנו חמשה הצדיקים שהוזכרו שם, שלפי מה שכתב "יש ביניהם שאין ראוי להביאם למנין" כלשונם.

אולם מה פלא שכאשר מתבוננים אנו בלגלוגיו שם, מוצאים אנו, שכאשר הוצרך העורך למצא ראייה שהסבא משפולי היה מפורסם, הרי הוא שולף את ספר שם הגדולים החדש בו כתב שהיה מפורסם (פשוט שאין כוונתו לערער על כך), כך, שלפי זה נראה, שכאשר כתב שם על שבעה צדיקים גדולים אלו, ש"גם אותם ז' שמנה אין כולם מן המפורסמים", וכן "יש ביניהם שאין ראוי להביאם למנין", כתב את הדברים בכנות מתוך כך שאינם מוזכרים כלל בספר שם הגדולים כהסבא משפולי שמוזכר שם.

אולם, כאשר מביטים אנו בספר "שם הגדולים", נדחמים אנו לראות, שכל צדיקים אלו, כולם צדיקים ידועים ומפורסמים. ללמדינו מה גודל המגמתיות באותו עלון.

וזה לשון הכתוב בספר שם הגדולים החדש על הרה"ק רבי גדליה מליניץ. "הרב מורינו הרב גדליה מליניץ הרב הגדול חסידא קדישא צדיק יסוד עולם" **מפורסם בדורו** תלמיד מובהק של המוכיח מפולנאה זצ"ל בעל קול ארית. חיבר ספר תשואות חן על התורה. ומספרו נראה שהיה גם תלמידו של הגאון הקדוש בעל תולדות יעקב יוסף ע"כ. כתוב שם מפורשות שהיה מן המפורסמים.

... המשכתי וחופשתי בכל חיי מוהר"ן צדיק שנקרא בשם רבי זאב "מטשארניאוסטר" (כך לשונו שם) ולא מצאתי...

– לא התיאשתי, פתחתי את ספר חיי מוהר"ן אות קכ"ב ומצאתי שכתוב שם הרב החסיד רבי זאב "מטשארניאוסטרע". פתחתי את ספר שם הגדולים החדש, ונדחמתי שוב מול הפלא הנגלה לנגד עיני: ...כתוב שם בזה"ל: "הרב מורינו הרב זאב וואלף מטשארניאוסטרה. קדוש עליון וצדיק יסוד עולם. תלמיד הגאון אלוקי מו"ה דוב בער המגיד ממעזריטש זצ"ל, והוא רבו של הגאון נזר הקדוש מו"ה דוד שלמה ז"ל אבד"ק סארקע ח"ה "לבושי שרד וערבי נחל" ע"כ. הרי לנו שגם הוא, לא רק שהיה צדיק נודע, וגם בשכחו האריך בספר שם הגדולים החדש, אלא עוד היה רבו של בעל ה"לבושי שרד והערבי נחל".

ולעניין הרב הקדוש ר' אברהם קאליסקער זי"ע כתוב שם בזה הלשון: "הרב מו"ה אברהם קאליסקער גאון גדול וחסיד קדוש טהור. אבד"ק קאליסקא. תלמיד מובהק להגאון אלוקי מו"ה דוב בער המגיד ממעזריטש עמיתו וחבירו של הגאון בוצינא קדישא מו"ה מנחם מענדל מויטעפסק. ובימי עלומיו היה חבירו של הגר"א מוילנא זצ"ל ולמד עמו יחד. ולבסוף ימיו תקע אהל ומקום קדשו בארה"ק תוב"כ וגם שם האירה הארץ מקדושת תורתו ונתנו כבוד לשמו ולזכרו". ועוד האריך שם על דברי תורתו. ע"ש. ע"כ. והרי לנו שגם הוא האירה הארץ מקדושת תורתו, והיה תלמידם של הגר"א, ולאחמ"כ של המגיד ממעזריטש. וראה לעיל שכינהו 'מרא דארעא ישראל'.

(אלא שכבר כתב עורך העלון שאין ממנו ראיה, היות והוא היה צריך שמוהר"ן יתמוך בו ויאסוף בשבילו "כסף"...) עבור 'חסידים' שבארץ ישראל השרויים במצוקה, כלשונו של עורך העלון הנ"ל.

נשאר בדינו מחותנו רבי לייבוש. הלא הוא הרה"ק רבי לייבוש מוואלטישסק זי"ע. שלפי מה שכתוב בעלון הנ"ל אמור הוא לא להיות מן המפורסמים והחשובים, ואולי גם לא יסופר שכחו בספר שם הגדולים החדש כלל.

אולם, גם כאן כאשר פתחתי את הספר הנ"ל, מצאתי שכתוב שם (אות י' ט"ו) בזה"ל: "הרב מו"ה לייב גאון גדול וחסיד קדוש. מפורסם בדורו אבד"ק וואלטישסק. תלמיד הגאון האלוקי מו"ה דוב בער המגיד ממעזריטש זצ"ל, ולבסוף ימיו קבע ישיבתו בארה"ק, וגם שם האירה הארץ מכבודו, ושם מנחתו כבוד" ע"כ. הרי לפנינו שגם גאון וקדוש זה היה "מפורסם בדורו" וגם כאשר עלה בסוף ימיו לאר"י האירה הארץ מכבודו.

(אמנם כבר כתב הנ"ל שאין ראיה מגאון וקדוש זה שהרי היה מחותנו של מוהר"ן, ועל כן כאשר תמך בו היה זה כדרך הצבועים, ותמך בו רק בשקר, וגם מה שכתב מרורות לסבא על המחלוקת היה רק בשקר. רח"ל מהאי דעתא)

עוד שם מחותנו של מוהר"ן רבי אברהם דב מחמלניק. וגם עליו כתוב בספר הנ"ל בזה"ל: "הרב מו"ה אברהם דב אורבאך גאון גדול וקדוש עליון. אבד"ק חמלניק ודק"ק פולנאה. והוא היה תלמיד להני אשלי רברבי הגאון האלוקי מו"ה דב המגיד ממעזריטש, והגאון האלוקי בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע". א"כ גם הוא היה חשוב מאד בדורו. (אמנם גם ממנו כבר כתב בעלון הנ"ל שאין ראיה ממנו היות שגם הוא היה מחותנו של מוהר"ן וכנ"ל) והרי לנו שצדיקים אלו היו ידועים ומפורסמים וגאונים וקדושי עליון. (כל זה חוץ מעצם נימת הזלזול בצדיקים אלו בלשון הכתוב בעלון הנ"ל).

לפני השואה היו אלפי חסידי ברסלב ובהלוויית מוהר"ן השתתפו אלפי איש

בד. בעלון כתב דברים לא נכונים בכל הקשור למספר חסידי ברסלב ועל אף שאין צורך להגיב על מה שכתוב בעלון בעניין זה. שהרי אפילו אם נאמר שאכן בתחילה היו רק כמה תלמידים מה בכך, הלא אף שזה התחיל מכמה תלמידים יהודים, בסוף התגלה גדלותם, ונתרבו הספסלים בבית מדרשם, כנכתב להלן. ועוד: שהרי גם להאר"י הקדוש היו מתחילה כמה תלמידים יהודים, וכמו כן להרמח"ל היו בתחילה שבעה תלמידים, וכמו כן היו עוד הרבה צדיקים שמתחילת דרכם היו להם קצת תלמידים, ונתרבו יותר ויותר, היעלה על הדעת לומר שזהו ראיה שהם לא היו צדיקים. עכ"ז נגיב על כך בקצרה.

מה שכתב שם: כי נשארו כך מעטים עד לאחרונה. הוא לא נכון. שהרי לפני השואה היו אלפי חסידי ברסלב: בפולין בורשא בלודז' בלובלין ובעוד ערים, מלבד חסידי ברסלב הרבים שהיו באוקריינא קודם מהפיכת הבולשביקים, (בימי מלחמת העולם הראשונה) אלא שאח"כ בגלל הגזירות שהיו ברוסיה הם התמעטו, כמו עוד הרבה מעם ישראל שנתמעטו בתקופה ההיא, באותם מקומות בעוה"ר הי"ד. ורבים נשלחו לסיביר ולא שבו. ואין כאן המקום להאריך בזה.

נוסף על כך: גם היו חסידי ברסלב בארץ הקודש, בצפת, בירושלים, וביפו, ובעוד כמה מקומות, אך עד שתי המלחמות רובם של חסידי ברסלב, היו כשאר החסידים בפולין ובאוקריינא. (ולכן רדפו את רבי ישראל דב אודסר זצ"ל בטבריא, כי באותה תקופה לא היו חסידי ברסלב כלל בטבריה. אבל במקומות אחרים ודאי שהיו) (הרב ע.ד. מהמקורות)

כמו כן, כל דבריו משוללי יסוד, שהרי בהלוויית מוהר"ן השתתפו אלפי איש, כמובא בימי מוהרנ"ת.

בה. וכן מה שכתב שם: בשנת פטירת רבם היו בראש השנה על ציונו רק כששה מנינים, ע"כ. גם זו טעות הסמורית, שהרי בשנה האחרונה של מוהר"ן זי"ע (בשנת תקע"א) היו בראש השנה כ- אלף איש (מובא בסוף ביאור הליקוטים) שזהו מספר גדול מאד של חסידים באותם ימים. (כמובא באריכות בימי מוהרנ"ת חלק ראשון סי' נ"ב ואילך, ובחי מוהר"ן סי' רי"ט ואילך, ובפרפראות לחכמה על תורה ח' בחלק שני, ובעוד מקומות) חוץ מהמתגוררים רחוק שלא הגיעו לראש השנה, ורק בשנה הראשונה שלאחר ההסתלקות מוהר"ן, לא התאספו בציונו בימי ראש השנה. אבל אח"כ התאספו כמעט כל תלמידיו על הקיבוץ הקדוש, ועוד נוספו עליהם מקורבים חדשים (הרב נ.ג. מהמקורות).

חסידי ברסלב בדור האחרון הנחילו את דרך מוהר"ן זי"ע לבניהם עד היום הזה

בו. וכמו כן לא נכון בעליל מה שכתב שם: 'אפילו לבניהם בקושי הצליחו להנחיל תורת רבם, ועל הרוב נמשו דרך אבותם. כי הרי כל חסידי ברסלב בדור האחרון הנחילו את דרך מוהר"ן זי"ע לבניהם עד היום הזה, וכולם חסידי ברסלב, וכן כל בניו ונכדיו של מוהרנ"ת זי"ע היו חסידי ברסלב, וכמו כן לגבי שאר תלמידי מוהר"ן זי"ע, וישנם בקרב חסידי ברסלב, כמה וכמה משפחות, שהם חסידי ברסלב מדורי דורות.

דברי כזב בנוגע לתקופת המחלוקת ולמסורת חסידות ברסלב

בז. מה שכתב: אמנם סיבת הרדיפות לא נתבארה כל צרכה. הוא לא נכון, ודווקא בספרות ברסלב שונה הדבר מבשאר הקהילות שהשמיטו כמעט לגמרי את כל המחלוקות שהיו עליהם. והמעייין בספר באש ובמים יראה מיד שכל סיבת המחלוקת דאז נתבארה כל צרכה, והמחלוקת היתה משום מריבות קהילתיות שונות שהיו אז.

בח. וכן מה שכתב שם: גם ספריהם היו נשרפים ונרמסים ברגליים. ובדורות האחרונים נמתק דינם, וספריהם על פי רוב לגניזה נמסרים, ולא לשריפה נידונים. הוא לא נכון, כי על אף שאמנם יכול להיות שהיו כמה באותו דור שנהגו כך (כמו שנהגו בזמנים עברו כלפי כל ספרי גדולי ומאורי החסידות וכן כלפי ספרי צדיקים ורבנים נאונים אחרים מקהילות שונות בעם)

ישראל) אבל רוב רובם של גדולי ישראל כיבדו ולמדו את הספרים הקדושים (כאשר נצטט חלק מהם להלן אי"ה וכאשר יראה המעיין בהרחבה בספר שבחו של צדיק). כמובן שישנם כאלו שמחסימים קצת בנושא, עקב שמועות לא נכונות. וכל מעיין בספר שבחו של צדיק יראה שמחבר הספר סתר זאת בהקדמתו שם לגמרי. ומי שיבדוק את הדברים לעמקם יראה שאדרכה מחלוקת זו שהיתה היא הכי לא רלוונטית לנו היום וראה עוד בסוף ספר זה בהרחבה.

כט. וכן מה שכתב שם: על כל פנים עד היום שאר חסידיות אין מתחתנים עמהם, הם לא נכונים. שהרי אין שום הקפדה אצל שאר הקהילות לא להשתדך עם חסידי ברסלב. אלא שכל אחד מעדיף להשתדך עם אנשים מהקהילה והחוג שלו. כמו שליטאי יעדיף לקחת לבתו חתן ליטאי, וחסיד גור יעדיף לא להשתדך עם חסיד ויזניץ. וכך זה בכל הקהילות והחסידויות על פי רוב. וכך זה גם בברסלב. אמנם ישנם כאלו שכן משתדכים ללא הבדל חוג וקהילה. אבל על פי רוב, כל אחד מעדיף להמשיך את הקשר המשפחתי, עם החוג והקהילה שלו, שכך יחסי המשפחה יותר נוחים.

תחנוני עורך העלון להחזיר מחלוקות ישראל כבראשונה

ל. עורך העלון מתחנן מאד שימשיכו להומם ולרודפם ולהחזיר את אותו חרם על כנו. על אף שגם אז נהג החרם רק במקומו של הרב מסאווראן, ומסיבת האנשים הניצים שהעידו שקר לפניו.

אלא, שכחיים הזה כבר לא תועיל המחלוקת דאז, משום שאותה מחלוקת לא היתה כלל משום התלונות שכתב שם. אלא משום מקרים שונים שקרו שם. וכחיים הזה כולם מודים שכל התלונות שהיו אז, מקורם בטעות וחרחורי ריב של אותם שני חזנים מדופלמים, באותה תקופה בה אין כל תקשורת נאותה וכולם ניוונים משמועות והגזמות תוך הכפשות שונות על קהילות שלימות. וברוך ה' כחיים ידוע ומפורסם שכולנו מאמינים בתורה שבעל פה. וכן כחיים הזה הכל יודעים שמוהרנ"ת באמת צם בתשעה באב. [אבל לא בתשעה באב שחל בשבת... כעדותו של עקיבא מאירצ'ס, שהודה בערמתו] וכן כולי עלמא מודו מוהרנ"ת היה קדוש וטהור, וגם בעניין זה. הודה מעיד עדות השקר בשקרו. וכולם יודעים שמעשה הפיטם היה על ידי אדם שלא היה כלל מתלמידי מוהרנ"ת. וכן השלימו עם כך שמוהרנ"ת לא המליץ שהרב מסאווראן ישא את בתו של מוהר"ן. למעט טענה אחת שמענו על חסידי ברסלב, שאכן לשמחתנו היא צודקת ואמיתית, והוא שמי שלומד יותר מדף גמרא אחד ביום, הוא חסיד ברסלב. כי אכן מוהר"ן הזהיר מאד על ידיעת כל התורה כולה. [לא אך ורק בספר שלי...] ומוהר"ן סידר לתלמידיו סדרים כיצד לגמור בשנה אחת את כל הש"ס והש"ע וטענה זו גופא מוכיחה לנו באלו אנשים ירודים עסקינן.

לא. ועל עצם הדברים הכתובים באותו עלון תמיהנו. שהרי מחלוקת זו לא היתה היחידה. ומחלוקות שבין צדיקים היו מאז ומעולם בעם ישראל. ועתה לדבריו של עורך העלון, יש להחזיר את כל מחלוקות ישראל כבראשונה, ומאחר שגם על הרמח"ל זי"ע יצאו בהרמות ובנידויים על ידי רבי משה האגוזי זצוק"ל שהיה ראש רבני איטליא באותה תקופה והוא ציוה לשרוף את כתבי הרמח"ל. ואח"כ הומתקה הגזירה ונשארו חתומים בתיבה. והרבה מכתביו והיבוריו הקדושים נעלמו. כמו כן. גם הרמח"ל שיבה את עצמו בלשונות מופלגים, וגם עשה כל מיני דברים לא שגוריים, בגודל צדקותו וקדושתו, וחיבר ספר תהלים עם מזמורים, וכן חיבר שבעים תיקונים כדוגמת תיקוני הזוהר, ועוד חיבורים אחרים שלא הבינו בדורו עד היכן מגעת מעלתם. והיתה עליו התנגדות עצומה מאד. ועתה לפי עורך העלון גם היום בזמנינו יש להעניו לדבר סרה על ספריו, או על דרכו ושיטתו הקדושה והנפלאה של רבינו הרמח"ל זצוק"ל. **ואולי כדאי לערוך איזה "עלון" על הרמח"ל הקדוש ???**

לב. [ומאחר ובטעויות והוצאת דברים מהקשרם עסקינן, נציין שגם מה שנכתב שם בעניין הגר"א ומוהר"ן, נכתב ללא ידיעה הסטורית פשוטה, כי מוהר"ן זי"ע נתפרסם רק לאחר הסתלקות הגר"א. שהרי הגר"א נסתלק בשנת תקנ"ה, ובאותה שעה לא נקרא מוהר"ן עדיין בשם אדמו"ר ברסלב. ולא נתפרסם עדיין טיבו בעולם. (והיה גר במעודועדיבקה

שהוא מקום נדח ולא נתפרסמו עדיין תורותיו. ואף תלמידו מוהרנ"ת זי"ע כתב תורותיו נתקרב אליו רק בשנת תקס"ב. על אף שאין בכך כל נפק"מ לעניין מה שכתוב שם]

עניין מחלוקת הרה"ק רבי ברוך על הרבה מהצדיקים

ולענייננו על מוהר"ן

בעלזן: ובאמת כך היה מעשה עם דודו הר' ברוך נכד הבעש"ט שהיה מגדולי האדמו"רים שבאותו הזמן, וכך היה מעשה כמובא באבניה ברזל "ואז נסע ר' נחמן להר' ברוך [דודו] וכו', וכאשר ישב שם ר' נחמן היה מתאנה, ואמר לו ר' ברוך על מה אתה מתאנה, והשיב לו ר' נחמן שאני מתגעגע לבוא למדרגתו, ואמר לו ר' ברוך והלא אתה כבר בצדיק פלוני, והשיב לו ר' נחמן כבר הגעתי למדרגתו, והשיב לו ר' ברוך כמה מדרגות של צדיקים עד שבא למדרגת הבעש"ט, והשיב לו ר' נחמן שגם למדרגתו הגיע, ולא עוד אלא שהגיע לזה בעת שהיה בן יג' שנים, ואז דחק אותו הר' ברוך עד שכמעט נפל מן העלייה, ואז התחיל המחלוקת ביניהם, וקודם לזה היה מעשה ששאל הר' ברוך לאחד שנסע לר' נחמן לראש השנה, מה עושה האחיין שלי והשיב לו שהייתה שם תפילה בראש השנה כמו שלא ראיתי תפילה כזו, ואמר תורה שמעולם לא שמעתי תורה כזו, ואמר הר' ברוך – מה הוא אלוקים?". ע"כ.

הנה כאשר מעיינים אנו בכ' מעשיות אלו זה נזכרים אנו לראות שישנם פרטים בסיפור זה שנכתבו בקיצור יתר, ובצורה לא כל כך ברורה. הבה ננסה לעיין בהם להבין על בורים:

אלא שקודם לכן נקדים ונאמר: אין אנו מתפללים כאן על דברי מוהר"ן בליקוטי מוהר"ן, ואפילו לא על שיחה מספר שיחות הר"ן, ואפילו לא על ספר חיי מוהר"ן, אלא על ספר הנקרא בשם 'אבניה ברזל' (אבניה ברזל אות ט"ו) שהוא אוסף סיפורים שהביאו תלמידים חשובים שונים ויתכן מאד שחסרים בהם פרטים חשובים, שלו היו נכתבים היו שופכים אור על כל הנושא. כך שבאמת אי אפשר לשאול, או לחקור על פי שיחות אלו. ובפרט בשיחה זו שרבים בה הפרטים הלא מובנים. אך עכ"ז ננסה לבדוק קצת את הדברים אפילו לפי הגירסא וההבנה היוצאת מספר אבניה ברזל, היות שנושא זה הוזכר באותו עלון על אף חוסר הדיוק שבזה.

מעשה א.

מעשה היה ושאל הרה"ק רבי ברוך את אחד מתלמידי מוהר"ן אחר שהזכיר ממנו, מה עושה האחיין שלי, והשיב לו: "הייתי שם בראש השנה, והתפילה שהיתה שם, מעולם לא ראיתי תפילה כזו. ומוהר"ן אמר שם תורה שמעולם לא שמעתי תורה כזו מצדיק אחר זולתי". ואמר לו הרב ר' ברוך זי"ע בפליאה והשתוממות: וואזשע איז ער, גאט? [מה הוא אלוקים?].

ובאותו עלון צוטטו הדברים כביכול ושאלתו של רבי ברוך לתלמידו של מוהר"ן 'מה הוא אלוקים' היא סיבה לתחילת המחלוקת נגדו, על אף שאחר זה לא חלק עליו מוהר"ן עדיין. והוא ציטט זאת כפי שציטט את השיחה 'זממה האלוקים בידו' ללא ההקשר האמיתי של הדברים, – נכון, לעיני הקורא הלא – מעמיק, נראים הדברים כנכונים, והוא לא עומד על מקום המעות, אולם כאשר מתבוננים אנו במעשה זה באובייקטיביות, נבין את השיחה בצורה יותר ברורה.

הבה ונתבונן בזה:

תלמידו של מוהר"ן לא הזכיר שום דבר זולת זאת ש'תפילה כזו הוא לא שמע מחייו, ואמירת תורה שהם השגות אלוקות' כאלו, הוא לא שמע מימיו. (שיעור ודרשה של אדמו"רי החסידות, מכונה בשם אמירת 'תורה')

משיב לו הרה"ק רבי ברוך: וואזשע איז ער, גאט?

אם ננתח את הדברים נראה: שבתשובתו של תלמידו של מוהר"ן לא נאמר שום אמרה המביאה את השומע לשאלה של: מה הוא אלוקים כפשוטו חלילה". ותלמידו של מוהר"ן לא אמר כך, ודברי הרה"ק רבי ברוך נאמרו בצורה של לשון בני אדם המגיבים בתגובה לפליאה והשתוממות עצומה על מי שהשיג 'שלימות' גדולה כל כך. מה הוא זכה לשלימות

שכחו? מה? – הוא שבר שיא? והוא שאל זאת באידיש. וואזשע איז ער, גאט? כלומר היתכן שלימות כזו. כפי שאתה מספר? אכן, עד כדי כך? (והרה"ק רבי ברוך לא חולק עליו עדיין אחר שיחה זו. אולי המתין עד שיפגוש את מוהר"ן עצמו, עכ"פ עדיין לא חלק עליו כלל אף ששמע שהגיע למעלות מופלגות)

ושוב נזכיר שמדובר בשיחה מספר אבניה ברזל שיתכן וחסרים בו פרטים רבים חיוניים להבנת שיחה זו:

מעשה ב.

אחר זמן מה, יושבים בצוותא שני ענקי רוח אלו ומשוחחים ביניהם ומי יוכל להתיימר ולומר שמבין הוא דברי מלאכים ושרפים אלו. וכבר אמרו חז"ל במקום גדולים אל תעמוד ומי הוא זה שיבא להכניס ראשו להבין שיח שרפי קודש? והרה"ק רבי ברוך שומע את מוהר"ן נאנח, ופונה אליו הרה"ק רבי ברוך ושואלו: על מה אתם נאנחים? משיב לו מוהר"ן "שאני מתגעגע לבא למדריגתו". [נראה כוונתו למדריגת הרב רבי ברוך] כלומר, אין זו אנחה על כאב גשמי, אלא על כאב רוחני של שאיפה וכיסופים עצומים להתעלות בעבודת ה'. וכך ימצא כל קורא רבות בספרים שהצדיקים רוב הכיבוש וענוותנותם היו מדברים אחד לשני בביטול גמור ובהערכה מופלגת, כיצד יבואו אחד למעלות רעהו, ולפי המסופר בסיפור זה מוהר"ן אומר להרה"ק רבי ברוך שהוא רואה אותו במדריגה נעלה כל כך וכוסף להתעלות כמוהו. משיב לו הרה"ק רבי ברוך: אחי חביבי, מה יש לך עוד להתאנח על מעלות בעבודת ה', האם לא הגעתם כבר למדריגת צדיק פלוני, אשר הוא מופלג בדרגתו ומה לכם עוד להתאנח. – בשלב זה יוצא נושא השיחה ממדריגתו של הרה"ק רבי ברוך למדריגת צדיקים מופלגים אחרים. ויתכן מאד שכוונת מעשה זה הוא, שאף הרה"ק רבי ברוך השיב לו בענוותנותו הגדולה, מה יש לו להתאנח, האם הוא לא הגיע למדריגת צדיקים מופלגים יותר, ומדוע הוא נאנח. נולפו מובן בזה המושך השיחה כאשר שאל הרה"ק רבי ברוך את מוהר"ן על מדריגת הבעש"ט. ולכאורה קשה אם הוא נאנח לבא למדריגת רבי ברוך א"כ מה מזכיר לו רבי ברוך שאולי כבר השיג את מדריגת הבעש"ט הרי מאחר ומוהר"ן נאנח שהוא משתוקק למעלת הרבי ברוך א"כ מה שואל אותו רבי ברוך על מעלת הבעש"ט, אולם עתה מוכנים הדברים כי עתה עבר נושא השיחה לענין צדיקים אחרים ורבי ברוך אומר למוהר"ן שאין לו להאנח כי השיג מדריגת גדולות יותר ממדריגה זו שהוא נאנח] והשיב לו מוהר"ן שאכן הוא הגיע ועכ"ז הוא נאנח להתעלות יותר ויותר. (אף שמדובר בשיחה מספר אבניה ברזל וחסרים בו פרטים מדוע מוהר"ן אומר לו בתחילה שכוסף לבא למדריגתו ולאחר מכן הוא אומר לו שכבר הגיע למדריגת נעלות. ולא מובן כל כך הקשר הדברים ונראה שחסרים בזה פרטים חיוניים משיחתם בכל זאת אולי יוסבר חלק סיפור זה בכך שמצינו במוהר"ן שהיה מתאנח על כל מדריגה ומדריגה וכפי שמוצאים אנו שהיה אומר איך זוכים להיות יהודי. כי הצדיקים כוספים לכל התעלות שהוא בעבודה, ולכל צדיק נקודה נפלאה וזכויות שאין בחבירו, כמו שלכל יהודי יש נקודה טובה שאין בחבירו, ואפשר שעל כן נאנח מתחילה גם לענין הרבי ברוך. אבל כבר כתבנו שחסרים פרטים בסיפור זה.) ומנה לו כמה מדריגות של צדיקים וענה לו מוהר"ן שכבר השיג דרגות אלו. והוסיף הרה"ק לשאול על מדריגות גדולות יותר, עד שבא למעלת הבעש"ט והשיב לו מוהר"ן שגם למעלה זו זכה בהיותו בן י"ג. (להלן נביא את דברי האריז"ל שכללל ירידת הדורות הוא כלל עם יוצא מן הכלל, ואפשר שצדיק מופלא ישיג יותר מהקודמים לו ראה שם בהרחבה ובפרט מצינו זאת אצל הצדיקים שנשמתם היתה אחת עם אותו צדיק הקדום לו שהשיג את דרגתו כי נשמתו שייכת לדורות קודמים והיא נתעלתה בדרגתה הגדולה וממשכת להתעלות יותר ויותר כי נשמה זו מצד עצמה כבר השיגה כל שלימותה בגלגוליה הקודמים ואינה יורדת לזה העולם השפל אלא לטובת עם ישראל וראה בהרחבה להלן לענין ירידת הדורות כלל עם יוצא מן הכלל) ואז דחפו רבי ברוך "ובאה אמו מרת פייגא מעולם העליון ולא הניחתו ליפול", ומאז חלק רבי ברוך גם עליו.

ואחר כך כשהיה מוהר"ן בלעמברג, היה רגיל הרה"ק רבי ברוך לשאול מאחות מוהר"ן על בריאותו ושלומו. פעם אחד שאלה אותו מפני מה הוא חולק עליו, וסיפר לה שפעם אחת לא ידע פירוש באיזה מקום בזהר, וקיבל על עצמו שלא יחלוק עוד על מוהר"ן, ומיד נודע לו הפירוש של הזהר. [משום מה גם המשך שיחה זו לא מופיע בעלון] ומאלו הדיבורים חשבה אחות מוהר"ן שמעתה אינו חולק עליו. ועל כן כשבא מוהר"ן מלעמברג, הפצירה מאת ממנו שיסע אליו ואז

בוודאי יהיה נעשה שלום אמיתי. ואמר אז מוהר"ן שאפילו יבא מלאך מן השמים ויאמר לו שהרב רבי ברוך דודו הוא בשלום עמו, גם כן לא יאמין לו.

אלא שעתה יש לעיין בזה:

א. אם נאמר שחלק עליו על כך שאמר לו שהשיג כזאת, א"כ הרי זה הסכים עמו בוודאי שהגיע למדרגות מופלגות פחות ממדרגת הבעש"ט, וא"כ מדוע חלק עליו הרי הוא צדיק מופלג מאד. ונעלה מהרבה צדיקים נוראים. והרי רבי ברוך עצמו אמר לו קודם לכן "והרי אתם כבר כמו צדיק פלוני" ועל מה אתם נאנחים. וא"כ הרי החזיק נוראות מדרגתו הגדולה. וא"כ מדוע חלק עליו. הלא אם נאמר שהתווכח עמו על הגעתו לדרגת הבעש"ט בגיל צעיר שכזה היה לו רק להשיב ולומר לו שלא יתכן שזכה למעלה זו בגיל צעיר שכזה. אולם לא רק שהוא לא אמר לו זאת. עוד החזיק ממנו כענק רוח שהשיג מדרגות מופלגות ביותר שעל מה יש לו עוד לשאוף ולכסוף ולהאנח. ומוהר"ן משיב לו שאף שזכה לכל מדרגות אלו הוא נאנח כי הוא חפץ יותר ויותר. כי מוהר"ן כל ימי חייו כסף ליותר ויותר. ולא עמד על מדרגה אחת כל ימי חייו ואמר שאם הוא יודע שעומד במדרגה אחת אינו חפץ להיות יותר] האם שייך לחלוק על צדיק נורא ומופלג שהגיע למדרגות מופלגות מאד עד שאין מובן למה הוא מתאנח ולאן עוד הוא שואף. רק משום שאמר שהגיע לאיזה מדרגה. הרי הרה"ק רבי ברוך הסכים עמו שהגיע למדרגות עצומות מאד וא"כ כיצד אפשר לחלוק ולהרע לקודש קדשים זה. זה הרי לא קביל בהגיון.

ב. ועוד מדוע הציע לו זאת רבי ברוך אם היה סובר שאין לכך הגיון, האם מדברים אנו בליצן שמנסה לדובב את חבירו לומר לו דבר שאינו כהוגן להתנפל עליו. [לפי איך שהוצגו הדברים בעלון כביכול ועתה כל עניינו של רבי ברוך היה כיצד להפיל בפח את מוהר"ן. וכל אותה שיחה מתחילתה כאשר מנה לפניו כמה מדרגות צדיקים היה כדי להביאו למצב זה שידהוף אותו. ודבריו שם הם בנויים על הטעות היסודית בנושא הענוה והנאותה כביכול ורבי ברוך חלק עליו על כך ששה ממעלותיו (על אף שרבי ברוך עצמו שח מאד ממעלותיו ואמר לענין הענוה אם שניים הם אני מהם ועוד כמה וכמה שבחים ועל אף שצדיקים רבים מאד מתלמידי הבעש"ט ומשאר קהילות ישראל שחו ממעלותיהם כמובא בספר פאר מקדושים בהרחבה) הלא מדברים אנו במלאכים שרפים שהשיגו מעלות והשגות נוראות. ועל מדרגות כל הצדיקים המופלגים אותם הזכיר לפני מוהר"ן הסכים עמו שאכן זכה למדרגותיהם. ונראה שגם לענין הבעש"ט יתכן מאד שלא היתה כוונת הרה"ק רבי ברוך לחלוק על כך. ואין כל הוכחה לכך. (נקדים כאן את המאוחר: יתכן לומר כן משום שכפי שיבואר בהמשך דברינו רבי ברוך היה חולק על הרבה מצדיקי דורו שהגיעו למדרגות מופלגות והיה רואה בזה מנהג קדוש ובגדר פיקוח נפש להצלתם של הצדיקים)

ג. ישנו המשך לשיחה זו שהושמט מהעלון משום מה, והוא: שכאשר דחף אותו "באה אמו מרת פייגא מעולם העליון ולא הניחתו ליפול". וא"כ מאחר ורבי ברוך רואה שקורה כאן משהו על-טבעי, א"כ כיצד יחלוק עליו הרי הוא רואה שהוא קדוש עליון.

ד. בעת מחלוקת הסבא משפולי אין הוא משתתף כלל. ורק עתה הוא פותח במחלוקת. האם אין בכך ללמדינו שמדובר במחלוקת שונה לגמרי, וכפי שהסביר בזה רבי ברוך עצמו כדלהלן.

ה. היכן מוצאים אנו עוד מחלוקת שכזו. חולק עליו, ושואל כל שבוע בשלומי.

ו. מסתירים ממנו פירוש בזהר והוא מקבל על עצמו לא לחלוק על מוהר"ן: אבל לא מובן, מדוע קיבל זאת על עצמו, אם סבר שמוהר"ן לא היה חלילה כשורה. הרי מצווה לחלוק עליו.

ז. קיבל על עצמו להפסיק המחלוקת וחבין מיד את דברי חזוהר: א"כ מדוע לא עשה רבי ברוך מיד שלום אמיתי, האם השור חלילה הרה"ק רבי ברוך לחלוק על קדוש עליון ללא סיבה, הרי הוא חבין שיש ליותר מלצער את מוהר"ן,

ורמזו לו על כך מן השמים, וקיבל על עצמו לא לחלוק עליו, והבין זאת מיד, א"כ מדוע הוא לא הלך אליו לבקש סליחתו, ולעשות שלום בר קיימא.

אמנם מי יוכל להבין את דברי ומעשי הצדיקים ענקי רוח אלו, אולם בעניינינו קלה מאד המלאכה, היות שכבר נשאל הר"ק רבי ברוך זי"ע על כך בכמה זמנים שונים, הן לענין הרבה מאד צדיקים מופלגים שהיה לו עניין מקודש עד מאד לחלוק עליהם, ובפרט לענין מוהר"ן מצאנו שנשאל על כך בעוד כמה הזדמנויות, והשיב וביאר זאת כמה פעמים. ללמדנו כמה שרחוקים אנו מהבנת דרכי הצדיקים המופלגים הקדומים. ועל כך בפרק שלפנינו:

הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' מסביר את דרכי העלומים בענייני מחלוקותיו על הצדיקים ולעניינינו על מוהר"ן

א. מובא בספר דורש טוב בזה הלשון: "בעת שהרבנית הצדקנית מרת אדל ע"ה בת הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' ביקרה אצל הרה"ק מרוזין זי"ע ביקש ממנה שתספר דבר מה מאביה זי"ע, וענתה ואמרה: "הלא ידוע דרכו בקודש שבדוראי היה לו כונה מיוחדת בזה לדבר על 'כל' צדיקי הדור, וגם על אביכם הרבי ר' שלום מפּרוביטש זי"ע. לא היה נמנע מלדבר, חסידי אביכם מנעו עצמם מלבא לפניו כי לא רצו לשמוע דיבורים כאלו. פעם אחת בא חסיד של אביכם, ותיקף התחיל אבי זי"ע לדבר קשות על אביכם, דרכי מתמיד היתה לשבת בחדר השני מוכנה לכל דבר הצורך. ואבי זי"ע פנה אלי כמה פעמים בתוך השיחה ושאל אותי: אדל בתי לא כן הוא? כמובן שהייתי מוכרחת לענות "כן". הגם שהיה לי יסורים גדולים לשמוע כל זאת, אך אבי המשיך לדבר כל כך עד שאותו חסיד התחיל לבכות. אבל היה נראה שאין אלו דמעות של צער ממה שאזניו שמעו אלא יותר דמעות של הרטה, והיינו שא"כ הוא מדוע נסע אליו עד הנה. וכשהבחין אבי זי"ע שהחסיד הלז מהרהר כן, נזף בו ואמר לו: "עכשיו אגלה לך כוונתי בכל זה, הלא ידוע גדול מדרגותיו של המגיד הגדול ממעז'ריטש זי"ע ודרכו בקודש. אחריו בא בנו המלאך הקדוש והתחיל לדבר בדרך יותר גבוה אשר אביו זי"ע הזהיר אותו על זה בחייו וגם לאחר פטירתו בחלום, אבל הוא לא שמע לעזוב את דרכו אשר בחר בה. ואמנם הוא לא האריך ימים. אחריו בא בנו רבי שלום ולקח לעצמו דרך עוד יותר גבוה ומדרגה גדולה כל כך אשר אדע כי גם הוא לא יאריך בה ימים. וא"כ מהי העצה, להגיד לו, לא יאבה לשמוע לי, אי לזאת אדבר ואקטרג עליו, ועי"ז הנני מקוה שלא יפסיד דרכו ומדרגתו הגדולה ויוכל להמשיך בה". עכ"ל.

ב. וזולת המעשה דלעיל מוצאים אנו כמה התבטאויות נוספות במיוחד לענין מוהר"ן. היה זה בעת לידתו של מוהר"ן כאשר נכנס מוהר"ן לבריתו של אאע"ה, ובשמהת ברית המילה בשבת הגדול דשנת תקל"ב השתתפו אחי אמו הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' זי"ע והרה"ק מסעדליקוב זי"ע בעל הדגל מחנה אפרים. לאחר הברית נכנסו האחים הקדושים לברך את אהותם חיולדת ואת הרך הנולד, בקשה מרת פייגא את אחיה הרבי ר' ברוך שיברך את הרך הנולד שלא תהיה עליו מחלוקת... הניף הר"ר ברוך את ידו המהורה בביטול ואמר בפה מלא: "דאס איז פארפאלן". זה אביר! (כי כרי שיחיה קיום לנשמה גבוהה כזו בעולם השפל, בהכרח שתהיה עליו מחלוקת). (פעולת הצדיק ע' לד שיח שרפי קודש ח"ב צח אות שא)

הרי לנו שכבר בתחילת זריחת אור נשמתו של מוהר"ן בעולם אמר עליו הרה"ק רבי ברוך זי"ע שעל נשמה גדולה כזאת מוכרח שתהיה מחלוקת....

ג. ובקונטרס ההוספות קיה. כתוב בזה"ל: "שמענו מנכדי הרב הקדוש רבי ברוך ממעז'בוז' זצ"ל שהם היו מחבבים מאד את עניין רבינו ז"ל, וסיפרו שאבותם סיפרו להם שא' מהם מנכדי הר' ברוך ז"ל היה אצל השולחן של הר' ברוך ז"ל והיו יושבים כמה וכמה צדיקים והתחיל אחד מהם לדבר מרכינו ז"ל והשני דיבר איזה דבר צחות עליו והר' ברוך ז"ל שחק מזה. והתחיל השלישי ודיבר כלשון גם יותר וכו', ואח"כ כשהלכו מהשולחן קרא הרב לנכדו הנ"ל ואמר שמעת

מה שדברו, אמר לו כן. אמר לו: "אתה תחשוב שהם צודקים? תדע! מה שהוא יש לו ברגלו, אין לכל אלו בראשם. אבל מה שהחרשתי הוא מפני שאני מוכרח להסתיר אותו, כי אם לא, לא היתה יכולה הנשמה שלו להחזיק בגופו. (איך מיז איהם פארשטעלין ווען ניט וואלט זיין נשמה ניט גקענט דער האלטין אין זיין גוף)" אבל אתם תשמרו את עצמיכם מלדבר עליו כמו מאש. וכו'".

ד. וכן כשהייתי במעוז'בוז' ראיתי שם איש זקן שהיה מכיר ומשמש צדיק אחד שנתגדל בבית רבי ברוך ז"ל, ורבי ברוך ז"ל היה מחבבו מאד ומעריכו יותר מהצדיקים שהיו יושבים על שולחנו וכו'. וסיפר שפעם אחד היו כמה אצל השולחן של הרב ברוך ז"ל ודיברו מרבינו ז"ל כנ"ל וכו', ואח"כ כשהלכו אמר לו רבי ברוך 'אולי גם אתה תרצה לעשות כמותם, אני מזכירך: 'אתה תשחק באש' (ועסמו זיך שפילין מיט פייער). 'זמה שאני שתקתי, זה כי אני מוכרח לחלוק עליו כדי שיוכל להיות בזה העולם' ע"כ.

ה. ובדומה למובא לעיל. סיפר הרב"ג רבי אליהו חיים רוזין זצ"ל שבעיר מעזבוז התגורר זקן מופלג בשם ר' מיכש'ע שהיה נכדו של הרב"ק רבי ברוך ממעזבוז זי"ע. פעם נזדמן לביתו חסיד ברסלב מהעיר טולטשין, ור' מיכש'ע שאלו מאין הוא, משענה לו כי הוא מטולטשין נענה אליו ר' מיכש'ע ואמר: "הנה טולטשין קרובה אל ברסלב. הסכת ושמע מה ש'בעיני ראיתי ובאזני שמעתי' בהיותי ילד. כי כמה פעמים זכיתי שזקני הקדוש הושיבני בחיבה על ברכיו, ובעת שהייתי נוכח בשולחנו המהור של סבי הרב"ק ממעזבוז יחד עם עוד כמה מנכדיו היה המעשה הזה: באמצע עריכת השולחן תוך כדי שיחה, החלו כמה אנשים להתלוצץ מהרב"ק מוהר"ן מברסלב, וזקני שמע את דבריהם, אך לא הגיב מאומה, ברם לאחר מכן אמר לי זקני: "דע לך כי כפות רגלי הרב"ק רבי נחמן גבוהים ונעלים יותר מראשם של אלו שדברו עליו...". – שאלתי אותו – "אם כן מדוע שתק הסבא ולא מחה בהם?" ענה לי סבי ואמר: "לא אמרתי דבר בעת שדברו עליו, מפני שנשמתי של רבי נחמן גבוהה מאד, ולא היה לה קיום בעולם הזה לולא המחלוקת שעליו, והדיבורים כנגדו...".

ו. וכאשר אמו של מוהר"ן מרת פייגא שהיתה אחות רבי ברוך נכנסה לאחיה רבי ברוך ושאלה אותו: מה זה שהעולם אומרים שאתה מרחק את בני? השיב לה: "אני מסתיר אותם מפני שאין העולם כדאי עוד לזה האור".

ז. וידוע שכאשר נפטר הרב"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ר"ן אחד לספר זאת בשמחה להרב"ק רבי ברוך ממעזבוז שחלק עליו, ולתדהמתו מיד כאשר שמע זאת הרב"ק רבי ברוך קרע מיד את בגדיו ובכה בדמעות שלישי, והמבשר לא הוציא את שנתו ר"ל ע"כ. (מעשה נחמיה)

ובספר טעמי המנהגים (עמוד תקכב) מובא שאמר לו: "שוטה שכמוך. וכי התנגדתי לו? והלא כל התנגדותי נבעה מירידות לאחר שראיתי שהשטן ומלאכי השרת מתקנאים בו".

ללמדינו: כמה אין לנו שום הבנה והשגה בדרכי הצדיקים. נתאר לעצמינו שהרב"ק לא היה פותח לנו צוהר לעולמו הגבוה משמי תבל ומלואה, ולא היה נותן לנו להבין טעם למחלוקותיו. ודאי שהיו כאלו שהיו שופטים את כל אותם צדיקים, או שהיו שופטים את הרב"ק רבי ברוך, והיו מוכנים לכתוב עלונים שונים ומשונים על צדיקים אלו, או על הרב"ק רבי ברוך אם היה זה מועיל להם לענייניהם. אולם עזרנו הבורא והרב"ק רבי ברוך עצמו כאשר חשש שתצא תקלה מכך, גילה מיד כמה וכמה פעמים שהוא מהוייב לחלוק על צדיקים אלו משום פיקוח נפש, כדי שהם לא ימותו צעירים קודם שהשלימו עניינם, ואדרבה מרוב אהבתו ודאגתו לשלומם הוא חייב לחלוק עליהם, שלא יסתלקו מהעולם כפי שהסתלק הרב"ק רבי שלום מפריטש זי"ע שלא הספיק לגמור מה שרצה. וכן הרב"ק המגיד ממעזריטש לא האריך ימים, ולאחר מכן בנו שנקרא המלאך הקדוש המשיך בדרך גבוהה זו על אף שאביו הגדול הזהירו על כך לפחות להציל אותו מכך, ולא הועיל לו והסתלק בקיצור ימים. ומאז לקח לעצמו רבי ברוך לחלוק על הרבה (בספר דורש טוב כתוב לשון

על 'כל' צדיקי דורו) מצדיקי דורו שהגיעו למעלות מופלגות, וחלק גם על הבעל התניא זי"ע, וגם על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, ועל עוד כמה וכמה מהצדיקים הגדולים. והסביר זאת שהוא כדי להאריך ימיהם וידריכו את ישראל עוד רבות בשנים. אולם כאשר ראה הרה"ק רבי ברוך שאותו חסיד המובא לעיל בספר דורש טוב לוקח את הדברים מדי ברצינות, נזף בו, וגילה לו סיבת מחלוקתו. לומר לו, אתה עשה את שלך ואל תעזוב את אותו צדיק, אולם אני מוכרח לעשות את שלי ולחלוק עליו.

ועל כן בעת המחלוקת על מוהר"ן ע"י שני החזנים שגרמו למחלוקת הסבא, לא החזיק הרה"ק רבי ברוך כלל מאותה מחלוקת, והיה לצדו של מוהר"ן כשאר גדולי דורו ששמעו מהמחלוקת במקומו של מוהר"ן והיו לצד מוהר"ן. ולפתע פתאום ללא כל הודעה כאשר נודע לו להיכן הגיע מוהר"ן, מיד השיג את מה שאמר כמה וכמה פעמים לאחר מכן שעל נשמה זו חייבים לחלוק כי אחרת לא יהא לה קיום בעולם ותסתלק משום קטרוג חס"מ, ומובן מפני מה החל מיד לחלוק עליו, כפי שחלק על גדולי הצדיקים בתקופה דאז, וכפי שהסביר רבי ברוך עצמו את מעשיו הגדולים בכמה הזדמנויות שונות.

כמה כללים חשובים בענין המחלוקת שבין הצדיקים

המחלוקת שבין הצדיקים היא מחוייבת המציאות.

לפי מה שמוכח בספרים הקדושים הרי שהמחלוקת שבין הצדיקים הוא דבר מוכרח, וזה לא תלוי בהנהגתם של הצדיקים, יתכן ויהיה החכם צדיק נורא כמשה רבינו ויחלקו עליו, והמעיון בספרים ימצא רבות על נושא מורכב וכואב זה החל מיוסף הצדיק משה רבינו ודוד המלך עד דורות האחרונים. (וראה עוד בהשלמות בסוף הספר שהיו צדיקים רבים ענקים ומופלגים שחלקו עליהם מאד על אף כל גדולתם כי זו היא גזירה ממרום)

ב' לימודים יסודיים וחשובים במחלוקת שעל הצדיקים

נעניין בב' מחלוקות גדולות המוזכרות בתורה:

מחלוקת שבטי י-ה על יוסף הצדיק:

שבטי י-ה קדושי עליון ללא כל פסול. הושדים ביוסף הצדיק – צדיק יסוד עולם. הדומה ביותר ליעקב אבינו – אלה תולדות יעקב – יוסף, שהוא 'רוצח' – הוא ה'עש' של יעקב. ויש לו דין 'רודף', הוא רודף אותם להורגם. (אור החיים הק') ועל פי דין תורה הוא חייב מיתתו. ממדינתו העליונה של יוסף – הצדיק יסוד העולם. היו בטוחים בו שהוא ההיפך הגמור, רשע, החפץ להמיתם, ומהווייבים הם להמיתו, ויפה שעה אחת קודם. והשליכו אותו לבור עם נחשים ועקרבנים למען ימות שם. כדינו – על פי דין תורה. ולאחר שמכרוהו כאשר בזה הם מאבדים שבט מישאל, ומוציאים אותו מכלל ישראל לעולם, ולא יזכר שמו עם בני יעקב, החרים את כל מי שיגלה את פסקם – פסק דין תורה, ושתפו את הקב"ה עמהם, ועל כן לא גילה זאת הקב"ה ליצחק אבינו. ללמדינו באלו צדיקים נוראים עסקינן.

ואעפ"כ אליבא דאמת הם לא צדקו, אלא זו היתה גזירה מן השמים כדי שירד יעקב למצרים לא בשלשלאות של ברזל. וזאת עוד הרבה טעמים נפלאים המובאים על כך בספרה"ק כסיבת מה שעל פי ההשגחה העליונה היתה מכירת יוסף.

המחלוקת המפורסמת על משה רבינו:

"ויקה קורה בן יצחק בן קהת בן לוי וכו', ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים נשיאי עדה, קריאי מועד, אנשי שם". והנה כאשר מעיינים אנו בדברי חז"ל למדים אנו שהמחלוקת על משה רבינו היתה עצומה מאד. נתאר לעצמנו מצב,

בו גדולי עם ישראל יוצאים נגד אדם מן השורה, כיצד ואיזה כיוון עצום ירגיש אותו אדם. וכל זה בדורינו אנו, אולם בדורו של משה רבינו חלקו נגדו, לא רק קלי או פשוטי העם, אלא חכמים מ'סנהדרין', ולא רק חכם שבסנהדרין מן השורה, אלא 'ראש סנהדרין', ולא ראש סנהדרין אחד, ולא שנים, וגם לא מאה, אלא 'מאתים וחמישים' חכמים וגאונים מופלגים עצומים, שכל אחד מהם מצודתו פרוסה על עדת חכמי סנהדרין. ובראשם קורה. וחלקו עליו, והקשו עליו קושיות עצומות שאף מאתים וחמישים ראשי סנהדראות אינם יכולים לתרצם, וכל מאתים וחמישים ראשי סנהדראות האלו עומדים בדעה אחת שכל הקושיות העצומות אותם הקשו על משה רבינו מובילות להוכחה אחת גדולה ועצומה שמשה ואהרן 'מתנשאים' על קהל ה'.

אלא שהפליאה הגדולה שמשה רבינו כלל לא טרח להשיבם על קושיותיהם. וכלל לא תירץ להם את תמיהותיהם. וגם הקב"ה לא אמר למשה לתירץ לעם ישראל את קושיותיהם העצומות, ואך ורק האדמה פתחה פיה – – – להשיב להם ... "משה אמת ותורתו אמת והן בדאין"...

נמצינו למדים:

א. אפשר שמסיבות העליונות והגבוהות מהשגתינו יטעו ויהפכו את הצדיק יסוד עולם לרוצח – רודף החייב מיתה לאלתר.

ב. אף על צדיק כמשה רבינו תתכן מחלוקת עצומה מאוד מאוד עד שגדולי דורו יהיו נגדו.

ג. עוד למדנו מכאן את ההתייחסות של התורה למחלוקת על הצדיק הגדול, שהתורה לא השיבה מאומה על הקושיות העצומות שהקשו עליו, כי צדיקים גדולים אין שופטים על ידי קושיות ותמיהות.

ואלו כמה מהטעמים המובאים בספרים בסיבות המחלוקת שבין הצדיקים:

ישנם צדיקים שמצד נשמותיהם מוכרח שיהיה עליהם מחלוקת. (אביר הרועים פו וכן לעיל לענין דברי רבי ברוך על נשמת מוהר"ן)

צדיקים שמגודל צדקתם וקדושת נשמתם לא היה כדאי דורם להבין צדקותם ופרישותם. (המגיד ממעזריטש על הרמח"ל)

כתב המהר"ל שהמחלוקת היא גזירת מגזירת הגלות, והמחלוקת בין הצדיקים ממעשה השטן. (המהר"ל מפראג)

המחלוקת בין הצדיקים נמשך מבחינת חלל הפנוי. (אוצר היראה מחלוקת ומריבה אות כב)

המחלוקת בין הצדיקים על ידי גלות השכינה. (נתיב מצוותיך שביל ג' אות כ"ט)

ישנם צדיקים שחלקו על צדיקים אחרים כדי להאריך ימיהם ושנותיהם בעולם הזה. כפי שמוכח לענין הרה"ק רבי ברוך ממעזריטש/בו' שהיה חולק על הרבה צדיקים מופלגים שהגיעו למעלות מופלגות. (ספר דורש טוב ועוד ספרים לענין מחלוקת רבי ברוך על צדיקי דורו)

המחלוקת שבין הצדיקים הוא משום שאורייתא קא מרתחא ביה בבחינת רעמים. (אוצר היראה מהדורא בתרא אות ט)

חשד על הצדיקים משום מהריב הדורות ש"צ.

מחלוקת משום חוסר הכנה בדברי הצדיקים.

המחלוקת באה לעורר את האדם השומע לתשובה. (אות ברית ג)

המחלוקת בין הצדיקים בכדי שיהיה לאלוהו הנביא כמה לעבוד את הש"י. (אגרא דפרקא אות טו)

סיבות המחלוקות שעל הצדיקים מצד אינשי דלא מעלי:

יש חולקים על הצדיקים כי זהו נסיונם בגלגול זה. (ספר הגלגולים פרק ס"ד)

המחלוקת על הצדיקים על ידי השדין יהודאין. (תולדות יעקב יוסף פרשת משפטים)

גם המקבלים תורה מפי שדין יהודאין חולקים על הצדיקים. (אוצר היראה מחלוקת ומריבה אות יא)

דברי הגר"א שיש חולקים על הצדיקים שהם מהערב רב ומעמלק. (אורות הגר"א תיקון צ"ז:)

הלומדים תורה שבכל פה מתוך גאווה יכולים ליפול לעוון מחלוקת על הצדיקים. באוצר היראה (מחלוקת ומריבה אות ז)

כשהקב"ה מסתכל בנשמה שתוכל להחזיר בני אדם בתשובה אזי הוא יתברך בעצמו כביכול מבקש ורואה שיהיה מחלוקת עליו. (ליקוטי מוהר"ן תורה רכח)

מה שקשה קושיות על הצדיקים זהו מוכרח להיות כי הצדיקים מתדמים ליוצרים. (ליקוטי מוהר"ן ח"ב נ"ב)

לפי גודל נשמתו כן יחלקו עליו ובפרט מי שהוא משורש משה רבינו ודוד המלך. (נוצר חסד למהר"י מקמארנא ע' צו:)

אין מאמינים בצדיקים של אותו דור. (אגרת הקודש)

כאשר החכם מוכיח או מחייב אדם בדין שונאים אותו. (כתובות קה:)

יש והמחלוקת היא לטובתם של צדיקים להצילם מהגאווה. (היכל הברכה, דברים דף רז)

אמר הבעש"ט שכל מה שהיה בבלעם היו חושדים במשה רבינו. (פר' הארץ פ' ממות)

יש והמחלוקת משום שהשונאים משורש הצדיק. (נוצר חסד אבות פ"ו ד"ה אחדות השונאים)

יש היכלות שאין באים אליהם הצדיקים רק על ידי מחלוקת. בחיי מוהר"ן (אות תב)

המחלוקת על הצדיקים הם "חבלי משיח". (גאולת ישראל ס' ע"ג)

עמי הארצות אומרים מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור. (פסחים מ"ט)

המחלוקת טובה גדולה לצדיקים כמשל הגרעין. (אוצר היראה מחלוקת מהדורא בתרא אות ה)

המחלוקת על הצדיקים מחסרון עבודת ה' והעובד ה' באמת מתרצים לו ממילא כל הספיקות. (אגרת הקודש להרה"ק רבי אלימלך זי"ע)

חלק ב

נושא קדושי העליון שישחו ממעלתם והמסתעף.

צדיקים רבים שחו ממעלתם. הענוה המזויפת והענוה האמיתית בדברי הסבא מקלם. כ"ו אופנים בהם חכמים השתבחו במעלתם. ענין הצדיקים עליהם הקפידה תורה. צדיקים שהתורה הקפידה על ענוותנותם. דברי האריז"ל שירידת הדורות כלל עם יוצא מן הכלל.

קדושי העליון שחו ממעלתם

באותו עלון כתב העורך דברים בלתי נכונים בנושא הצדיקים שהתפארו במעלתם ונבאר את הדברים בקצרה.

צדיקים רבים מאד שחו ממעלתם החל מיעקב אבינו ויוסף הצדיק ורחל אמנו, ורבות מכך מוצאים אנו גם בש"ס ובזוהר הקדוש, וכן בדברי הראשונים מוצאים אנו לשונות התפארויות רבים, עד אחרוני האחרונים. ואכמ"ל. ובספר פאר מקדושים העומד לראות אור בקרוב אי"ה מובאים שיחות רבות של מעלות וחשונות נפלאות שהעידו צדיקים רבים על עצמם. (וכדי לא להלאות את הקורא לא הבאנו את שבחי צדיקים אלו כי רבים הם)

כמו שאין הבדל בין אם אדם מחלל שבת פעם אחת, או כמה פעמים. ובוודאי שצדיק לא יחלל שבת אפילו פעם אחת. כך אין הבדל באיסור מידת הגאווה בין פעם אחת או יותר. כ"ש כאשר מוצאים אנו זאת הרבה פעמים, ואצל צדיקים רבים מאד, מה שמביא אותנו להבנה אחרת לגמרי במידת הענוה האמיתית.

צדיקים שהעידו על עצמם שהם המשיח שבדורם שאם היו ישראל שבדורם ראויים היו גואלים את ישראל

ישנם כמה וכמה צדיקים שאף העידו על עצמם את השבחה המופלג ביותר שהם היו המשיח שבדורם שאם היו ישראל שבדורם ראויים היו גואלים את ישראל והם: רב נחמן האמורא: בעל האור החיים הקדוש: רבי שלום שכנא מלובלין – רבו וחותנו של הרמ"א: הגר"א: ומוהר"ן.

רב נחמן האמורא:

בסנהדרין (דף צ"ח) כאשר דנים על זהותו של מלך המשיח, מכריז רב נחמן ואומר: "אי מן חיי כגון אנא". אם מלך המשיח הוא מן החיים היום, זהו אני!!!

(שם ברש"י ד"ה אי מן חיי הוא כגון רבינו הקדוש. דלשינא קמא ברש"י שם האי 'כגון' לאו דוקא, והוא הדין לעניין רב נחמן האמורא שלפי לישנא קמא האי כגון לאו דוקא אלא שאם משיח מן החיים זהו הוא עצמו, וכן משמע מדברי השדי חמד ועוד הרבה מהמפרשים (שם)

בעל האור החיים הקדוש:

כתב האור החיים הקדוש בפירושו לפרשת ראה על פסוק "כי יהיה כך אביון" שבדרך רמזו ירמוזו להעיר הערה גדולה על "אחד המיוחד שבאומה" אשר אליו אנו מקוים ומצפים מתי יבא, והוא "מלך ישראל", ואומרו "באחד שעריך" להעיר אליו "שהוא המיוחד שבסדרין" "שאינו כמוהו מורה" והיינו "מלך המשיח".

וכבר נמשל לעני כאומרם עני ורוכב על החמור, ואת דבריו מסיים האור החיים הקדוש בזה"ל: "מאחיד האביון" פירוש מסיבת אחיד האביון הידוע. שיעריך אדם בדעתו שהמעשה היא לתכלית דבר זה, "משיח ה' שמו חיים" עכ"ל.

וידוע המעשה שמדפים אחד ששמו אשר, שלח ידו בדברי האור החיים הקדוש ולא יכול היה להשלים עם המילים "משיח ה' שמו חיים" והשמיט הסיום "שמו חיים", והובא החומש ה"מתוקן" לפני הרה"ק רבי פנחס מקאריין, והודיעו מאד, ושלח לקרא למדפים הספר, ושאל אותו מדוע השמיט את הסיום. ענה לו המדפים שהשמיט זאת משום שלא יכול היה להשלים שבעל האור החיים אמר זאת על עצמו. לא הגיב רבי פנחס מקאריין, אלא הוציא חומש ופתחו בפרשת נשא על המילים "ואמרה האשה אמן אמן" ושם מפרש על זה רש"י אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש "אחר". ובאותו חומש שהיה לפני רבי פנחס מקאריין נפלה שגיאה בהדפסה ובמקום המילה "אחר" נדפס בחומש "אשר" וכאן רמז רבי פנחס לאותו מדפים שאין מעשיו מתוקנים והוא נכשל בעוון חמור ביותר... "הרי לך ההותמת שלך" אמר לו רבי פנחס. לאחר זמן נתגלו מעשיו וגורש מן העיר בבזיון.

רבי פנחס מקאריין הסמיך לכך את הפסוק "שלח ידיו בשלומי חילל בריתו".

וכן מובא בספר קול התור לתלמיד הגר"א וכן כתב המגיד מווילנא שער ג' שער השוכבים פתיחת שמות: "בעקבות משיחא יצא לאור ספר יוסף לחוק מהצדיק הגדול רבי חיד"א תלמידו של ר"ה בן עמר בעל האור החיים שיש בו שני אורות תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף וכו'" עכ"ל ושם (ע' נח) בשם הרה"ק מנעשכזי צוק"ל, ומס' "זכרון מוב" (ע' 1) ומס' "דבר יום ביומו" (י' אלול):

רבי שלום שכנא מלובלין – רבו וחותנו של הרמ"א "אני אומר 'שכנא' שמו":

כתב הגאון בעל "שואל ומשיב" זצ"ל בהגותיו לח' אבהע"ז סי' קכ"ח וז"ל: "ואני שמעתי שנמצא בקראקא ש"ס שהגיה הגאון מ' שכנא ז"ל בפרק חלק שם דנים על שמו של משיח: "אני אומר 'שכנא' שמו שנאמר 'לשכנו תדרשו' וזהו הסיומן שנתן הגאון ר' שכנא" עכ"ל.

עוד שם: "וגם שמעתי שכשלומד הגאון הנז' בהגדה דפ' חלק שנחלקו שם בשמו של משיח וכל אחד מביא סמך מן המקרא, אמר הגאון הנז'ל, אילו הייתי שם הייתי אומר 'שכנו' שמו שנאמר 'לשכנו תדרשו', וכן ראיתי נדפס בסוף גמרא נדה שהוגה מן הגמרא של הגאון מו"ה שכנו ז"ל". עכ"ל.

וראה שו"ת הרמ"א (סי' כה) בתשובה מבנו של הר"ר שכנא שכתב: "נמרפה שעה ונשבה ארון הקודש נתבקש בישיבה של מעלה מאור הגולה "רוח אפינו משיח ה'" רב הרבנים גאון הגאונים נשיא ישראל ה"ה מורי רבי הנקרא בשם קדשו מו"ה שלום המכונה שכנא וכו'". עכ"ל.

הגר"א:

כתוב בספר קול התור ונשיב תלמידו הגאון המקובל רבי הלל שקלובר זצ"ל והוא תמצית מתוך ז' פרקי הגאולה של הגר"א (פרק ג' עמוד תק"א) בזה הלשון: "הגר"א ידע היטב על כל איש ישראל המיועד בשליחות שמים, ישועת ישראל, וקבוצ גלויות. איפה שמו מרומז בתורה ובנביאים ובכתובים איש על דגלו באותות לבית אבותיו, וכל ידיעותיו של הגר"א ברוח קדשו סמיכין על רמזיון קדישין בתנ"ך ובחז"ל בנגלה ובנסתר. ועל עצמו אמר הגר"א שבתורה מרומז

שמו בפסוק "אבן שלמה" וצדק (בסוף פ' כי תצא) ר"ת אליהו בן שלמה, בפסוק השני לזה כתוב על מחיית עמלק, ומיד אחרי זה כתוב "והיה כי תבוא את הארץ" היינו קבוצת גליות, וזה שזה להפסוק והיה כי תבוא אל הארץ ונטעתם, לקיים מצוות התלויות בארץ, אשר קבוצת גליות תלויה בכרבת השנים ע"פ חז"ל בגמרא (מגילה י"ז וסנהדרין צ"ח) עניין קץ הגאולה שזה היה שאיפתו הגדולה של הגר"א. גם בהפטרות של אותה פרשה (כי תצא) ראה את שמו ויעודו בפסוק "ברחמים גדולים אקבצך" (העולה אליהו בן שלמה זלמן). ובפסוק "בשלם סוכו ומעונתו בציון" בזה ראה שמו בחושבנא "אליהו בן שלמה זלמן בן ישכר דוב" (סוכו לפי הכתיב) אין יעקב שלם אלא באר"י ויבוא יעקב שלם, שלם סכותה, ואת יעודו הגדול מצ"ק, בנחורא דמשיח בן יוסף במד מצ"ק ביסוד היינו תתקצ"ט, מספרו הגדול של משיח בן יוסף, ראה בזה רמז בשמו (שעולה כמספר ארבעה דורותיו עד א"י ר' אלי' חסיד (תתקצ"ט). וכן בפסוק "עת כנוס" ובבטוי חז"ל "מעלין בקדש", ובפסוק "עפרה יחננו" ועוד הרבה רמזין ראה הגר"א בתנ"ך על שלוחותו הקדושה באתחלתא דגאולה, נ"ב רמיון קדישן כמנין אליהו, וכל רמז היה גדול וקדוש בעינינו כאורים ותומים ע"פ חז"ל "שמו גרים" היינו השם גורם לכל אחד לדעת את שלוחותו מן השמים".

[ועוד כתוב בספר קול התור (אות ח) בזה"ל: "אבן שלמה וצדק דברים כ"ה בזה ראה רבנו את יעודו הראשון בנחורא דמשיח בן יוסף, ואחרי פסוק זה מחיית עמלק, ומיד כי תבוא אל הארץ, ובמשווא לזה כי תבוא אל הארץ ונטעתם וכו', ומכאן ראה רבנו את יעודו הגדול בקץ הגאולה.

עוד שם אות קי"ז... "עדות ביהוסף שמו על ארץ מצרים (תהלים פא) היינו שלטונו של יוסף מתגבר על כל רוח הטומאה, ותפקידו של משיח בן יוסף הוא להעביר רוח הטומאה מן הארץ ע"י קבוצת גליות, בנין ירושלם ונטיעת השממה, ורבנו רמז בזה את כל העיקרים האלה, "שבי אל ערך" בנימט"ו "עדות ביהוסף" "בנה ירושלם" בנימט"ו "עדות ביהוסף" "כי עת להננה" בנימט"ו "עדות ביהוסף" להננה היינו נטיעה, כאמור שם תהלים ק"ב את עפרה יחננו, היינו נטיעת השממה, וראה לעיל סימן ע"ג בחינה מי יעלה בהר ה' גם בזה ראה רבנו רמז על יעודו עפרה יחננו" בנימטרי"א אליהו בן שלמה".

ובאות קמא "קול התור (שיה"ש ב') זה קולו של יהושע במוריא דמשיח בן יוסף, במוריא זו היה משה רבנו עד מתן תורה, וזה סוד ויקח משה את עצמות יוסף עמו, וברמזי רבנו קול התור בחושבנא "משה בן עמרם", וזה שייך לעקבות משיחא ע"פ האמור שם הניצנים נראו בארץ, וממתן תורה עלה מרע"ה לדרגה דתפארת וברוא דתור, ואחרי זה האציל את דרגתו הקודמת בסוד קול התור ליהושע, ובמלת "תור" ראה רבנו רמז לשמו "אליהו בן שלמה זלמן", וקול התר (כלי ו' כמו תור אסתר) "משיח בן אפרים" בחושבנא".

עוד שם פרק ג' אות ח': "קול התור" כנודע, ראה בזה רבנו יעודו הגדול בפסוק "עת חזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו" קול התור זה יהושע, תור זה משה רבנו, (כמובא לעיל פרק ב' (סימן קמא) בחינה קול התור) בתחילה ראה רבנו שהוא בחינת יהושע כפי שרמזו בתורה בפסוק אבן שלמה (סוף פ' תצא) אליהו בן שלמה, ואחרי פסוק זה מחיית עמלק, וזה תפקידו של יהושע היינו מסטרא דשמאלא, והוא ביעודו דמשיח בן יוסף, (ביאורי הגר"א לתקו"ה ח דף כ"ז על הפסוק שמאלו תחת לראשי)

עוד שם "רבנו נולד בשנת ת"ף באלף הששי, ראה בזה סימן המרומז ותקח מרים ח'תף' בידה נגד הסטרא אחרא, יעודו של הגר"א מרומז בתורה בפסוק "אבן שלמה" בפרשת כי תצא, היינו כמאה הששית שבאלף הששי, רבנו השיג נחורא דמשיח בן יוסף בחיותו בן כ' שנה בשנת ת"ק, היינו מהשעה הראשונה של אור הבורק באלף הששי, מאז החל דור אחרון תרל"ז, מאז זכה לגילוי יעקב אבינו ונתגלו לו ריון דריון של כל עקבות משיחא באתחלתא דגאולה עד קץ הפלאות ועד בכלל באחרית הימים.

עוד שם פרק ג' אספדה אל חוק מעט מזעיר עד כמה שיש לנו רשות לספר והוא עניין החזון הנשגב מחזה שדי מופלא שחזה רבנו הגר"א זמן קצר אחרי שחזר מדרך נסיעתו לארץ הקדושה בשנת תקמ"ב רבנו היה אז שרוי בדאגה עמוקה ובמבוכה נפשית שקשה לתאר, מצד אחד ראה ברח קדשו את השליחות הגדולה שהוטלה עליו מן השמים לעורר ולהתחיל בקיבוץ גליות בפועל, ומצד שני ראה את הסכנות הנוראות הכרוכות בעניין זה, הן בנסיעות לארץ והן בתנאי ההתישבות בזמן שארץ ישראל היתה מדבר שמם, מחלות ומדבקות שוררות בה, ומלאה שודדים פראי בני אדם, וכן שאלת הצרכים צרכי הכלכלה וצרכי הפרנסה וגודל האחריות בעניין זה בדרך טבעית הוא היה שרוי במבוכה כזאת שלא ראינוה אצלו מימיו הרבה להתפלל בצום ובכי לקבל עצה ברורה מן השמים, עשה מה שעשה בתיקונים סודיים וכו', אכן הוא נענה במחזה גדול וקדוש בגלויים עילאיים גילוי יעקב אבינו בסוד אחרית הימים" וכו', (כאן יש להזכיר מה שהגאון ר' חיים מוולוז'ין תלמיד הגר"א כותב בהקדמתו לביאורי הגר"א על ספרא דצניעותא שלהגר"א היה גילוי יעקב אבינו ואליהו הנביא, באותו המחזה הקדוש אמרו לו פסוקים רבים שבהם מדובר ע"ד הבטחות טובות בעניין ישוב ארץ ישראל ובהם רמזים בשמו ביניהם הפסוקים האלה "אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי בו", ונרמז לו שהמלים וישורון בחרתי בו עולות כשמו בשלש דורותיו "אליהו בן שלמה זלמן בן ישכר דוב" ובזה ראה בפעם הראשונה את יעודו בתפקיד הגדול של משיחא דאתחלתא, כי ישרון בגימטריא "משיח בן יוסף" וכן בפסוק "בשלם סוכו ומעונתו בציון" עולה כמנין וישורון בחרתי בו מדובר על זה באריכות לעיל פרק ב' ופרק ג' ובסופו של אותו פרק ישע"י מ"ד שבו ראה רבנו את יעודו במוריא דמב"י בפסוק וישורון בחרתי בו מדובר גם על תפקידו של כורש האומר לכורש רני וכו' ורבנו כתב שאתחלתא דגאולה באה בתפקידו המחזה הנשגב הוה עודד מאד וחזק את לכו של רבנו מאז הדלו להטרידו הפסוקים בדבר בעיות הקשיים והסכנות הטבעיות שאודותם דאג לפני כן.

עוד שם "בגילוי זה עלה במוסכם למסור לרבנו הגר"א את השליחות הנשגבה של החזרת חמשת הואין שיעקב אבינו נטל משמו של אליהו הנביא למשכון שיבוא לבשר גאולה בניו כמובא במדרש, תחילה היו הואין זעירין, שכן כל מלוי הוא במידת הדין, כדרך האתחלתא דגאולה שהיא במידת הדין, ועי"ז ניתן הכה לרבנו להכשיר את האתחלתא בקיבוץ גלויות עד כדי להגיע לידי שלמות האתחלתא ע"פ הכתוב הנני שולח לכם את אליה הנביא וכו', יעודו זה של רבנו נרמז לו אז גם בפסוק "אבן שלמה וצדק" שכזה צפון שמו אליהו בן שלמה" כנודע, בסוד ב"ן שהוא כמספר אליהו השלם". עכ"ל.

עוד שם פרק ג' אות ט' "רבנו ראה ברוח קדשו שהוא עלה לדרגת טצ"ץ ביסוד ושפעו שפע הטוב מתחלק לשנים בקו המשווה של שני צבאות תצ"ט ופלאגא בימינא ותצ"ט ופלאגא בשמאלא, הכולל יחד אלף פחות אחד אשר הוא צנור הטוב, הכה הכי גבוה למלחמה בסמ"א. על עצם העניין כתב רבנו בסוד האותיות ספר לקוטי הגר"א וראה בזה רמזים גדולים לשמו כמובא לעיל סעיף ז'.

מוהר"ן:

כאשר גילה מוהר"ן את תורה מח ח"ב ליקו"מ ומוהרנ"ת מעוצם הרגישו בזכות לבבו את עומק נוראות דבריו עד כי בערו בקרבו כשלהבת אש ממש, לא יכול להתאפק, ונתן את קולו בפני כל הנצבים עליו, אולי כך הוא הפירוש אין בן דוד בא אלא בהיסח הדעת היינו שיהיה בעולם ולא ידעו כי כבר הוא וכו'. ואז מוהר"ן ענה לו "גם רב נחמן האמורא אמר אי מן חיי כגון אנא". [והוא כהפירוש ברש"י ובמפרשים שרב נחמן אמר אי מן חיי אנא הוא כפשוטו]

המידה טובה החיובית של יהללך זר ולא פיך הוא לא רק בדיבור אלא גם בכתיבה ובכל עניין השיבות.

איתא באבות דרבי נתן (פרק יא) "ושנא את הרבנות כיצד, מלמד שלא יניח אדם עטרה מעצמו בראשו. אבל אחרים יניחו לו, שנאמר (משלי כז) יהללך זר ולא פיך נכרי ואל שפתיך. ולמדים אנו מבריייתא זו, שלשון יהללך ופיך, הוא לאו דווקא, והעיקר הוא שלא יעשה פעולת הילול עצמו. וא"כ הוא הדין וכ"ש כאשר מעלה שבתו עלי ספר לעיני כל ישראל. כי אם נאמר שרק להלל עצמו אסור, אבל להניח עטרה על עצמו שלא בפה מותר כיצד למדו זאת חז"ל מפסוק יהללך זר ולא פיך. וכן מוצאים אנו בספר חסידים (תקכב) "יהללך זר ולא פיך (משלי כז ב), אדם שנקרא אביו רבינו כגון רבינו יעקב ושם בנו ראובן, אל יתום כך ראובן בן רבינו יעקב, כי אם ראובן, ואפי' כמשה רבינו לא יתתום את שמו אני פלוני בן רבינו פלוני הקדוש או החסיד, שנאמר (שם) יהללך זר ולא פיך נכרי ואל שפתיך, ואף בחתימת שמו. ויהללוהו בשערים מעשיה (שם לא לא) ולא היא. ואל ישבח הוא בעצמו לא את אביו ולא את אמו, שנאמר (שם כה) קמו בניה ויאשרוהו.

העיוותים אודות בן עזאי ומשה רבינו

בעלון ציטט העורך לעניין דברי בן עזאי שאמר "כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום" את דברי האריז"ל. וניסה בכך לעקור את הדברים מפשט הנגלה לגמרי, בו בעת שכל הכתוב בעלון בזה אינו נכון כלל, והוא היפך מקור הדברים הלא הם דברי הגמרא המפורשים בבכורות נ"ח ע"א, שם נאמרו דברי בן עזאי בדרך קושיא לומר שלא יתכן לומר שלא ירד לדעת רבנן היות והוא העיד על עצמו ואמר שכל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום. ועוד שהרי האריז"ל דן שם רק על הזכרת לשון "קליפת השום" וכן על לשון "קרח" אולם ודאי שדברי האריז"ל אינם מבטלים ועוקרים את הנגלה לגמרי, וגם האריז"ל עצמו בשער היהודים מזכיר את דברי בן עזאי כפשוטו דברי הגמרא שאמר שכל חכמי ישראל לפניו כקליפת השום כפשוטו. ולא רק זאת אלא שגם על אותה מעלה שהתכוין לומר בן עזאי שהזכיר בעלון מדברי המוהר"ח יש לשאול יהללך זר ולא פיך.

לא רק זאת, אלא שזולת דברי בן עזאי מצאנו עוד כמה חכמים שאמרו בן כפשוטם של דברים:

במסכת סוטה (מה). "אמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא" ופירש שם רש"י בזה"ל: "הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. יום אחד היה דעתו צלולה אמר הריני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעומק ובהריפות כבן עזאי שהיה הריף ודורש בשוקי טבריא":

בערכין ל ע"ב ובקידושין ב. "אמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא" וכתב רש"י בערכין ל. בזה"ל: "הריני משוכח במקומי שאני דרשן ובקי כבן עזאי שהיה משתבח בשוקי טבריא כדתניא בבכורות בפ' תשיעי דף נח. בן עזאי אומר כל חכמי ישראל לפניי כקליפת השום":

ובעירובין כט. אמר רבא "הריני כבן עזאי בשוקי טבריא".

ובירושלמי ביכורים (פ"ב ה"ב) איתא רבי יוחנן אזל לחד אתר אמר "אנא בן עזאי דהכא".

גם בירושלמי (פאה פ"ו ה"ג סוטה פ"ט ה"ב) איתא כשירד רב לכבל אמר "אני הוא בן עזאי דהכא".

וכן בעל השאגת אריה אמר: 'כל חכמי ישראל לפניי כקליפת השום' חזן מרבי אליהו הוילנאי. (ויקהל משה עמ' קעב)

וכן מה שציין עורך העלון לעניין משה רבינו שכתוב עליו בתורה והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה את דברי הספרי שהתורה העידה עליו כן. מה בכך, סוף סוף הרי משה רבינו כתב בן בתורה על עצמו לעיני כל ישראל, והרי יהללך זר ולא פוך, נכמו שאמרו (בבא בתרא טו.) ומי כתבן, משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב. ועוד שם בהמשך הגמ' במחלוקת האמוראים מי כתב שמונה פסוקים אחרונים שבתורה, ולפי ר"י ואמרי לה רבי נחמיה יהושע כתבם. כי אפשר משה חי וכתב וימת שם משה. ואמר לו רבי שמעון אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתוב לקוח את ספר התורה הזוה, אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב. מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמיון והוא עצמו כותב "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" וכבר נתבאר שיהללך זר ולא פוך אינו רק בדיבור.

זולת זאת שפסוק זה איננו יחיד בשבחו של משה, ומשה רבינו אף כותב ומלמד את ישראל ואומר להם וזאת הברכה אשר בירך משה "איש האלוקים". וקורא עצמו "מלך" ואומר ויחי בישורון מלך (לפי פירוש ב' במדרש שם קאי פסוק זה על משה רבינו) וכן כותב על עצמו "אם יחיה נביאכם, ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו" "לא בן עבדי משה, בכל ביתי נאמן הוא", "פה אל פה אדבר בו, ומראה ולא בחידות, ותמונת ה' יביט", ומדוע לא יראתם לדבר ב'עבדי' במשה. וכן אומר הוא לעם ישראל "ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות" וגו'. וכן "ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלו לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה". וכן שם (י"ד) ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים וגו'. או (ה' ה') "אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא". או כאשר מספר להם ויאמר ה' אלי וגו' ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם וגו'. ובפרשת עקב פרק ט' "בעלותי החרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית אשר ברת ה' עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי: ויתן ה' אלי את שני לוחות האבנים כתובים באצבע אלוקים ועליהם ככל הדברים אשר דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל": וכן רואה הוא שכתוב לאורך כל התורה, וידבר ה' אל משה לאמר, והוא עצמו מלמד לעם ישראל את התורה כולה, בה מוזכר גודל שבחו גדולתו ומעלתו.

אחר זמן מצאתי שהכתוב בעלון הוא בנוסף לכל הנ"ל, גם היפך מדברי הכ"י בפירושו על התורה, בב' דברים. כי הרב ב"י בפירושו על התורה (דברים לד פסוק ה') כותב על דברי רז"ל שאמרו (בבא בתרא טו.) וימת שם משה תניא כמ"ד ה' פסוקים שבתורה יהושע כתבן דתניא וימת שם משה עבד ה', אפשר משה מת וכתוב וימת, אלא ע"כ כתב משה, מכאן

ואילך כתב יהושע, דברי ר' יהודה. אמר ליה רבי שמעון אפשר ס"ת חסר אות אחד וכתוב לקוח את ס"ת הזה, אלא ע"כ הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמיו. וכתב על כך חב"י: "ואין להקשות למה לא הקשה רבי יהודה אפשר משה די וכותב וימת שם משה ויקבור אותו. משום שהתורה נצחית, וכותב את הדברים האמיתיים לזמן שעברו, ולא ניתנה תורה לאותה שעה לבד. וכן אין להקשות לרשב"י שהקשה אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתוב לקוח את ס"ת הזה, מאי קושיא, דילמא כתב משה הכל עד לעיני כל ישראל, ואלו הח' פסוקים נכתבו כמו שהיו בתורה בסמיכות הכל ויהושע פירשם לישראל בקריאתם ואינו חידוש והכל נכתב בס"ת. משום דלא יעלה בדעת שמשא לא ידע אופן קריאת הכתובים, ואם ידע וימת שם משה בדבר הנוגע למיתה, למה לא ידע אופן קריאת ולא קם נביא עד הסוף, וכן ויהושע בן נון מלא רוח חכמה. ואי משום דהוי שבח דידה (כלומר וא"כ אולי מסיבה זו נאמר שלא רצה משה לכתוב שמונה פסוקים אלו של סוף התורה) והלא כתיב והאיש משה עניו מאוד ומעלת נבואתו בפ' ותדבר מרים. (פירוש וע"כ רואים אנו שמשא רבינו כותב אפילו פסוקים שמוזכר בהם שבחו). והרי לנו מדברי חב"י שני מושגים לעניינינו: א. משה רבינו כותב בתורה גם שבחו. ב. משה רבינו הזכיר שבחו בכתבו והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה.

הענוה המזוייפת והענוה האמיתית – יסוד הענוה בדברי הסבא מקלם:

הציורים שלנו בענוה הם מוטעים, ובאמת הענוה הזו שלפי הבנתנו,

אין היא ענוה אלא "כניעה בהמית".

כותב הסבא מקלם זצ"ל באחד ממכתביו (חכמה ומוסר ח"א אות פ"ב) בזה"ל: "...כי אמנם מידת הענוה היא משובחת מאוד אבל מי שתמיד מתנהג במידת הענוה אות וסימן הוא, כי זו "כניעה בהמית" ולא ענוה. ולכן משה רבינו העניו מכל אדם, מוצאים אנו אצלו, שבשעה שעברו בני ישראל על רצון ה' הוא כעס עליהם וגערה בהם בתקיפות, דבר שנראה לעינינו חיפך מידת הענוה. ואמנם הוא נענש על כך, אבל היה זה רק על שהגיע לכלל כעס, לא על עצם החקירה שהיתה צריכה להיות אבל ללא ההתפעלות – לפי רוב דרגתו. ומה שלנו זה נראה כסתירה למידת הענוה – אומר הסבא מקלם, זהו משום שהציורים שלנו בענוה הם מוטעים, ובאמת הענוה הזו שלפי הבנתנו, אין היא ענוה אלא "כניעה בהמית".

ענוה אמיתית היא האפשרות להתחלף, שיודע העניו להשתמש

פעם בהתנשאות ופעם בענוה

וממשיך הסבא מקלם ואומר:

...והסימן לכך – האם היא ענוה אמיתית או לא – זו היא האפשרות להתחלף, שיודע העניו להשתמש פעם בזה ופעם בזה. העניו האמיתי: "בוהותיו בידו הם להפכם לפי הצורך בעצת החכמה" והוא החולך בדרכו של הקב"ה, שמידתו "רחום וחנון" וביחד עם זה "א-ל נקמות ה'" ע"כ. (עיין שם בדברי הסבא מקלם באריכות)

העניו האמיתי יכול להכיר את מעלותיו ועם כל זה להיות עניו מופלג מאד

וכן כותב הגאון הצדיק רבי אליהו לאפיאן זצ"ל בספרו לב אליהו בזה"ל: "עניין ענוה אינו שלא ידע האדם ערך עצמו, אלא אדרבה צריך האדם לידע כוחות נפשו, ואעפ"כ לא יבא עי"ז לידי גאווה, בהתבוננו האריך השתמש בכוחותיו, ובידעו כי אין אלו שייכים לו רק של שמים, ואילו היה לאחר כוחות כמנהו היה גם כן משיג המעלות אשר לו, ואולי עוד יותר, א"כ הוא בעל חוב גדול יותר".

הראיה הגדולה של רבי אליהו לאפיאן זצ"ל

וראיה גדולה יש שענוה אין לה שייכות לידיעת ערך עצמו, שהרי משה רבינו היה העניו "מכל האדם אשר על פני האדמה" ובתורה כתוב מפורש "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא אל פה אדבר בו וגו', וכן מנה הרמב"ם אחד מ"ג עיקרים להאמין באמונה שלימה שנבואת משה רבינו ע"ה היתה אמיתית, ושהוא אב לנביאים וכו', וא"כ ודאי גם משה רבינו צריך להאמין בזה באמונה שלימה, ועל כרחק צריך לומר כמו שכתבתי, עכ"ל.

וכן אומרים בשם המשגיח דמיר אוי לו למי שלא מכיר בהסתרנותו ואוי ואבוי למי שלא מכיר במעלותיו. (אע"פ שחר סוטה מט:)

שלימות הענוה – "מידת החשתנות" שיוכל לספר בשבח עצמו

ללא שום רישם התפעלות בלבו

עד עתה נתבאר מה היא מידת הענוה, ושהחכם יודע מעלתו, והעניו יודע ענוותנותו, עתה נבא נבאר שאדרבה שלימות מידת הענוה היא המידה הנקראת – "מידת החשתנות", והיא: כאשר האדם יוכל לשמוע שבהו ויוכל אפילו הוא עצמו לספר בשבהו ולא יהא איכפת לו כלל...

כתב השל"ה הקדוש (שני לוחות הברית ח"ה פרשת עקב) על הפסוק (תהלים קל"א א) שיר המעלות לדוד ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני. וזה לשונו: "אי נמי, הכי פירושה דקרא, דוד התנצל על עצמו על מה שהתפאר במדת הענוה שבו, שלא גבה לבו וגו', הלא זה ההתפארות בעצמו הוא גאווה, על זה אמר אם לא שויתי? ויתורץ על פי כלל גדול האמור בחובת הלבבות בשער יחוד המעשה. וזה לשונו: וכבר אמרו על אחד מהחסידים שאמר לחבירו הנשתוית? אמר לו באיזה עניין? אמר לו נשתוית בעניין השבח והגנות? אמר לו לא, אמר לו אם כן עדיין לא הגעת למעלת הענוה, השתדל אולי תגיע אל המדרגה הזאת, כי היא עליונה שבמדרגות החסידים ותכלית החמודות, עכ"ל.

ומבאר השל"ה הקדוש: וכן היה מדת דוד שהיה הכל שוה בעיניו השבח והגנות, על כן לא איכפת מירי כמה שסיפר מידתו להתלמד ממנו, מאחר שלא היה שום רישם התפעלות בלבו, וזהו סוד שאמר אם לא שויתי רצה לומר היתה בו מדת הנשתוית.

ובזה מתורץ קושיא אחת בסוף סוטה (מט, ב), דתנו רבנן, משמת רבי אלעזר כו', עד משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב יוסף לתנא, לא תתני ענוה דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן בר יצחק, לא תתני יראת חטא דאיכא

אנא. וקשה הלא זה הדיבור בעצמו היה גאווה. אלא כדפרישית היה בם בחינת נישתיות ולא עשה בם רושם, ועשו כן ללמוד מהם שלא יאמרו העולם שכבר אי אפשר להיות כן ויתאשו, עכ"ל השל"ה הקדוש.

נמצינו למדים מדברי השל"ה הקדוש, אשר בעצם הם דברי בעל החובת הלבבות, שאדרבה המעלה הגדולה שבענוה היא, כאשר הצדיק העניו יכול לשבח ולפאר את עצמו, ללא שום הרגש, ונשתווה בין לשבח ובין לגנות.

ובזה נתבאר גם דברי הצדיקים הנזכרים שהשתבחו במעלתם, כי אדרבה זהו שלימות תכלית הענוה כאשר הצדיק יכול להתפאר בעצמו, ללא שום הרגש כלל.

כ"ו אופנים בהם חכמים השתבחו במעלתם.

ובספרים מצינו בכמה וכמה אופנים שהחכמים היו שחים ממעלתם:

אתרא דלא ידעי ליה. (גמ' נדרים דף ס"ב הרשב"א בשו"ת חלק א' סימן פ"ד)

מותר להשתבח ולהתפאר לפני תלמידיו ובניו לעוררם לטוב (האברבנאל בפירושו למסכת אבות (פ"ד) חיים תהילה להגאון רבי חיים פאלאג'י (אופן כ"ד עמ' י"ג) ובספר חסידים (תתשמ"ה)

מותר לחכם להתפאר כאשר כוונתו להלחיב ליבות ישראל שיחיו דבקים בחשק התורה..... ובספר חובת הלבבות בשער יחוד המעשה פ"ב וכן בפירוש עין יוסף על דברי בן עזאי וכן כותב הבן איש חי בספרו בן יהוידע סוכה מה.

שבזה האופן ראוי שיתהלל החכם והגיבור והעשיר בשתקדים לו ידיעה אשר בה ישיכל וידע את גודל הקל יתברך וטובו. (ספורנו על דברי בן זומא איזהו חכם הלומד מכל אדם פ"ד דמסכת אבות הובא בספר בית אבות)

אם בוראי כוונתו לשם שמים מותר לו להתהלל. (אבות פ"ד מ"א בעל התוס' יו"ט)

מותר להתפאר בחכמה של השכל וידוע אותי כי היא חכמה האמיתית בעצם והיא דבר של קיימא ובה ראוי להתהלל המושכל אשר השיגה. (רבי יעקב עמדין בספר עין אבות על מסכת אבות)

מותר להתהלל בידיעת הבורא יתברך כמו שנאמר כי אם בזאת יתהלל וגו' השכל וידוע אותו. (הרבינו יונה בפרק ד' אבות)

במקום שיש צורך רוחני. (החיד"א כבר לאדן הערות בחלק הש"ס)

מותר להשתבח במעלתו אם אין אחר שיוגלה עליו את אותו השבח. (זוהר חדש רות דף צ"ט ע"א)

כתב הגאון בעל הקהילות יעקב שלפי יסודו של הגר"י סלנטר במידת הענוה יכול העניו השלם להתפאר ללא שום התפעלות. (כתבי הגאון בעל קהלות יעקב נשים ב' מסכת קידושין אות כב)

מותר להשתבח במידות יראי הטא בדור עקבתא דמשיחא כי יראי הטא ימאסו ואין בזה שבת. (מהרש"א במסכת בסוטה מט)

אי אפשר לו לדבר אלא כך. (הרבינו בחיי פרשת דברים)

מותר להתהלל במה שהוא יקר להמצא. (רבי יוסף יעב"ץ במסכת אבות פ"ד מ"א)

היודע שכל מה שעשה מתורה ומצוות היא מעשה הקב"ה ולא מכוחו יכול להתפאר במעלותיו. (חסד לאברהם מסכת אבות פ"ד והגאון יעב"ץ בפירושו למסכת אבות פ"ד מ"א)

כשישלים השליח שליחותו יתהלל בו במעלות אשר קנאם הזוכה בהם מצד עצמו. (הגאון יעב"ץ שם בפירושו למסכת אבות פ"ד מ"א)

מותר להתהלל בתורה שקיבל מאחרים. (תורת מוהר"ל אבות פ"ד)

העניו האמיתי המשולל מן הגאווה יכול להודיע מעלותיו. (עין אליהו סוכה נג)

מותר לשבח עצמו כאשר הוא נותן שבח לה'. (עין אליהו ברכות דף נח)

עניין מה שהצדיק לפעמים מתפאר עצמו ואומר "ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו' הוא לפי אחיזתו בספירות העליונות. (ראשית חכמה שער הענוה אות ו')

מפני שהיה דוד המלך מרכבה למידת המלכות שנקראת לבנה, היה לפעמים מקטין עצמו והיה אומר "צעיר אנכי ונבזה" מפני שלפעמים חלבה הסירה. ולפעמים היה מגדיל עצמו ואומר "נאום הגבר חוקם על" וגו' כמידת חלבה שפעמים מלאה. (ראשית חכמה שם)

הצדיקים האמיתיים הבטלים לה' בתכלית ואין להם שום ישות היו מספרים מגדלות ונפלאות עצמם כאשר התרחבו אצלם המוחין הקדושים. (נוצר חסד אבות פ"ו)

לקיים מה שנאמר ראגה בלב איש ישיחנה לאחרים. (מעשה הגר"א המובא בהקדמת הגר"ח לספרא דצניעותא)

מותר להשתבח ביראת העונש. (בעל הפלאה בפנים יפות פרשת מקץ)

צדיקים שגילו עצות ודרכים לעבודת הבורא. (בספח"ק)

צדיקים שהתבטאו במעלת חיבוריהם. (שם)

צדיקים שהבטיחו הבטחות לעם ישראל. (שם)

ענין הצדיקים עליהם הקפידה תורה

לשון חז"ל שכינו את דברי הנביאים והצדיקים הקדומים המוזכרים לעיל בלשונות 'נתגאו' 'נתגאה' 'מתגאה' ו'מתיהר' התחיל 'מתגאה' 'החזיק טובה לעצמו' אינם כפשוטם כלל וכלל.

הצדיקים עליהם הקפידה תורה גם לא עברו על דברי הפסוק יהללך זר ולא פך ודיבורם היה חיתר גמור ללא שום צד עוון, והקפידה על צדיקים אלו היתה רק למענינו. כדי ללמד את כלל ישראל שהארם לא ישוה במעלתו, ויהללך זר ולא פך, במקום שאין את אופני ההיתר ויש בו עוון הגאווה. ודברי חז"ל אלו נאמרו על דרך 'וסביביו נשערה מאד'.

הצדיקים עליהם מובא בכל הספרים הקדושים ששחו במעלתם לא פגמו אפילו בדק מן הדק.

הצדיקים ששחו במעלתם בכל הספרים הקדושים לא פגמו אפילו בדק מן הדק. כי ענין וסביבו נשערה מאד הוא נושא שאין מי שיוכל לפתרו ומה שיחשב לצדיק אחד לעוון דק מן הדק הרי שלצדיק האחר עוד יחשב זאת למצות. ואפילו באותו צדיק עצמו מוצאים אנו שעל אותו עוון עצמו פעמים נענש ופעמים לא נענש כלל ולא היה בזה כל פגם. וכן מוצאים אנו שצדיקים אחרים מופלגים יותר במעלה שוחחו במעלתם מפורשות יותר מאלו שהקפידה עליהם תורה. ודברי בעל הלשם שופכים אור על כל נושא מופלא זה. ובספר פאר מקדושים מתבאר כל עניין זה בהרחבה.

דברי בעל הקהילות יעקב היסודיים למידת הענוה

ומצאנו שהגאון בעל הקהילות יעקב זצ"ל התייחס למידת הענוה ה'מזוייפת', ולעומתה למידת הענוה השלימה והאמיתית, (בספרו "היי עולם") וכתב: "ואולם מדת הענוה הוא מדרגה גדולה מאד, אשר מרוב הקושי בהשגתה, חשבה רבי פנחס בן יאיר אחר החסידות, כי הגאווה הוא מידה טבעית בלי שום טעם, (ולכן אי אפשר לבטלה על ידי טענות שכליות) והיא מצויה בקטנים ובגסי השכל, כמו בגדולי הכישרון, ולפעמים באלו יותר מאלו.

אבל חזוכה למדת הענוה להרגיש את עצמו בפועל ממש כדבר שאינו כלום, בהתבוננו שכל מהותו חכמתו והרגשותיו ויופי כשרונותיו וקניניו הכל אינו שלו, כי אם שאול נשאל לו לזמן קצוב מאת הש"ת אשר עשהו, ועתיד ליטלה ממנו בהגיע יומו, (וכמו עני ואביון ששאל בגדי עשירים לצורך איזה משתה ושמחה שלא יתגאה בהם ביודעו היטב שאינו שלו ושכיום מחר עליו להחזירם למי שנתנם) ולבבו נשבר באמת, מיד שורה עליו רוח טהרה ואמונה רוח דעת ויראת ה'".

ומוסיף הגאון בעל הקהילות יעקב ואומר: ... "ודע כי מי שלא זכה למידת הענוה אין לו אפילו שום מושג וציור מענינה של ענוה". יתכן ועצביו מתוחים ולבבו כואב על רוע מזלו, ויתקצף מאד על אשר מחשבותיו אינם עולים לו כרצונו, אבל גאותו לא נשברה במאומה, ומרגיש את האני שלו לעילא ולעילא. יתכן גם כן שיתנהג בפועל כענוי ארץ לקבל כל אדם בנחת ובהכנעה וכיוצא בזה, ויגאותו קבורה בלבו שרירא וקיימת".... עכ"ל הגאון בעל הקהילות יעקב.

צדיקים שהתורה הקפידה על ענוותנותם

ועל כן אדרבה, מצינו בדברי חז"ל צדיקים שהקפידה על ענוותנותם כאשר לא נהגו בשררה הראויה.

שאל המלך:

אמרו חז"ל (יומא כ"ב) על שאל המלך שהיה צדיק גמור בחיר ה'. וכן שנה שאל במלכו שלא חטא מימיו. אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאל מפני שמחל על כבודו שנאמר: ובני בליעל אמרו מה יושענו זה ויבזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש, וכתוב ויעל נחש העמוני ויהן על יבש גלעד וגו'. ומבאר רש"י שאמרו ישראל מי האומר שאל ימלוך עלינו? בתמיהה. תנו את האנשים ונמיתם. והוא אמר לא יומת איש היום הזה. ופירש רש"י מפני שמתחילת מלכותו מחל על כבודו וגילה על עצמו שאינו פדאי למלך.

וכן כתוב ברד"ק בספר: על פסוק "ויאמר שאל מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לה' אלוקך ואת היותר הרמנו: ויאמר שמואל "הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה" (שמואל א' פרק ט"ו פסוק ט"ו) ופירש הרד"ק הלא אם קטן אתה, לפי שאמר לו שאל אשר חמל העם, כלומר העם חמל ולא הוא, ולא רצה למנעם, אמר לו שמואל "הלא אם קטן אתה בעיניך כלומר אע"פ שאתה קטן בעיניך ולא רצית להתגדל על העם

ולמנעם הלא ראש שבטי ישראל אתה" ולפיכך משחקך ה' למלך עליהם להנהיגם על הדרך הישרה ולמנעם מהעבירה, ואיך הנהת אותם לעבור על דברי ה', לא עשו הם אלא אתה, שהיה בידך למחות ולא מחית נראה כי רצונך וחפצך היה בדבר והמדת השלל ותעט אליו. [כי רצה שיזכרו ממנו לה'] וגם בספרי בעלי המוסר מוזכר עניין זה, ולעיל ציטטנו מעט מדבריהם על כך]

זכריה הנביא:

אמרו חז"ל גיטין נ"ו לגבי מעשה קמצא ובר קמצא, "אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו" ופירש בזה הבן איש חי (בניהו שם) "ענוותנותו של זכריה. עיין פירוש רש"י ז"ל ונראה דוחק. ונ"ל בס"ד, כי זכריה היה כהן ועומד בבית המקדש עם אחיו הכהנים, והיו הכהנים רוצים להקריב משום שלום מלכות, וזכריה אמר יאמרו בעלי מומין קרבים על גבי מזבח, ולכן לא תהיה הוראה זו, דמשום שלום מלכות מותר על פי סברתנו, אלא תהיה על פי הסכמות הסנהדרין, שהם יתירו בדבר זה, ולכן אמרו לזה שילך וישאל מן הסנהדרין ועל פיהם יקום דבר, ודא עקא כי הוא יצא מן העזרה והעגל בידו, ומסרו ביד עבדי המלך שהיו ממתנים בחוץ באומרו שלא רצו להקריב, והם לקחו העגל וחזרו אצל המלך, ואף על פי שהיו אומרים להם תביאו העגל להקריבו, לא היו שומעים, אחר שכבר לא קבלו גזרת מלך בפעם ראשונה, שוב אין תקנה לדבר זה, ונמצא ענוה שלו שלא רצה לדון דבר זה על פי סברתו אלא על פי הסנהדרין גרמה כל זה" עכ"ל.

ובדומה לכך כתב הגר"א בקול אליהו וז"ל: "כי בדיני נפשות מתחילים מן הצד, ומתוך שהקטין את מעלת עצמו יתר על המידה, התחיל המנין בו בעצמו, ולא בתלמידים. אבל הם כיבדוהו מאד ולא חלקו על דבריו, ועל ידי זה הוחלט מה שהוחלט בלי לשמוע הטענות הנגדיות" עכ"ל.

וחרי לנו שכמו שיש והתורה הקפידה על צדיקים שנהגו בענוה שלא במקומה על אף שהצדיקים הללו היו מופלגים בענוותנותם וענוותנותם היתה אמיתית, עכ"ז הקפידה עליהם תורה.

וכן הוא לעניינינו שפעמים שהצדיקים גילו לתלמידיהם מוגדלותם. כי ישנם זמנים מסוימים וכמו שאמרו במסכת אבות "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש", שאז כל צורבא מדרבנן חייב להודיע שהוא צורבא מדרבנן. והוא כמשל החייט שהולך עם מחטו בבגדו, וכן שאר בעלי אומנות המפרסמים עצמם לעיני כל, כדי להודיע על אומנותם. וב"ש שרופא חייב להודיע על כוחו, ואם ברופא כך, ק"ו שהצדיק והת"ח צריך להודיע על למדנותו וצדקותו לבני דורו, למען יתקרבו אליו וישמעו לקחו ועצתו ותורתו, ויצילם מן החטא. שהרי גדול המחטאין וכו'. ואם הוא יכול לקרב לב ישראל לאביהם שבשמים, אסור לו להחריש ולומר שישאיר את ישראל ברחוקם, והוא יתעטף עתה באיצטלא של ענוה, שאין זו אלא ענוה פסולה, ואם לא יעשה כן נחשב נפילת הדור כנפילתו, והאחריות עליו היא, והוא מחויב להנהיג ישראל, בכל מה שיוכל כדי לקרבם להש"ת, ואם צריך שיאמינו לו שבכוהו לקרבם לעבודת ה' אם ילכו בעצתו, מחויב הוא להודיע להם מכוחו, והלא "אם קטן הוא בעיניו ראש שבטי ישראל הוא".

ועל כן אמרו בגמרא "ורבים חללים הפילה" זה שהגיע להוראה ואינו מורה, וכן נפסק בשו"ע יור"ד ס' רמ"ב סע' י"ד כל חכם שהגיע להוראה ואינו מורה הרי זה מונע תורה ונותן מכשולות לפני רבים, ועליו נאמר ועצומים כל הרוגיה. אף אם אינו מורה משום שרוצה לשבת בקרן זוית ולברוח מן הכבוד, כי על זה נאמר ורבים חללים הפילה....

משל למה הרבר דומה לרופא גדול. שמגדל ענוותנותו לא יתלה שלט על פתחו שהוא רופא גדול כדי שיבואו אליו החולים, וכל זה מגדל צדקותו וענוותנותו, אין הוא עניו אלא רוצה! ודמי העיר תלויים בקולר על צווארו ועל אחריותו! על אחת כמה וכמה ברופא תחלואי הנפש. ועת לכל דבר ועת לכנס ועת לפזר, וכמו שאמרו בגמרא [ברכות ס"ג]. בשעת המפזרים כנס ובשעת המכנסים פזר.

ענוה יורשת גהנם, כיצד?

ועל כן כתוב בספר חסידים (סימן תתשכ"ד) "יש ענוה יורשת גהנם. כיצד? מי שרואה בנוי או קרוביו ותלמידיו בתרבות רעה ובירוד למחות ואומר בלבו: אחיה מעורב דעתי עמהם ולא אחיה מחרף ומכת. הרי זה מנחילם גהנם". ואך עם כל זה, בוודאי שאין זה דומה לדברי חז"ל על שאל המלך ועל זכריה הנביא, כי בוודאי שגם דברי חז"ל עליהם נאמרו בדרך של וסביביו נשערה מאד צדיקים הקב"ה מודקדק עמהם כחוט השערה, ואין זה דומה כלל לענינינו, להמתעטף באיזמלא של ענוה שלא במקומה, וכאשר ציטטנו לעיל את דברי בעל הלשם אשר לפי זה יבואר גם עניין זה. אלא שעכ"ז למדים אנו מכך לענינינו, שפעמים ויש לנהוג בשררה ולא בדרך ענוה, עד שיאמרו חכמים שענוה כזאת החריבה את ביתינו ושרפה את היכלינו על אף ששם היה זה בדרך של וסביביו וכו'.

וכל נושא מידות הגאווה והענוה, ודברי בעלי המוסר ביסודות הענוה, ועניין יהללך זה ולא פיד לעניין הצדיקים ששחו ממעלתם, וסוגיית הצדיקים שהקפידא תורה על משמעות לשונם. וכן סוגיית הצדיקים שהקפידא תורה על ענוותנותם. ודברי בעל הלשם היסודיים לעניין זה מבואר בהרחבה בספר פאר מקדושים.

דברי האריז"ל שירידת הדורות כלל עם יוצא מן הכלל.

גם בנושא ירידת הדורות התפרסם בעלון דברים לא נכונים, משל וכל צדיק לא ישיג לעולם יותר מהמתאים לתאריך לידתו. אשר לפי זה כל מה שכתוב בדברי חז"ל ובספרח"ק על רבי עקיבא, רשב"י, רבי פנחס בן יאיר, הלל הזקן, שמואל הקטן, ולאחר מכן הרמח"ל, והגר"א, והבעש"ט, ורבי פנחס מקוריין, וכן על האריז"ל, ועוד הרבה גדולי עולם כמובא בספרים ונביא חלק מהם לפנינו בסמוך צדיקים שיצאו מן הכלל בזה, הם בלתי נכונים. וחלילה לומר כן. וזה ודאי שכל הכתוב בדברי חז"ל ובספרח"ק אמת, כי כבר גילה האריז"ל שכלל זה הוא כלל עם יוצא מן הכלל וכפי שנביא דבריו לפנינו בסמוך. וכל מה שכתוב בעלון בזה הוא נגד דברי האריז"ל ונגד התלמוד. ונגד כל הכתוב בספרים הקדושים על צדיקים אלו. וכבר ביאר האריז"ל על כך כמה וכמה טעמים. זולת הטעם הידוע שהוא דבר התלוי בנשמותיהם של הצדיקים, ויתכן שישנו צדיק אחרון שלפי נשמתו המופלגת אינו אחרון כלל. זולת עוד כמה וכמה טעמים שביאר בזה האריז"ל. וגם עניין זה הוא מהנסתרות לח' אלוקינו. וגם בנושא נורא הוד זה, שופכים דברי בעל הלשם שלפנינו – בסמוך אור, ללמודנו שאין מה אנשי יכול להשיג דברים כגון אלו. ומי יעמוד בסוד ח'.

והנה אמרו חז"ל עירובין נ"ג "אמר ר' יוחנן לכן של ראשונים כפתחו של אולם, ושל אחרונים כפתחו של היכל, ואנו כמלא נקב מחט סידקית. ראשונים ר"ע, אחרונים ר"א בן שמוע. איכא דאמרי ראשונים ר' אלעזר בן שמוע, אחרונים ר' אושעיא בריבי, ואנו כמלא נקב מחט סידקית. אמר אביי ואנן כי סיכתא כגודא לגמרא, אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא, אמר רב אשי אנן כי אצבעתא בבירא לשכחא". וכן אמרו במסכת שבת קיב: "אמר ר' זירא אמר רבא בר זימנא אם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אנשים. ואם ראשונים בני אנשים, אנו כחמורים. ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים". ולמדים אנו מכאן את גודל ירידת הדורות.

אולם כאשר נעיין בדברי האריז"ל שמביאם המהרה"ו בספר הגלגולים פרק ל"ב נמצא שעל אף שהוא כלל גדול, עם כל זה ישנם צדיקים אשר הם יוצאים מהכלל בזה. ואף כתב לכך כמה טעמים. וזה לשון האריז"ל שם:

"ולכן אל תתמה אם תמצא בדורות הללו צדיקים גדולים, כי אפשר שהם נשמות עצומות, מדורות הראשונים. ובה תבין מ'ש רז"ל, אין דור שאין בו כאברהם ויצחק ויעקב, ומרע"ה ושמואל הנביא. ומה שאמרו בגמ' וכי אפשר דרא, ובירה תוכיה שהורה לראשונים, ולא חזרה לאחרונים. חיינו בכללות הדור, אבל באנשים רשומים אפשר דאפשר דרא.

וכל שכן עתה בדרא בתראה שצריך לגלות בו חכמת האמת, כדי שיבא משיח. כמו"ש בתיקונים דבזכות הזוהר יתגלו מלכא משיחא.

עור ראייה לזה שמצינו בהרבה מקומות שאמרו, יצא בת קול ואמר, פלוני ראוי לרוח הקודש, כמשה וכו' וישע, אלא שאין דורו ראוי לכך. והיינו כי בכללות הדור לא אפשר דרא. אך באנשים פרטים אפשר דאפשר דרא.

ובהדיא אמרו על ר' פנחס בן יאיר שגדול מן מרע"ה. וכן רשב"י ז"ל בזמן התנאים נשתבח בעצמו שמושה לא ידע כי קרן עור פניו, והוא היה יודע. כנזכר באידרת נשא. וכן ר"ע בן יוסף שהי' בן גרים. וכשנסתכל משה במזלו של ר"ע. היה מפחד ומזדעזע ממנו. כדאיתא באותיות דר"ע. ודברים אלו נכוחים למבין ולכל מי שירצה להודות על האמת. ונביא לפנינו חלק מהטעמים המובאים בספח"ק שיצאו מהכלל:

א. צדיקים שהתגלגלה בהם נשמת משה רבינו

בסוד מ"ה ש"היה ה'וא שיהיה ר"ת משה:

המהר"ח בהקדמה לשער ההקדמות (דף ד') כותב על גדולת מורו האריז"ל, וכתב שם בזה"ל: "וזכור נא מאמר רשב"י עצמו, ובאדרא רבא ב' נשא קל"ב ע"ב, וז"ל אמר רשב"י, כולוה בוצינין חברייא דאטיין בהאי עזקא קדישא, עילאה דעילאין, דאנא חמי השתא, מה דלא חמא בר נש, מיומא דסליק משה, זמנא תנינא למורא דסיני, וכו'. ועוד דאנא ידע דאנפי נהירין, ומשה לא ידע כי קרן עור פניו וכו'. ואל יפלא האדם מזה כי אם היות שרשב"י אחרון שבתנאים זכה למעלה כזו כי דברים אלו כבשונו של עולם אין רשות בפה לפרש עניינם הכמוס והחתום אצלינו.

ועל דרך זה אל תתפלא ממה שנספר בסוף הקדמה זאת, מעניין החכם הקדוש הנגלה אלינו בזמננו ובדורינו זה. ולא אוכל לפרש. ואם תרצה תבין מה שכתוב בספר התיקונים על דור הולך ודור בא, דא משה רעיא מהימנא. וכנזכר בתיק' ס"ט דק"י ע"א. "אר"ש חברייא בודאי קב"ה אסתכם עמנא עילאין ותתאין, למהוי בהאי חיבורא, זכאה דרא דהאי אתגלייא בית. דעתידי כוליה האי לאתחדשא ע"י דמשה בדרא בתראה, לקיימא קרא מ"ה שהי"ה הוא שיהיה (ר"ת משה), ואיתפשטותיה בכל דרא ודרא, בכל צדיק וחכם דמתעסק באורייתא, עד מנינא דס' רבוא וכו'. והדברים פתומין והתומין. עכ"ל.

ומובא בספח"ק שישנם צדיקים שהם לא רק בבחינת איתפשטותא דמשה, אלא שיש בהם ממש נשמת משה רעיא מהימנא. שעל זה כתוב מ"ה ש"היה ה'וא שיהיה ר"ת משה, והוא רועינו גם בתוקף גלותינו. וכמו שאומר הרמ"ק וכן מובא בעוד כמה וכמה ספרה"ק שנשמח זאת היתה לרשב"י. וכן העיר האריז"ל על עצמו, כמו שמובא בספר הגלגולים פרק ס"ד ובשבחי האר"י "שהיה בצפת איש אחד בשכונתו של האר"י שהיה מכחיש בכל מה שאמר, עד שאמר לו האר"י ז"ל פעם אחת: עדיין אתה מכחישני וחולק עימי, אם הייתי רוצה הייתי עושה שהאר"י תבלע אותך אלא שאין כוונתי לחזיק שום אדם, ושאל אותו המהר"ח מי הוא זה שעושה כן, והפציר בו מאוד ואמר לו האר"י ז"ל כי 'אותו אדם הוא גלגול של קורח' ובא עתה בזמנו 'שהוא גלגול משה' לשמוע ממנו כדי לתקן את עצמו, אבל אינו רוצה ועדיין מחזיק במחלוקת כאשר בראשונה". וכן מובא בהרבה מהספח"ק על נשמת הכעש"ט זי"ע ועל נשמת מוהר"ן זי"ע.

(ולדברי המהר"ח בזה מובנים דברי רשב"י שאמר "חנני מעיר עלי את השמים העליונים של העליונים, ואת הארץ הק' העליונה דעליונות, שאני רואה עתה (באדרא), מה שלא ראה שום אדם מיום שעלה משה בפעם השניה על הר סיני, שאני רואה את פני שמאירות באור השמש המאיר בתקפו, שעתיד לצאת ברפואה לעולם, דכתיב וזרחא לכם וכו'. ועוד שאני יודע שפני מאירות, ומשה לא ידע, ולא אסתכל". (אידרא רבא נשא קל"ב ע"ב))

וכן שם בדף קמ"ד: "בכה רבי שמעון והרים קולו ואמר: אם מתוך דברים אלו שהתגלו כאן נגנזו החברים באיזרא בעולם העליון והסתלקו מהעולם הזה, טוב ויפה הוא. משום שרבים אלו שנתגלו כאן, לא נתגלו לאף אחד מבני העולם. כי נתגלה על ידינו מה שלא נתגלה מיום שעמדו ישראל על הר סיני. שמע רבי שמעון קול: זכאי אתה רבי שמעון, אשרי חלקך וחלק חברך שהרי נתגלה לכם מה שלא נתגלה לכל מלאכי עליון".

ועוד שם: והרי התגלה לנו מה שלא נתגלה לקדמונים. מכאן והלאה כאשר ישאלו, יאמרו החבריא או לדור שרבי שמעון בר יוחאי נסתלק ממנו?...

ובספר שבחי האר"י כתוב בזה"ל: "פעם אחת מצאנו תלמידו מוה"ר אברהם הלוי שהיה מרדכי בשפתיו בתוך השינה, והלך כמוהו"ר א"ה והטח אותו על פיו של האר"י לשמוע מה שהוא מדבר. בתוך כך ניעור האר"י משנתו וראה אותו עומד על גביו, א"ל מה אתה רוצה בכאן. א"ל ימחול לי כבודו שראיתי לכת"ר מרדכי בשפתיו והטיתי את אזני כדי להקשיב מה שמדבר הרב. א"ל האר"י ז"ל תמיד כשאני ישן, נשמתי עולה למעלה דרך שבילים ונתיבות הידועים לי, ומלאכי השרת באים כנגדי ומקבלים נשמתי, ומביאים אותי לפני מטרון"ן שר הפנים, והוא שואל אותי לאיזה ישיבה אני רוצה לילך וכו', ובאותם הישיבות מוסרין לי רזי וגנזי התורה אשר "מעולם לא נשמעו ולא נודעו אף בזמן התנאים ע"ה".

ובספר הגלגולים פרק ל"ב מובאים עוד כמה טעמים בזה:

ב. לפי עניין שרשי הנשמות:

ג... לפי המצוות ועניין העלאת הניצוצות:

ד... כל אחד נתגלה בזמן הראוי לו:

ה... אפשר שיבואו נשמות עצומות בדרא בתראה:

ו... כתב המהר"ח בשער הגלגולים הקדמה ב' בזה הלשון: "הכלל העולה, כי לפעמים יעשה האדם איזו מצוה גדולה, אשר על ידה יזכה שיתעבר בו נפש איזה צדיק מן הראשונים. ואז אפשר להיות כי יתקן ויזדכך כל כך, עד שתשוב נפשו של האיש הזה, "במדרגת נפש הצדיק ההוא ממש", ואז צריך שישלים האדם שישלים האדם גם רוחו ונשמתו בתכלית הזיכוכ, עד אשר יהיו ראויים להתלבש בנפש המזוככת ההיא. "ואחרי זה יהיה שקול במדרגת הצדיק ההוא ממש", ויעלה "למעלה ממקום שורש נשמתו אשר ממנה הוצבה". וכל זה הוא לסיבת עזר וסיוע הצדיק ההוא.

ז. ועוד: שכאשר לצדיק יש נשמה שירדה לעולם לבצע שליחות לטובת עם ישראל, נותנים לו את הכוחות הצריכים לו לענינו, ויכול הוא להגיע למדרגות רמות מאד. וכמו שמוכא בשם הגאון רבי דוד הלפרין זצוק"ל תלמיד חכעל שם טוב ורבה של זסלב, שנשמה כזאת היתה לבעל שם טוב הקדוש, וכן ראינו אצל האר"י הקדוש ואצל עוד כמה צדיקים.

ח. זאת ועוד שהרי יש וצדיק יורד לזה העולם להשלים ולהשיג כל מיני השגות שלא השיגה נשמתו המהורה בגלגולים קודמים, על אף שהיה בהם צדיק גמור, וכמוכא מכך בהרבה מספח"ק.

ט. בן אחיו של הגר"ח הרב אברהם שמחה מאסטיאלאו כתב בהקדמתו לפירוש הגר"א על "מדרש רות החדש" ממה ששמע מפי דודו הגר"ח "והגם שכתבתי למעלה שהדורות מתקלקלים והולכים וכן הלבבות מתמעטים עירובין נג מכל מקום לא נפלות היא עניין רבנו הגדול אשר מימות רבנן סבוראי והגאונים לא קם אשכול גדול כמוהו איש שהכל בו, כי כבר למדנו הקדוש האר"י" שזה נאמר רק על כלל כל הדור, אבל יחיד בדור אפשר שיושפע בדור אחרון נשמה

גבוה מאד אשר לא היה דוגמתו גם בהרבה דורות לפניו 'למען תיקון דורו ודורות הבאים, כי לא יטוש ה' את עמו כשרואה התגברות הקלקולים' ח"ו" עכ"ל.

[ובספר מעשה נחמיה הביא לכך עוד ראיה, וכתוב שם בזה"ל: "אבל ימצא תמיד גם יוצא מן הכלל גם בבני עליה המעטים. דאי לא תימא הכי איך תפרנס מאמר חז"ל במסכת שבת ק"ד: "אמר ליה רבין לריב"ל אתו דרדקי האידנא לבהמ"ד ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא אתמר כוותיהו וכו'" יע"ש בעיון יעקב על עין יעקב דאע"ג דגבי יהושע כתיב חזק ואמץ בתורה לא ימיש ספר התורה הזה מפיד וכדכתיב ביהושע לא ימיש מתוך האוהל אפ"ה לא אתמר כוותיהו. והא דלא אמר אפילו בימי משה משום דמשה ידע הכל אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש עכ"ל העיון יעקב. ועל כרחיק כי לפעמים ימצא יוצא מן הכלל שיהיה בדור מאוחר בעל השגה שהשיג יותר מן הראשון" עכ"ל]

חלק מהצדיקים שיצאו מכלל ירידת הדורות

רבי שמעון בר יוחאי

כתב האור החיים הקדוש בפרשת וירא (פרק י"ח פסוק ל"ג) על פסוק וילך ה' כאשר כלה וגו': שהקשה מפני מה אמר ה' לאברהם שכדי שלא יחריב את סדום צריך עשרה צדיקים, אפילו שמצינו להרשב"י שאמר (זוהר ח"א פב ע"א) וצדיק יסוד עולם, שהוא לבדו יכול לפטור את העולם מן הדין בזכותו? ואומר שם בזה הלשון: אפשר שזה יהיה כשזה יהיה צדיק מופלא. ורברי האור החיים הקדוש מופלאים... הרשב"י זכה למדרגה גדולה יותר מאברהם אבינו.

כתוב בזוהר הקדוש (אדרא רבא פרשת נשא דף קל"ב ע"ב) אמר רבי שמעון בר יוחאי, כולחו בוצינין חברייא דאתין בהאי עזקא קדישא. אסחדנא עלי שמיא, עילה דעילאין, וארעא קדישא עילא דעילאין, דאנא חמי השתא, מא דלא חמי בר נש מיומא דסליק משה זמנא תנינא למורא דסיני וכו'. ועוד דאנא ידע דאנפי נהירין ומשה לא ידע כי קרן עור פניו וכו'.

[תרגום: אמר רבי שמעון בר יוחאי: הנני מעיד עלי את השמים העליונים של העליונים, ואת הארץ חק' העליונה דעליונות, שאני רואה עתה (באדרא) מה שלא ראה שום אדם מיום שעלה משה בפעם השניה על הר סיני, שאני רואה את פני שמאירות כאור השמש המאיר בתקפו שעתיד לצאת ברפואה לעולם, דכתיב וזרח לכם וכו'. ועוד שאני יודע שפני מאירות, ומשה לא ידע, ולא אסתכל]

עוד כתוב בזוה"ק זכאה אנת רבי שמעון, דמארך בעי ביקרך על כל בני עלמא, דמשמע דאחיד ליה פרגודא ואנת רבי שמעון גוזר, וקודשא בריך הוא מקיים, הוא גוזר ואנת מבטל, (אשריך רבי שמעון שרבונו רוצה בכבודך על כל בני העולם. במשה כתוב ויחל משה וגו' שמשמע שאחז אותו פרגודא (מין מחלה) ואתה רבי שמעון גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, הוא גוזר ואתה מבטל.

רבי עקיבא בן יוסף

כלשון האר"ז"ל הנ"ל "כן רבי עקיבא בן יוסף שהיה בן גר, ואחרון התנאים, וכשנסתכל משה במזלו של רבי עקיבא היה מפחד ומדועזע וכו', ככתוב באותיות דרבי עקיבא.

(אות צ')

רבי פנחס בן יאיר

בראית האר"ל מדברי הגמ' (חולין ז') על רבי פנחס בן יאיר שגדול ממושה דהתם נקרע להם הים סוף לשישים ריבוא והכא לאיש אחד, והתם זימנא חדא והכא תלתא זימנא.

הלל הזקן שמואל הקטן

על פי דברי האר"ל הנזכרים לעיל, הרי שצדיקים שונים עליהם אמרו חז"ל שיצתה בת קול ואמרה: פלוני ראוי לרוח הקודש כמושה וכיהושע אלא שאין הדור ראוי לכך, היו מהצדיקים היוצאים מהכלל בזה. וכמו שאמרו בסנהדרין שם "ת"ר משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ואף על פי כן היו משתמשים בבית קול פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריה ביריחו ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה [כמושה רבינו] אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בהלל הזקן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של עזרא שוב פעם אחת היו מסובין בעליה ביבנה ונתנה עליהם בת קול מן השמים יש כאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן וכשמת אמרו עליו הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל"

האר"ל

וכן כתב המהר"ח על רבו האר"ל ז"ל בזה"ל: "ועל דרך זה אל תתפלא ממה שנספר בסוף הקדמה זאת מעניין החכם הקדוש הנגלה אצלנו בזמנינו ובדורינו זה, ולא אוכל לפרש. ואם תרצה תבין מה שכתוב בספר התיקונים על דור הילך ודור בא זה משה רבינו מהימנא. וכנזכר בתיקונים ס"ט דף ק"ב ע"א אמר רבי שמעון חב"א בודאי קודשא בריך הוא אסתכסם עמנא עילאין ותתאין למהוי בהאי חבורא לסייע לחיבור הוזהר זכאה דרא דהאי אתגלייא ביה שכל אלו הסודות מתגלים בו, וגם דעתיד כוליה האי לאתחדשא שכל אלו הסודות עתידים להתחדש על ידא דמשה שהוא יהיה משיח, בסוף יומיא בדרא בתראה בביאת המשיח, לקיימא קרא מ"ה שהי"ה הוא שיחיה פ' משה שהיה גואל הראשון הוא יהיה גואל האחרון".

עוד כותב שם המהר"ח ז"ע וזה לשונו: "והנה היום אביע חידות ונפלאות תמים דעים, כי בכל דור ודור הפליא חסדו אתנו אל ה', ויאר לנו על ידי השרידים אשר ה' קורא בכל דור ודור כנזכר, וגם בדורינו זה אלוקי הראשונים והאחרונים לא השבית גואל מישראל, ויקנא לארצו, ויחמול על עמו, וישלח לנו עיר וקדיש מן שמיא נחית, הרב הגדול האלוקי החסיד מורי ורבי כמהר"ר יצחק לוריא אשכנזי זלה"ה מלא תורה כרימון במקרא במשנה בתלמוד בפלפול במדרשים והגדות במעשה בראשית במעשה מרכבה, בקי בשיחת אילנות בשיחת עופות בשיחת מלאכים מכיר בחכמת הפרצוף הנזכר ברשב"י בפרשת ואתה תחזה יודע בכל מעשי בני אדם שעשו ושעתידים לעשות יודע במחשבות בני אדם טרם יוציאו מן חכה אל הפועל יודע עתידות וכל הדברים ההווים בכל הארץ ולמה שנגזר תמיד בשמים. יודע בחכמת הגלגול מי חדש ומי ישן ואיפת האיש ההוא באיזה מקום תלויה באדם העליון ובאה"ר התחתון. יודע בשלחבת הנר ולהבת אש דברים נפלאים. מסתכל וצופה בעיניו נשמות הצדיקים ראשונים והאחרונים. ומתעסק עמם בחכמת האמת. מכיר בריה האדם כל מעשיו על דרך ההוא ינוקא בפרשת בלק. וכל החכמות הנזכרים היו אצלו כמונחים בחיקו. בכל שירצה, בלתי יצטרך להתבדד ולחקור עליהם. ועיני ראו ולא זר דברים מבהילים, לא נראו ולא נשמעו בכל הארץ, מימי רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום ועד הנה".

מובא בעמק המלך הנ"ל בפרק ו' דף י"ג אמצע ע"א וז"ל "והעיד מהר"ר שלמה הגדול ז"ל שדיבר עם אלמנתו של מרן ע"ה וסיפרה לו שמרן היה לו בן נחמד ושידך אותו עם בתו של האר"ל זלה"ה והלך מרן עם בנו לסעודת אירוסין לביתו של האר"ל כיון שחזר לביתו אמר מרן לאשתו אשתי מה אומר לך ומה אספר לך מהרזים ומעמי התורה והמצוות כמה

ידיעה הרווחת עתה בזאת הסעודה מהפה הקדוש של מהר"ר יצחק אשכנזי ז"ל אי אפשר לו לאדם בשר ודם להשיג בשכלו מה שיודע הוא והיאך הוא כח ביד שום מלאך לידע מה שיודע הוא כי אם נשמה אחת מהנביאים הראשונים שאפילו תנא אחד לא היה יכול לימר מה שאמר הוא".

וכתב בספר "זר זהב" סימן כ"א שכתב על מרן האריז"ל שמרן ובית דינו היה גדול מבית דינו של אלישע הנביא.

וכן כתוב שם סימן ס"ו סק"ב שהיה מדריגת האריז"ל גדול מן הנביאים "לא נראה ולא נשמע מדריגות גבוהות כאלו אף בימי התנאים".

עוד כתוב שם בסימן ר"ס ח מרן האריז"ל ששקל כשבעים סנהדרין של משה רבינו ויותר.

המהר"ח

כתב המהר"ח בספר הגלגולים: "אמר לי כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה צדיקים הראשונים מזמן תנאים ואמוראים!

ועוד מובא שם שאמרה לו אשה אחת רואה עתידות: "אתה חושק וצמא לידע חכמה אחת הנקראת קבלה, ודע כי תשיג אותה מה שלא השיג שום חכם מהקודמים אליך מכמה דורות".

עוד כתב שם שאמר לו רב ייבא סבא "אינך יודע כמה אתה גדול לפני חשי"ת, כי גדול אתה כרבי עקיבא וחבריו, ותשיג מה שלא השיג שום אדם בדור הזה, אפילו הארי"ר רבך, ואינך יודע כמה גדולה מעלתך מכל אנשי הדור הזה".

עוד שם נאמר לו שיוזכה להשגה "יותר מרבי עקיבא ויותר מרבי ייבא סבא".

רבי פנחס מקוריין

בספרי רבי פנחס מקוריין מוזכרים כמה וכמה לשונות שמשמעותם שאף הוא היה מהנשמות היוצאים מן הכלל בעניין זה.

הגר"א

כתוב בהקדמת חמשה אלפין על התורה ששמע מפי הגר"ה לוי, כי שכלו האדיר של הגאון מולנא גילה לו תעלומות התורה כבימי התנאים ואמוראים, וכן ראה כתוב על מצבתו של הגאון בזה הלשון: "ומעשה בראשית ומעשה מרכבה לך נתגלו כבימי התנאים ואמוראים".

כמו כן ידע הגר"א סוד מאמר האגדה דסוכה מ"ח: א"ל ששון לשמחה, ואמר לתלמידו הגאון רבי מנחם מענדל משקלאו שאחד מגדולי הראשונים התענה הרבה תעניות שיגלו לו מן השמים סוד מאמר הזה וגילו לו אפס קצתו, והגר"א אמר לו שידע זה לתכליתו.

הגר"ח מוולוז'ין כתב בהקדמה לספרא דצניעותא "אחד היה האדם הגדול אשר כמוהו לא נהייתה מכמה וכמה דורות שלפניו".

וכן כתב הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זלח"ה על הגאון מוילנא בזה הלשון: שנתגלו לו דברים עליונים שלא זכו לכך מכמה דורות שלפניו, ולא נזכרו ולא נראו בדברי חכמי האמת הראשונים מרמב"ן ואילך.

החזון איש בקובץ אגרות ח"א אגרת ל"ב: "נתגלה תורה על ידו כקדוש מעותד לכך, שהאיר במה שלא הוואר עד שבא ונטל חלק, והוא נחשב כאחד מן הראשונים, ולכן חולק עליהם בכמה מקומות בתוקף ועוז, וגם על הר"ף והרמב"ם הוא חולק... כן לא יתכן לתמוה עליו למה יחלוק על השולחן ערוך, והלא המקומות שהולק הגר"א על השו"ע המה למאות".

וכן אמר על מ"ש בגמרא שבת ק"ד. כגון נכוב בוכן וכו' שהתוס' נשארו על זה בתומה. ואצלו היה כל זה ברור כשמלה.

הגר"א בביאורו לזוהר חדש מגלה שם רזין מה שלא רצו תנאים הראשונים לגלות לתלמידיהם.

וראה דברי המהר"ל צינץ בשו"ת משיבת נפש סימן ט"ז "לא קם כמנהגו מימות הקדמונים להיות כל התורה כולה נגלה ונסתר בשולחן ערוך לפניו".

הבעש"ט

וכן מצינו מובא על אור שבעת הימים הבעש"ט ז"ע. כאשר פעם אחת ברבות הימים בעת רצון נענה המגיד ואמר לתלמידו הגדול בעל התניא, כי יכול הוא לשאול ולבקש הימנו בקשה כל שהיא וישתדל לקיימה, נהרו פני בעל התניא ובקש את רבו כי יגלה לו את מהותו של הבעל שם טוב, אמר לו המגיד ממעזריטש שאלה קשה שאלת, אך זאת אוכל לומר לך: אם היה בימי התנאים היה לפלא. אלו היה בימי הנביאים היה חידוש. אלו היה בימי האבות היה איש מסוים שאינו יכול לגלות... דברים אלו אמר רבי מנחם מנדל בעל ה"צמח צדק" נכדו של בעל התניא והוסף: כששמע את זה מהרבי רבי בער זי"ע ידע מה היה הבעל שם טוב, ובאם לא היה שומע מהרבי שהבעל שם טוב היה ילוד אשה לא היה מאמין...

פעם אחת כאשר דיבר אחד אצל הרה"ק ר' לייב שרה'ם זי"ע על גדולת הבעש"ט זי"ע הודיעו הרה"ק רבי לייב שרה'ם ואמר: "אתה שואל על התנא הקדוש אני אומר לך מה היה הבעש"ט, אם היה בדור הגאונים היה גאון ואם היה בדור האמוראים היה אמורא ובדור הנביאים היה נביא ובדור אבות הקדושים היה איש מסוים, מה הוא איש מסוים ? כשם שאומרים אלוים אברהם יצחק ויעקב היו אומרים אלוים ישראל. (שיח שרפי קודש ח"ד תולדות שבה הצדיקים)

וראה מה שכתב הרה"ק בעל התולדות יעקב יוסף על הבעש"ט "אפילו בימי התנאים לא היה אדם שיהיה לו מה כזה ועובדות כאלה.

מוהר"ן

המעין בספרי מוהר"ן מברסלב זי"ע ימצא כמה וכמה לשונות. שמוהר"ן זי"ע היה מהנשמות היוצאים מן הכלל בעניין זה. ואף היה מהצדיקים שבהם מנשמת משה ואי"ה נצטט מכך להלן.

הרמח"ל

המגיד ממעזריטש זי"ע אמר על הרמח"ל שסיבת מה שהלקו עליו בדורו היה, משום שלא היה דורו כדאי להבין צדקתו ופרישותו, כי באמת היה מקומו בין הנביאים והתנאים והאמוראים.

וכן מוצאים אנו להרמח"ל בספר משכני עליון שם מבאר הוא את תבנית בית המקדש שלמעלה. כותב לקורא שהוא בא לגלות לו חכמה נפלאה ואשר לא שמעת כי לא נתחזק עדיין בן האדם בחכמת בוראו וכותב בזה הלשון: "המאמר הזה ראיתי לבאר בו עניין בית המקדש שלמעלה שהזכירו חז"ל, צורתו ותכונתו וכל משפטיו וכל חוקותיו. ולדעת איך

מכוון כנגדו אותו שלמטה, בתבניתו ובמדותיו באר היטב. ואתה קורא נעים התגבר בשכלך, ולבך תשית לדעת מאוד, ואללפך חכמה נפלאה, ואשר לא שמעת. לדעת איך המלך מלכי המלכים משגיח על בריותיו, ומנהג את עולמו וסדריו... [והסדרים] חקר ותקן להעמיד את העולם על משפטו ולהכין אותו באמת ובאמונה. והדברים עתיקים, והמה נשגבים מאד משכל האנשים, כי לא נתחזק עדיין בן האדם בחכמת בוראו, ועל כן לא עמד בדרך האמת והצדק להכין ולהשכיל אל פעולות ה' ואל מעשי ידיו בדעת ובתבונה. והנני משים לפניך עתה דברים רבים ונכבדים" עכ"ל הרמח"ל.

ומדברי הרמח"ל בהקדמה זאת יראה כל בר דעת, שזכה הרמח"ל שנפתחו לו שערי השמים, וראה בפרטיות בית המקדש שלמעלה בתבניתו ובמדותיו, וכתב את זה באר היטב, וכאשר אנו רואים בהקדמה זאת, דברים נוראים מאד שכותב הרמח"ל במפורש: קורא נעים התגבר בשכלך וכותב שמגלה דברים "אשר לא נשמעו עוד"

עוד ראה מה שכתב החיד"א על הרמח"ל, שפעם אחת בא אליהו הנביא וזכר לטוב לרבינו הרמח"ל, ואמר לו כי עכשיו בא מעשרת השבטים, ויש אצלם סנהדרין, ונמצא ביניהם אנשים גדולים בעלי השגה גדולה, ונמצא אצלם ספר קדמון כמו ספר הזוהר.

עוד אומר החיד"א הקדוש: שהרמח"ל היה גלגול "רבי" הקדוש, ובכל פעם שמזכיר את הרמח"ל מזכיר אותו בשם "התנא" ולפעמים מזכיר אותו בשם "התנא האלוקי".

וזה נוסח המאמר מספר זוהר תניינא לרבינו הרמח"ל זי"ע. "והא אליהו נביאה מדימנא אתי פתח ואמר: רבי רבי זכאה חולקך דכולהו רזין עילאין מתגליין לך, ולית דאיתגניז מקמך, דכל תרעין סתימין מתפתחין לגבך ודאי, זכאה חולקך דאילתא לא עלת קמי מלכא מיומא דאיתחרב בי מקדשא כמה דעאלת השתא בניגך, בר בזמנא אחרא בימי רשב"י בוצינא קדישא "והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע" אילין רשב"י וחבריה, אבל "והמשכילים" תרין: חד רשב"י בוצינא קדישא, וחד אנת חסידא קדישא, לאסנאה, שאר חבריא יזהירו כוזהר הרקיע בתרין זהרין אילין כל חד וחד כוזהר דיליה". ע"כ.

ועיין במכתב שכתב תלמידו המובהק של הרמח"ל המכונה בפיו "נאמן ביתי" לשניים מגדולי הדור בעניין שבה רבו הרמח"ל בספר אגרות הרמח"ל איגרות ו' ז': "בהיותו בן כ"ב שנה אין דבר נעלם ממנו גדול או קטן מעשה מרכבה וחכמת הפרצוף אלא שרמוטים וגלגולי נפשות של בני אדם הדורש מאתו וזאת העולה על כולנה אשר הסכימו ממרומים לבא לגלות לו הזוהר הנ"ל הנשמות הקדושים אשר בארץ המה... אברהם משה אליהו ורב המנונא סבא, מט"ט הגדול, מלך המשיח ואחרים... זאת חזכיה לא היה לשום אחד מהתנאים בעניין ספר הזוהר שהוא מחבר, והכל בלשון הזוהר".

ציטטנו כמה צדיקים בהם מצאנו לשונות שהיו מהוין לכלל ירדת הדורות. וכאשר נעניין בספה"ק נוכל למצא עוד צדיקים ענקי רוח שיצאו מכלל זה. אלא שאכמ"ל.

ואל יפלא האדם מזה כי דברים אלו הם כבשוננו של עולם

והנה על אף שכבר נתבארו הדברים לעיל. עכ"ז יש להוסיף ולומר שבאמת עניין זה של הצדיקים ונשמותיהם והשגותיהם הוא נושא נעלה ומופלא מאד מדעתינו. וכלשון מהרה"ו שביאר בדברי רשב"י שהעיד על עצמו "ועוד דאנא ידע דאנפי נהירין ומשה לא ידע" ... "ואל יפלא האדם מזה כי אם היות שרשב"י אחרון שבתנאים זכה למעלה כזו, כי דברים אלו כבשוננו של עולם, אין רשות בפה לפרש עניינם הכמוס והחתום אצלנו".

יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי אמר לו "שתוק כך עלה במחשבה לפני"

ובדומה לכך איתא במסכת מנחות כט: "אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך, אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות "בסוף כמה דורות" ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, אמר לפניו רבש"ע הראהו לי, אמר לו חזור לאחור, הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים. תשש כוהו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו, רבי מניין לך, אמר להן הלכה למשה מסיני, נתיישבה דעתו, חזר ובא לפני הקב"ה, אמר לפניו רבוננו של עולם יש לך אדם כזה, ואתה נותן תורה על ידי, אמר לו "שתוק כך עלה במחשבה לפני". אמר לפניו רבוננו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור (לאחור) חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה, א"ל "שתוק כך עלה במחשבה לפני".

והנה כאשר ראה משה שעקיבא בן יוסף דורש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, והיה סבור שעקיבא בן יוסף גדול ממנו, וחזר ובא לפני הקב"ה ואמר ריבוננו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי, מפני מה לא השיב לו הקב"ה שאין הוא גדול יותר ממנו וכדומה, אלא השיב לו "שתוק כך עלה במחשבה לפני".

אלא כי באמת אכן רק זו היא התשובה הנכונה על שאלה זו, כי דברים אלו אינם לפי ההגיון האנושי, לעיין ולחקור במעלותיהם ובהשגותיהם של הצדיקים. אלא לפי איך שעלה במחשבה לפני הבורא יתברך.

יסודו הגדול של בעל הלשם

כי כל זה הוא מסוד המחשבה העליונה אשר אין רשות להרהר אחריה כי לא נתגלה זה לשום בריה וכמו שאמר הקב"ה למשה רבינו "שתוק כך עלה במחשבה לפני" שהוא מסוד עולם הנקודות והתורה

כתב בעל הלשם בדרושי עולם התורה חלק ראשון במאמר כללי אות ד' ה' בזה"ל: "אך עומק העניין בזה הוא על פי דברינו, כי כל ההנהגה אשר מתנהג הקב"ה עם כל אחד ואחד בעולם הזה, והרי משתנה ההנהגה בכל אחד מחבירו, הן בהטובה, הן בהיפך. הן בחומרי, הן ברוחני, הרבה מאד, עד שנלאה כל אדם למצא פשר דבר. וכן גם בדרך כלל הרי הוה כל הנהגה כולה דהעולם הזה כחידה סתומה בלא פתרון, עד שגם החכם מכל האדם אמר (קהלת ג יא) "מבלי אשר ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלוקים מראש ועד סוף". וכן הרי גם הנביאים לא מצאו בזה חזון מה, והתם ואמר (חבקוק ד) "וצדיק באמונתו יחיה". [אמנם התורה מבטיחה לנו כי לעתיד יתגלה לנו הכל, והוא מה שנאמר "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל. והכוונה כי עתה הרי נעלם מכל בריה מלהבין דרכיו ועלילותיו, ולב כל אדם מלא תמיד הוללות וסכלות בקושיות ותמיהות רבות בפעולות הנהגתו יתברך שמו. אבל לעתיד הנה יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל"]

וסוד הדבר על פי דברינו הוא כי כל ההנהגה כולו דהעולם הזה הוא הכל בכלל מה שאמר הוא ית"ש למשה רבינו ע"ה. "שתוק כך עלה במחשבה לפני" וכנ"ל אות ב', והוא מסוד הניצוצין והשב"כ אשר נפלו בעולם התורה ונבלעו בחלאת צחנה דהוהמא והטומאה. והניצוצין והשב"כ הנה הם השרשים קמנים אשר כקרני הגבים. השרשים הראשונים דכל המציאות כולם ודכל הנשמות כולם. והנה הוה ההנהגה בכל אחד לפי ערך נפילתו וירידתו. משורשו הראשון אשר בעולם התורה. וכן הרי אמרנו שגם כל מה שנתקנו בעת התיקון דמע"ב ונכללו כל הנשמות כולן דכל משך זמן דהעולם הזה באדם הראשון הנה חזרו ונפלו כולם על ידי החטא דעין הדעת. והנה על פי זה הוא תחלוכות ההנהגה אשר עם כל אחד ואחד. לפי ערך מצבו ועמידתו דשורשו הראשון. בעולם התורה וכן חזרתו וירידתו אחר כך בחטא דעין הדעת.

וזה סוד מה שאמר הקב"ה לאיוב בהתרעמו על יסוריו. **"איפה היית ביסדי ארץ וכו' על מה אדניה הוטבעו. הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה. אי זה הדרך ישכן אור, והושך אי זה מקומו", והוא סוד כל עולם התוהו. אשר שם נחרטו יסוד כל הבריאה כולו וכל תחלוצותיה. כנ"ל אות א' מפרקי דרבי אליעזר שאמר שם: משלו משל למה הדבר דומה, למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מהריט בארץ יסודותיו ומובאיו ומוצאיו אינו מתחיל לבנות. כך הקב"ה החרט לפניו את העולם ולא היה עומד. והוא מיתת המלכים ועולם התוהו אשר יצא ונעשה אחר מלכותם מסוד כך עלה במחשבה וכן"ל, ושם נחרט ונחקק יסוד כל ההנהגה כולו בכלל ובפרט ובפרטי פרטות אשר עם כל אחד ואחד.**

והרי לנו שעל דברים כגון אלו נאמר במופלא ממך אל תדרוש והם דברים שכבר עלו מתחילת הבריאה בבחינת שתוק כך עלה במחשבה. ואין מי שיוכל להבין זאת. כי לא ישיג זאת השכל האנושי.

חלק ג. עניין התשובה והמסתעף

סילוף ענין התיקון הכללי. הבטחת מוהר"ן על מעלת התיקון הכללי בציונו הקדוש באומן. תינוק שיבא לפניו גיל שבע. צדיק האמת. אי אפשר כי אם ע"י דרכו של הצדיק האמת המתאמת לדור. הפחות שבאנשי אני מוליך אותו בדרך של צדיקים גדולים מאד. אודות השיחה אני עושה תשובה בשבילכם שנאמרה על הפגם הידוע. על ידי הצדיקים נשפעים הרהורי תשובה לעם ישראל. בעניין השיחה יש לאל ידי להחזיר כל העולם כולו למוטב.

סילוף ענין התיקון הכללי

בעלון: וכבר שמעתי מכמה נערים שהתיקון הקל הזה הרבה אצלם המכשלה. ע"כ.

גם דברי מוהר"ן על התיקון הכללי סולפו בדברים מוטעים. כי שיחה זו נמצאת בליקוטי מוהר"ן ח"ב ת' צ"ב ובשיחות הר"ן שיחה קמ"א וכתוב שם תיקון למ"ל והדבר פשוט לכל: דהיינו בשוגג. ומוהר"ן אינו מדבר שם כלל על מזיד.

ולפי דברי הסילוף הנכתב שם אין לנו עוד כל צורך בשום ספר מספרי מוהר"ן...? ומהיום הזה אנו יכולים לעשות "חיים טובים", וברגע האחרון לפני שמריחים את עפר הקבר, לומר תיקון הכללי. ונכנס אחר כבוד לגן עדן. ומהיום הזה תם עידן הליקוטי מוהר"ן והתבודדות וחשבון הנפש, ועניין הקימה בחצות לילה. ומעתה נתחיל לעשות "חיים של חילון עצמות". וכל מה שהפליג מוהר"ן על גודל החיוב ללמוד את התורה שבכתב ושבע"פ וספרי הקבלה וכו', וכל העצות הנפלאות שיעץ לכל החם על נפשו, הם מיותרים לגמרי... ולפי איך שהובאו הדברים באותו עלון, מעתה אין צריך לכל זה... ומהיום הזה יש לנו "ברטים בניסח" ישר לגן עדן... – תיקון כללי אחד, ואתה בנן עדן... אלא שגם לענין זה מדובר בעיוות, כי מוהר"ן מדבר שם על שוגג. ולענין מזיד, יראה המעיין בספח"ק ליקוטי מוהר"ן סימן כ"ז שתשובתו על ידי תשובת המשקל ע"ש. וכן ישנם עוד כמה וכמה עצות נפלאות בספרי מוהר"ן להשב מהעיון הנ"ל במזיד, וכאשר יראה המעיין בספרי מוהר"ן ותחי נפשו.

וכן כתוב בשיחות הר"ן (אות עא) בעניין מה שכתוב בווהר הקדוש שעל פגם הברית, בפרט מאן דאשיד זרעא בריקניא חם ושלום וכו' אין מועיל תשובה. אמר רבנו, זכרוננו לברכה שאין הדבר כן, רק על הכל מועיל תשובה. והכלל שבאמת מועיל תשובה בודאי על חטא זה אפילו אם הרבה לפשע חם ושלום בזה. וכבר מבואר בספרים הנדפסים כבר, שיקר התשובה הוא לכל יעשה עוד מכאן ולהבא. והוא מוכרח לעבור באלו המקומות והענינים שהיה בתחלה ולתננות שם. ובשמרם על עצמו עכשיו ואינו עושה עוד מה שעשה מקודם ומשבר תאותו, זהו עיקר התשובה.

הבטחת מוהר"ן על מעלת התיקון הכללי בציונו הקדוש באומן

וכאשר הבטיח מוהר"ן על מעלת התיקון הכללי על ציונו הקדוש באומן, נאמרו הדברים בכלליות יותר, וכתוב שם (חיי מוהר"ן רכ"ה) בזה הלשון: "כבר הבטיח מוהר"ן זכרוננו לברכה בחייו ויחד שני עדים כשרים על זה שכשיסתלק כשיבואו על קברו ויתנו פרוטה לצדקה (בעבור הזכרת נשמתו הקדושה) ויאמרו אלו העשרה קפיטל תהילים הנרשמים אצלינו, אז יניח מוהר"ן עצמו לאורך ולרוחב, ובדאי יושע לזה האדם ואמר: שבחפאות יוציא אותו מהגהנם אפילו אם יהיה אותו האדם איך שיהיה, אפילו אם עבר מה שעבר, "רק מעתה יקבל על עצמו שלא ישוב לאולתו חם ושלום".

אודות דברי מוהר"ן על תינוק שיבא לפניו קודם גיל שבע

וכן מזה שמוכא (חיי"מ תקי"ז) שאמר מוהר"ן "אני בטוח בהשם יתברך שכל תינוק שיבא לפני קודם שיגיע לבן שבע שנים, בוודאי יהיה נקי מן החטא עד יום התונתו" זה נאמר רק על מקרה לילה.

ועכ"ז יש לציין שמוהר"ן לא הזכיר בזה שכן הוא גם לאחר הסתלקותו, אמנם תלמידיו הגדולים הבינו שסגולת דבריו בזה הם גם לאחר הסתלקותו.

על המושג צדיקים אמיתיים, צדיק האמת.

עוד מוצאים אנו בעלונים אלו שישנם השונים לומר על הכתוב בספרי מוהר"ן 'צדיק האמת' לומר שרק מוהר"ן הוא צדיק אמיתי. וגם זה לא נכון כי המעיין בספרי מוהר"ן ימצא שזה נאמר גם בלשון רבים 'צדיקים אמיתיים'. ולא רק זאת, המעיין בליקוטי הלכות למוהר"ן של מוהר"ן יראה שכתוב שם 'צדיקים אמיתיים' על כל תלמידיו בעל שם טוב.

אמנם זה וודאי שהיו צדיקים שהיתה בהם נשמת משה רבינו בסוד מ'ה ש'היה ה'זא שיהיה ר"ת משה כי הבורא ברחמיו שולח את הרועה הנאמן להדריך את צאנו אף שהם בגלות וכמ"ש ואף בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם לכלותם להפר בריתי עמם. ולעובדא זו ישנה חשיבות רבה מאד, אולם זה וודאי שצדיקים אמיתיים הוא שם כללי לכל הצדיקים האמיתיים. ואכן בנוסח אמירת ה'הריני מקשר' עצמי בתפילתי (ראה לעיל דברי הסמיפלער על כך ועוד שם מספר חיי נפש) המוכא בספרי מוהר"ן אומרים שם 'הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים האמיתיים שבדורינו. ולכל הצדיקים האמיתיים שוכני עפר'. ולאחר מכן מזכירים את מוהר"ן עצמו.

על השיחה אי אפשר כי אם על ידי הצדיק האמת

כתוב בספר חיי מוהר"ן מעלת המתקרבים אליו (רצט) "פעם אחת דיבר עמי מעניין שאי אפשר להיות איש כשר באמת כי אם כשמתקרבין להצדיק האמת שבדור. ענה ואמר "קודם שנמצא הצדיק האמת בעולם יכולים להתקרב להשי"ת מעצמו. אבל אחר שכבר נמצא הצדיק האמת בעולם אי אפשר להתקרב להשם יתברך באמת בשום אופן כי אם כשזוכין להתקרב אליו".

וגם את שיחה זו הביא עורך העלון שם אלא שהיא שיחה מובנת מאד. ונאמרה לעניין דרכו הגדולה של מוהר"ן בעבודת ה'.

כי הדבר ידוע שבכל דור ישנה דרך התשובה המתאמת לאותו דור, כגון בדורות הקודמים היתה דרך התשובה המקובלת תעניות וסיגופים, אולם מוהר"ן אמר שזו לא הדרך המתאימה לכוהתינו אנו, וכלשון השיחה שאמר "וכי יספיקו ימיכם ו'כוחכם' כולכם לתקן פגם אחד ממה שקלקלתם. ומוכא בספרים שהגאון רבי שלמאן מוצפי זצוק"ל עשה חשבון שמי שעבר רק פעם אחת על עבירות התורה, כל חטא פעם אחת בלבד. רק התעניות שהוא חייב בהם, ולבד מהסיגופים הקשים הם עשרים אלף מאתים שלושים וארבע תעניות, ונמצא שאם יהיה האדם כמאה שנה, יצטרך להתענות כל ימיו, וכל זה, כדי לתקן כל עבירה אם עשאה פעם אחת בלבד. ועל זה המשקל אם עבר עבירה אחת כמה פעמים, הרי זה מצטרף לחשבון גדול. כ"ש על העוון שבזוהר הקדוש (פרשת וישב דף קפ"ה ע"א וכן בפרשת ויחי דף רי"ט ע"ב) כתוב שאין מועיל עליו תשובה. (וכבר עמדו על כך המפרשים שם) ומחמת חומת העניין ישנם שיכולים להתיראש מכל עניין התשובה. ומוהר"ן זי"ע שאג כארי שאין שום יאוש כלל ולא ידה מהשי"ת נדה, וגילה לעם ישראל דרכים נפלאים להתקרב להשי"ת. ולא רק זאת אלא גילה לנו מכוהו הגדול, למען נדע שבכוהו לפעול אצל השי"ת

ולחשיע את האדם אם ילך בדרכו הנפלאה. וכן גילה מכוחו לקיים הבטחותיו לעם ישראל, וגילה שמי שיעשה כל יום חשבון נפשו לפני בוראו ויתחרט על העבר ויקבל על עצמו לעתיד קבלות טובות בקבלה אמיתית, יזכה במשך הזמן להתחזק בהתמדת התורה ובקפידת המצוות ללא לווז מסעיף שו"ע, ואם יתמיד בדרך זו באמת יוכל להגיע למדרגות גבוהות בעבודת ה'. והיזק מאד על גודל כח התפילה להביא על ידה את האדם להי עולם הבא. ועוד גילה עצות נפלאות ונוראות, וכל ספרי מוהר"ן זי"ע ותלמידיו הקדושים מלאים בדברי חיזוק נפלאים, המשיבים את הנפש בשבעה משיבי מעם להחיות עם רב. ועל כך אמר שכחיום הזה מאז שנשמתו ירדה לעולם הרי שזהו הדרך תשובה לדורותינו אנו כי לכל דור שולח ה' עיר וקדיש משמיא נחית לפי צורך וכוונות אותו דור.

[ושיחה זו נשענת על שיחה אחרת בה גילה מוהר"ן שהוא נשמת משה רבינו המתגלגלת עם עם ישראל בגלותם בסוד 'מה' שהיה 'הוא' שיהיה ר"ת משה וכלשון המהרה"ו שאומר כך על רבו האריו"ל וכן כתב המהרה"ו על רבו האר"י ז"ל בזה"ל: "ועל דרך זה אל תתפלא ממה שנספר בסוף הקדמה זאת מעניין החכם הקדוש הנגלה אצלינו בזמנינו ובדורינו זה, ולא אוכל לפרש. ואם תרצה תבין מה שכתוב בספר התיקונים על דור הולך ודור בא זה משה רעיא מהימנא. וכנזכר בתיקונים ס"ט דף ק"ב ע"א אמר רבי שמעון חברייא בודאי קודשא בריך הוא אסתכם עמנא עילאין ותתאין למחוי בהאי חבורא לסייע לחיבור הוזהר זכאה דרא דהאי אתגלייא ביה שכל אלו הסודות מתגלים בו, וגם דעתיד כוליה האי לאתחדשא שכל אלו הסודות עתידים להתחדש על ידא דמשה שהוא יהיה משיח, בסוף יומיא בדרא בתראה בביאת המשיח, לקיימא קרא מ"ה שהי"ה הוא שיהיה פ' משה שהיה גואל הראשון הוא יהיה גואל האחרון".

ובשבחי האר"י "שהיה בצפת איש אחד בשכונתו של האר"י שהיה מכחיש בכל מה שאמר, עד שאמר לו האר"י ז"ל פעם אחת: עדיין אתה מכחישיני וחולק עימי, אם הייתי רוצה הייתי עושה שהארץ תבלע אותך אלא שאין כוונתי לחזק שום אדם, ושאל אותו המהרה"ו מי הוא זה שעושה כן, והפציר בו מאד ואמר לו האר"י ז"ל כי אותו אדם הוא גלגול של קורח ובא עתה בזמנו שהוא גלגול משה לשמוע ממנו כדי לתקן את עצמו, אבל אינו רוצה ועדיין מחזיק במחלוקת כאשר בראשונה". וכן מובא בהרבה מהספח"ק על נשמת הבעש"ט זי"ע ועל מוהר"ן מברסלב זי"ע. וכן מובא בספרים על נשמת הבעש"ט וקודם לכן רשב"י

כי לפי גודל חשבות הדור אין דרך אחרת בעבודת ה' וזולת דרך זו שהיא התורה והתפילה יחדיו, וכן אמירת התיקון הכללי למי שנפל בשוגג, ולמודד הדרך היא תשובת המשקל, וכן עוד שאר העצות המבוארות בספרי מוהר"ן, ובפרט עניין השיחה בינו לבין קונו. שהיא הדרך העולה בית קל. וגם על זה התבטא מוהר"ן בדומה לשיחה זו ואמר שמקמן ועד גדול אי אפשר להיות איש כשר כי אם על ידי התבודדות ושיחה בינו לבין קונו, ואכן ישנם שעושים זאת בשמונ"ע ומתפללים לה' בשפתם, וכן ישנם שיעשו זאת בכותל המערבי כאשר יקלעו לאיזה צרה גדולה רח"ל, ואז הם לא יסתפקו בתפילת שמו"ע הרגילה אלא יוסיפו בקשות בשפתם בתפילת שמונ"ע. אולם אין על כך חולק ששיחה אישית עם הבורא מקרבת את האדם לבורא מאד, ואמר מוהר"ן על כך שרק שעה אחת ביום יהיה בלב נשבר ויעשה תשובה וחשבון נפש על כל המאוי, אבל שאר כל היום יהיה בשמחה על הנקודות הטובות שכבר זכה להם. וכך יתקדם בעבודת ה' לפי כוחותיו.

ואכן מובא בספר ויאמר משה במבוא לספר שהצדיק בעל חלקת יהושע מביאלא זי"ע הגדיר את מוהר"ן זי"ע כרבי המיוחד לדור זה, בגודל ההסתרה של דור עני זה. בהעירו ששיטתו מיוחדת לדורינו. וזמן מוהר"ן כבר היתה דרך זו המתאימה לדור, הלא היא שיטת התפילה להשי"ת לשוה כל אשר עם לבבו עם השי"ת כדבר איש אל רעהו, ובפרט שלא ליאש עצמו לעולם, והשמחה בכל נקודה טובה במשך כל היום ורק שעה אחת ביום להיות בחשבון הנפש ובלב נשבר, והתיקון הכללי למ"ל שהוא בשוגג, וכן שאר העצות איך להנצל מן הס"מ וחילותיו. ועל כן אמר הרה"ק בעל חלקת יהושע מביאלא זי"ע: שבדור הזה היו גם החולקים דאו מודים שצריכים הרבה ללמוד ספרי מוהר"ן הקדוש זי"ע ומוהרנ"ת זי"ע.

וכן כתוב בספר תנועת המוסר על מרן ה"חפץ חיים" "מעודו היה מתבודד כל יום לשעות ידועות לשם התכוננות וחשבון נפש, תושבי ראדין מספרים, כי בעודו עלם צעיר, עם ראשית התישבותו במקום, היו מרגישים בו שהוא

מתחמק לעתים קרובות מעיני חבריות, כשהחלו לעקוב אחריו גילו שהוא יוצא "לשדות" מחוץ לעיר ומדבר אל עצמו בענייני יראה ומוסר ותוכחה עצמית, לפרקים היה מסתגר לשם התבודדות וחשבון נפש בעזרת נשים של בית המדרש" והחפץ חיים היה רגיל לומר בתמיהה: "היאך אפשר להיות יהודי מבלי אשר יחשוב לפחות שעתיים ביום על עצמו?" (שם עמ' שיא ומכתבי חפץ חיים בפרק שיחותיו עמ' ק"ל) וכתב החפץ חיים בזה"ל: "אין לנו שום עצה כי אם שיקבע האדם בכל יום, או על כל פנים בכל שבוע, עת לנפשו להתבודד בחדרו ולהתפנות ממטרדותיו, ולחשוב עצות כנפשו אודות עניני אחריתו, באיזה אופן לתקן עצמו".

אודות השיחה שנאמרה לעניין דרכו של מוהר"ן, דרכם של צדיקים, הפחות שבאנשי אני מוליך אותו בדרך של צדיק גדול מאד

מובא בחיי מוהר"ן אות שי"ד "שמעתי בשמו שאמר הפחות שבאנשי אני מוליך אותו בדרך של צדיק גדול מאד וכו'. וגם שיחה זו הובאה בעלון שם והיא פשוטה מאד, ואכן דרכו של מוהר"ן היא דרך של צדיקים גדולים מאד. והיא המסילה העולה בית קל. והיא אותה דרך החדשה לכל אחד מישראל שעדיין לא צעד בדרך זו עד היום, אשר היא בעצם דרך ישנה בה צעדו אבותינו אברהם יצחק ויעקב, והם עסקו הרבה בתורה ובתפילה גם יחד.

השיחה אני עושה תשובה בשבילכם נאמרה על הפגם הידוע

בעלזין: אין בכח שום אחד לתקן עצמו אפילו בתשובה, ואפילו עבירה אחת, אבל הוא עושה תשובה במקומם ומכפר על כל עוונותיהם ובכוחו לכפר גם על העתיד. (דש) ואמר: "מה אתם יכולים לעשות תשובה? וכי מספיקים ימיכם וכוחכם כולכם לתקן פגם אחד מה שקלקלתם? רק אני עושה תשובה בשבילכם ויש לאל ידי לתקן הכל, כל מה שקלקלתם עד הנה, רק העיקר שמעתה לא תעשו עוד, ואפילו מחיום והלאה איני מקפיד על השגגות שתעברו, רק העיקר שעכ"פ תשמרו עצמכם ממויד" ע"כ. מלבד מה ששלל מהם לתקן מכוח עצמם ע"י תיקוני תשובה אפילו פגם אחד, עוד נתן לעצמו הכוח לכפר להם ולעשות תשובה במקומם, ולא עוד אלא שלכולם הוא מכפר ועל כל עוונותיהם שחטאו עד היום ולא עוד אלא שגם על להבא הוא לא מקפיד על השוגג, ומלבד מה שהשפילים לעפר ועשה עצמו מה שעשה, גם דבר זה הוא שזה חוטא וזה עושה תשובה במקומו ומוחל לו ולא עוד אלא אף על חטאים העתידים, וראה בכתבי האר"י כמה ייגע את מהר"ח בסיגופים ותעניות, ולא תאמר שאני מהר"ח שהיה בכוחו, כי המעיין בשער היתודים יראה שנתן תיקונים קשים לעוד הרבה אנשים ולא רק לגדולים כמהר"ח, וגם הנחיל לדורות הבאים תיקונים אלו ע"כ.

זולת מה שבאותו קטע סותר עצמו מינה וביה, רגע אחד ציטט שלא יכולים לעשות תשובה, ורק הוא עושה בשבילם. ורגע אחר הוא אומר שיש תיקון הכללי והוא קורא לזה תשובה קלה, האם טחו עיניו מראות שלא הבין הדברים על נכוןם.

ובקטע זה רבו הטעויות בהבנת הדברים. כמו כן הוא שינה שם את דברי מוהר"ן בזה לפרשם באופנים תמוהים שלא יעלו על לב בעל ההגיון. וכל בר דעת יראה שכל תלונותיו בזה סותרים את כל ספרי מוהר"ן המלאים מדרכי התשובה לכל אחד ואחד שיקיימם בפרטיות. שלא נדבר על ההתבודדות שהיא עצמה עשיית תשובה וחשבון הנפש מידי יום ביומו, כך שאין כל צורך להאריך לדהות את דבריו שם.

ותלונתו זו מכוונת לא רק נגד מוהר"ן זי"ע, אלא אף נגד הרבה צדיקים שהבטיחו שיפעלו ישועה עבור ישראל המתפללים על קבריהם. או על ידי כל הבטחה אחרת. כי איך יתכן שזה יחטא וזה יעשה תשובה בשבילו.

אלא שדברי מוהר"ן בזה נסובים על הפגם הידוע שהוא העוון החמור מכל התורה כולה, ועליו אמרו בזוהר הקדוש (ויחי רי"ט) שאין מועיל לו תשובה ובעלי המוסר האריכו בגדל פגמי עוון זה,

והנה עינינו ראות מה גדול חומר עוון זה שכמעט ואין מועיל לו תשובה וכ"ש תשובה שלימה וכ"ש תשובה שתכפר על אלהים ורכבות פגמים אשר על כל אחד שבהם נאמר כל הנ"ל. מה עוד שכתב המהר"ח (הובא לעיל) דעוון זה קשה משפכות דמם של אחרים, ודמם ודם זרעותיהם שאין להם קין נשפכין על ידו, ועל כל העבירות קטן פטור חוץ מעוון זה, שהרי ער ואונן מתו בעון זה כשהיו בני ד' שנים, וזהו עון דור המבול שנמחו כל הבריות עד בהמה ועוף חשמים וכל הרמש ואפילו ג' טפחים מן העפר נמחו בה שלא היה בן מאז נברא העולם ולא יהיה בן ע"כ.

והנה מוהר"ן לחם כל ימי חייו מלחמת מצוה נגד תכסיסי היצר ובראשם היאוש אשר הוא יסוד כל הנפילות, ואשר על כן שאג כארי אין ספור פעמים, "גיוואלד זייט איך ניט מיאש קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין". "אין שום יאוש בעולם כלל". ועל כן אם בכל עוון מנפח היצר להפיל את האדם לזרעות היאוש ובכך ללכדו ברשתו בנצחון גמור, הרי שבעוון זה קל ביותר ללכוד את האדם בעבירות היאוש, כאשר יראה האדם שעונו גדול מנשא, וביר יצרו ראייה מפורשת מדברי הזוהר הקדוש שובו בנים שובבים חוץ ממנו... ואף שבזוהר ויקחל ובזוהר פרשת נח וכן בזוהר חדש רות מובא שבתיובתא סגי מועיל תשובה אף על חטא זה, כבר ראינו במפרשים שהתשובה לעקור עוון זה מעיקרא הוא קשה מאד לדור עני זה הרחוק מתשובות הסיגופים ועניי הגוף והתעניות, אשר לפי דברי המפרשים הנזכרים הרי שאם חטא האדם רבות בעון זה ואפילו בחלום. יכלה כל ימי חייו בתעניות, ואז לדברי השל"ה הקדוש שב ורפא לו, כאשר הקב"ה מצרף מושבה למעשה כנ"ל, ודרך תשובה זו קשה מאד לדורות אחרונים אלו.

ולא רק זאת אלא שכתב הרש"ש שאם היסוד' הרום איך יתקיים הבנין, וכל זמן שהיסוד הרום כל תורתו שלומד הולכת לתוהו ובוהו, ואינה עולה למקומה הראוי לה. (מיב התשובה) וא"כ בוודאי שהאדם שנחלשו כוחותיו מלעמוד בתעניות וסיגופים כל ימי חייו, יוכל להתיאש לגמרי מכל וכל.

ועל כן הגר עצמו מוהר"ן ללחום מלחמת מצוה נגד תכסיס חמור זה של היצר והכריז ואמר שברור בוודאי שמי שישב בתשובה שלימה ויקבל על עצמו שלא ישוב לאיולתו מכאן ולהבא אין לו לדאוג יותר כלל מהעבר. ובוודאי שיזכה לראות פני השכינה, ויזכה לכל הטוב הצפון לצדיקים.

והתשובה לזה לפי דברי מוהר"ן מחולקת לב':

א. מי שחטא בשוגג מתוך אונס שינה וכדומה על כך גילה מוהר"ן זי"ע את עשרה מזמורי תהילים המפורסמים המועילים לתקן עוון זה כאשר הוא נעשה בשוגג מתוך שינה כנתבאר.

ב. מי שחטא במזיד רח"ל ועתה רוצה לשוב בתשובה שלימה תהיה תשובתו כמו התשובה על כל שאר העוונות שהיא הנקראת תשובת המשקל והוא שכאשר יתנסה שוב בנסיון דומה לחטא הקודם לו ויתגבר על יצרו ולא ישוב לאיולתו יתקן למפרע גם על העוון הקודם. כך שאין לו לבעל התשובה אלא לשוב בתשובה שלימה שהיא חרטה על העבר וקבלה שלימה על העתיד מכאן ולהבא ככל שאר העוונות.

אלא שעתה יקשה שהרי בזהר הקדוש הפליגו בקלקול הנורא הנעשה על ידי עוון זה בכל העולמות ואשר על כן אמרו שאין מועיל לו כלל תשובה, ונתבאר, ומה נעשה לדברי הזהר המפורשים "ולחאי טרדין בהחוא עלמא יתיר מכלא" וכן "כלהו סלקין וחוא לא סליק", ואמר ר' יהודה "לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה בר מהאי ולית לך חייבא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי דכתיב לא יגורך רע כלל", וא"כ שוב נפל פיתא בבירא כי שוב יתיאשו כל בני העולם ויאמרו שכבר אפסה להם תקוה והרי מפורש בזהר הקדוש שאפילו אם ישובו בתשובה לא תתקבל תשובתם.

על כך חיוק מוהר"ן ואמר לתלמידיו שלא יפלו בדעתם כי הוא יעשה תשובה בשבילם, כלומר, אחר תשובתם המופלגת והשלימה אין להם לדאוג עוד מכך שעוון זה חמור הוא למאד מאד, משום שהקב"ה ברחמיו שתל בכל דור ודור שתולים בבית ה' להחיות את ישראל הלא הם הצדיקים העצומים אשר הגיעו למדרגת צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

כי כח הצדיקים מוגיע לאין ערוך והן אמת שהאדם החוטא לא יוכל למלט נפשו מני שחת, עכ"ז אם וכאשר הצדיק אשר לא חטא מזמיו ישים נפשו בכפו לבל ירד לשאול יוכל למלטו משם (אם ישוב בתשובה שלימה על עוונותיו) על אף שפגם בפגם החמור מכל התורה אשר כמעט ואין דרך לשוב עליו.

וכדי להציל את ישראל מהיאוש הנורא, ויאמנו דבריו, הודיע מוהר"ן מגדולתו ומהשגותיו הנוראות העצומות ומכוחו הגדול לו זכה, למען ידעו עם ישראל שלא יפלו מעבודתם ולא יעזבו את תורתם ולא יפלו ליאוש. והודיע לתלמידיו שבידו הכח של הוצאת האדם מהשאל תחתיות ומתחתיו אף אם יעבור עליו מה. אם יעשה תשובה אמיתית. [וזלת שאר האופנים הובאו לעיל שמצאנו שהחכמים השתבחו במעלתם]

ועל כן אמר לתלמידיו "מה אתם יכולים לעשות תשובה, וכי מספיקים ימיכם וכוחכם כולכם לתקן פגם אחד ממה שקלקלתם". כלומר הלא צריך על כך תעניות וסיגופים קשים. ועל כן אמר ימיכם, וכוחכם, – כולכם. כי אולי נאמר שיש מי שיחגור מתניו לצום ולסגף עצמו מאד ויחזור בתשובה כל חייו על פגם אחד שעשה עד שיתקן את העוון החמור מכל התורה כולה. אשר לדברי הזהר אין על כך תשובה ולדברי המפרשים הרי שבשביל פגם אחד צריך הוא

לתקן את כל איבריו ולשוב על כל עוונותיו בשלימות וכל זה רק על פגם אחד. עכ"ז אפילו אם וימצא אחד כזה, הוסיף ואמר מוהר"ן **"וכחכב"** כי בדורותינו אנו ילאת האדם מכורה התעניות וכובד התשובה והסיגופים והתעניות על כל איבריו ועוונותיו.

"רק אני עושה תשובה בשבילכם". היינו כי הקב"ה נתן כח לצדיק לכפר על עוונות עם ישראל.

ועל כן המשיך ואמר: **"ויש לאל ידי לתקן הכל כל מה שקלקלתם עד הנה"**. רק העיקר מעתה לא תעשו עוד. ואפילו מהיום והלאה איני מקפיד על השגגות שתעברו חס ושלום, רק העיקר שעל-כל-פנים תשמרו עצמכם ממזיד ועוד דיבר מזה הרבה, כי כח הצדיק הגדול במעלה רב מאד ובכוחו להציל ולהוציא האדם מחשואל אם יקיים דבריו.

ועל כן גם אמר לאחד, שהכח שהיה לדוד המלך עליו השלום לומר שמונה פעמים אבשלום בני בני ועל-ידי-זה העלה אותו משבעה מדורי גיהנם ולהכניסו לגן-עדן, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, (סוטה י). זה הכח יש לו גם-כן שהוא יכול זאת גם-כן להעלות בדבורו בעלמא את האדם מכל השבעה מדורי גיהנם ולהכניסו לגן-עדן (שם רצה).

עוד הוסיף מוהר"ן וגילה דרכי תשובה נפלאים אשר כבר העידו הרבה מהצדיקים שדרכו זו היא המתאמת לדור עני זה. (ראה ספר שבחו של צדיק באורך) וחיוק מאד מגודל כח התפילה והתורה יחדיו. ודיבר הרבה מגודל מעלת השבון הנפש ואמר שיש על כל אדם לערוך שבון נפשו ותשובתו על כל עוונותיו שעה אחת ביום בלב נשבר, ושאר כל היום יהיה בשמחה כי השמחה מוכרחת לניצחון היצר

ואחר כל זה לא נח ולא שקט מוהר"ן וכמו שכתוב בספר חיי מוהר"ן רכ"ה בזה"ל: **"כבר הבטיח רבנו זכרוננו לברכה בחייו ויחד שני עדים כשרים על-זה שכשיסתלק כשיבואו על קברו ויתנו פרוטה לצדקה (אמר המעתיק: שמעתי מהרב רבי נפתלי זכרוננו לברכה שהוא היה אחד משני העדים שיחד רבנו זכרוננו לברכה על עניין זה, היינו הרב מורנו רבי אהרן זכרוננו לברכה והרב רבי נפתלי בנ"ל. ואמר אז רבנו זכרוננו לברכה בזו הלשון כשיבואו על קברי ויתנו פרוטה לצדקה בעבורי (רצונו לומר בעבור הזכרת נשמתו הקדושה כנחוג) (ובלשון אשכנז: אין וועט געבין אפרוטה צדקה פון מייניט וועגין זכו) ויאמרו אלו העשרה קפיטל תחלים הנרשמים אצלנו בשביל תקון למקרה לילה רחמנא לצלן, אז יניח רבנו עצמו לאורך ולרוחב, ובודאי יושיע לזה האדם ואמר שבהפאות יוציא אותו מהגיהנם אפלו אם יהיה אותו האדם איך שיהיה, אפלו אם עבר מה שעבר. רק מעתה יקבל על עצמו שלא ישוב לאולתו חס ושלום"** עכ"ל.

וכוחם של הצדיקים גדול ועצום עד מאד. ואינו דבר המובן והנתפס בשכל, שהרי זהו מחסדי הבורא ששתל בכל דור שתולים בבית ח' לקרב לב ישראל לאביהם שבשמים. ורק הקב"ה שנתן להם כוחם יודע עד היכן הוא מגיע. וכמו שאמרו חז"ל מי מושל בי צדיק – צדיק גוזר והקב"ה מקיים. וראה בהשלמות בסוף חיבור זה פרק מיוחד על כח הצדיקים בהרחבה ובראיות ברורות.

על ידי הצדיקים נשפעים הרהורי תשובה לעם ישראל

בעלון: אמר "אני יכול לעשות מכולכם צדיקים גמורים נוראים אבל מה יהיה אם כן יעבוד השם יתברך בעצמו את עצמו" ע"כ. בראשית דברינו בזה נשאל: מדוע לא ציטט הכותב את הסוגריים שם שמבארים את הכל. האם יש כאן כוונה להטעות את הקורא במכוון ולהסתיר ממנו מידע.

ולחסבר שיחה זו: כתוב במאור ושמש פרשת כי תבא עמ' תרכ"ג שאפילו ההרהורי תשובה שיש לעם ישראל הם על ידי הצדיקים וזה לשונו שם: "וגם השכליות והרהורי תשובה שנופלים לתוך מחשבתו של אדם, לתת עצות בנפשו איך יוכל לעבוד ה' – הם באים גם כן על ידי התעוררות הצדיקים, שממשיכין המוחין עילאין דרך המדות על הכנסת ישראל, ואלולי זאת אל יתהלל חכם בחכמתו וגבור בגבורתו לעשות חיל ולאסוף הון, כי לא לנבונים עשר". עכ"ל. ועוד ראה בבספר פרדם רימונים להרמ"ק בשער לב ובדברי מרן החיד"א זצ"ל בספרו "יוסף תהילות" שחיבר על ספר תהילים על הפסוק (תהילים ס"ה ה') וכן כתב המלבי"ם (שמואל א' י"ט):

ביאור השיחה אני יכול לעשות מכולכם צדיקים נוראים אבל א"כ מי יעבוד את ה'

וזהו כוונת שיחה זו: "אמר אני יכול לעשות מכולכם צדיקים גמורים נוראים, אבל מה יהיה אם כן יעבוד השם יתברך בעצמו את עצמו (כלומר שרצונו הוא שאנחנו בעצמנו נתיגע בכוחו ועצותיו הקדושים להשיג עבודת השם. אבל לא שהוא יתן הכל לגמרי). וכן שמעתי עוד בכמה לשונות שאמר, אני יכול לתן יראה להאדם עד שיצא מחייו ויתבטל במציאות עכ"ל.

כי כוחם של הצדיקים גדול כל כך שבכוחם להשפיע על האדם יראה עצומה באיתערותא דלעילא, ויתחרט מאד על עוונותיו. אלא שאין הקב"ה הפין בתשובה שהיא רק באיתערותא דלעילא בלבד, כי כאשר גם עם ישראל יעבדו את הבורא באיתערותא דלעילא בלבד כמו המלאכים. ללא כפיית היצר שהיא העבודה האמיתית. א"כ מי יעבוד את הקב"ה. ונמצא שרק הקב"ה כביכול עובד את עצמו. כי הוא המשפיע את האיתערותא דלעילא כדי שעמה יעבדו אותו, ונמצא שהוא עובד את עצמו. היות שהרי פשוט לכל שהצדיק עצמו אין לו כלום משלו ואין הוא משפיע מעצמו כלל חלילה והדברים פשוטים לכל. וכל כוחו הוא רק מהבורא שהוא משפיע את ההשפעות על ידי הצדיקים כידוע בספרים הק'. ועל כן מאחר שהקב"ה גם נותן את השפעת ההתעוררות, א"כ תשובה זו היא 'מעגל סגור', והכל נשפע רק על ידי הבורא בעצמו. וא"כ נמצא שבעצם הקב"ה עובד את עצמו. ללא שום כפיית יצר משום אדם כלל. ואין כאן המלכת הבורא באמת. ועל כן אין משפיעים הצדיקים על עם ישראל יראת שמים כזו.

בעניין השיחה יש לאל ידי להחזיר כל העולם כולו למוטב, ולא בלבד אנשים פשוטים אלא אפילו צדיקים ואנשים גדולים אני יכול להחזירם למוטב ואף את אומות העולם כולם אני יכול להחזירם להשם יתברך. אך דיו לעבד להיות כרבו.

מה שכתוב בשיחה זו שגם הצדיקים חוזרים בתשובה הוא פשוט מאוד שהוא 'בתשובה המיוחדת לצדיקים' הנקראת **"תשובה על תשובה"** עד אין סוף. והוא על פי דברי מוהר"ן בליקוטי מוהר"ן סימן ו' אות ג' בזה"ל: "ואפילו אם יודע האדם בעצמו שעשה תשובה שלימה, אף על פי כן צריך לעשות תשובה על תשובה הראשונה, כי מתחילה כשעשה תשובה עשה לפי השגתו, ואחר כך בוודאי כשעשה תשובה, בוודאי הוא מכיר ומשיג יותר את השי"ת. נמצא לפי השגתו שמישיג עכשיו, בודאי השגתו הראשונה הוא בבחינת 'גשמיית', נמצא שצריך לעשות תשובה על השגתו הראשונה, על שהתגשם את רוממות אלקותו. וזה בחינת עולם הבא, שיהיה כולו שבת, היינו כולו תשובה, כמו שכתוב (דברים ל') ושבתי עד ה' אלוך", כי עיקר עולם הבא הוא השגת אלקותו, כמו שכתוב (ירמיהו ל"א) "וידעו אותי למקטנם ועד גדולם", נמצא בכל עת ששישגו השגה יתירה אזי יעשו תשובה על ההשגה הראשונה". עכ"ל לעניינו.

אמנם בשיחה זו רואים אנו מדריגה נעלה עצומה ונשגבה דוגמת דברי מוהר"ן המובאים שם אות רסו "אמר כל מה שמישיג יעשה טובות לישראל אני יכול לעשות, רק שהחילוק הוא שמישיג יגזור אומר ויקום אבל אני (ופסק ולא דיבר יותר). נוסח ב. אבל אני איני יכול לגמור עדיין. נוסח ג. אצלי עדיין יש בחירה אבל אצל משיח כבר לא יהיה בחירה כלל. ע"כ.

ומדריגה כעין זו מצינו אצל צדיקים יחידי דורות [שהיו בסוד מ' שיהיה חז"ל משה כדברי המהר"ח] שנשמת משה רבינו יחזור לעם ישראל בכל תקופת ירידה עצומה לגלות לישראל דרכים עצומים בהתקרבות לבורא אפילו בתוקף חשבת גלותם] דוגמת רשב"י שאמר יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין ודוגמת האר"י הקדוש שסיפר תלמידו שאמר: **"אם היה בנו זכות שיהיה קיים חמש שנים בארץ ישראל, היה מחזיר כל העולם כולו בתשובה, והיה מביא את הגאולה בימיו"**. והיה מספר לתלמידיו: שכאשר הוא הולך בשדה, רואה כל האילנות מלאים מאלפים ורבבות שבאים לפניו, וכן בנהר הם ניגרים על פני המים עד אין מספר. והיה שואל אותם מה הם רוצים, והיו אומרים ששמעו רוב קדושתו והשגתו מסוף העולם, ובאו אליו שיתקן אותם, כי בידו לתקנם. והשיב להם: **אם יגזור ה' בחיים אתקן אתכם ואת כל העולם כולו**. (האר"י וגוריו באגרת השלישית) **שהיו מעידים על עצמם בגודל כוחם לתקן את כל העולם**.

אולם צדיקים אלו אינם מביאים הגאולה קודם זמנה משום ש'דיו לעבד להיות כרבו'. ואם עדיין לא הגיע זמן הגאולה על אף שאמרו חז"ל מי מושל בי צדיק צדיק גוזר והקב"ה מקיים. עכ"ז אין הצדיקים דוחקים את השעה להביא את הגאולה. אמנם מצינו שבזמנים שונים גילו צדיקים על זמנים המסוגלים לגאולה מצד הבורא. אולם בכל נושא הגאולה וקירוב כל הברואה לבורא כדברי האר"י שאמר אתקן אתכם ואת "כל העולם" כלומר גם את אומות העולם. לא השתמשו הצדיקים בכוחם הגדול. ורק ציפו לזמן שתהא לכך עת רצון וכדברי האר"י "אם יגזור ה'" אזי הוא יתקן את העולם אולם אם ה' לא יגזור לא יתקן את העולם וכדברי מוהר"ן שדיו לעבד להיות כרבו. ודים לצדיקים להיות כבורא העולם ואינם פועלים בכוחם שהבורא משפיע להם בגדר "מי מושל בי צדיק" מאומה. ואינם דוחקים את הקץ. לתקן העולם כולו עד שיהי רצון לכך מאת הבורא יתברך שמו.

ובעלון פורשו שיחות אלו בדרך לא נכונה בעליל. והתיקון הכללי הוצג שם כתיקון המועיל למזיד, כך שהוא מרבה במשלה. ודברי מוהר"ן בענין התשובה הוצגו שם בכמה אופנים הסותרים זה לזה, אשר כל מבקש אמת אפילו אם מדובר באדם שיש לו נטיה להבנת דברים בשטחיות. הרי שבשיחות אלו ישנם הוא לבו מיד שלא הבין את הדברים לאשורן. וכאשר מעיינים בשיחות אלו בדבועי, ובמקורם של דברים, מבינים מיד את משמעותם הנכונה.

חלק ד. סילוף ועיוות דברי מוהר"ן

בנושא ספרי החקירות באמונה ובדברי הרמב"ם

אין שום התלוצצות על הרמב"ם בדברי מוהר"ן

ועורך העלון הוציא את חלקי אותה שיחה מהקשרה.

באותו העלון ניצל העורך את המילה "התלוצץ" הכתובה בספר חיי מוהר"ן ופירשה באופן מושגת, ללא כל הקשר הדברים שם, כדי לתת לקורא להבין שכביכול ומוהר"ן לא כיבד את הרמב"ם, ולדבריו אף התלוצץ מהרמב"ם. רח"ל. למרות שאין שם שום התלוצצות מהרמב"ם חלילה. אלא התלוצצות על אותם האומרים על עניין קבלת התורה שחם ושלוש משה רבנו עליו השלום עשה תחבולות בחכמתו וכו', ועל כך הזהיר מוהר"ן מאד ואמר שאסור לחזור דברים כאלו אפילו בדרך ליצנות רחמנא לצלן. והוא התלוצץ מאד מטענות אלו אשר הם היפך האמונה הקדושה. ואדרבה, אפילו באותם שיחות עצמם מזכיר מוהר"ן בשבח הרמב"ם. בשבחים העולים על אותם שבחים שציטט עורך העלון שם. ומוהר"ן כלל לא היה יחידאה בכך ואחרים כתבו על כך דברים חמורים מאד מאד. וחלק מהם נציין לפנינו.

הרקע לדברי מוהר"ן על אזהרתו לא ללמוד בספר מורה נבוכים

ובשאר ספרי החקירות באמונה

וקודם דברינו בזה, נציטט את הרקע לתקופה בה התבטאו הרבה מגדולי ישראל נגד הלימוד בספר מורה נבוכים, ולעניינינו רקע הדברים לאותה תקופה שאמר מוהר"ן להתרחק מכל ספרי החקירות באמונה.

באותה תקופה שכתב מוהרנ"ת את הספר חיי מוהר"ן התרכו מאד הכיתות השונות של המשכילים שיסדו בכל עיר ועיר בתי לימוד לנערי בני ישראל, והכניסו לימודים של שפות זרות וחכמות נכריות וחקירות, והתעסקו בספרי הקירה, וכל יסודם הרעוע היה על ספר מורה נבוכים וכיוצא בו, וכל תלמידי אותם בתי לימוד יצאו לתרבות רעה וכפרו בעיקר, ועברו על כל העבירות שבתורה בפרהסיא כידוע, ובספר בני יששכר האריך על זה בכמה מקומות, וכן בספרו מעין גנים ובעוד ספרים צעק מרה כנגד המשכילים הרשעים ימ"ש. והצדיקים נלחמו נגדם בתוקף ועזו. ובזמנו של מוהרנ"ת הגיעו כיתות אלו גם לאוקריינא. ולכן לא יפלא מה שמוהר"ן זי"ע ותלמידו מוהרנ"ת יצאו בלשון כל כך תקיפה כנגדם, וכנגד לימוד החקירות שמטעים את האדם, ומכניסים בליבו קושיות ובלבולים רבים נגד האמונה הקדושה. ולכן לא נשא מוהר"ן פניו לאיש ועשה מה שביכולתו להרחיק את עם ישראל מכל ספרי החקירות באמונה. (וראה באורך בקונטרס קנאת ה' צבקות וראה עוד בספר מכניע ודים לרב מטשעריץ וצוק"ל).

וכתב בזה רבי יעקב עמדין בזה הלשון: "מי יודע כמה מאות ואלפים יצאו הדת בסיבת זה, והיא הסבה הקרובה לחורבן קהילות מיישראל הרבות הגדולות ועצומות, ועקירתן מארץ ספרד וצרפת בכלל, צדיק הוא ה' וכו' וכו' וכבר נשאתי עליהם קינה נהי והגה והי, לא לנצח יודש קצח, ואנוכי חוון התלונה הרביתי על ספר מורה נבוכים ומאחביו אש עצור בעצמותיי ברצח, מה אוסיף לדבר פה למה יהיה כאבי נצח". (מטפחת ספרים)

ואחר הקדמה זו יבין כל בר דעת שבאותה תקופה היתה זו שאלה של חיים ומוות. מי ינצח, היחידות או המשכילים שגררו אחריהם אלפים ורבבות, ועל כן לחמו נגדם גדולי ישראל בחרב ובהנית, ולא נשאו פנים לאיש, ומאחר שאנשים אלו שאבו כוחם מספר מורה נבוכים יצאו גדולי ישראל נגד זה בכל כוחם כמו שיראה הרואה בספרי היעב"ן.

ובזה יראה הקורא כמה ששגויים דברי עורך העלון, כאשר לא רק שלא היתה שום התלוצצות על הרמב"ם הלילה. עוד בדבריו הציג הוא את הדברים ללא קשר להנעשה באותה תקופה קשה דאז. **כאשר מאות ואלפים מעם ישראל עוסקים בספרי החקירות ונפלים מאמונתם ופורקים עול ועוזבים את דרך התורה והמצוות לגמרי ומתבללים בין הגויים וישבה מהם שם ישראל לגמרי**, האם יתכן לשתוק ולא לפצות פה לומר להם שהלילה לעסוק בספרי החקירה שאלפים ורכבות המירו דתם עי"ז כדברי היעב"ץ? ומוהר"ן לא הרחיק רק מספר מורה נבוכים כמו שמשמע מהעלון בזה, שעל כן לא ניהא ליה מקום מושבו ועוד שם כל מה שהאריך על כך כידו הטובה עליו ה"י. אלא גם נגד הלימוד בכל ספרי החקירות.

והעירני ת"ח אחד שמשל למה הדבר דומה, לאותו יפה נפש' שיושב לו בנינוחות... 'רגל על רגל' בביתו המרווח... – 'מדרשן עונג', כאשר מירי פעם לוגם הוא לאיטו מכוס קפה מהביל, ובידו השנייה חופן הוא מלא כפו מיני תרגימה... תוך כדי כך מטיף הוא מוסר לחייל – לוחם אביר, למוד קרבות... מחיילי מדינתו, שכאשר נלחם מול האויב ירה לעברו אש תופת ללא רחם, עד שמיגררו ונצחו כליל, והציל את המערכה כולה, ונוזף בו ואומר: "כך הורגים אנשים? צריך קודם לנסות ולדבר יפה – בדרך ארץ, ואם הנך רואה שהאויב מתקרב, נהג בסובלנות, בשום אופן אל תהיה פזיז!... הושט לו 'זר פרחים' 'כופר' – נפש...". ואם הוא עדיין עומד במריו וממשיך להתקרב לעברו, השלך לעברו דבר מה... כדי 'שיביך' שלא כדאי לו... ואם עד אז אתה עוד חי... סמן לו עם חיד שיש לך אקדח... ואם הוא עדיין לא הרג אותך... תירה. כמובן, לא ישירות בו, רק לעברו, באוויר... והנמשל מובן...

בעניין הוצאת הדברים מהקשרם בשיחת מוהר"ן

אודות המורה נבוכים שחיבר הרמב"ם (ובעניין דברי מוהר"ן על הרמב"ם והרמב"ן)

וגם מה שהרחיב הדיבור וכו' בעלון, אודות הלשון המובא בחיי מוהר"ן לענין דברי הארז"ל "הרמב"ם והרמב"ן היו שורשים מהשני פאות דועיר וכו', לא רק שהעלון שם זועק מגמתיות מהסיבה הפשוטה שלא יתכן השגה על ספר כגון זה, כי הוא דבר התלוי בנוסחאות הספרים, הרי שכאשר פתחנו לעינינו את ספר שער הגלגולים בגירסא שלפנינו נדמה לנו, כי הדברים מפורשים שם כאשר כתוב בחיי מוהר"ן, וכתוב שם בזה הלשון: "הרמב"ם והרמב"ן היו שורשים מהשני פאות דועיר, ונדע שבכל פאה יש שם א' ש-ד-י שהוא בגימטריא משה. ולכן שניהם נקראים משה. והנה הרמב"ם היה מפאה הימנית שהיא קצת רחמים, לכן זכה בזקנותו לחכמת האמת, אבל הרמב"ם שהיה מפאה השמאלית שהוא כולו דין לא היה יכול להשיג בזאת החכמה", עכ"ל. מפורשים הדברים בלשון ספר הגלגולים שלפנינו שכתוב שם: "שהוא בגימטריא משה" (והיינו משה רבינו). ופירוש הדברים: שמאחר שהרמב"ם והרמב"ן היו שרשים מהשני פאות דועיר ונדע שבכל פאה יש שם א-ל-ש-ד-י שהוא בגימטריא "משה", ושם א-ל-ש-ד-י הוא בחינת משה רבינו שעל כן הוא גם בגימטריא "משה", לפי מודות שם הקדוש א-ל-ש-ד-י, ועל כן גם הרמב"ן והרמב"ם שניהם נקראים בשם "משה". כי הם שרשים מב' הפאות דועיר אשר בכל פאה יש שם א-ל-ש-ד-י שהוא בחינת משה רבינו ועל כן הוא גם בגימטריא משה. ועי"ז ממשיך המהרש"ו ואומר: שהרמב"ן היה מפאה הימנית שהיא קצת רחמים, ולכן זכה בזקנותו לחכמת האמת, אבל הרמב"ם שהיה מפאה השמאלית שהוא כולו דין לא היה יכול להשיג בזאת החכמה והדברים הם ממש כמו שכתוב בספר חיי מוהר"ן בשם ספר הגלגולים, אלא שאומר מוהר"ן שאין דברים אלו על השרשים וכו' מהארז"ל.

ומאחר שעניין זה הוא מושג בקבלה פנינו בעניין זה לכמה מקובלים גדולים יודעי תורת הח"ן, והנה כאשר שאלנו את פיהם על מה שכתבנו בזה העירוננו, שלא רק שכך הוא הפירוש הפשוט בזה, אלא אף הכריחו ואמרו שלא יעלה על הדעת פירוש אחר בספר שער הגלגולים שם, משום שידוע בתורת הקבלה ששם הקדוש "א-ל-ש-ד-י" היא בחינת משה רבינו כפי שכתוב בכמה מקומות בספרי הקבלה, ועל כן שם הקדוש א-ל-ש-ד-י הוא בגימטריא משה וזה לא נכתב רק בספר הגלגולים הנ"ל אלא בעוד מקומות בתורת הקבלה. לא רק זאת אלא ידוע בתורת הקבלה שז"א בחינת משה (היינו שמושה רבינו זכה להיות מרכבה לז"א). ולאחר ששמענו כזאת מפיהם פנינו קצת לעיין בזה, והנה זאת מצאנו הכר נא:

משה רבינו ע"ה הוא בסוד שם הקדוש א-ל-ש-ד-י,

כלומר שזכה להיות מרכבה לזה:

מובא בלק"ת דברים צ"א ע"א: "צריך שתדע שמשה הוא סודו בבריא, ובסוד א-ל-ש-ד-י שהם שמות הבריא והעולין כמנין משה". עוד איתא בשער הכוונות עניין ספירת העומר דרוש י"ב בזה"ל: וזוה תבין עניין משה שכתוב בו וינס משה מפניו וכו' כנ"ל כי הנה נתבאר אצלנו כי בכל הדברים יש קטנות וגדלות וגם יש בחינת משה של זמן הקטנות והוא סוד ב' שמות א-ל-ש-ד-י שהם בנימטריא משה. עוד ראה בלק"ת (תולדות ל"ח ע"ב) כבר ידעת כי בחציו דו"א יצא נוקבא דיליה, נמצא שנחלק לב' חלקים וזה ואנוכי איש חלק, וזוה תבין משארז"ל ע"פ משה איש אלוקים מחציו ולמעלה אלוקים מחציו ולמטה איש, פירוש כי אלוקים זה הוא סוד הבינה שנצח הוד יסוד שלה נכנסים עד חצי ת"ת דו"א, ושם כנגדה נעשית לאה שהיא ג"כ סוד הבינה הנקרא אלוקים, ומשה אשר נגד ז"א מחציו ולמעלה נקרא ג"כ אלוקים, ומשם ולמטה בסוד רחל נקרא איש, וזה איש האלוקים בחלק הנקרא איש משם יצאה רחל בסוד כי מאיש לוקחה זאת האמור בחוה שניה שהיא רחל, וזוה האשה אשר נתת עמדי. ראה בלק"ת תהילים קל"ב ע"א "שהנה אמרו רבותינו ז"ל, כי משה מחציו ולמטה נקרא איש ומחציו ולמעלה נקרא אלוקים, והסוד הוא כי משה הוא בחינת ז"א ולו וכו' מחציו ולמעלה היא לאה מלכות דבינה הנק' אלוקים" וכו' ע"ש. עוד ראה בספר הגלגולים פרק כ"ו "משה הוא כולל כל היסוד דאבא מלמעלה ששם הדעת של זעיר מצד אבא עד סוף היסוד הנמשך עד סוף דת"ת דזעיר, ועיקר שם משה הוא על הכחינה העליונה שהוא בדעת דזעיר מבחינת אבא". עוד שם ל"ו דף מ"ז אמנם משה רבינו ע"ה עלה דרך קו האמצעי עד הדעת דו"א. עוד ראה בשער הפסוקים פרשת כי תשא בזה"ל: והנה משה הוא בחינת ז"א עוד ראה בליקו"ת שמות בזה"ל כי נוצר שהוא בנימטריא משה בחינת ז"א]

אפילו באותם שיחות בהם מוהר"ן הזהיר מאד להתרחק

מכל ספרי החקירות הרי הוא מזכיר את כבודו של הרמב"ם

והמעייין שם יראה שאפילו באותה שיחה עצמה (אות ת"ח) אומר מוהר"ן בזה הלשון: "ואתה המעיין אם אתה מתפחד ומתירא ליגע בכבודו גם אני אודך" הרי לנו שאומר מוהר"ן מפורשות שיש לפחד ולירא מליגע בכבודו. ומשום מה לא ציטט עורך העלון את לשונות אלו שהם בהמשך שיחה זו.

עוד יראה המעיין שכתוב שם (אות ת"ח) וכבר מבואר בכמה ספרי קדמונים הרבה שצווחו על ספרי החקירות הנ"ל כמפורסם. ואף-על-פי שנמצא הרבה שחיפו עליו, כבר ידוע שלא עשו כן-אם למען כבוד התורה מחמת שחבר ספרים נפלאים על כל החלכות כגון ספר חיד.

ולא רק זאת אלא שבשיחה אחרת בה הזהיר מוהר"ן לא לעיין בספרי החקירה ולעניינינו בספר מורה נבוכים אמר מוהר"ן בזה"ל: אף-על-פי שלעתיד כשיצטרכו לידע איזה הלכה יפתחו ויעיינו בהרמב"ם, אף-על-פי-כן בספר "מורה נבוכים" והחקירות שחיבר אסור להסתכל. (שיח שרפי קודש ח"ב עמ' מ"ז)

הרי לנו שגם בשיחה זו בה מזהיר מוהר"ן שלא ללמוד בספר מורה נבוכים אומר הוא על הרמב"ם שבח עצום של - "אף על פי שלעתיד כשיצטרכו לידע איזה הלכה יפתחו ויעיינו בהרמב"ם". כמובן שגם את זה לא ראה ולא ציטט עורך העלון משום מה.

ולא רק זאת, אלא שכאשר מוהר"ן מפרש את דברי מוהר"ן ומזהיר על כך בספר ליקוטי הלכות (אבן העזר הלכות קידושין ג' כ"א) הרי הוא מזכיר את הרמב"ם תחת השם "גדול שבגדולים".

[ויראה המעיין שבשבח זה הכתוב בשיחה זו, הלא הוא השבח הגדול של "אע"פ שלעתיד (לעתיד לבא) כשיצטרכו לידע איזה הלכה יפתחו ויעיינו בהרמב"ם" יש שבח גדול וכבוד לרמב"ם יותר מכל השבחים שציטט עורך העלון שם]

לעניין שיחת מוהר"ן בעניין טעמי המצוות שכתב הרמב"ם

ועתה נצטט לפנינו את הקטע שהעתיק עורך העלון לענייננו מתוך כל השיחה השלישית שם בזה הלשון: (תי"א)
 "והתלוצץ מאד מטעמי המצוות שבספר מורה נבוכים, ואמר איך יעלה על הדעת לומר טעמי הבל כאלה". ע"כ.

והנה הקורא את 'החלק הקטן' שעורך העלון בחר לצטט שם מתוך כל אותה שיחה ואין לו יד בדברי מוהר"ן בזה, יחשוב בוודאי ע"פ הכתוב שם, שמוהר"ן ישב ו'התלוצץ' כפשוטו מהרמב"ם, וגם מטעמי המצוות שבספר מורה נבוכים פשוט ישב והתלוצץ ואמר שהם טעמי הבל, כך, סתם ללא שום הקשר, וללא שום צורך, אלא סתם בדרך הבדחנים האומרים בדיחות ודברי הלצה, ויבין הקורא שמוהר"ן לא כיבד את הרמב"ם.

אולם כאשר נעיין בכל אותה שיחה ללא הוצאת הדברים מהקשרם נראה שהתלוצצות כלל לא מכוונת על הרמב"ם חלילה, ודברי מוהר"ן שם מכוונים אך ורק לעניין הכתוב בספר מורה נבוכים.

ולא רק זאת אלא שדברי שאר גדולי ישראל שדברו על ספר מורה נבוכים להרמב"ם באותה תקופה המורים שבעתיים מדברי מוהר"ן בשיחה זו וכאשר נצטט חלק מהם להלן.

ויותר מכך, כי כאשר נעיין באותה שיחה נראה שגם אותה 'התלוצצות' אינה אלא 'טענה חזקה' נגד הכתוב שם, ולא 'התלוצצות' כלשון בני אדם, אלא היא הגדרה של 'הפרכת הכתוב שם בטענה חזקה'.

ונצטט לפנינו את אותם שיחות ונשכיל להבין אם אכן מדובר באיזה דבר ליצנות על הרמב"ם עצמו, וזה לשון כל השיחה במלואה: "והיה מתלוצץ מאד ממה שכתב שם מעניין האומרים על עניין קבלת התורה שחם ושלוש משה רבנו עליו השלום עשה תחבולות בחכמתו וכו', ואסור לחזור דברים כאלו אפילו בדרך ליצנות רחמנא לצלן. רחמנא לשון מדעות וזרות משובשות כאלו. אוי למי שנכנס בו מחשבה אחת מאלו המחשבות ואין צריכין לסתור שמותים כאלו. וכבר מבואר בכמה ספרי קדמונים הרבה שזוהו על ספרי החקירות הנ"ל כמפורסם. ואף-על-פי שנמצא הרבה שחפו עליו, 'כבר ידוע שלא עשו כי-אם למען כבוד התורה מחמת שחיבר ספרים נפלאים על כל ההלכות כגון ספר היד'. וגם מוהר"ן זכרנו לברכה אמר שבספרי היד במקום שמדבר מהלכות, היטיב לעשות, אבל בספר מורה נבוכים ימחל לו ה' מה שעוות בזה עוותים שאין כמותם הנוגעים בעקרי תורתנו הקדושה כמפורסם. ואיך אפשר להכחיש החוש, כי כל מי שמעיין שם רואה בחוש הראות שדבריו הם כנגד התורה, וכנגד דברי רבותינו זכרונם לברכה. וגם בספר היד במקום שמדבר מחקירות קלקל הרבה כמבואר בספרים שצווקים מרה על שאמר שבארבעה פרקים הראשונים שלו מבאר כל מעשה מרכבה ומעשה בראשית. אוי לעיניים שכך רואות, אוי ללב שנכנס בו שום סברא רעה כזאת שהיא כנגד כל ספרי אמת שקבלנו מהתנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי והארי"י זכרונם לברכה וכו'.

ואתה המעיין אם אתה מתפחד ומתירא ליגע בכבודו גם אני אודך, אבל חלילה שתביט במקומות כאלה שמדבר מחקירות שלא תאבד עולמך, כאשר נאבדו כמה וכמה מהכתות הרעות המצויים עכשיו, שסומכים דבריהם הרעים על דברים כאלה, ומעמידים לפניהם למגן ולמחסה את הספרים הנ"ל.

ושים לבך והבן מפני מי ראוי לך להתירא יותר, אם מספר מורה נבוכים הבנוי על-פי סברות אריסטו היון ימח שמו ונמח זכרו, אם להבדיל מספר הוהר הקדוש והארי"י זכרונם לברכה שחיברו הרשב"י וחבריו זכרונם לברכה ברוח הקדוש ועל-פי אליהו זכרונם לברכה, וכל דבריהם מקבלים איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום. ומה שחידשו בהם היה ברוח הקדש במדרגה גבוהה מאד, ומחוקין ומקיימין מאד את אמונתנו הקדושה שהתחילה מאברהם אבינו עליו השלום וכו', ומזרזים מאד לקיים תורת משה בכל פרטיה ודקדוקיה, ולהבדיל הספרים הנ"ל הם בהפך מכל זה כידוע ומפורסם. אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בהם, ובחר באמת לאמיתו: (חיי מוהר"ן אות ת"ח)

עוד כתוב שם (תי"א) והתלוצץ מאד מטעמי המצוות שבספר מורה נבוכים, ואמר איך יעלה על הדעת לומר טעמי הבל כאלו על קרבנות וקטורת, הלא כמה תקונים נוראים עצומים נעשים בכל העולמות למעלה למעלה עד אין סוף על-ידי אמירת הקטורת לבד. (היינו שאם חס ושלום כדבריהם המוטעים, מה היה מועיל אמירת הקטורת והקרבנות). ואיך יבוא אחד לומר שמות כזה על טעם הקטורת שמגיעים עד מקום שמגיעים, שאפילו האמירה לבד פועל מה שפועל למעלה למעלה, כמבואר בזהר הקדוש ובכתבי האר"י זכרנו לברכה. אך באמת טעם הקטורת והקרבנות אי אפשר להשיג כלל, רק אנו מאמינים לדברי משה רבנו עליו השלום. ובדאי יש בזה טעמים נוראים שאי אפשר להשיג בשום שכל אנושי כלל. ומעוצם גדלותם, גם אמירת פרשיות הקרבנות והקטורת מסוגל מאד, ונעשה מזה תקונים נוראים בכל העולמות.

וכן טעמי כל המצוות הקדושים גבוהים ונשגבים מאד ונעלמים מעין כל חי, כמו שכתוב (איוב כ"ח): "ונעלמה מעיני כל חי" וכו', וכמו שכתוב (תהלים קי"ט): "פלאות עדותיך", עד כאן לשון מוהר"ן שם.

והנה חיפשנו בשני שיחות אלו את דברי ההתלוצצות על הרמב"ם ולא מצאנו. רק מצאנו לפנינו אזהרה נמרצת וחמורה מאד, בלשון שאינה משתמעת לשני פנים: אזהרה ודחייה מוחלטת נגד דברי הפילוסופים האומרים על עניין קבלת התורה שחם ושלום משה רבנו עליו השלום עשה תחבולות בחכמתו וכו'. וכן דחיה מוחלטת במה שכתוב בספר מורה נבוכים בעניין טעמי הקרבנות והמצוות והקטורת אשר הם דברים מנוגדים להכתוב בדברי רבותינו ז"ל ובזהר"ק ובכתבי האר"י. ובכל אופן לא מצאנו שם שום התלוצצות על הרמב"ם עצמו הלילה.

ועתה יראה כל מעיין, האם טענה זו שהעלה בזה מוהר"ן היא אכן איזה דבר ליצנות על הרמב"ם עצמו כפי שניסה להציגה עורך העלון, או שמדובר כאן במילה שבאה לבטא דחייה מוחלטת מלחעלות כך אפילו על מחשבתנו אשר על פי מה שטוען מוהר"ן בשיחה זו הם היפך דברי רבותינו ז"ל והיפך דברי הזהר"ק והאר"י ז"ל.

נכון. באופן שציטט עורך העלון את שיחה זו, בזה"ל: "והתלוצץ מאד מטעמי המצוות שבספר מורה נבוכים, ואמר איך יעלה על הדעת לומר טעמי הבל כאלה" וכן מה שכתב שם 'ההתלוצצות על הרמב"ם' הרי שבוודאי יחשוב הקורא שמוהר"ן פשוט ישב והתלוצץ על הרמב"ם, כך, התלוצצות לשמה, לא פחות ולא יותר.

אבל לו היה עורך העלון מצטט גם את ההמשך שהוא "ואמר הלא כמה תיקונים נוראים עצומים נעשים בכל העולמות למעלה למעלה עד אין סוף על-ידי אמירת הקטורת לבד. (היינו שאם חס ושלום כדבריהם המוטעים, מה היה מועיל אמירת הקטורת והקרבנות)".

הרי שאין כאן שום דבר ליצנות הלילה על הרמב"ם עצמו, אלא טענה גדולה מאד המפריכה את הטענה הכתוב בספר מורה נבוכים, והוא שלא שייך לומר את מה שכתוב שם על מעשה הקטורת משום הטענה הפשוטה שביצר אמרו חז"ל שאמירת הקטורת היא מועילה מאד אשר זה סותר את הכתוב שם אשר הוא מנוגד למה שכתוב בספר הזהר וכתבי האר"י ז"ל.

ובמובן לעניין השיחה השנייה המתחילה בלשון זה: "והיה מתלוצץ מאד ממה שכתב שם מעניין האומרים על עניין קבלת התורה שחם ושלום משה רבנו עליו השלום עשה תחבולות בחכמתו וכו', ואסור לחזור דברים כאלו אפילו בדרך ליצנות רחמנא לצלן. רחמנא לשון מדעות זרות משובשות כאלו. אוי למי שנכנס בו מחשבה אחת מאלו המחשבות ואין צריכין לסתור שמותים כאלו.

אין כאן שום התלוצצות מהרמב"ם הלילה, אלא שמאחר שבזמנו של מוהר"ן החלו רבים לטעות אחרי דיעות משובשות אלו הוקיעו אותם חכמי ישראל נגד השמש כדי להחזיר את עם ישראל לאמונתם בדברי הזהר"ק וכתבי האר"י.

ועוד שהרי מוהר"ן לא הרחיק רק מספר מורה נבוכים שחיבר הרמב"ם אלא מכל ספרי החקירות באמונה. וכמו שכתוב שם: "מספרי החקירות וכו' סיפר הרבה מאוד כמה פעמים ואמר עלינו מאד מאד לבלי לעיין בהם ולהביט בהם כלל חס ושלום. והפליג מאד בגדול האיסור, כי הם מבבלים דעת האדם מאד בדעות זרות שאינם מסכימים כלל לדעת תורתנו הקדושה. גם אינם מאמינים בשדים אשר בכל דברי רבותינו זכרונם לברכה מבואר בהיפך. בפרט כפי מה שזכינו לספרי הזוהר הקדוש וספרי האר"י זכרונם לברכה והבעל-שם-טוב זכרונם לברכה, וכיוצא, שהם כולם מיוסדים על-פי רוח-הקודש, ומעוררים את האדם מאד לעבודתו יתברך באמת. וכו' וגם על ספר העקדה אמר גם-כן שלא ללמוד אותו. ואמר כי ספר העקדה הוא ספר כשר. רק מחמת שמביא דברי המחברים והקישויות שלהם. וכן שער היחוד בספר חובות הלבבות וספר העקרים ומלת ההגיון להרמב"ם ומורה-נבוכים, וכן שאר ספרי המחברים הכל כאשר לכל, הם איסור גדול מאד מאד ללמוד אותם, כי הם פוגמים ומבבלים מאד את האמונה הקדושה. אשרי מי שאינו יודע מהם כלל והולך בתמימות, כי לא באלה חלק יעקב וכו'. וכבר מבואר מזה כמה פעמים, אך צריכין לכפול ולשנות אזהרה זו כמה פעמים לגדול עצם איסור המכשלה הזאת הנוגע באמונתנו הקדושה. (גם מה שמוכח בהרמב"ם בספר חיד קצת חקירות כגון בהלכות יסודי התורה ובהלכות דעות, ובתחלת הלכות עבודה זרה, צריך גם-כן לברור מהם ולבלי להסתכל שם כלל. ובכל מקום שהוא מדבר מחקירות צריך לברור משם מאד)" (שם שיחה ת"ז) עכ"ל. נמצינו למדים משיחה זו שמוהר"ן הרחיק מכל ספרי החקירות ולא דוקא מהספר מורה נבוכים]

אודות הלשון וחלם לו שהיה 'מתקוטט'

וכמו כן יבין כל בר דעת שמה שכתוב בחיי מוהר"ן שם "וחלם לו שהיה 'מתקוטט' עמו" ונראה שעורך העלון ניסה לנצל זאת ולאחוז מכך את עיני הקורא כביכול ומדובר באותו חלום במריבה 'ראש בראש' משל היו הם שני יריבים המחליפים מהלומות ביניהם... כאשר באמת אין בין הכתוב שם כל קשר לפרשנותו של העורך, והמילה 'מתקוטט' היא משמעות של 'קושיא' 'זיכוח' בלבד. כך שאין כאן כל תמיהה אם מוהר"ן סיפר ש'חלם' ש'טען' והקשה קושיא' להרמב"ם על מה שכתוב בספר מורה נבוכים.

לשונות גדולי הדורות בעניין זה חמורים שבעתיים מלשון מוהר"ן

כתב הגר"א על דברי מרן המחבר בשו"ע יור"ד סימן קע"ט ס"ק י"ג שכתב: "מי שנשכו עקרב מותר ללחוש עליו ואפילו בשבת, ואע"פ שאין הדבר מועיל כלום, הואיל ומסוכן הוא התיורו, כדי שלא תטרף דעתו. בזה"ל: "ואע"פ וכו' הרמב"ם וכו' ב' המשנה לפ"ר דעבודת כוכבים. אבל כל הבאים אחריו חלקו עליו, שהרי הרבה לחשים נאמרו בגמרא. והוא נמשך אחר הפילוסופיא, ולכן כ' שכשפים ושמות ולחשים ושדים וקמיעות הכל הוא שקר. אבל כבר הכו אותו על קדקדו, שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמ' ע"פ שמות וכשפים. והביא שם כמה וכמה ראיות שהם אמת, וכתב בזה"ל: 'הפילוסופיא הטתו ברוב לקחה' לפרש הגמרא הכל בדרך חלציו ולעקור אותם מפשטן. וחי' איני מאמין בהם ולא מהם ולא מהמונחם, אלא כל הדברים הן כפשטן אלא שיש בהם פנימיות. לא פנימיות של בעלי הפילוסופיא שהם חיצוניות, אלא של בעלי האמת". עכ"ל. ודברי הגר"א מבחילים...

ועתה יפלא וישתומם כל קורא, האם כאשר כותב הגר"א לשונות נוראים כאלו של: 'אבל כבר הכו אותו על קדקדו', 'הפילוסופיא הטתו ברוב לקחה' וחי' איני מאמין בהם ולא מהם ולא מהמונחם, 'לא פנימיות של בעלי הפילוסופיא שהם חיצוניות'. יבא מאן דהו ויעלה על מחשבתו שהגר"א רצה לזלזל ברמב"ם ?

והלא הדברים שכתב הגר"א הם חמורים שבעתיים מדברי מוהר"ן שכוונו על הדברים הכתובים בספר מורה נבוכים, ולא נאמרו שם לשונות של: "אבל כבר הכו אותו על קדקדו". לא נשכח שהגר"א נסתלק בחיי מוהר"ן.

ועוד יפלא וישתומם כל קורא כאשר יראה את דברי הגאון רבי יעקב עמדין אשר כבר צוטטו לעיל בהם כתב בזה הלשון: "מי יודע כמה מאות ואלפים יצאו הדת בסיבת זה, והיא הסבה הקרובה לחורבן קהילות מישראל הרבות הגדולות ועצומות, ועקירתן מארץ ספרד וצרפת בכלל, צדיק הוא ה' וכו' וכו' וכבר נשאתי עליהם קינה נחי והגה

והי, לא לנצח יודש קצח, ואנוכי חזון התלונה הרביתי על ספר מורה נבוכים ומאהביו אש עצור בעצמותי ברצח, מה אוסיף לדבר פה למה יהיה כאבי נצח". (מטפחת ספרים) וגם כאן הדברים מבחילים...

ועתה יש לשאול האם יבא מאן דהו ויאמר שכאשר כתב הגאון יעב"ץ שספרו של הרמב"ם היה הסיבה לחורבן קהילות ישראל ועקירתן מארץ ספרד וצרפת, וכתב שם לשונות של "מי יודע כמה מאות ואלפים יצאו הדת בסיבת זה", ואנוכי חזון התלונה הרביתי על ספר מורה נבוכים, ומאהביו אש עצור בעצמותי ברצח, היתה כוונתו לזלזל בכבודו של הרמב"ם?

וכמו כן יחרד וילפת כל קורא מדברי הגאון מהר"מ ן' גבאי וצללה"ה בספר עבודת הקודש בחלק העבודה פרק מ"ג שכתב וז"ל: "וזה גרם לו הסתבכותו בשרשים הפלוסופיים והדבקו בהם, וחשבו שהם אמיתיים כאמיתתה של תורה הם ושולם. ולזה פירש דברי התורה באופן שיסכימו עם דברי אריסטו וזופיו והבליו. וכן עשה בדברי מקבלי האמת ע"ה כמפורסם בספריו, וחשב שמופתי אריסטו ופיתויו אי אפשר לחלוק עליהם ולהכחישם, ולזה כשיראה בתורה או בדברי מקבליה ע"ה דבר כנגדם, יפרשהו באופן יסכים עמהם וחשב לפתי וסכל ועקש הכא כנגד דבריו. כללו של דבר על הזמן האבד אשר בו זרחה זאת הצרעת אמר הנביא ע"ה וימים רבים לישראל ללא אלקי אמת וללא כהן מורה וללא תורה. וזה אמת אין ספק בו ידוע לחכמי האמת היותו כן. ואש קנאת התורה הביאתני אל זה. עכ"ל.

עוד ישתומם כל קורא ממה שכתב בחלק התכלית פרק א וזה לשונו: "ומה שחשב הרב ז"ל שבא לעזרתו ויצא לישען מסדר חכמי ישראל ודברי הנבואה, יתבאר על דרך האמת כי באו לנגדו להלחם מלחמות ה' עמו על שהוא בדעתו זה מפיל חומת התורה, ומבזה צלם אלקים וממעט את הדמות, הוא האדם עשוי בדוגמא עליונה בנוי ומשוכלל כדמות פרקי המרכבה העליונה וזה הטלת מום בקדשי שמים, וזה הדעת הנפסד ההורס חומת האמת לקחו הרב ז"ל מפאת הרע שבעץ הדעת, הוא דעת הכופרים מאמיני הקדמות... זאת הסברא הרעועה והדעת הנפסד מקודם בפאת הרע שבעץ הדעת המר והנמהר, ומשם שאבו הכופרים הורסי הדת והאמת, ואהריהם נמשך הרב ז"ל והבאים אחריו מפילוסופי עמנו ההופכים ללענה משפט, והיותר רע ומר כי פתו את המלכה לדור בכפיפה עם השפחה הכעורה הכושית, וכן עשו כי בקשו להם פסוקים מן הנבואה, והכריחו להצפף דעות נכריות. והפלא על הרב ז"ל אחר שבאו כתובים בתורה ובדברי הנבואה יעידון יגידון על מעלת האדם והשיבותו על הנבואים עליונים ותחתונים והיותו התכלית האחרון לכולם וכו'... אין זה כי אם קריאה אל תואנות ועלילות, לקיים דעתו ולחזק סברתו, והלך אל שיטתו במה שכתב בפרק י"א מחלק השני מספרו וכו'... הנה גלה הרב ז"ל דעתו, והוא כי העניינים הפלוסופים הם קרובי התורה ואהוביה אחיה מיודעיה, הרי השוה כל המדות ואחה כל הפנים, ולא ישוו כלל חלילה, כי זה קדוש וזה חול, זה טהור וזה טמא, זה אור וזה חשך, זה בר וזה תבן, ועירב זה בזה, ולא עוד אלא שעשה עיקר מן התפל והשליך אמת ארצה כי גזר אומר כי אין חכמה בישראל כי אם הפלוסופיא, ולא ידע כי החכמה החצונית ההיא יש לה שרש כי היא קליפת האגוז קשה ומרה, המתדמה בעצמה בחכמת שלמה המפוארה שאין בה סיג וחללה, ומתנשאה לאמר אני אמלך, ועל זה היה הוא ע"ה מתאונן ברוח הקדש ואומר תחת שלש רגוז ארץ ותחת ארבע לא תוכל שאת, תחת עבד כי ימלך וגו'... והרי הוא מולך והוא הנבל כי ישבע להם. והוא שישעיהו הנביא ע"ה היה צועק על אנשי דורו, כי אין ספק שהיו כולם או רובם הולכים אחרי שרירות לבם הרע ועושים מופתים והקישים שכליים, ומהם מולידים כפירות והריסות בשרשי התורה ועיקריה, כמו שנראה מהם שהיו כופרים בהשגחה, והוא שאמר יחזקאל ע"ה כי אומרים אין ה' רואה אותנו עזב ה' את הארץ, ומוזה יבאו לכפור בחדוש העולם ושאר פנות הדת", עכ"ל הגאון מהר"מ ן' גבאי וצללה"ה. והדברים מבחילים ומחרידים כל לב.... ועתה האם יבא מאן דהו לומר שהגאון מהר"מ ן' גבאי וצללה"ה רצה לפגוע בכבודו של הרמב"ם ?

על איבוד צלם אלוקים

עתה נגיש ל'חלקי' השיחה השניה שציטט שם עורך העלון בזה הלשון: (ת"ט) ואמר שיכולים להכיר בהפנים של האדם אם למד מורה נבוכים כלומר שהפנים של זה הלומד משתנים לרע כי בודאי הוא מאבד צלם אלוקים פנים דקדושה על ידי זה. ע"כ. כלומר: כאשר מוהר"ן אמר שעל ידי לימוד ספר מורה נבוכים מאבדים צלם אלוקים יש כאן פגיעה ברמב"ם. ועתה נציטט שיחה זו 'במלואה' ונראה אם אכן יש כאן הבנה כזו.

וזה לשון שיחה זו: "ואמר שיכולין להכיר בהפנים של האדם אם למד (מורה נבוכים) כלומר שהפנים של זה הלומד זה הספר נשתנה להרע. כי בודאי הוא אובד צלם אלוקים פנים דקדושה על-ידי-זה. וכמו שרואין בחוש שרובם ככולם שעסקו באלו הספרים בדורות הללו, נעשו אפיקורסים גמורים, והם חשודים על כל עבירות שבתורה. כי זה הספר וכן שאר ספרי המחקרים עוקרים את האדם לגמרי מאמונת ישראל, ומתורתנו הקדושה, ומהשם יתברך ואחריתו עדי אובד. גם אני דברתי עם כמה אנשים שהם כשרים קצת שלמדו מכבר ספרי המחקרים, וכולם אמרו כפה מלא שהם מתחמטים מאוד על זה שלמדו, והלואי שלא היו יודעים מהם. והעידו בעצמן שראוי להתרחק מהם מאוד מאד בתכלית הרחוק. אשרי מי שבורה מהם ומחזק את עצמו באמונה שלמה, לכד כפי מה שקבלנו מאבותינו כמו שכלל ישראל מאמינים בלי שום חקירות של שמות והבל שלהם" עכ"ל.

ועתה יראה כל קורא שאין כאן שום פליאה כאשר מוהר"ן אומר שם מפורשות את חומר העניין ואומר שבזמנו ראו בחוש שרובם ככולם שעסקו באלו הספרים בדורותיו, נעשו 'אפיקורסים גמורים', והם חשודים על כל עבירות שבתורה. כי זה הספר וכן שאר ספרי המחקרים עוקרים את האדם לגמרי מאמונת ישראל, ומתורתנו הקדושה, ומהשם יתברך ואחריתו עדי אובד. ועל כן מנעו החכמים מכך את עם ישראל בכל לשון שתהיה.

דברי גדולי הדורות בעניין לימוד בספרי החקירות באמונה

ועתה נציטט מעט מזעיר מגדולי ישראל שאמרו לא ללמוד בכל ספרי החקירה ומהם גם בספר מורה נבוכים: (זולת מגדולי ישראל אשר כבר הוזכרו לעיל) ראה מה שכתוב בשו"ת הריב"ש (להג"מ יצחק בר ששת ז"ל) תשובה מ"ה וז"ל: "ומה ששאלת, מה היא חכמה יונית 'אשר יתרחק האדם' וכו'.

תשובה: ...אמנם ספרי הטבע המפורסמים וכו' ראוי להמנע מהם וכו' וכתבו בספריהם שאין ידיעה שלימה רק אותה שהיא מצד החקירה לא מצד הקבלה, ואנחנו מקבלי האמת, דעתינו שהתורה היא שלימה, שבאה אלינו במעמד הר סיני מפי הבורא ובאמצעות אדון הנביאים ע"ה, היא למעלה מהכל, וכל חקירתם אפס ותהוה לערכה וכו'". וכבר שאל הנגיד רב שמואל הלוי ז"ל מרבינו האי גאון ז"ל אם מותר להתעסק באותן החכמות, והשיב לו וזה לשונו- "תיקון הגוף ומישור הנהגת האדם הוא עסק המשנה והתלמוד, ואשר טוב לישראל, כי לימוד התורה יועיל לעצמו ולאחרים שכמוהו, ויועיל לעמי הארץ כי ימשכם לדרכי התורה והמצוה. ואשר יסיר לבו מזה ויתעסק בדברים ההם יסיר מעליו תורה ויראת שמים ויפסיד באותם הענינים כי יסלק מעליו כל דברי תורה לגמרי, ומזאת ההסרה יארע לאדם שישבש דעתו עד שלא יחוש לעזיבת התפילה, אבל אשר ימסרו עצמם לתורה ויראת שמים יצא להם מזה כי ינהגו כל ההמון לטובה בלי פקפוק, ולא ישימו שום ספק בהקב"ה. ואם תראה שאותן בני אדם המתעסקים באותן חכמות יאמרו לך כי היא דרך סלולה ובזה ישיגו ידיעת הבורא, לא תאבה להם, ודע כי יכזבו לך באמת, ולא תמצא יראת שמים ויראת הטא וזריזות וענוה וטהרה וקדושה אלא במתעסקים במשנה ובתלמוד". עכ"ל התשובה ההיא.

ועתה יתמה כל רואה, כלום שונים דברי מוהר"ן מדברי רב האי גאון שאומר שהעוסק בספרי החקירות, בסוף יסלק מעליו כל דברי התורה לגמרי, הלא זה חמור יותר מהפסד הצלם אלוקים, ואם כן לדבריו הטועים הרי שהריב"ש שציטט את דברי רב האי גאון פגע בכבודו של הרמב"ם.

עוד ממשיך שם הריב"ש ואומר: "ואין להביא ראיה מהרמב"ם ז"ל, כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלימות, הלכות ואגדות תוספתא ספרא וסיפרי וכולי תלמודא בבלי וירושלמי, כמו שנראה מספר משנה תורה שהיבר, זכדי להשיב לאפיקורם עשה ספר המורה לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף וכו', ולפי שהיו בזמנו הרבה מישראל נבוכים בעיקרי התורה מפני שלמדו מן החכמה ההיא וכו'". ועם כל זה לא נמלט הרב ז"ל מהמשך קצת אחר החכמה ההיא בקצת המופתים, כגון בבן הצרפית ובמעמד הר סיני. ואולי לא היתה כוונתו רק כאשר לא יוכל להשיב לאנשים ההם לגמרי מן הקצה אל הקצה, וביאר להם ענינים מעטים מן התורה בדרך מסכמת אל הפילוסופיא, וגם הוא כתבו ברמז ובהעלם וכו'. והחכם רבי לוי ז"ל גם הוא היה חכם גדול בתלמוד ועשה פירוש נאה לתורה ולספרי הנביאים והלך בעקבות הרמב"ם ז"ל. אמנם גם הוא המו את לבבו אותן החכמות הרבה מדרך האמת, והפך דעת רבינו משה ז"ל בקצת ענינים וכו' כמו שכתוב זה בספרו קראו "מלחמות ה'".

ומעתה ישא כל אדם קל וחומר בעצמו, אם שני המלכים האלה לא עמדו רגליהם במישור בקצת דברים, כבודם במקומם מונח, ואם היו גדולי עולם, איך נעמוד אנחנו אשר לא ראינו מאורות לערכם, וכמה וכמה ראינו פרקו עול התפילה נתקו מורות התורה והמצוה מעליהם בסיבת לימוד אותן חכמות, וכמו שכתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה שכתבתי למעלה עכ"ל.

ועתה האם יבא אי מי להרחיק אחר הריב"ש ולומר שפגע בכבודו של הרמב"ם שהרי אמר לא לעסוק בספרי החקירות?

עוד ראה בהוספות מהרצ"א לספר סור מרע דף מ' ע"ב להגאון אבד"ק דינוב בעל ה"בני יששכר" בזה"ל: וקל וחומר בן בנו של קל וחומר להרחיק לימוד הפילוסופיא מכל וכל, וכמו שכתב מהרצ"ו בסידור שהוא אשר אמר שלמה אשה זרה וצריך להרחיק מד' אמותיה. ותדעו אחי ורעי אם כל זה היה בדורות הראשונים שהיה התחלת הכוונה לשם שמים, כדי להכריח אמונתנו ביוכחים עם האומות בגלותינו, וקצת מן הגדולים היתה זאת כוונתם לקיים המצות עשה וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים, כאשר כתב החסיד בעל החובת הלבבות, ועם כל זה כאשר התחילו ההמון לנמות אחרי חכמת הפילוסופיא האנושית נמו גם נעו מדרך המישור, וכמו שצוה הרשב"א ז"ל על יושבי פרוניצא עד שהפרידם מקהל הגולה, וכמו שהרעיש ארץ החסיד מוהר"י יעב"ץ בספרו אור החיים שהראה בפומבי אשר בעוה"ר בגזירות השמד, הנשים וקלי הדעת אשר אמונת קל עולם תקועה בלבם ירושה מאבותינו, עמדו באמונתם והקדישו ברבים את קדוש ישראל, והערו למות נפשם וחייהם, והחכמים בעיניהם אשר הכריחו בשכלם האנושי אמיתיית האמונה בחקירות פילוסופיות, המירו את כבודם ביום זעם, עיין שם בדברי החסיד הנ"ל. – וכל זה מובן בשכל התורני, כי האמונה אשר היא ירושה לנו מאבותינו בקדושת נפשותינו המובדלות מנפשות כל האומות, הנה הוא שכל נאצל לנו מקדושת אין סוף ברוך הוא וברוך שמו, ולשכל זה אין גבול והפסק, ולא יזוז ולא ימוט השכל האמוני הזה מקדושת נפשות ישראל לעולמי עד, מה שאין כן המכריח האמונה על פי חקירה ושכל אנושי, לזה יש גבול והפסק, ומקבל ה"ו שינוי ותמורה בהכריח איזה מכריח וכו' עכ"ל.

והנה לפי הכתוב בעלון גם בעל הבני יששכר היה לו עניין לדבר נגד בעל חובת הלבבות, וכן נגד הרמב"ם, כיון שגם הוא דיבר נגד החקירות באמונה.

ולא רק זאת אלא שכתב: "ועם כל זה כאשר התחילו ההמון לנמות אחרי חכמת הפילוסופיא האנושית נמו גם נעו מדרך המישור". ולנמות מדרך המישור הוא בודאי יותר חמור מלאבד צלם אלוקים. וא"כ לדבריו הכוזבים שם נמצא שבעל הבני יששכר פגע בכבודו של הרמב"ם, בתרתי? כלום יש לך אדם בר דעת שיאמר כן? אתמהא...???

ומה נאמר על הגאון יעב"ץ שכתב בספרו אור החיים שבגזירות השמד, הנשים וקלי הדעת אשר אמונת א-ל עולם תקועה בלבם ירושה מאבותינו, עמדו באמונתם והקדישו ברבים את קדוש ישראל, והערו למות נפשם וחייהם, והחכמים

בעיניהם אשר הכריחו בשכלם האנושי אמיתית האמונה בחקירות פילוסופיות, המירו את כבודם ביום זעם. הרי לכתוב שהלומדים בספרי החקירה המירו את דתם ביום זעם, זה בוודאי חמור יותר מ"איבוד צלם אלוקים". וא"כ גם הוא פגע ברמב"ם?

עוד ראה מה שכתב בספרו דרך פיקודיך מצוות ל"ת י"א שלא ימצא חמץ בפסח אות ד' וזה לשונו "ואעפ"כ כמה וכמה מהקנאים לקנאת תורתנו גם בדורות הראשונים הרעישו ארץ ומלואה להרחיק את נפשות ישראל מזה, פוק חזי בתשובת הרשב"א (פ' תי"ד) אשר הבדיל מקהל הגולה מדינה שלימה עבור זה העניין, ופוק חזי מה שכתב זה סמוך לדורותינו הגאון מהרש"ל בתשובותיו (שו"ת הרמ"א ס' ז') להגאון רמ"א, איך האריך מאד להוכיח להגאון הרמ"א על אשר הביא בדבריו איזה ראייה (לביאור תיבה אחת) מספרי אריסטו, והגאון הרמ"א התנצל את עצמו אל הדבר, ואנן מה נענה אבתריה בדורותינו אלה אשר הרשעים הללו פרקו עול התורה והמצוות לגמרי, והמה בוזים על דברי חכמינו, והן המה כתות המינים והמוסרים ואפיקורסים וכו' ועל כל אופני הענינים האלה בא הרמז במצוות לא ימצא חמץ ברשותינו וכו'. ועוד כתב שם וחקירה הפילוסופית הוא עץ הדעת טוב ורע, כמו שכתבתי לעיל וזה אסור לאיש הישראלי אשר עמדו רגלי אבותיו על הר סיני.

עוד שם ותדע ידידי אשר רוב האנשים הפוקרים האלה, רובם ככולם בזמנינו, אשר חשבו לילך בדרכי החקירות הפילוסופיות, הן המה היו במורדי אור התורה, ונתפקרו ברוב מצוות התורה ובכל דברי חז"ל, בני אל תילך בדרך אתם, ואל תשא ואל תתן עמדם ומקורות לבי אני אומר אשר פיתם פת כותי ובישולם מרק פיגולים ובשר חזיר, ועל בנותיהם הוא אומר וכו' ידידי אל תקרב אל פתח ביתם והרחק את בניך בילדותם מצפצופיהם והגיונם, ותדע כי זה גמר הביורור אשר השי"ת הבטיחנו (יחזקאל כ' ל"ח) וברותי מכם המורדים והפושעים בי, והמה יהיו להרפות ולדראון עולם וימותו בט"ו ימי אפילה כמבואר בזהר. עכ"ל. ודבריו שם מבהילים... והנה גם כאן נשאלת שאלתנו אשר שאלנו, כנ"ל.

מה עוד שדבריו חמורים מאד וכתב על כל הלומדים בחקירות אלו מילים כדרכנות שהרי כתב " הן המה היו במורדי אור התורה, ונתפקרו ברוב מצוות התורה ובכל דברי חז"ל, בני אל תילך בדרך אתם, ואל תשא ואל תתן עמדם ומקורות לבי אני אומר אשר פיתם פת כותי ובישולם מרק פיגולים ובשר חזיר, ועל בנותיהם הוא אומר וכו' ידידי אל תקרב אל פתח ביתם והרחק את בניך בילדותם מצפצופיהם והגיונם, ותדע כי זה גמר הביורור אשר השי"ת הבטיחנו (יחזקאל כ' ל"ח) וברותי מכם המורדים והפושעים בי, והמה יהיו להרפות ולדראון עולם וימותו בט"ו ימי אפילה כמבואר בזהר. עכ"ל בספר דרך פיקודיך. ויכולנו לצטט עוד ועוד דברי פוסקים בזה אלא שאכמ"ל. ודי בזה.

והמעין בהלק מתשובות ספרים אלו יראה שלשונות מזהר"ן זי"ע בזה הם כאין וכאפס לעומת הלשונות המובאים בספרים אחרים. ראה שו"ת הרשב"א סי' רי"ט, וסי' ר"ב. וכן בשו"ת הריב"ש הנזכר וכן במשנת חכמים להג"מ משה חגיז ז"ל כמעלה הכ"ג אמונת חכמים אות תצ"ג תצ"ו. וכן בספר חסד לאברהם להג"מ אברהם אזולאי מעיה"ק חברון בהקדמה. וכן יראה המעין בשו"ת חוות יאיר סי' ר"י. ועוד שם בסימן רי"ט. וכן במגדל עוז להג"מ יעקב עמדין ז"ל באלון מורה, אוצר הטוב. אות ו' וי"א וי"ג. וכן בספר סור מרע (להרחק צבי הירש מזידיטשוב בעל "עטרת צבי") בתחילת חלק "כתב יושר דברי אמת" דף ס' ע"א. וכן בהוספות מהרצ"א לספר סור מרע דף מ' ע"ב להרחק בעל ה"בני יששכר". וכן בספרו דרך פיקודיך מצות ל"ת י"א שלא ימצא חמץ בפסח, אות ד'. וכן בספרו מעין גנים פירוש על ספר אור החיים להג"מ היעב"ץ ז"ל דף ו' ע"ב ודף י' ע"ב ודף י"א ע"א. וי"ג ע"א וע"ב. ועוד שם דף כ"ד ע"א. וכ"ה ע"ב. כ"ט ע"א וע"ב. ל' ע"א. ועוד ראה בספר נתיב מצוותיך להרחק מקאמרנא בנתיב היהוד שביל שני אות א'. וכן בספר הברית (להג"מ פנחס אליהו ב"ר מאיר ז"ל מוילנא) במאמר דרך אמונה באמצע פרק ז'. ובסוף פרק י"ח ובתחילת פרק י"ט ובפרק כ' וכ"א וכ"ב ועוד שם פרק ל"ב ול"ג. וראה בספר פת לחם (על חובת הלבבות להג"מ חיים אברהם הכהן ז"ל מ"מ בק"ק מאהליב) בראש שער הבחינה ד"ה והיתה הבחינה. וכן בספר מנחת שמואל (להג"מ שמואל אבדק"ק דאהלינוב, תלמיד הג"מ חיים מוולוז'ין ז"ל) במאמר עצה טובה אות ז'. וכן בשומר אמונים מאמר הגאולה פרק ב'. וכן ראה מה שכתב בזה בספר יוהסין. ועיין עוד בספר עבודת הקודש מה שכתב על זה בכמה מקומות. ועוד עיין בספר מגדולי התורה והחסידות, בית בלז, עמוד קי"ז. וכן בשו"ת יכין ובעוז חלק א' סימן

קל"ד מה שכתב בזה. וכן עיין בספר המאורות הגדולים עמוד שי"ז אות קנ"ג. עוד ראה בפירוש מסכת אבות למהר"י דון אברבנאל זצ"ל, עוד ראה בספר תורת המנהג לחד מן קאמייא רבינו יעקב הסקלי זצ"ל (דרשה כ"ז) וראה עוד בספר שומר אמונים הקדמון והביאו הכסף משנה והרב שם טוב בר שם טוב בספרו האמונות וכו', וכן ראה בספר דרך חיים דף י"ג ע"ב ט"ז ע"א. וכן ראה בהקדמת "מעשה אפוד". וכן בעל שבילי אמונה שהיה נכד הרא"ש כותב בספרו נתיב ח' :ראיתי טועי רוח שחשבו. עוד ראה באגרת המוסר להרב מפורטוגל הר' שלמה אלעמי. וכן ראה דברי רבינו האי גאון שנתרעם במכתביו על לומדי חכמה זו הובא לשונו בעין יעקב מסכת חגיגה במאמר ד' נכנסו לפרדס...]

מה עוד, שכדי להפריד בין מוהר"ן לשאר גדולי ישראל בזה, כתב שם ש"ב-ו-ל-ם" תלו הדבר במה שלא היה לפני הרמב"ם ספר חזוהר. ואין זה נכון, וכאשר יראה המעיין 'ברוב' דברי גדולי ישראל שציטטנו.

דברי גדולי ישראל על סיבת כתיבת דברים אלו בספר מורה נבוכים

בדברי הריב"ש שם מביא הוא חלק מדברי הרשב"א בזה וכתב: גם הרשב"א כתב כתב אחד, למנוע אותם המרגילים בניהם בלימוד אותן החכמות וכו'. וזה לשונו: "ואין להביא ראיה מהרמב"ם ז"ל, כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלימות, הלכות ואגדות תוספתא ספרא וסיפרי וכולי תלמודא בבלי וירושלמי, כמו שנראה מספר משנה תורה שחיבר, וכדי להשיב לאפיקורס עשה ספר המורה לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף וכו', ולפי שהיו בזמנו הרבה מישראל נבוכים בעיקרי התורה מפני שלמדו מן החכמה ההיא וכו'" (ע"כ דברי הרשב"א הובאו בשו"ת הריב"ש שם).

גם בעל חבני יששכר (דרך פיקודיך כ"ט ע"ב) כתב שאפילו הרמב"ם עצמו מודה שאין זה מדרך התורה לחקור על מציאותו, וכל מה שחקר וכתב שם היה רק כדי להשיב תשובה לאפיקורסים שבדורו.

סיכום הדברים

א' מוהר"ן לא היה יחידא בזה, וגדולי הדורות וגדולי הפוסקים הזהירו באזהרות חמורות מאוד לא ללמוד בספר מורה נבוכים.

ב' פשוט לכל שכמו שכל הפוסקים כאשר אמרו לא ללמוד מורה נבוכים כיבדו את הרמב"ם, כמו כן מוהר"ן זי"ע והדברים פשוטים לכל, וכל בר דעת יבין את זאת, ואפילו בתוך דבריו כאשר הזהיר לא ללמוד ספר מורה נבוכים הרי הוא מזכיר את גדלותו...

ג' מוהר"ן אמר דבריו כאשר בתקופתו למדו הרבה בספר מורה נבוכים ורובם ככולם פקרו ונעשו משכילים. וידוע לשונו של היעב"ץ שאומר: "מי יודע כמה מאות ואלפים יצאו הדת בסיבת זה, והיא הסבה הקרובה לחורבן קהילות מישראל הרבות הגדולות ועצומות, ועקירתן מארץ ספרד וצרפת בכלל, צדיק הוא ה' וכו' וכו'".

ד' דברי מוהר"ן הם הם דברי הרבה מהגאונים אשר חזרו לתלמידיהם לא לעסוק בספרי החקירות.

ה' באותם שיחות לא היתה שום דבר ליצנות נגד הרמב"ם עצמו חלילה, אלא יש שם דחייה מוחלטת ואזהרה נמרצת שאינה משתמעת לשני פנים בסגנון של "יקוב הדין את החר", וכאשר יראה המעיין באותה שיחה שאין שם שום ליצנות חלילה אלא טענה חזקה מאוד, אשר הזכירה גם שאר הגאונים.

ו' לשון 'מתקוטט' הכתוב שם אינה 'החלפת מחלומות' .. אלא 'טענה' קושיא חזקה. ופשוט.

חלק ה

השמות מילים, חיבורי קטעי שיחות וסילופם, הוצאת דברים מהקשרם.

ופרשנויות מעוותות בשיחות מוהר"ן.

על דברי הכוב והשמות המשך השיחה בעניין לשון הרע

בעלון: ועוד מספר לנו ר' נתן (רמג) פעם אחת שמעתי מפיו הקדוש שכל הדיבורים שבאים לפניו נעשה מהם ענינים אחרים לגמרי אפילו מי שמספר לפניו לשון הרע, ושאלתי אותו [את ר' נחמן] והלא אמרו רבותינו ז"ל ברית כרותה ללשון הרע ואפילו דוד המלך נכשל בזה! והשיב וכי משום כך הוא חיוב גדול על הכל שלא לעמוד בזה, היינו, כי אנפ"כ יש אחד שיכול לעמוד בזה כי אצלו נעשה מלשון הרע עניין אחר לגמרי. ואחרי כל החסברים האלו כבר בא תלמידו למסקנה (רמג) מי שזכה לעמוד בפניו בקביעות היה אפשר לו להבין עד היכן מגיע סוד שיחתו בעסקי העולם ובמילי דשמותא ע"כ.

טרם נפתח בביאור שיחה זו נציין שיחה זו אינה מופיעה בחיי מוהר"ן ה'מוגה'.

ולענייננו: עורך העלון ציטט רק חלק משיחה זו, והמילה הבאה בשיחה זו הושמטה, להביא את הקורא למסקנתו שכתב שם בזה"ל: "ואחרי כל החסברים האלו כבר בא תלמידו למסקנה (רמג) מי שזכה לעמוד בפניו בקביעות היה אפשר לו להבין עד היכן מגיע סוד שיחתו בעסקי העולם ובמילי דשמותא"ע"כ. למען יאמין הקורא התמים על מוהר"ן זי"ע דברים כוזבים בעניין איסור קבלת לשון הרע. כאילו ומוהר"ן היה שומע לשון הרע, ושאהר כל זה בא תלמידו למסקנה עד היכן מגיע סוד שיחתו בעסקי העולם ובמילי דשמותא. נאשר גם במילי דשמותא אלו כוונתו דוגמת דברי הוזהר בעניין רב המנונא שהיה מסדר תלת פרקי מילי דשמותא כמו שכתוב באותה שיחה שלא ציטטה עורך העלון בשלימותה. ואין זה חידוש ראשון של מוהר"ן

וזה לשון מוהר"ן בחיי מוהר"ן אות רמ"ג: "בעניין מלי דעלמא ואפילו מילי דשמותא שיכולין הצדיקים הגדולים להעלות אותן דיבורים, ולעשות בסיפוריהם של חול עבודה גדולה, וכמו שמוכן קצת מהדרכים וההנהגות שמספרים מהבעל שם טוב ז"ל ומשאר צדיקים נוראים שהיו בדורות הסמוכים. וגם בזהר הקדוש מרומז קצת על עניין זה, כמובא שם על רב המנונא סבא שהיה מסדר תלת פרקי מילי דשמותא".

עוד כתוב שם: "פעם אחת שמעתי מפיו הקדוש שכל הדיבורים שבאים לפניו, נעשה מהם ענינים אחרים לגמרי, ואפילו מי שמספר לפניו לשון הרע, מאחר שבאו הדיבורים לפניו, נעשה מהם ענינים אחרים לגמרי. ושאלתי אותו: הלא אמרו רבותינו ז"ל ברית כרותה ללשון הרע שאפילו דוד המלך עליו השלום נכשל בזה? השיב: וכי משום הא הוא חיוב גדול על הכל שלא לעמוד בזה. היינו כי אף על פי כן יש אחד שיכול לעמוד בזה, כי אצלו נעשה מלשון הרע עניין אחר לגמרי "ואף על פי כן אמר שטוב יותר שאפילו לפניו לא יספרו לשון הרע כלל", רק בשנזדמן שסיפר אחד לפניו לשון הרע נעשה אצלו בזה עניין אחר לגמרי".

עוד שם: "ומי שזכה לעמוד לפניו בקביעות, אף על פי שלא היה מי שיבין עניני הנהגותיו אפילו כטיפה מן הים, אף על פי כן היה אפשר להבין איזה רמז בעלמא עד היכן מגיע סוד שיחתו בעסקי העולם ובמילי דשמותא. כי כמה פעמים זכינו לשמוע תורה נפלאה מעין השיחה והסיפורים שספרנו עמו מקודם. ואי אפשר לבאר כל זה בכתב בעניין השיחה והסיפור עמו שיחת חולין. ומי שזכה לעמוד לפניו, ראה בזה חידושים נפלאים ונוראים, וכמה וכמה צירופים שנתגלו על ידי זה. מלבד הנסתרות כי לא גילה אפילו כטיפה מן הים". וכו' ע"ש.

ועורך העלון ציטט רק את החלק הראשון שהוא: "פעם אחת שמעתי מפיו הקדוש, שכל הדיבורים שבאים לפניו, נעשה מהם ענינים אחרים לגמרי, אפילו מי שמספר לפניו לשון הרע. ושאלתי אותו, והלא אמרו רבותינו ז"ל ברית כרותה

ללשון הרע, ואפילו דוד המלך נכשל בזה, והשיב, וכי משום כך הוא חיוב גדול על הכל שלא לעמוד בזה, היינו כי אעפ"כ יש אחד שיכול לעמוד בזה, כי אצלו נעשה מלשון הרע עניין אחר לגמרי... ועורך העלון לא ציטט את ההמשך שהוא: "ואף על פי כן אמר: שטוב יותר שאפילו לפניו לא יספרו לשון הרע כלל", רק כשנזכר שסיפר אחד לפניו לשון הרע נעשה אצלו בזה עניין אחר לגמרי.

והרי לנו שמוהר"ן אומר שישנם צדיקים שזכו למדרגה שאפילו אם חלילה היה ונכשל אחד לפניהם, וסיפר לפניהם לשון הרע, לא יאונה להם כל און והם יכולים להפוך צירופי הדיבורים, ולהעלות את הדיבורים באופן שלא יהא משמיעת דיבור זה שום פגם בעולמות העליונים. ועם כל זה אינם סומכים על זה לשמוע לשון הרע חלילה, כי מצד איסור לשון הרע עדיין הם מוזהרים ועומדים ככל בית ישראל. כי אף שאנשים כערכינו מחויבים עתה בעבודה גדולה, והיינו להכניס בדעתם שאינם מאמינים לדיבור הלשון הרע של אותו אחד שהכשילם, זהו אצל אנשים פשוטים. אבל הצדיקים הגדולים שזכו להשגות אלוקות גדולות, ויודעים להפוך את צירופי הדיבורים כמו שמוכא על כמה וכמה צדיקים, יש להם דרך קלה יותר להנצל מן הטא לשון הרע. כי הם יודעים להפך הצירופים מצירופים רעים לצירופים קודש. באופן שלא יוכל אדם להכשילם בקבלת לשון הרע אפילו אם אותו אדם נכשל ודיבר בפניהם לשון הרע.

[ואפשר להפשיט ולבאר את העניין יותר, דהנה באיסור לשון הרע ישנם ב' ספרות א' עצם דיבור הלשון הרע שהורג שלשה אנשים את המספר והמקבל והאדם עליו דברו את הלשון הרע, כאשר אמרו חז"ל. ב' הצירופים הרעים הנעשים על ידי דיבור הלשון הרע. והנה לעניין החיסרון הא' הצדיקים גם כן אינם מאמינים לדיבור לשון הרע שנשמע שהרי זהו מדיני שמירת הלשון. כמו כן הצדיקים הגדולים הרי דנים את בני האדם לכף זכות בשלמות כי הצדיקים יודעים מקומו של אדם מפני מה הגיע למה שהגיע, וכאשר יראה הרוואה בליק"מ ח"ב ת' א'. כמו כן הצדיקים אשר הגיעו לדרגת רוח הקודש אין להם כלל חיסרון זה. אלא שלענין החיסרון הב' שהוא הצירופי אותיות הרי הם מהפכים את הצירופים הרעים ונעקר הפגם מעיקרו]

בעניין המילוף המשונה בדברי מוהר"ן על ממון וביטחון בה' וחיבור השיחות לעזרתם

על אף שאין כל קשר ביניהם

בעלון: באות תקלט אמר שטוב מאוד לתת בל עת פדיונות לצדיקים ואמר שאילו היה מוצא איש צדיק שהיה ראוי שיעשה לו פדיון היה נותן לו פדיון בכל יום ובכל עת, [כמוכן לתלמידיו יש מי שיעשה להם פדיון הלא צדיק האמת במחיצתם]. ובאות תצט בעניין הביטחון אמר שיש צדיקים שאין מניחים ממון אצלם מיום לחברו כמו שמספרים על הבעש"ט ועל הרב אלימלך ז"ל שבכל יום ויום היו מפזרים הממון המגיע לידם [כי רבים היו באים לעשות אצלם פדיונות] ואמר שצריך להיות חזק בביטחון [בשביל לנהוג כן]... והרבה לדבר עמנו בשבח מעלת ההנהגה הזאת לפזר המעות בכל יום לצדקה ולא להניח כלל מיום לחברו והפליג והאריך לדבר בזה... אבל אמר שיש עוד בחינה אחרת והיא מעלה גבוהה יותר והיינו שהצדיק האמיתי יחזיק אצלו הממון וזה קשה יותר... והוא ז"ל היה מתנהג בהנהגה הזאת והביא ראיה לדבריו מהאבות שהחזיקו אצלם הממון והיו כולם עשירים מופלגים, ואמר כמה פעמים שזה קשה יותר וכבר יותר הרבה מלפזר בכל יום, ובאות שיד' אמר "כשאני אחיה זקן כמו ר' ברוך אשב בבית של זהב, של כסף ודאי", ובאות רסח' אמר "כי דרך האדם כשיגיע לו ממון בפרט ממון הרבה נשתנה פניו אבל אצלי אפילו סך עצום בפעם אחת אין אצלי שום שינוי כלל", ואמר "שקבלת ממון שלו הוא חידוש אצל השי"ת, בין החידושים שיש לו יתברך, כי יש אצל השי"ת כמה חידושים" ע"כ.

שיחות אלו שקבעם עורך העלון לפונדק אחד אין ביניהם שום קשר, זולת מה שהם מדברים על ממון, וצטטם יחדיו כדי לסלם ולפרשם בפירוש מוטעה ומשונה, שלא רק שאינו כתוב כלל בשיחות אלו, ולא רק שהוא מוכחש מהרבה מקומות אחרים. עוד הם דברים שאינם סובלים את הדעת, ולא יעלו על לב בעל ההגיון הבריא.

ומתחילה צוטטה שם שיחה זו חיי מוהר"ן אות תקל"ט: אמר: "טוב מאד לתן בכל עת על פדיונות לצדיקים, אפילו שלא בעת צרה חס ושלום. וסיפר מכמה אנשים ממדינת קיר"ה שרגילים מאד להרבות בנתינת פדיונות תמיד. ואמר שאילו היה לו איש צדיק שיהיה ראוי לעשות לו פדיון, היה נותן על פדיון בכל יום ובכל עת. ודיבר מזה הרבה כי פדיונות הם דבר גדול מאד". עכ"ל מוהר"ן זי"ע. ושיחה זו לכשלעצמה פשוטה ומובנת. והנהגה זו נהוגה אצל הרבה צדיקים, וגדול מעלתה כתובה בהרבה מהספרה"ק והדברים ידועים ופשוטים.

ועורך העלון הפך את שיחות אלו לפרשם באופן מוטעה כפי שפירש שם. אלא שכל קורא יבין שהדברים מוטעים לגמרי. שהרי מוהר"ן ז"ע אמר על עוד כמה דברים שהם מסוגלים כמו פדיון, ולא רק על 'כסף' כגון על קימת הצות אמר מוהר"ן שמסוגל כמו פדיון. וכן מוהר"ן ז"ע אמר שיכול לפעול פדיון גם על ידי הרהת טבק, ועיין בליקו"מ תורה מ"א, כמו כן גם מוהר"ן עצמו נתן פדיון כאשר נחלה.

עוד צורף שם לזה שיחה מחיי מוהר"ן אות תצ"ט וגם בשיחה זו הוצאו הדברים מהקשרם לבלי הכר.

וכך היא לשון השיחה: "פעם אחת סיפר מעניין הביטחון ואמר שיש צדיקים שאין מניחים אצלם ממון מיום לחברו, כמו שמספרים מכמה צדיקים גדולים שהיו לפנינו, כגון הבעל שם טוב זכרנו לברכה, והצדיק הקדוש מורינו הרב אלימלך זכרנו לברכה, וכיוצא בהם שבכל יום ויום היו מפזרים כל הממון שהיה בידם ולא הניחו אצלם שום ממון מיום לחברו. ואמר שצריכין להיות לזה ברי' גדול להיות חזק ולעמוד על עמדו, כי אם שוגים בזה תנועה קלה בעלמא לא טוב. אבל יש מעלה גבוהה יותר דהיינו שהצדיק האמיתי יחזיק אצלו הממון, וזה קשה יותר. כי עבודה זו גבוהה וכבדה ביותר, כי הוא זכרנו לברכה לא היה מתנהג הנהגה הנ"ל. ואמר כמה פעמים שזה קשה וכבד יותר הרבה. והוכיח ובירר לעינינו שהאבות הקדושים היו מחזיקים אצלם ממון. כי אברהם ויצחק ויעקב היו כולם עשירים מופלגים. ויעקב אבינו כשבא לשכם קנה מיד חלקת השדה, והיכן היו לו מעות כל כך. וכן אברהם כשקנה מערת המכפלה וכן מבואר עוד מהפסוקים ומדרשים שהיה מונח אצלם מעות. ואמר שעבודה זו גבוהה וכבדה יותר אצל גדולי הצדיקים האמתיים המופלגים במעלה גבוהה ביותר. עכ"ל מוהר"ן שם. ובשיחה שלאחר כן, אומר מוהר"ן בזה הלשון: "אבל הרבה לדבר עמנו משבח מעלת ההנהגה הראשונה הנ"ל היינו לפזר המעות בכל יום לצדקה, ועל הצטרפותו המוכרה, ולא יניח כלל מיום לחברו. כי לאנשים פשוטים הרוצים לזכות לנפשם לאחוז בדרכי הצדיקים, בודאי טוב לפנייהם הנהגה הראשונה הנ"ל. היינו לבלי להניח אצלו הממון כלל מיום לחברו. והפליג בשבח מעלת הנהגה זו, והאריך בשיחה זאת. וכפי המובן מדבריו אז, שהיה הפך ומשתוקק לזכות אותנו להגיע להנהגה הקדושה הזאת, למדרגת ביטחון הנ"ל, לבלי להניח שום ממון מיום לחברו, עכ"ל מוהר"ן.

וגם שיחה זו פשוטה מאד: כי מוהר"ן ז"ע אומר שישנם ב' דרכי עבודה של מדת הביטחון: א' לא להשאיר אצלו אף פרוטה למחרת ולבטוח בה' שיומן לו כל פרנסתו. ב' לבטוח בה' עם כל ממון. ואפילו שממונו בידו, ידע ויאמין שהכל רק מאתו יתברך, והוא כלל אינו גורם בזה, והקב"ה יכול בבת אחת לקחת ממנו את כל רכושו, וכל מה שיש בידו כאלו אינו בידו כלל, וכאילו הוציא מרשותו את כל ממון, ואין בידו מאומה, ולמחרת קבלם מחדש מהש"ת. וזה צריך להיות מושרש אצלו לא רק במחשבה, אלא להיות על פי זה שלא תשתנה אצלו הרגשתו בין כשיש לו ממון ובין כשהוציא את ממון מרשותו. וע"כ בדרך זו נכללת גם הדרך הראשונה של עבודת הביטחון, שהרי בהרגשתו הוא כאילו חלק כל מעותיו, ומקבל זאת רק על ידי הקב"ה, וכמו שהקושי בדרך א' של מדת הביטחון הוא כי אינו יודע איך יהיה לו להוצאות מהר, מאחר שאין לו עתה מאומה, וכל תקותו היא בטחונו בהקב"ה שיתן לו כל צרכו, כמו כן לפי הדרך הב' גם הוא אינו יודע מנין יהא לו למחרת וכל תקותו היא רק בהקב"ה שלא יעזבנו. מאחר שהרי הוא באמונתו ובבטחונו, כאלו אין בידו מאומה, ורק ברחמי הש"ת יהיה לו למחרת. אשר על כן נמצא שהדרך הראשונה נכללת בזה. ויותר מזה, שהרי בפועל יש לו ואינו תולה זאת בכוחו ועוצם ידו כלל וכלל.

ומוהר"ן הביא ראיה לזה. כי לכאורה תיקשי על האבות הקדושים כיצד החזיקו אצלם ממון, הלא היה להם לחלקו לעניים בגודל מדרגתם ולבטוח בהקב"ה שלמחרת יזמין להם כל הצטרפותם?

וע"פ דברי מוהר"ן מבוארים הדברים: כי אדרבה היא הנותנת. כי מאחר שהיה להם מדת הביטחון בתכלית השלימות. על כן זכו הם למעלה עצומה כל כך, לבטוח בהקב"ה עם כל ממון, ולידע ולהאמין שאם לא שהקב"ה בטובו משפיע להם בכל רגע ורגע מטובו לא יהיה להם מאומה. ובכל רגע ורגע הם הרגישו כאחד שהולך במדבר בארץ ציה וצלמות,

ופתאום בא אליהם אדם אחד ומזמין להם פרנסתם. כמו כן הרגישו בין אם היה להם ממון, ובין לא היה להם ממון, כי חיו תמיד בהרגשה אמיתית שהכל רק ממנו יתברך, ולא משום סיבה אחרת.

ועתה ישתומם כל קורא שהרי מוהר"ן לא הזכיר כאן שמינ' ממה שכתוב בעלון שם, אלא אמר שמדת הביטחון גדולה ביותר כשאת אותה פעולה שעושים ללא ממון, היינו לבטוח בה' שהכל מאתו, אפשר לעשותה ללא להוציא את ממונו מרשותו מהיום למחרתו. וכך נהגו האבות הקדושים. והיא עבודה גדולה יותר במידת הביטחון. ובעלון פורשו שיחות אלו באופן שונה לגמרי מהפשט הפשוט בזה.

עוד הדביק העורך שם לזה את שיחה אות רס"ח שנאמרה לעניין גנות תאות ממון והיא נאמרה בזמן אחר לגמרי, ללא שום קשר להנ"ל. שאמר מוהר"ן: "אני יכול לקבל ממון הרבה בלי שיעור, ולא יהיה אצלי שום שנוי. כי דרך האדם כשיגיע לידו ממון, בפרט ממון הרבה נשתנה פניו ונעשין אצלו שנויים. אבל אצלי אפילו אם אקבל סך עצום בפעם אחת אין אצלי שום שנוי כלל. ושיחה זו נאמרה בגנות תאות ממון, שזהו הדרך אליה צריך האדם להגיע, שלא יהא שנוי אצלו כלל כשמקבל סכום ממון, והכל יהיה שוה בעיניו". וגם שיחה זו אינה קשורה כלל לדברים הנכתבים באותו עלון, אלא שהיא צורפה יחד עם שאר השיחות שהביא שם, כדי להפוך את הכל למקשה אחת, וירמז לעין הקורא ששיחה זו היא ראייה למה שכתב שם.

ומה שצירף העורך לשיחות אלו את השיחה מבית של זהב, גם זה משגת. שהרי שיחה זו נאמרה רק בדרך משל על מושג של כבוד, שלעתיד הכל יכירו ערכו, ולא יחלקו עליו. ומה הקשר לדברי החבל שנכתבו שם...? [מה עוד שכל ספרי מוהר"ן מלאים ממועלת הצדקה]

זולת מה שבמכתבי מוהר"ן מבואר להדיא שמוהר"ן לא היה איש עשיר וכאשר נסע לארץ ישראל נסע בעניות, ואיה איפה כל הכסף והזהב והיהלומים. שקיבל מוהר"ן על ידי... 'הרחת הטבק'... ועל ידי 'קימת החצות' של הצדיקים המופלגים שנתקברו אליו. ועוד עיין במכתבי מוהר"ן א' וכן בעוד כמה וכמה מקומות היפך הכתוב שם. ואין צורך להאריך בדברים המוכחשים לכל לומד בספרי מוהר"ן.

גדולי הדורות מתבודדים עם ה' ועורכים חשבון נפשם מחוץ ליישוב

בעלזון: ראה ליקוטי מוהר"ן אות נב': "וגם צריכים שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד דהיינו חוץ מהעיר בדרך יחיד, במקום שאין הולכים שם בני אדם כי במקום שהולכים שם בני אדם ביום הרודפים אחר העולם הזה, אע"פ שכעת אינם הולכים שם הוא מבלבל ג"כ ההתבודדות". ראה שער המצוות פרשת ואתחנן עניין האזהרות זו אחת מהם: "דע כי צריך האדם לזהר, שלא ישב במקום שאין בו ישוב, לפי שבמקום שאין בו ישוב, שולט שם שד אחד ושמו תני"א, ויוצא מפסקו 'ולמה תניאון את לב בני ישראל' והיושב שם אעפ"י שהוא עוסק בתורה מתגבר עליו השד ההוא להזיקו, או להחמיאו ואין כוח באדם ההוא לעמוד שם לשלוט עליו ולולי יהיה צדיק גמור, ומורי הזהיר לאדם אחד שלא ילך על קברי הרשב"י ור"א בנו ללמוד שם יחיד, אפילו בימים שרגילים בני אדם לילך שם, ומכל שכן בשאר מקומות שאין בני אדם יושבים שם" ע"כ, וכ"כ בשער היהודים, ועוד כתב שם (ד' ע"ב) וז"ל: "באופן שלא תתמה אם נמצא אנשים מתבודדים ושורה עליהם רוח הטומאה כי סביב רשעים יתהלכון כנזכר שהם רודפים אחר הקדושה כרודף אחר החיים וכו' ואפשר שהם יתדבקו באדם ויטעוהו ויחשוב שהוא רוח הקדוש ואינו אלא רוח הטומאה ח"ו". ע"כ.

למען סדר הדברים נחלק דברינו לב' חלקים:

א. על עצם דברי בעלזון נגד כל ענקי הרוח שנהגו בדרך גדולה זו, מכל העדות והחוגים.

ב' הפילוף המכוון בדברי האר"י ז"ל, כאילו והאר"ז"ל אמר שעל המתבודדים ומתפללים ועורכים חשבון נפשם מחוץ ליישוב שורה רוח הטומאה, על אף שדברי האר"ז"ל נאמרו בהקשר אחר לגמרי.

א. בעלזון: ראה ליקוטי מוהר"ן אות נב': "וגם צריכים שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד דהיינו חוץ מהעיר בדרך יחיד, במקום שאין הולכים שם בני אדם כי במקום שהולכים שם בני אדם ביום הרודפים אחר העולם הזה, אע"פ שכעת אינם הולכים שם הוא מבלבל ג"כ ההתבודדות". ראה שער המצוות פרשת ואתחנן עניין האזהרות זו אחת מהם: "דע כי צריך האדם לזהר, שלא ישב במקום שאין בו ישוב, לפי שבמקום שאין בו ישוב, שולט שם שד אחד ושמו תני"א, ויוצא מפסקו 'ולמה תניאון את לב בני ישראל' והיושב שם אעפ"י שהוא עוסק בתורה מתגבר עליו השד ההוא להזיקו, או להחמיאו ואין כוח באדם ההוא לעמוד שם לשלוט עליו ולולי יהיה צדיק גמור, ומורי הזהיר לאדם אחד שלא ילך על קברי הרשב"י ור"א בנו ללמוד שם יחיד, אפילו בימים שרגילים בני אדם לילך שם, ומכל שכן בשאר מקומות שאין בני אדם יושבים שם" ע"כ, וכ"כ בשער היהודים, ע"כ מעלזון.

כלומר: דברי מוהר"ן שאמר "וגם צריכים שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד דהיינו חוץ מהעיר בדרך יחיד, במקום שאין הולכים שם בני אדם כי במקום שהולכים שם בני אדם ביום הרודפים אחר העולם הזה, אע"פ שכעת אינם הולכים שם הוא מבלבל ג"כ ההתבודדות". אינם כדברי האר"י האומר שצריך האדם לזהר שלא ישב שלא במקום ישוב.

אלא שכבר בתחילת פרק זה נאמר שכל דבריו על קדוש ישראל מוהר"ן הם דברי שטנה, ותו לא, כאשר על פי דברי האר"ז"ל כל הקפידא היא רק מחוץ לתחום שבת, שהם אחר אלפים אמה, וכאשר יראה כל מעיין בשער הליקוטים פרשת בהר דף כ"ו ע"ב, ומוהר"ן לא אמר לחיוב ולאן ללכת, אלא שהציאה מחוץ ליישוב לחשבון הנפש היא מעלה גדולה בעבודת ה'.

ולעצם קנטוריו: הנה דברי חירופיו בזה אינם רק נגד מוהר"ן, אלא נגד צדיקים רבים שנהגו לצאת מחוץ ליישוב ולערוך שם תפילותם וחשבונם נפשם עם בוראם. וביניהם גדולי גאוני תנועת המוסר. וגם הבעל שם טוב הקדוש, ותחזוהו מלובלין נהגו כן. ובספר זכרונות מבית אבא מובא שגם הגאון מוילנא נהג כן. וכן נהגו בדרך גדולה זו רבי ליבר הגדול מברדיטשוב, ומוהר"ן עצמו נהג כן כבר מילדותו. ואף תלמידו מוהר"ת שכבר בשנותיו הצעירות ביותר, היה מצטרף לדון דיני עגונות בב"ד של הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב נהג כן. ואף הרה"ק רבי לייב שרה"ס נהג כן (שרפי קודש ח"ד תולדות שבה הצדיקים). ובספר קודש הלולים (עמ' 81) מובא שגם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע נהג כן. כמו כן מובא בספר פרי צדיק ח"ג דף ל"ג ובעוד ספרה"ק שהאחים הקדושים רבי אלימלך ורבי זושא זי"ע, עבדו את קונם תקופות ארוכות בשדות וביערים בהתבודדות, בעבודות מופלאות ונשגבות גם הרה"ק רבי שלום שבזי זי"ע היה מתבודד בשדה עם קונו (תולדות הרשב"י יח).

ובספר המאורות הגדולים (עמ' יד) מסופר על הגאון רבי ישראל סלנטר בזה"ל: "מנהגו היה להשכים במנין הראשון פעם אירע שלא בא למנין הראשון ולא השני ואף לא השלישי, ונבהלו מאד אנשי העיר ושלחו שליח להאכסניא לדעת מה שלומו, ובהודע הדבר שאינו שם, וגם כמה אנשים ראוהו שעוד בעלות השחר יצא את ביתו פחדו מאד, ותהום העיר, והרבה אנשים זקנים עם נערים התנדבו ופשטו בכל חוצות העיר ומחוצה לה לחפש את רבי ישראל סלנטר. כעבור שעות מצאוהו נערים אחדים קטנים **יושב מחוץ לעיר בין שתי גבעות**, בידו האחת מחזיק בטלית ותפילין, ובידו השניה תומך הוא בראשו המלוהט והשקוע במחשבות עמוקות, בראות הנערים את רבי ישראל סלנטר התחילו לפזז ולכרכר מרוב שמחה ולצהול בקול, ומקול הרעש התעורר רבי ישראל מתרדמתו, ושאל את הנערים מה השעה, ומדוע באו אליו, וכאשר ספרו לו הנערים את חרדת כל אנשי העיר למעשה היעלמו, נשא חיש מהר את רגליו והתחיל לרוץ במהירות נפלאה עד שגם הנערים קלי המרוץ לא יכלו להשיגם, והכה הזה לרוץ לבש אותו כפי שהוא ביאר אח"כ מתוך הרצון להרגיע ולהשקיט את צער אנשי העיר".

וכן מובא שהגאון רבי אברהם זלמנס זצ"ל. קודם גמר קביעות שיעוריו היום יומיים עד לפני חצות היום לא היה מופיע ונראה לשום אדם, והיה סגור ומבודד בחדרו הקטן, וכל בני הישיבה והבעב"ת ידעו שאין להפריעו בשעות אלה, **ופעם בשבוע רגיל היה לנסוע ליום אחד להתבודד ולהיבדל לגמרי ביערות פרברי וורשה כגון פליניץ אטווצק וכדומה**. (המאורות הגדולים עמ' שע"א)

ומובא בספר ירושלים של מעלה חלק ד' מובא שם שבדרך גדולה זו, נהגו גם גדולי תנועת המוסר דוגמת הגאון רבי שמחה זיסל זיו, המכונה הסבא מקלם. רבי יצחק (רבי איצ'לה) בלזר מפטרבורג. וגאון המוסר רבי נפתלי אמשטרדם מקובנא. כן מסופר על הסבא מנובהרדוק הגאון רבי יוסף יוזל חורבין זצ"ל שלילה אחת בשבתו בבית הבדידות **ביער נכבה נרו ולא היה לו נר אחד להדליק, והצטער צער גדול, אבל בטחונו היה חזק מאוד שידמן לו משהו, פתח דלת הבית ויצא החוצה לתוך היער, ובו ברגע נישא אליו איש בלתי מוכר לו והגיש לו נר ונעלם ואינו (ספר מדרגת האדם עמ' קנד). וכן יראה המעיין בספר "הצדיק רבי יוסף זונדל מסלנט זצ"ל" עמ' ז' ועמ' י' שגם הוא נהג כן כשאר בעלי תנועת המוסר שהיו יוצאים מחוץ ליישוב להתבודד ולעשות שם חשבון נפשם.**

וכן מסופר על החפץ חיים שלאחר התונתו היה לומד בהתמדה עצומה בבית המדרש בראדין, ורוב לילות השבוע היה גם לן שם, אמנם למרות שהיה ממעט לצאת מבית המדרש, הרגישו האברכים שלמדו שם כי **החפץ חיים נעלם כמעט מידי יום ביומו, בשעה קבועה, התחילו האברכים לעקוב אחריו, וגילו שהוא הולך להתבודד ביער הסמוך...** הלכו אחריו ועמדו במקום סתר כדי לראות מה הוא עושה, והנה ראוהו עומד ליד בור ומוכיח את עצמו "בכבוד חשקה נפשך ישראל מאי? על מה ולמה? שמו בגלל זה שלמדת היום מעט? האם על כך אתה מתגאה? זכור את אשר יהיה בסופך! הן שוכב תשכב בבור כזה....!" (החפץ חיים ח"א עמוד מ"ג)

וכן כתוב בספר תנועת המוסר על מרן ח"פץ חיים "מעוררו היה מתבודד כל יום לשעות ידועות לשם התכוננות וחשבון נפש, תושבי ראדין מספרים, כי בעודו עלם צעיר, עם ראשית התישבותו במקום, היו מרגישים בו שהוא מתחמק לעתים קרובות מעיני הבריות, כשהחלו לעקוב אחריו גילו שהוא יוצא "לשדות" מחוץ לעיר ומדבר אל עצמו בענייני יראה ומוסר ותוכחה עצמית, לפרקים היה מסתגר לשם התבודדות וחשבון נפש בעזרת נשים של בית המדרש"

כן מובא בספר המאורות הגדולים (רסח) שבתקופה ידועה של החפץ חיים היה עוסק בתורה משעה שבע בבקר עד שבא השמש, ולא פסק פומיה מגירסא, בכוקר היה לוגם מעט מרק שסינן לעצמו, ובערב היה טועם מעט האוכל שנשאר מן המרק, ובזה היה מחיה את נפשו. **לתפלת מנחה הי' הולך למקום ידוע ומסוים בשדה והיה מוריד שם דמעות ובוכה.**

וכתוב בספר החרדים סוף פרק ס"ה, בזה הלשון: "וגם בכמה חיבורים מהראשונים נמצא שהתבודדות והפרישות והדביקות, היו נוהגים בה חסידי ישראל, היינו שבהיותם לבדם, מפרישים מדעתם עניני העולם, ומקשרים מחשבותם עם אדון הכל. וכך לימוד מהרר"י המקובל הנזכר, שזה מועיל לנפש שבעתיים מהלימוד.

עינינו הרואות, ש"מעשה רב" לפנינו, שגדולי עולם וגדולי קבלה אשר כל רז לא אנים להו, וכן הרבה מגדולי בעלי המוסר נהגו בדרך קדושה זו. ולא נמנע עצמינו מלומר שכל זה בדרך של "ויהודה ועוד לקרא", שהרי מוהר"ן זי"ע עצמו כל רז לא אנים ליה, ואם צוה אותנו ללכת בדרך זו שהיא הדרך העולה בית קל, הרי בוודאי שזו היא הדרך הטובה והמעולה... ומינה לא תזוע...

והשתא דאיתנין להכי נאמר שמחכתוב בשאר הספח"ק נראה שהיו גדולי ישראל שהיו יוצאים לכך אף למרחקים, ולא רק מחוץ לשוב בתוך תחום שבת שהם בתוך אלפים אמה סביבות העיר. כך שלא רק שהכתוב בעלון הוא נגד גדולים ומופלגים רבים. וזולת מה שאפילו אם מוהר"ן היה אומר שאפשר לצאת והאר"י היה אומר שאין לצאת לא היה מקום לקנטר מכך, כי מי יבא להשוות בין הצדיקים. הרי שבנוסף לכך מדברי מוהר"ן על כך אין כל צד להיכן ולכן ללכת, אלא מוהר"ן אמר שיש לצאת מחוץ לשוב היכן שאין הולכים שם בני אדם.

אלא שאם לא די בכל זה. הרי שכאשר ניגשים אנו במה שכתוב שם כביכול מדברי האר"י משתוממים אנו בפליים.

ב. הסילוף הגדול והמכוון בדברי האר"י"ל

שכביכול הוא אמר שעל המתבודדים ומתפללים ועוזרים חשבון נפשם מחוץ לשוב שורה רוח

הטומאה, על אף שדברי האר"י"ל נאמרו בהקשר אחר לגמרי

בעלון: ועוד כתב שם (ד' ע"ב) וז"ל: "באופן שלא תתמה אם נמצא אנשים מתבודדים ושורה עליהם רוח הטומאה כי סביב רשעים יתהלכון כנזכר שהם רודפים אחר הקדושה כרודף אחר החיים וכו' ואפשר שהם יתדבקו באדם ויטעוהו ויחשוב שהוא רוח הקדוש ואינו אלא רוח הטומאה ח"ו". ע"כ.

בנוסף לכך שנפלינו מאד לשים כל הני גאוני שהיו יוצאים מחוץ לשוב לעוברים על דברי האר"י"ל, ועוד לומר שהיתה שורה עליהם רוח הטומאה כאשר יצאו הם מחוץ לשוב, כלשוננו: "כי סביב רשעים יתהלכון ואפשר שהם יתדבקו באדם ויטעוהו ויחשוב שהוא רוח הקדוש ואינו אלא רוח הטומאה ח"ו". ע"כ. הרי שבנוסף לכך כאשר עד עתה בסילופים עסקינו, לא נוכל לחשוט מול סילוף גדול שנכתב בעניין זה בדברי האר"י"ל, כי עורך העלון ציטט כאן כהמשך לדבריו שם את הכתוב בשער היחודים (ד' ע"ב) וזה לשונו בעלון: "ראה שער המצוות פרשת ואתחנן עניין האזהרות זו אחת מהם "דע כי צריך האדם ליזהר שלא ישב במקום שאין בו ישוב לפי שבמקום שאין בו ישוב שולט שם שד אחד ושמו תנ"א ויוצא מפסוק ולמה תניאון את לב בני ישראל והיושב שם אע"פ שהוא עוסק בתורה מתגבר עליו השד ההוא להזיק, או להחטיאו ואין כח באדם ההוא לעמוד שם לשלוט עליו לולי יהיה צדיק גמור, ומורי הזהיר לאדם אחד שלא ילך על קברי הרשב"י ור"א בנו ללמוד שם אפילו בימים שרגילים בני אדם לילך שם, ומכל שכן בשאר מקומות שאין בני אדם יושבים שם". ע"כ עוד ציטט שם בזה"ל: "וכ"כ בשער היחודים, ועוד כתב שם (ד' ע"ב) באופן שלא תתמה אם נמצא אנשים מתבודדים ושורה עליהם רוח הטומאה כי סביב רשעים יתהלכון כנזכר שהם רודפים אחר הקדושה כרודף אחר החיים וכו' ואפשר שהם יתדבקו באדם ויטעוהו ויחשוב שהוא רוח הקדוש ואינו אלא רוח הטומאה ח"ו". עד כאן ציטוט מילה במילה מהעלון.

במילים אחרות: לדברי עורך העלון, על פי דברי האר"י"ל בשער היחודים "שורה רוח הטומאה על המתבודדים" מחוץ לשוב". כתוב בעלון או לא?

אלא שמאחר שהחזק גברא והחזק קמיעא בסילופים ועיוותים, נטלנו לידנו את ספר שער היחודים והנה ראו זה פלא, כי כאשר מעיינים אנו בדברי האריז"ל שם, רואים אנו שאינו מדבר שם כלל על הנושא של ה'ציצא מחוץ לשוב', אלא על עניין אחר לגמרי, ודברי האריז"ל שם אמורים לעניין הצדיקים המיוחדים יהודים בבית הקברות על קברי הצדיקים, ושם אומר האריז"ל שהחולך לבית הקברות מתדבק בו הקליפות שנוצרו על ידי פגמיו רח"ל, ומאחר ואפילו צדיקים גדולים עצומים שלא פגמו, הסתכנו על ידי הקליפות, דוגמת בן עזאי ובן זומא, על כן אף צדיקים גדולים החולכים לקברי הצדיקים להשתטח שם וליחד יהודים, צריכים ליזהר שלא ישרה עליהם רוח הטומאה, היות שאפשר שהם ייחדו יהודים, ותנוח עליהם הרוח השורה על ידי שמיחידים יהודים על קברי הצדיקים, וצדיקים אלו יחשבו שהוא רוח הקודש, ואין זה רוח הקודש אלא רוח הטומאה, ועל זה אומר האריז"ל שם את לשונו המהור "באופן שלא תתמה אם תראה אנשים 'מתבודדים' ושורה עליהם וכו', כלומר הצדיקים הקדושים שמיחידים יהודים על קברי הצדיקים, ואין לזה כל קשר לעניין ההתבודדות עליה דיבר מוהר"ן. אלא כוונת לשון 'ההתבודדות' שם היא 'כוונות ויחודים', ולא רק זאת, אלא ששם אינו מדבר כלל על האדם החולך שם יחיד, אלא אפילו כאשר ישנם רבים שנמצאים בבית הקברות שם, כך שהמילה 'מתבודדים' נאמרה בהקשר אחר לגמרי.

[וזה לשון שער היחודים שם (דף ד' ע"ב): "ולכן אין ראוי לילך לבית הקברות אם לא לצורך מצוות הלוויית המת וקבורתו והלואי שלא יתדבק בו הנגעים הנ"ל, כי אפילו בהעברה לבד דרך שם מתדבקין בו, ובפרט אם האדם ההוא גם לא נטהר ולא תיקן הנגעים אשר לו ולא שב בתשובה עליהן, כי בודאי יתדבק בו מידי עברו בבית הקברות, ומכ"ש אם ירצה להשתטח על קבר איזה צדיק הקבור שם להתדבק בו כי בודאי יתדבק בו הנגעים, כי תמיד הקליפה רוצה להתדבק בקדושה, ובפרט אלו הנגעים ששרשם בקדושה ומתאווים להתדבק בשרשם. וזה סוד 'סביב רשעים יתהלכון' סביב הקדושה, ובפרט בעת התדבקות האדם על ידי יהודים עם נפש הצדיק, כי אפילו ביהוד דקריאת שמע אנחנו אומרים בשכמל"ו בלחש כדי שלא ידבק בו זר כנזכר בפ' תרומה קל"ט, ומכ"ש ביהוד פרטי של כל אדם וזה פשוט, ולכן את תתמה אם תראה אנשים שנדבק בהם הסטרא אחרא עם היותם הולכים 'דרך יושר' כי הרי חביריו של ר"ע אלישע ובן זומא ובן עזאי שנכנסו לפרדס ע"י שם ויחודים ושלשתם נדבק בהם הסטרא אחרא, וזאת ר"ע שהשלים יהוד והעלה מ"ז מיסוד הנק' והוריד מ"ד מיסוד הדכורא וזה סוד נכנס בשלום ויצא בשלום בין שלומות אלו ולא נתערב זר בשמחתו כנ"ל בת' תיקון נ"א ע"ש איך עם היותם שלימים בכל פרטי כי בן עזאי היה אומר כל חכמי ישראל דומים לפני בקליפת השום והיה חסיד גדול ומשמת בן עזאי בטלו השקדנין וכן משמת בן זומא בטלו הדרשנין, וראה אוכלוסיא בהר הבית ואמר "לא גברא כל אלו אלא לשמשיני" ואלישע חכם גדול היה משער בטלפי סוסים תחום שבת וזכה לראות בעין השגתו את מט"ט יושב על כסא כנזכר במס' חגיגה ובפ' היכלות והיה רבו של רבי מאיר ועכ"ז נתדבקו בהם הקליפות כנזכר שם בתיקון הנזכר ד'ענג' אתהפך להם ל'נגע', ומכ"ש אנחנו כחמורים ולא כחמור של רבי פנחס בן יאיר באופן שלא תתמה אם נמצא אנשים מתבודדים ושורה עליהם רוח הטומאה כי סביב רשעים יתהלכון כנזכר שהם רודפים אחר הקדושה כרודף אחר החיים כי אין להם חיות אלא משם ובפרט בעת היחוד וההתדבקות כנ"ל, ואפשר שהם יתדבקו באדם ויחשבו שהוא רוח הקודש ואינו אלא רוח הטומאה ח"ו, וכן צריך לזהר מן הצדיקים שהם אצל קברי גוים וכו'". עד כאן לשון האריז"ל שם לענייננו]

לא רק זאת, אלא שהמילה מתבודדים קאי אפילו על צדיקים גדולים דוגמת האריז"ל עצמו, וכמו שכתב שם "ומכ"ש אנחנו" וכו'. ובתחילת העניין הוא אף כותב עליהם עם היותם הולכים "דרך יושר".

ועתה נשים לב למילת וכו' שכתב שם עורך העלון, כדי לדלג שם כמה תיבות, כי עורך העלון כתב שם בזה"ל: ועוד כתב שם באופן שלא תתמה אם נמצא אנשים מתבודדים ושורה עליהם רוח הטומאה כי סביב רשעים יתהלכון כנזכר שהם רודפים אחר הקדושה כרודף אחר החיים וכו' ואפשר שהם יתדבקו באדם ויטעוהו ויחשבו שהוא רוח הקודש ואינו אלא רוח הטומאה ח"ו. ע"כ מהעלון.

עתה נשלים את המילים שהחסיר שם עורך העלון, וכתב במקומם את המילה וכו' והרי הם לפנינו בזה"ל: "כי אין להם חיות אלא משם ובפרט בעת היחוד וההתדבקות כנ"ל". כך שנראה מאד שהמילים המסגירות את כוונת הכותב... הושמטו משום מה...

ההתבודדות המעלה העליונה שב'כל העצות' המביאים את האדם לעבודת ה'

ומאחר שהוזכר עניין ההתבודדות נצטט לפנינו מעט מדברי מוהר"ן על מעלה זו: מובא בשיחות הר"ן כ"ה "ההתבודדות היא מעלה גדולה עליונה מן הכל, [בלומר: מכל שאר העצות של ההתקרבות לה'. (רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל)] דהיינו לקבוע לו על כל פנים שעה או יותר, להתבודד לבדו באיזה חדר או בשדה, ולפרש שיחתו בינו לבין קונו בטענות ואמתלאות בדברי חן וריצוי ופיוס, לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך, שיקרבהו אליו לעבודתו באמת. ותפלה ושיחה זו תהיה בלשון שמדברים בו". עוד שם: "זאת כל אשר עם לבבו ישיח ויספר לפניו יתברך, הן חרטה ותשובה על העבר והן בקשת תחנונים לזכות להתקרב אליו יתברך מהיום והלאה באמת. וכיוצא בזה כל חד לפום דרגיה. ויזהר מאד להרגיל עצמו להתמיד בזה מדי יום ביום שעה מיוחדת, ושאר כל היום יהיה בשמחה. והנהגה זו היא גדולה במעלה מאד מאד. והיא עצה כללית שכולל הכל. כי על כל מה שיחסר לו בעבודת ה', או אם הוא רחוק לגמרי מכל וכל מעבודתו יתברך, על הכל יפרש שיחתו ויבקש מאתו יתברך". עכ"ל.

אמנם ישנה גם התבודדות הנקראת בלשון מוהר"ן: 'התבודדות שאינה כראוי', עליה אמר מוהר"ן בספר המידות, "בעם בא על ידי התבודדות שאינו כראוי", כך שכמו לעניין שאר שיחותיו של מוהר"ן, גם לעניין עצה נפלאה זו, יש ללמוד את הדברים לעמקם ובמקורות.

[כאן המקום לציין שהאגדה המשונה שכביכול חסידי ברסלב שואגים נחמן בן פייגא בשדות, היא עיוות המציאות, ואין שום מנהג שכזה וכוודאי שאין לכך שום מקור בספרי מוהר"ן]

על דברי הכוזב בעניין האפיקורס.

בעלזן: וכגון מה שבסוף ימיו רצה ללכת לגור באומן דוקא בביתו של איזה משכיל הגרוע שבכולם [קפה] שלא נזכר בבית זה שם השם מעולם, והוא רצה לילך דוקא לשם וגם היה משתעשע עמהם בשיחות חולין ומטייל עמהם, אע"פ שתמיד היה מגנה מאוד את המשכילים ומצוה להתרחק מהם, אבל הוא ידע ליתן הסבר לכל דבר כי גבי רצונו לדור בבית המשכילים האלו אמר שעתה צריך הוא לירד עד הקצה האחרון ולעסוק בתיקון הנפשות ורק לו מותר, וכבר הקדים כמה תורות לזה בדרך משל כי יש בעל השדה ויש כמה נפשות המחכות חוץ לגן והוא צריך להיות גיבור חיל וכו' ונאעפ"כ לא נתישב לגמרי בלב תלמידיו רצונו להיות שם. ע"כ.

וקודם דברינו בזה מוכרחים אנו להקדים ולומר, שגם בענין זה פשוט לכל שאין דבריו נכונים כלל, ובכל הדורות מצאנו גדולי וענקי רוח שאף שהזהירו וציוו לתלמידיהם להתרחק מהרשעים ופורקי העול, הרי שכאשר ראו הם צורך בזה, שחו עמם. וכל ילד יבין את ההבדל בזה. ואף הגאון רבי ישראל סלנטר, מגדולי תנועת המוסר, היה משוחח עם האפיקורסים, ואין בכך כל חידוש, ומוהר"ן הורה גם לתלמידיו מוהר"ת המופלג מאד בגאונותו ובגודל חכמתו, לשוחח עם האפיקורסים להחזירם בתשובה. וכל מעיין בספרים ימצא הרבה גאונים שהתווכחו עם הקתולים ועם גדולי הנוצרים ושאר האומות בויכוחים נועזים, אף שפשוט לכל שלא היו מתירים זאת לכל אחר, שמא לא יעמוד בכך.

אלא שלא יכולנו שלא להשתומם עד מאוד על מה שכתב שם עורך העלון בזה הלשון: "וכגון מה שבסוף ימיו רצה ללכת לגור באומן דוקא בביתו של איזה משכיל הגרוע שבכולם (ח"מ קפ"ה) שלא נזכר בבית זה שם השם מעולם, והוא רצה לילך דוקא לשם וגם היה משתעשע עמהם בשיחות חולין ומטייל עמהם, אע"פ שתמיד היה מגנה מאוד את המשכילים ומצוה להתרחק מהם, כי גבי רצונו לדור בבית המשכילים האלו אמר שעתה צריך הוא לירד עד הקצה האחרון ולעסוק בתיקון הנפשות ורק לו מותר, ע"כ.

והנה ניגש עתה לדברים ככתבן:

הכוזב הראשון: מה שכתב בעלזן בזה"ל: "וכגון מה שבסוף ימיו רצה ללכת לגור באומן דוקא בביתו של איזה משכיל הגרוע שבכולם (ח"מ קפ"ה) שלא נזכר בבית זה שם השם מעולם, והוא רצה לילך דוקא לשם" 'כי גבי רצונו לדור בבית המשכילים האלו'

אמר שעתה צריך הוא לירד עד הקצה האחרון ולעסוק בתיקון הנפשות ורק לו מותר. עד כאן לשונו שם בעלזן. וכוונתו על ביתו של המשכיל הידוע באומן ששמו היה נחמן נתן כאשר יראה המעיין בח"מ אות קפ"ה

נכון? מבחיל מאד? חלק לדור דווקא בביתו של המשכיל הגרוע מכולם!!!

אלא שהמעין במקורות יראה שאותו משכיל: 'כבר מת 'שנה' קודם לכן'... !!!

(ראה ימי מוהר"ת חלק ראשון נ' כתוב שם בזה"ל: ביום רביעי חנ"ל שהוא ה' אייר בא לאומין ונתאכסן בבית רבי נחמן נתן שנפטר בשנה שעברה סמוך לשבועות וכל מה שעבר באומין אי אפשר לספר ומעט מבאר אצלנו בספרי השיחות שלו (חיי מוהר"ן קפ"ה) ועמד שם בבית חנ"ל עד אחר שבועות כמו בן עיין ספר באש ובמים עמוד קפ"ג)

דברי הכוזב בנוגע לאפיקורסים של אומן שמוהר"ן השתדל עמיהם להחזירם בתשובה

הכוזב השני: מה שכתב בעלזן: "וגם היה משתעשע עמיהם בשיחות חולין ומטייל עמיהם" (גם בזה כמו לאורך כל עלון בלבד הכותב את הנושאים, כך שגם כאן אין מובן למי כוונתו עמיהם? הרי עד עתה הזכיר רק את האפקורוס ששמו נחמן נתן שדר בביתו, ומוהר"ן לא התעסק עמו כלל, אם כן בוודאי כוונתו לשלושת האפיקורסים של אומן הלא הם חייקל הורביץ שכינויו היה חייקל אפיקורס, ושני חתניו הירש בער הורביץ וד"ר משה לנדא שמוהר"ן טייל עמיהם)

אלא שגם כאן השתוממנו עד מאד, כאשר כתב: "וגם היה משתעשע עמיהם בשיחות חולין ומטייל עמיהם". ע"כ. ונראה לעין הקורא ממה שכתב שמוהר"ן פשוט השתעשע עמיהם ו'מטייל' עמיהם, על כל המשתמע מכך... אלא שגם כאן משום מה 'שכח' עורך העלון לציין שמוהר"ן בכל אותו זמן שעסק ודיבר עמם, התעסק עמיהם 'להחזירם בתשובה' לפי הדרך המתאימה להם. וראה בכוכבי אור בשיחות וסיפורים (עמ' ז') שכאשר נסתלק מוהר"ן זעקו הם למוהר"ת באנחה שוברת לב: "וכי לכם חסר את הרבי? לנו הוא חסר! אילו היה נשאר בחיים – היינו הופכים לבעלי תשובה וצדיקים גמורים – – –"

על השיחה דרך חדשה

עוד צוטט בעלזן דברי מוהר"ן שאמר: איך אפשר שלא יחלקו עלי, מאחר שאני הולך בדרך חדש, שעדיין לא הלך בו אדם מעולם מוזמן קבלת התורה, אף על פי שהוא דרך ישן מאד, אף על פי כן הוא חדש לגמרי.

וקודם שנתחם לתלונה זו, נאמר: שהמילים "שעדיין לא הלך בו אדם מוזמן קבלת התורה", אינם נמצאים בהשמטות המדויקות.

ולעצם תלונה זו: הנה בכל הדורות ידענו שמי שמוקשה לו איזה דבר על שיחת צדיק אזי אם הוא ירא וחרד, הרי שיועד הוא שאין עוון חמור יותר מלבוזות צדיקים מדורות קודמים. ונשמר מכך כמו מאש, ובפרט כאשר כל שיחות אלו נאמרו בתכלית הקיצור, ונדפסו בכמה מהדורות. ואף אם אינו בר הכי, אבל הוא איש ישר והגון, הרי הוא שואל שאלתו לבקיאם. ואינו מפנה שאלתו לכל מאן דהו, כדי שיוכל ללכדו בלשונו, ולהליו בזה על צדיק קדום. שהרי אפילו כאשר יש דבר שאינו מובן בשיחות צדיקים, על אף שבענינינו אינו כן וכדלהלן, הרי שכל אחד יודע שלא רק ששיחות הצדיקים נאמרים בקיצור יתר ולא תמיד אפשר להבינם לגמרי, אלא אפילו על דברי אמת אין להליו על צדיקים, ואין אנו מבינים את כל דבריהם.

אלא שבקראינו תלונה זו, הזדעזענו זעזוע עמוק, בראותינו שכל כוונת עורך העלון אינה אלא לבזות ולהלעין, ללא שום כוונה אחרת. והדברים נכתבו בחוסר אובייקטיביות משוועת. שהרי על פי ההגיון הישר כאשר אדם אינו מביין את תוכן שיחה זו, ועל מה היא נאמרה. הרי יש לפנינו ב' דרכים. שהרי כמו שמוהר"ן אמר שהיא דרך חדשה, הלא

הזכיר כמו כן בתוך כדי דיבור: "על אף שהיא דרך ישנה". וא"כ מאי חזית ללכת בדרך עקלתון ולהלעיג ולבזות את הקודש, זיל לאידך גיסא ותאמר שהיא דרך ישנה, שהרי מוהר"ן הזכיר את שניהם, והפה שאמר הוא הפה שהתיר. וא"כ האדם אשר הוא "מבקש האמת" אם יבין את שיחה זו מה טוב. וכאשר לא יבין אותה, הרי שאפילו אם הוא לא יודע את היסוד הפשוט לכל, שאין מהרהרים אחר הצדיקים, ולא לנו מוחם ודעתם הרחוקה מאתנו כרחוק מזרח ממערב. עם כל זה, האדם אשר ניהן עם קצת מידת האמת, לא ילגלג לעולם משיחה כזו על דברי צדיק. שהרי בשיחה זו שני הצדדים שווים, ומדוע שיבחר ללכת בדרך שהיא לא דרכה של תורה ואין היא דרך החכמים. הלא עדיף שילך לדרך הטובה יותר, שהרי כמו שמוהר"ן אמר שהיא "דרך חדשה" כך הוא גם אמר שהיא "דרך ישנה", ואין לך שום צד לכאן יותר מלכאן. ולא נותר לנו אלא לומר, שהמזלזל על צדיק יסוד עולם משיחה כזו, הוכיח סופו על תחילתו, שכל תלונותיו מגמתיים, והסרים או בייקטיביות לחלוטין. ועל אף שגם בלאו הכי, המגמתיות והוסר האובייקטיביות מבצבצת מבין כל שורותיו של אותו עלון, עכ"ז אחר תלונותיו משיחה זו על אחת כמה וכמה.

והאמת שביאור דברים אלו פשוט מאד להלומד בספר הקדוש והנורא ליקוטי מוהר"ן כי המעיין בו יראה, שאינו רק פירושים יפים על התורה. אלא הוא השגות אלוקות נוראות שלא נתגלו מעולם, והם "התגלות חדש" בעבודת ה', ודרך נפלאה והתחדשות, ו"התגלות חדשה" בתורה, (הגה"ח ר.א.ק.) המבוססת ונשענית על הדרך הכבושה והישנה מימי קדם. וכמו שמצינו אצל כמה צדיקים שהורידים הקב"ה לעולם לחזק נשמות ישראל, ולהאיר להם את אור ה' בתוך עומק החשכה והגלות. כגון רשב"י והאריז"ל והבעש"ט וכדומה, וכן חמל עלינו ה' והוריד לנו נשמה גדולה הלא הוא: צדיק יסוד עולם קודש הקדשים מוהר"ן זי"ע. אשר גילה לנו את ספרו הקדוש והנורא ליקוטי מוהר"ן, להדריך בו בני ישראל, לא ליפול בגלות זה, ובו תורות מופלאות והשגות אלוקות ודרכים נפלאים, איך לעבוד את ה' בתוקף גלותינו, ואיך לא להתיאש לעולם. אפילו בדור זה של: ואנכי אסתיר אסתיר, שהוא חושך עצום, והסתרה שבתוך הסתרה, והוא חידש לנו דרך חדשה במלחמת היצר, דרך חדשה המתאמת ממש לדור עני זה. הלא הם עצותיו הנוראות. ונכדומה לזה מבואר בספרים לעניין מה שכתוב על זמן הגאולה "תורה חדשה מאתי תצא" (ישעיה נא ד). שהרי "זאת התורה לא תהא מוחלפת" ומבואר בש"ס ובזוהר ובספח"ק בכמה אופנים והצד השווה שבהן שבוודאי לא תהא תורה חדשה אלא שיתגלו התגלויות וחידושים חדשים. וכן הוא לעניינינו, כך שכל המכיר את דברי חז"ל על פסוק זה אין לו כל פלא בלשונות כגון אלו בהם התבטאו הצדיקים המופלגים, וביניהם האריז"ל ומוהר"ן ולעניין נגלות התורה התבטא בלשון זה הגאון בעל האבני נזר כפי שנביא לפנינו בסמוך

וזאת היא כוונת דברי מוהר"ן שאמר: "מאחר שאני הולך בדרך חדש וכו', אף על פי שהוא דרך ישן מאד". כי דברי מוהר"ן הם השגות גבוהות ועצומות, השגות אלוקות שלא נתגלו אלא לדור עני זה. וכמו שלא נתגלה ספר הזוהר אלא לדור רשב"י, וכמו שלא נתגלו כתבי האריז"ל ו"ל אלא להאריז"ל הקדוש. וכמו שלא נתגלו תורות הבעש"ט ודרך החסידות, אלא להבעש"ט הקדוש, אף שהיו עוד הרבה צדיקים גדולים. וכמו כן לא השיג מוהר"ן זי"ע בקדושתו הנוראה רק חידושי תורה אלא השגות אלוקות להאיר לארץ ולדרים עליה. ולא יבין זאת רק השוקד על הספר הקדוש והנורא ליקוטי מוהר"ן. כמו שלא יבין את מה שכתבנו על האריז"ל רק השוקד על דלתות כתבי האריז"ל, וכן לא יבין אדם דבר זה על רשב"י וזלזל כאשר יפתח את ספר הזוהר הקדוש וילמד בו.

[פשוט שיבין זאת, רק השוקד על הספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן עם כוונות אמת, שהרי המעיין בו כדי לקנטר הרי שבכל ספר שילמד בכונות אלו יוכל לקצץ בנטיעות, כמו בכל הדורות שהמשכילים שהיפשו להלעיג, מצאו זאת בכל דברי התורה הקדושה]

יש לציין שבלשון "דרך חדש" ממנה נבחר מאד עורך העלון, התבטא הרה"ק בעל האבני נזר על עצמו ועל האריז"ל ואמר "כמו ששלחו את האריז"ל לעזר"ז לגלות "דרך חדש" בנסתר כן שלחו לי מן השמים לגלות "דרך חדש" בנגלה. (שיח שרפי קודש ח"ד תולדות שבה הצדיקים)

השיחה אני מנהיג הדור היחיד בהנהגת בני הנעורים

שיחה זו נאמרה בקשר להנהגת בני הנעורים בדרך העולה בית ה' (היי מוהר"ן רנ"ח) וז"ל: "פעם אחת הייתי סבור שהצר הרע שלי אומר לי שאין מי שיוכל להנהיג את בני הנעורים כמוני, עכשיו אני יודע בבירור שאני מנהיג הדור יחיד בעולם "אז איך בין איין מנהיג" ואין מנהיג כמוני" ע"כ.

כלומר שדרכו היא הדרך המתאמת ביותר לבני הנעורים כדי שלא יתיאשו ויעלו במסילה העולה בית קל הלא היא דרך ההתעוררות וההתחזקות יחידו ודרך התורה והתפילה והשבון נפש יחידו.

יש לציין שדברים אלו לא נאמרו רק על ידי מוהר"ן אלא גם על ידי כמה וכמה צדיקים ונביאי לפנינו דוגמא אחת: מובא בספר ויאמר משה (מבוא עמוד 91) שהצדיק בעל חלקת יהושע מביאלא זי"ע הגדיר את מוהר"ן זי"ע כרבי המיוחד לדור זה, בגודל ההסתרה של דור עני זה. בהעירו ששיטתו מיוחדת לדורינו. ומזמן מוהר"ן כבר היתה דרך זו המתאימה לדור.

אודות הציטוט המוטעה בדברי מוהר"ן על התנאים

בעלון: לא רק במידותיו אלא אף בשבירת התאוות כי נקי הוא לגמרי לגמרי מכל תאוה, ושאר הצדיקים גם אלו שזכו לא באו למדרגה זו שאיש ואשה שוים בעיניהם כי הם אינם נקיים לגמרי ודומים הם לעור המעובד שמ"מ נשאר בו קצת ריח שאינו טוב, אבל הוא כ"כ נקי עד שאינו מבין כלל כיצד תנאים ואמוראים היה קשה אצלם העניין. ע"כ.

והנה ממה שכתוב באותו העלון נראה שתלונתו של העורך לא היתה כיצד יתכן שמוהר"ן יאמר על התנאים שלא זכו להיות נקיים לגמרי. על אף שבאמת מוהר"ן לא אמר כן וכדלהלן. שהרי ממה שכתב שם עורך העלון, נראה שהוא מבין את נסיונות התנאים כפשוטם ממש, משל היו התנאים והאמוראים ויוסף הצדיק אנשים כערכינו ממש. שהתמודדו מול נסיונות תאוה ירודים ופשוטים אשר מקורם מתאוה לשמה ומגמות השכל. וכל תלונות עורך העלון הוא רק על מה שמוהר"ן אמר ש"הוא" זכה לכבוש יצרו לגמרי. ועל זה מכוונים התלונות שם.

ועל כן בלאו הכי אין בתלונה זו ממש, שהרי המעיין בליקוטי מוהר"ן סימן ע"ב יראה שמוהר"ן אומר שמי שיש לו שכל צח כל שהוא, היצר הרע הזה הוא שטות גדול ושנענן ואין צריך שום התגברות לנצח אותו. וממילא גם נופלת כל תלונתו גם בעניין מוהר"ן זי"ע, שגם כן זכה לכבוש את יצרו לגמרי, כי אין בזה שום פלא. כי גם הם זכו וגם הוא זכה. והרבה צדיקים כבשו יצרם לגמרי. וכבר נתבאר שמוהר"ן לא אמר אלא שיש צדיקים שלא זכו לכך לגמרי, והדברים פשוטים לכל שיש הרבה דרגות בצדיקים.

אך עם כל זה, מוכרחים אנו להתייחס גם על תוכן הדברים בזה, משום שהכותב ציטט שם באופן מושגת והוציא את הדברים מהקשרם תוך כדי נתינת פרשנויות לא נכונות. כי כאשר עורך העלון ציטט את השיחה מספר חיי מוהר"ן אות רל"ג הוא שינה את הדברים והדגיש את הקטע הלא נכון, ולא רק זאת אלא שבפרשנותו חיבר וקישר את שיחה רל"ג ושיחה רל"ד מחיי מוהר"ן, וחיבר אותם למקשה אחת. ואף שבציטוט עצמו ציטט את הדברים כביכול כמו שהם כתובים בספר. עם כל זה בדברי פרשנותו שם חיבר וקישר את שני שיחות אלו עד שיצא לו לומר שמוהר"ן אמר על התנאים שלא יצאו לגמרי מתאוה זאת. ועיוות והוספה שמוהר"ן אמר ש... ושאר הצדיקים גם אלו שזכו לא באו למדרגה זו שאיש ואשה שוים בעיניהם כי הם אינם נקיים לגמרי. ומוהר"ן לא אמר כן כלל.

ושיחה רל"ג נאמרה כאשר מוהר"ן שח מגנות תאוות עוה"ז, ואמר: "אם לא נמצא מפורש בדברי רבותינו זכרונם לברכה בפירוש שאסור לומר גירא בעינה דשטנא (הין בעיני השטן) הייתי אומר גירא בעינא דשטנא". ואינו מבין כלל המעשיות שנמצאים בדברי רבותינו זכרונם לברכה מתנאים ואמוראים שהיה קשה וכבד בעיניהם מאד תאוה זו. כמוכא כמה מעשיות בגמרא כי אצלי אינו כלום, כלל כלל לא, ואינו נחשב אצלי לנסיון כלל "ובודאי יש סוד כמה

שנמצא בתורה שתאזה זו היא נסיון, כי באמת אינו נסיון כלל. ומו שיודע מעט מגדולת הבורא יתברך כמו שכתוב (תהלים קל"ה): "כי אני ידעתי כי גדול ה'", אני ידעתי דיקא, אינו נחשב לנסיון כלל. ואין חלוק אצלי בין זכר לנקבה, אני רואה התאזה כמו שאני רואה אותך. היו לי נסיונות אין מספר, אך אינו נסיון כלל, אך בעת שהיה נסיון, היה לו גם כן כמה נסיונות" עכ"ל (שם רלג).

כלומר: מאחר שתאזה זו אינה נסיון כלל אצל כל בעלי השכל האמיתי על כן בוודאי שדברי הגמרא על התנאים והאמוראים בהם מוזכר שהיה להם נסיונות בתאזה הידועה, אינם כפשוטם אלא בוודאי יש סוד בדברי הגמ' האלו, כי התנאים והאמוראים לא היו אנשים כערכינו הלילה.

והמעין שם יראה שמוהר"ן זי"ע לא רק שלא אמר את מה שכתוב בעלון, אלא אדרבה – עוד גילה לנו מוהר"ן זי"ע שלא היה לתנאים ולאמוראים כלל את הנסיון של רוב בני העולם, אלא יש בזה סודות התורה. כי לפי גדלותם של תנאים כל מה שמוכח על נסיונות וכו' אין זה היצאה"ר המגושם של בני אדם כערכינו, אלא הוא מלאך הקדוש. ולא יצר הרע של דמים רעים ה". ולא רק זאת אלא שעוד יש בזה סודות התורה.

וגם כאשר ציטט שם את שיחה רל"ד ציטט אותה באופן מושגה. וזה לשון שיחה זו: "אמר מוהר"ן זכרוננו לברכה. שיש צדיקים ששברו התאוות אך הוא כמו עור שמעבדין אותו ואף על פי שמעובד העור אך נשאר בו קצת ריח שאינו טוב. כמו כן הנמשל שיש ששברו התאוות, אבל עדיין נשאר קצת שמץ מהם ועדיין התאוות כרוכים אחריהם במקצת. ע"כ. והנה בשיחה זו מוהר"ן לא אומר ש'כל הצדיקים' לא זכו, ובוודאי שאין מוזכר בשיחה רל"ד כלל תנאים ואמוראים. אלא מוהר"ן זי"ע אמר שישנם כאלו צדיקים. ודבר פשוט הוא שיש דרגות בצדיקים. אלא שבעלון חיבר ב' שיחות אלו לפרש פירוש מושגה ולומר: שהכוונה היתה על התנאים.

וראה שם שיחה תקנ"ג שכאשר סיפרו לפני מוהר"ן על החסיד מאמשטרדם שאמר שכבר הרג את היצר הרע. השיב על כך בלשון גערה ואמר: וכי מה צריכין לדבר שהרג את היצר הרע מאחר שהתענה כל כך, כי החסיד הנ"ל התענה מאד ושישים פעמים משבת לשבת. עכ"פ הרי לנו מפורשות שאדרבה כאשר התפלאו הנוכחים על כך שאותו חסיד העיד על עצמו שהרג את היצר הרע (עיין לעיל בפרק קדושי העליון ששחו ממעלות) ענה בנערה שפשוט שאפשר שזכה לכך. כך שגם נושא זה פשוט מאד בדברי מוהר"ן, כי גם התנאים והאמוראים זכו, וגם הוא זכה. ויש צדיקים שלא זכו. אבל יש גם הרבה מאד צדיקים שזכו ואין בכך כל פלא.

אודות השיחה שלא נאמרה מעולם על דברי מוהר"ן כשסיפר את מעשה ז' במשל החר של זבל

עוד מציאה גדולה מצא עורך העלון, שיחה הכתובה בספר חיי מוהר"ן ה'חדש' שנאמרה כביכול על חסידות חב"ד.

אלא שהדבר ידוע שהשמיטה זאת אינה נמצאת כלל בהשמות המדויקות. ושיחה זו אינה מופיעה בחיי מוהר"ן 'המונה' והמדפיסים את הספר חיי מוהר"ן ה'חדש' הוסיפו שם דברים מעצמם.

ואפילו בחיי מוהר"ן החדש כתוב 'ששמע זאת מהחברים'. ובעלי כתב היד של ה'השמות המדויקות' אומרים, שלא מופיע שם שיחה כזו. וישנם שם עוד כמה וכמה חוספות אשר הוסיפו שם המדפיסים מדעתם והדברים ידועים, ואכמ"ל.

זאת ועוד: שאדרבה בין מוהר"ן זי"ע והבעל התניא שררה ידידות גדולה. וכאשר נסע מוהר"ן זי"ע לתוך רוסיה הלבנה אל ליאוו'נה עיר מגוריו של הגאון הקדוש בעל התניא יצאו תושבי ליאוו'נה לקבל את פניו והבעל התניא שמח לקראתו ביותר וקבלו באהבה ובחיבה גדולה ושוחחו בידידות. ובחזמנות אחרת בטאו אנשיו של בעל התניא את תמיחתם לפני רבם חיתכן הלא מבקשים אנו מידי יום "ואל תביאנו לידי נסיון" כיצד זה מושך עליו הרבי מברסלב נסיונות

קשים שבאלו?..." נענה הבעל התניא ואמר להם "רבי נחמן מברסלב חנו גבור ואיש מלחמה !!" וכן בתקופת המחלוקת עמד הבעל התניא לצידו של מוהר"ן. ושלח להכריז "כי מי שחולק על מוהר"ן זי"ע הרי הוא כמי שחולק עליו ועל דעתו הק' ממש".

גילוי מפתיע, מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד הוא לא רק מ'תורתם' אלא הוא בנוסף גם

"חתם סופר" מפורש שהשמחה מצוות עשה דאורייתא

בעליו: "וכבר מופצת תורתם כ"כ עד שתשאל לינוקא פסוק לי פסוק יאמר לך "מצוה גדולה להיות בשמחה". ע"כ.

כלומר: מצוה השמחה אין לה שום יסוד בתורה וזולת ב'תורתם'.

ובכן יש לנו גילוי מפתיע – מדובר ב"חתם סופר" מפורש. והוא לא רק מצוה גדולה אלא היא מצוות עשה דאורייתא.

ומצווה זו היא לא מופצת רק ב'תורתם' של השמחים בברוך שלא עשני גוי ובברוך הוא אלונינו שבראנו לכבודו ובנקודותיהם הטובות. אלא אף ב'תורתם' של החתם סופר. האומר שזו היא מצוות עשה דאורייתא, ולדברי הגאון רבי יחזקאל סרנא זה אף מדויק ב'תורתו' של הרמב"ם. וזולת זאת אין לך הכנה והכשר מצוה גדולה מזו כאשר ע"י יכולים להתגבר על היצר והכשר מצוה מצוה.

וזה לשון החתם סופר פרשת ויחי על דברי הפסוק וירא יוסף לאפרים בני שילשים "בילקוט חדש כתוב לעשות סעודה, ואמרתי שהוא מצוה ראשונה שמקיים הנער מיד בכניסת שנת י"ד בצאת הכוכבים (עוד מרס שקיים בפועל שום מצוה) הוא שש ושמה שזוכה לקבל עול מצות השם אלונינו, והשמחה היא מצוה עשה דאורייתא לעבדו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, (עתה מבאר החתם סופר מפני מה לא מנו מצוה זו בכלל המצוות) ואמרתי שלא נתפרש בתורה לשמוח ביום מתן תורתנו הקדושה אלא תלה היום טוב והשמחה ביום הביכורים וקציר חטים, כי לא יתכן שיצוה אותנו במצוה עשה שנתחייב לשמוח בקבלת עול על צוארינו, א"כ שמחה זו היא גופא עול היא על צוארינו, אלא הקב"ה לא צוה ואנחנו שמחים מעצמינו שזכינו לקבל עול תורתנו עלינו וכן ביום הבר מצוה עכ"ל החתם סופר. (והגר"א כתב שהמצוה הראשונה של נער הבר מצוה היא מצוות קריאת שמע)

לא רק זאת אלא שמאחר וידוע שהכשר מצוה היא גם מצוה, הרי שמאחר שנתבאר שהשמחה היא היסוד הגדול להצלחה במלחמת היצר, והעצבות והיאוש היא הממונע את האדם מכל דבר שבקדושה, והיא מפלת את האדם לשאול תחתיות ומתחתיו. הרי שמאחר שבכל מצוה הדין הוא שהכשר מצוה היא גם מצוה, הרי שהוא הדין כאשר האדם משמח את עצמו כדי שיהיה בכוחו לשלוט ולפטפט ביצרו תוך כדי שליטה מליאה במעשיו, או כאשר הוא עושה פעולה שלא יהא מוחו טרוד, ויהיה מוחו פנוי להבין מה שלומד, ללא מטרדות עצבות יאוש ומרה שחורה. הרי זהו עצמו הכשר מצוה, והכשר מצוה מצוה. ולא רק זאת אלא שמאחר והשמחה היא הכשר לא רק למצוה אחת, אלא לכלל המצוות כולם כאשר בלעדיה יוכל האדם ליפול מתורתו ובעבודתו את ה', כאשר יזדמן לפניו איזה נסיון. הרי שכ"ש שהכשר לכלל המצוות כולם ולעמידה בנסיונות היצר, היא מצוה גדולה ביותר.

ונמצא לפי זה שאפילו לדעת הגר"א שנחלק עם החתם סופר וס"ל שהמצוה הראשונה שמקיים נער הבר מצוה היא מצוות קריאת שמע, הרי שכאשר השמחה היא לצורך עבודת ה' בוודאי שדינה כדין הכשר מצוה שגם הוא מצוה. כי הכשר מצוה – מצוה.

אולם לשיטת החתם סופר, כאשר האדם שמח במצוות לצורך עבודת ה', הרי שזולת מה שמחה זו היא הכשר מצוה לעמידה בנסיגות היצר, ולהבנת התורה, ולתפילה בכוונה. עוד מקיים בזה מצוה דאורייתא שציונתו התורה לעבוד את הבורא בשמחה ובטוב לבב ולשמוח במצוות שציונו.

ולאחר זמן מצאתי שהגאון רבי יחזקאל פרנא (דליות יחזקאל ח"ג עמ' קצ"ה) מדייק מלשון הרמב"ם שאומר (הלכות לולב פ"ה ה"ו) "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא", שאין השמחה רק כפרט במצוה שהוא עושה, אלא היא בעצמה עבודה גדולה היא. ומבאר בזה הג"ר יחזקאל "ונראה דזה נלמד מקרא (דברים כח מז) 'תחת אשר לא עבדת וגו' והיינו שהשמחה עבודה היא, ואין פירוש 'עבדת' על עבודה אחרת". כך שכל תלונותיו בזה מוכחים ומופרכים מדברי החתם סופר. כמו לאורך כל אותו עלון המופרך מהתלמוד והספח"ק.

ובספרים הקדושים מצאנו רבות בגדל צורך מידת השמחה לכל הרוצה להתקרב לבורא. וכאשר מעיינים אנו בספרה"ק מוצאים אנו לשונות רבים מגדל מעלת השמחה בה' ובמצוותיו. וכמו שאומר הכתוב עבדו את ה' בשמחה, אנכי אשמח בה', שוש אשיש בה'. כתב החיד"א בספר אהבת דוד דרוש י' לשבת זכור, "עצבות היא מד"ה בחב"ל, וממנה ימשכו ביטול תורה ועבודה, ומה שמקיום הוא אנוס כפוף ובושה, והוא עיון פלילי, דכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה". וכן הוא לשון הכן איש חי בספרו אדרת אליהו (פרשת ויקהל) "כי אין לך מידה מאוסה לפניו יתברך כמו מידת העצבות, וקרא צוה ואמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה".

כן ידוע מעשה שבאחד הימים לאחר ששה רבי שמחה זיסל מקלם שיחה בבית התלמוד, התגנב אחד מתלמידיו לתוך עלייתו, והתחבא באחת הפינות, כדי לעקוב אחרי הנהגתו, והנה ראה שבעלותו לעלייתו שר ורקד במשך חצי שעה על הפסוק "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב". (המאורות הגדולים)

עתה נבא לעיין על איזו שמחה אמר מוהר"ן שהיא מצוה גדולה להיות בה תמיד.

והנה כאשר נעיין בזה במקורות השמחה בדברי מוהר"ן ובספר אוצר היראה שם מובאים הדברים בקצרה, נמצא שאין הדברים אמורים אלא לגבי מי שרוצה ליכנס בעבודתו יתברך. וכן נלמד מכך שלא כל שמחה היא מצוה. ואדרבה, "ישנה שמחה שהזהיר מוהר"ן ליזהר ולחשמה ממנה מאד". ודברי מוהר"ן שאמר מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד, אמורים לעניין השמחה הגדולה אשר היא חיוב המציאות לעובדי עבודת ה'. שהיא השמחה במה שזכינו להיות מזרע ישראל, שהיא שמחת ההודאה הגדולה שלא עשני גוי, וכמו שאנו אומרים: 'ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו וכו' ונתן לנו תורת אמת' וכו'. ומובא באוצר היראה שמכל זה וכיוצא בזה ראוי לו לקח לו שמחה לשמח דעתו. ועיקר השמחה שהיא החיות של ישראל, הוא על-ידי נקודת האמת שכלב איש הישראלי, שנפשו יודעת מאד קדושת אמונת ישראל שזה כל שמחתנו בחינת אנכי אשמח בה'. וכל אדם כפי מה שהוא אם יזכור את עצמו שאף על פי כן הוא מזרע ישראל, והבדילנו מן התועים בכמה בחינות, יכול לשמח את עצמו בכל מקום שהוא על-ידי זה". עוד מעלה גדולה במצוות השמחה היא משום שהשמחה דקדושה היא דבר גדול מאד, ועיקר שלמות העבודה היא לעבוד את ה' בשמחה. והשמחה היא הנקודה הקדושה של כל המצוות. וסיבת חיוב השמחה הוא כי על-ידי השמחה יוכל להנהיג המוח כרצונו, בכל עניני עבודת ה', ויכל ללחום כהוגן במלחמת היצר, ויכל ליישב עצמו היטב, מה התכלית מכל התאוות ומכל עניני העולם הזה, הן תאוות הנכנסות לגוף, הן תאוות שחוץ לגוף, כגון כבוד, ואז בודאי ישוב אל ה'. וכן כתוב באוצר היראה (שמחה אות יג) עיקר עליות וירידות של האדם היא כפי השמחה בו יתברך. ובספר אוצר היראה (שם) מובא ענין זה בהרחבה איזה שמחה היא מצוה גדולה, ומאיזה שמחה הזהיר מוהר"ן שיש להזהר ממנה מאד.

נתת שמחה 'בלבי':

השמחה עליה מדבר מוהר"ן אין הכוונה דווקא לריקודים. אלא שמחה וסיפוק אמיתי והרגשת התעלות מהמצוות ומכל נקודה טובה בעבודת ה' וכמאמר הכתוב נתת שמחה 'בלבי'.

אמנם נכון שכאשר לבו של האדם מלא שמחה הרי זה גורם לו שלבו ישא את רגליו. וכן כאשר האדם בעצבות ידוע שאחר הפעולות נמשכים הלבבות ועל ידי ריקודים יוכל לבא לעבוד את ה' בשמחה. אך עכ"ז מצוות השמחה היא מצוה של נתת שמחה בלבי, כמובא בליקוטי מוהר"ן בזה"ל: "ועיקר השמחה הוא בלב כמ"ש נתת שמחה בלבי". (תורה ל' ח"א ליקו"מ ועיקר השמחה הוא בלב, כמו שכתוב (שם ד'): "נתת שמחה בלבי". וכן בליקו"מ ח"א קעה וכן בליקו"ה חזקת קרקעות ג' ועיקר השמחה הוא בלב, כמו שכתוב, "נתת שמחה בלבי")

על התלונה בעניין האמונה הפשוטה, שנשמות הצדיקים שומעים את בקשות ישראל,

כאשר מתפללים בציונם הקדוש

בעלזן: ועוד אמר שגם אחר הסתלקותו נשאר הוא עם תלמידיו רק כעובר מחדר לחדר, וכשם שהעובר מחדר לחדר שומע מה שמדברים בחדר הסמוך, כך גם הוא שומע. ע"כ.

המעיין במקור שיחה זו שיחות הר"ן שיחה קנ"ו יראה שבציטוט זה, הו"ן מעצם משמעות הזלזול על עניין "קברי הצדיקים", כביכול ושיחה זו היא מוזרה ויש מקום לחשוב היפך מה שכתוב בשיחה זו, שהצדיקים אינם רק כעוברים מחדר לחדר, ואינם שומעים מה שמדברים בחדר הסמוך. על אף שחלילה לפקפק בכך. עוד נוספו שם המילים "נשאר הוא עם תלמידיו", ושומע מה שמדברים בחדר הסמוך. ומילים אלו לא מוזכרות כלל בשיחה זו, והכתוב עצמו הוסיף, כדי להציג את הדברים בצורה שהביא אותה לפרשנותו. שם. ולא רק זאת אלא שנראה ממשמעות כתיבתו שם שמוהר"ן אמר זאת 'אך ורק בנוגע לעצמו', בו בעת שמוהר"ן מדבר שם על מעלת קברי 'כל הצדיקים'.

הצדיקים שומעים תפילות עם ישראל בציונם

ולענין התפילה על קברי צדיקים כותב הבן איש חי (שנה ראשונה נצבים) בזה הלשון: "ונוהגים לילך בערב ראש השנה על הקברות, ולומר בקשות שם, ואל ישים מגמתו נגד המתים, אלא יתפלל להשם יתברך, שיתן לו רחמים בזכותם, ויכול להשתטח על קבר הצדיק, ויאמר הריני מבקש מנפש הצדיק הקבור פה, שתתפלל עלי לפני הקדוש ברוך הוא כך וכך" עכ"ל.

ומצינו בגמרא סוטה לד ע"ב ויעלו בנגב ויבא עד חברון ויבאו מבעי ליה אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות אמר להן אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים. וכן מצאנו שמישה רבינו אמר לכל המרגלים שיעלו תחילה לחברון להשתטח על קברי האבות ולומר להם שהגיעה השבועה שנשבע להם לתת לזרעם ארץ ישראל. אלא שהם עברו על דבריו ולא קיימו דבריו. אבל לא ישים מגמתו נגד המתים שהצדיק עצמו יעזור לו מעצמו כי אין לצדיק שום כח מעצמו חלילה. אלא שיתפלל עליו לפני הקב"ה.

על השיחה ומטה האלוקים בידי

בעלזן: סיפר לי איש אחד מאנשי שלומינו "כשאמר רבינו ז"ל התורה בטח בה, באותה העת היה הולך בביתו כדרכו ואחז מטה בידו ואמר 'מטה האלוקים בידי, ודחק ומשך התיבות בידי כלומר שבידו מטה האלוקים להטותו כרצונו'. ע"כ.

באותו עלון ציטט רק את 'תחילת השיחה' שהיא: "סיפר לי איש אחד מאנשי שלומינו כשאמר מוהר"ן התורה בטח בה' באותה העת היה הולך בביתו כדרכו ואחז מטה בידו ואמר מטה האלוקים בידי, ודחק ומשך התיבות בידי כלומר שבידו מטה האלוקים להטותו כרצונו" ע"כ. **ומהדברים שצוטטו באותו העלון נראה לעיני הקורא שכביכול מוהר"ן אמר שהמטה שלו הוא מטה האלוקים על כל המשתמע מכך....**

עתה ניגש לשיחה ונצטטת בשלימות ונראה שאין כאן שום קושי, וכך לשון השיחה: "סיפר לי איש אחד מאנשי שלומינו כשאמר מוהר"ן זכרוננו לברכה התורה בטח בה' בסימן ע"ט, באותה העת היה הולך בביתו אנה ואנה כדרכו ואחז מטה בידו, ואמר ומטה אלוקים בידי. ודחק ומשך תיבת בידי, כלומר: שבידו המטה אלוקים להטותו כרצונו. כי מרומז שם בהתורה הנ"ל **שמטה אלוקים מרמז על הבחירה** שהוא בחינת מט"ט מסטריה חיים ומסטריה מות וכו', כמבואר במאמר התיקונים המבואר שם בהתורה הנ"ל, וקצת מרומז ומוכן מדבריו הקדושים הנ"ל, **שהתפאר שזכה לכבוש הבחירה בידו והמטה בידו להטותו כרצונו**", אשרי הזוכה לזה אשרי לו.

סילוף דברי מוהר"ן בעניין שיחת מוהר"ן להנה"ק רבי אהרן רבה של העיר ברסלב

בעלזן: וגבי מה שהיה מרבה לדבר שיחות חולין, גם הרבה לדבר במעלתו וכבר אמר [שעו] להרב דפה ברסלב מורנו הרב אהרן: "הלא אני אוהב אותך מאוד מאוד ואני מברךך הלואי שתזכה בעולם הבא להבין שיחות חולין שלי". ע"כ.

נראה שניסח להציג לפני הקורא את מוהר"ן כאותם יושבי קרנות **המרבית** לדבר שיחות חולין. כביכול ומוהר"ן כדי לתרץ את מה שהיה מרבה לדבר שיחת חולין, הרבה לדבר במעלתו, ועל זה אמר לרבי אהרן רבה של העיר ברסלב שהוא מברכו שזכה להבין את שיחות החולין שלו. וגם זו בדוּתה והגזמה מכוונת. שהרי **לא היה 'מרבה'**, לא לדבר בהם, ולא לדבר במעלתו. ומדובר בכמה שיחות בודדות, ושיחות כגון אלו מוצאים אנו הרבה בספה"ק ששיחת חולין של חכמים צריכה לימוד. ואם לענין כל צדיק מוצאים שמדבר לפעמים גם בענייני העולם ואף במלחמות של תקופתו, כאשר נצרך לכך. הרי שדווקא לענין מוהר"ן מצינו דבר פלא בזה, ששיחות שהיו נראות פשוטות לכאורה נהפכו והתגלו כתורות עמוקות (דברי תורה הנאמרים בשולחנות האדמורים מכונים בשם אמירת תורה, וגם אצל הציבור הכללי מוצאים אנו פעמים שדברי תורה הנאמרים בצוותא מכונים אישטיל תורה) ובהשגות אלוקות עמוקות מאד. ובספה"ק מצינו רבות על ענין שיחות החולין של החכמים וספרים שלמים נכתבו והרבה הלכות נפסקו ע"פ הנהגות החכמים בשיחות החולין שלהם. ולעניינינו, המעיין בתחילת ספר היי מוהר"ן יבין מה הם אותם שיחות חולין וכמה מאותם שיחות חולין הם סימנים בספר ליקוטי מוהר"ן.

על השיחה ועכשיו יש נחל נובע מקור חכמה

נציג את הדברים עליהם נסובה שיחה זו: איתא בתחילת ספה"ק ליקוטי מוהר"ן בזה הלשון: "רבי שמעון בן יוחאי הבטיח שלא תשתכח התורה מישראל על ידו, כמבואר בדברי רז"ל (שבת קל"ח) כשנכנסו רבותינו בחרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל, ואמר רשב"י שלא תשתכח שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו וכמבואר בזוהר (נשא דף קכ"ד ש"ב) בהאי חיבורא דאיהו ספר חזוהר יפקין ביה גלותא. ועתה בא וראה נפלאות נסתרות של תורתנו הקדושה, כי על כן סמך רשב"י עצמו על זה הפסוק 'כי לא תשכח מפי זרעו' כי באמת בזה הפסוק בעצמו מרומז ונסתר סוד הזה שע"י זרעו של יוחאי שהוא רשב"י, על ידו לא תשתכח התורה מישראל, כי סופי תיבות של זה הפסוק כי 'לא תשכח'

מפי' זרעו' הם אותיות יוחאי. וזה שמרמוז ומגלה הפסוק כי לא תשכח מפי זרעו, מפי זרעו דייקא, היינו מפי זרעו של זה בעצמו שהוא מרמוז ונסתר בזה הפסוק שהוא התנא יוחאי, כי ע"י זרעו של יוחאי שמרמוז בזה הפסוק בסופי תיבות כנ"ל. ודע שסוד ר' שמעון בעצמו הא מרמוז בפסוק אחר, כי דע כי התנא הקדוש רבי שמעון הוא בחינת עיר וקדיש מין ש'מא' נ'חית ר"ת שמעון וכו' עכ"ל שם. ועל זה הולך ההמשך שהוא ועכשיו יש נחל נובע מקור חכמה וכו'.

וגם שיחה זו נאמרה בתכלית הקיצור, ומוהר"ן קיצר בזה מאד. ויש בביאור שיחה זו ביאורים שונים, ונצטטם לפנינו.

בספר אורח מישור בהקדמת ליקוטי מוהר"ן כתב בד"ה וכו' בזה הלשון: "כאן לא כתב סיום המאמר, ובחיי מוהר"ן סימן קפ"ט כתב שסיים מוהר"ן: 'ועתה יש לנו נחל נובע מקור חכמה' ע"כ. וכידוע שבפסוק זה נרמז עניין שמו הקדוש, ונתכון בזה מוהר"ן אליו בעצמו, כלומר שעתה נעשה התיקון דלא תשכח מפי זרעו על ידו, על ידי בחינת נ'חל נובע מקור חכמה.

והיינו שעכשיו שנתגבר הגלות ונתעצם הסתרה ביתר תוקף, כבר לא די בחיבור הזוהר הקדוש לבד כדי לעורר ולהאיר קדושת התורה בישראל, כי גם על זה גברה ההסתרה. ולזה שלח השי"ת ברוב רחמיו לעולם נשמת מוהר"ן הק' נחל נובע מקור חכמה שדבריו מיוסדים ברובם ככולם על דברי הזוה"ק, והוא גילה בהם דרכים ועצות לעובדא למעשה, הנוגעים לכל נפש להתקרב על ידו לעבודת ה', שממש יכולים לקבל את הדעת הקדושה שהכנים רשבי בחיבורו, ועל כן על ידו יתקיימו דברי רשבי שאמר בהאי חיבורא דאיהו ספר הזוהר יפקין ביה מן גלותא, כי בדור עתה בדור אחרון זהו עיקר ה'חיבור' שמחבר את ישראל לאביהם שבשמים. ואצלו מאיר עיקר אור הזוהר הקדוש. ועל זה נסוב ההבטחה שלא תשכח מפי זרעו. דעל ידי לימוד ספריו הקדושים, אפשר לזכות לאורו של רשבי שמלוכש בזוהר הקדוש, שעל ידו לא תשכח תורת משה מפי זרע ישראל והבן.

וזה שאמר שהלימוד בספריו הוא אתחלתא דגאולה, כי על ידי לימוד ספריו נתעורר הנקודה הפנימית שבכל אחד מישראל שממנה תבוא הגאולה. עכ"ל ספר אורח מישור.

וכעין זה ביאר בספר מקור חכמה וכתב בזה הלשון: "ר"ת שמעון וכו' ובחיי"מ כת"י נוסף עוד, אחר תיבות אלו ועכשיו יש נחל נובע מקור חכמה וכו'. ובפשטות כשם שא"א להשיג דברי רשבי בלא הקדמות והדרושים של האר"י הק' שגילה מה שכיסה והעלים הרשב"י, והאר"י גילה סדר העולמות וסוד תיקוני המצוות שנכתבו בהעלם והסתרה בזוהר הקדוש ואחרי שנתגלה אורו. והו' הכלי להשגת והמשכת דברי הרשב"י, ואח"כ קם רבינו הבעל שם טוב זי"ע וגילה והמשיך זאת בסדר העבודה של איש הישראלי כנודע. ואח"כ נתגלה אור מוהר"ן הנחל נובע מקור חכמה שהמשיך מעילה לעלול משכל עליון לשכל תחתון בצמצום אחר צמצום תורות ומאמרים, הנהגות ועצות שבהיום הזה הם הכלים והצמצומים שעל ידם ימשך לנו האור הנ"ל שלא תשכח מפי זרעו גם במצב של העלם והסתרה עכ"ל.

השמות התיבות: "בדרך צחות" והפיכת המשל לנמשל בשיחת מוהר"ן

שנאמרה כמשל למשברי עוה"ז בגשמיות וברוחניות

בעלון ציטט העורך שיחה זו בזה הלשון: ועוד התפאר בעצמו ואמר מי שיגע בי אפילו באצבע הוא כבר יעבור אפילו שבעה מימות בלי להרטב. ע"כ. והושמטו שם תחילת דברי המעתיק שכותב: ואמר "בדרך צחות" ובה נשתנו הדברים משיחה בדרך משל, לשיחה שהכנת הדברים בה הם כביכול כפשוטו ממש, כדי שלא יבין הקורא, וישתומם ויאמר: איך יתכן כזאת. מי שיגע בו אפילו באצבע, אפילו אם יעבור בשבעה מימות לא ירטב. וזה לשון שיחה זו: "אמר המעתיק פעם אחת התפאר עצמו ואמר "בדרך צחות" נווער סי רירט זיך אן אין מיר מיט א פינגער, וועט ער זיך שוין מיט גיין זיבען וואסערן ניט אפ וואשין מי שיגע עצמו בי אפילו באצבע, הוא כבר יעבור אפילו שבעה מימות מבלי להרטב". ע"כ.

והדברים פשוטים מאד ונאמרו בדרך משל. והשבעה מימות הם משל שמוזכר כמה וכמה פעמים בספרי מוהר"ן זי"ע ותלמידיו הק', והוא מושג ידוע בתורת מוהר"ן זי"ע, והוא משל על כל קשיי האדם בעולם הזה הן בגשמיות ובפרט ברוחניות, ועל זה אומר מוהר"ן שמי שיגע בו, כלומר: מי שיגע בו ויקיים עצותיו והנהגותיו המוזכרים בספרי הקדושים, [וכ"ש מי שהכיר אותו בחיים היותו ממש וקיים כל עצותיו ממש] אזי יעבור על כל מכשולות ומשברי העולם הזה ללא להרטב, ואפילו אם יגע בו רק באצבע, [אבל כל זה אם נגע בו ממש ללא מהיצה] והנמשל מוכן.

וציטוט זה הוא מלשון חיי מוהר"ן החדש, והלשון המדויקת בזה היא פשוטה יותר, ומוהר"ן זי"ע אמר שיחה זו בשפת האידיש בזה"ל: ווער סי רירט זיך אן אין מיר מיט א פינגער, וועט ער זיך שוין מיט גיין זיבען וואסערן "ניט אפ וואשיין", ותרגום המילים בלשון המקורית בה אמר אותה מוהר"ן זי"ע הוא: מי שיגע בי עם אצבע, כבר יעבור בשבעה המימות "ללא שישטפוהו". והנמשל ברור שיעבור ללא שישטפוהו משברי וגלי עולם הזה כמאמר דוד המלך ע"ה, "כל משברך וגליך עלי עברו".

פירוש מוטעה בדברי מוהר"ן שאמר קל לחדש בנגלה מבנסתר

בעלון: ועוד אמר [שמג] וזה לשונו: "ובאמת חידושים של גמרא ופירוש תוספות הם קלים ביותר ואין אחד מהם יודע הדרך כלל של אותן החידושים ומי שיודע הם קלים מאוד", עכ"ל, דברים כעין אלו לא שמענו מן החכמים אדרכה ככל שמחכמים מבינים כמה דברי רבותינו עמוקים וקשים, וראה מש"כ מהרח"ו בשער המצוות פרשת ואתחנן "שכאשר רבינו האר"י היה עוסק בעיון הנמ' עם החברים היה מתגבר כארי בכח עד שהיה נלאה ומוזע זיעה גדולה ושאלתי את פיו מדוע מורה כ"כ והשיב לי כי הנה העיון לשבר הקליפות שהם הקישויות שיש בסוגיא ההיא שאין מניחים לאדם להבין אותה ולכן צריך האדם לטרוח ולהתיש כוחו אז, כי תכלית העיון הוא לשבר הקליפות כי הם גרמו לאותם הקישויות ולא יוכנו תירוציהם כי אם בקושי ובדוחק גדול כנודע", ואילו ר' נחמן מה אומר שהם דברים קלים שאין צריכים יגיעה. ע"כ.

נצטט לפנינו שיחה זו בשלימותה: "אמר אילו לא היה יוצא זה הספר לעולם היינו הספר ליקומי מוהר"ן היה נעשה עניין אחר, כי כבר היה לו חשק כמה פעמים לעשות הלכות פסקות על השולחן ערוך לבאר כל דין ודין בהלכה פסוקה או להציג הלכה כדברי מי מהפוסקים אצל כל דין ודין. אך עכשיו שיצא זה הספר לעולם לא יהיה עניין הנ"ל. ובאמת חידושים של גמרא פירוש תוספות הם קלים ביותר. ואין אחד מהם יודע הדרך כלל של אותן החידושים ומי שיודע הם קלים מאוד וצריך לזה להיות בקי בשלש-עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם" עכ"ל. (שם שמג)

וגם בזה הדברים פשוטים מאד כי זה פשוט שאפילו צדיקים שזכו למדריגה נעלית זו, עמלים ומתייגעים בתורה מצד יגיעה גופנית. אלא שיותר קל להם לחדש מבחינת כח עיונם כאשר הם יודעים את הדרך של הי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם. כי הנגלה בנוי על פי כללים אלו והצדיקים שזכו להשיג זאת בשלימות קל להם ביותר לחדש חידושים בנגלה.

אמנם גם צדיקים אלו צריכים ליגיעה ועמל התורה שהרי התורה נקנית על ידי העמל והיגיעה וכאשר אומר מוהר"ן עצמו בליקו"מ תורה א' שצריך לעסוק בתורה בכח, אלא שכמו שאף שהגאונים המופלגים שבכל הדורות היו מתייגעים בתורה אף שמוחם פתוח כפתחו של אולם והוא כי התורה אין לה סוף. וככל שהחכם בעל מוח יותר יכול הוא לעיין יותר בדברי התורה כי אין לה סוף. כמו כן כאן בוודאי שאף צדיקים אלו על אף שמצד אחד קל להם יותר כאשר הם יודעים לחדש אל נכון עכ"ז מצד יגיעה 'גופנית' מתייגעים הם מאד, ולא רק זאת אלא שהם מתייגעים לעיין בעיון עמוק יותר ויותר.

וועל כן כותב מהרח"ו בשער המצוות פרשת ואתחנן (דף עט ע"א) על רבו האר"ז בזה"ל: "גם בעניין עסק ההלכה בעיון עם החברים, ראיתי למורי ולזה"ה מתגבר כארי בכח בעת שהיה עוסק בהלכה, עד שהיה נלאה ומוזע זיעה גדולה. ושאלתי את פיו מדוע מורה כל כך, והשיב לי, כי הנה העיון לשבר הקליפות, שהם הקישויות שיש בהלכה ההיא, שאין מניחים לאדם להבין אותה, ולכן צריך האדם לטרוח ולהתיש כוחו אז, כי לכן נקרא התורה תושיה שמתשת כוחו של העוסק בה. ולכן ראוי לטרוח ולהתיש כוחו בחיותו עוסק

בהלכה. גם בעניין הפלפול ועיון ההלכה היה מורי זל"ה אומר כי תכלית העיון הוא לשבר הקליפות שהם הקושיות, כי הם גרמו לאותם הקושיות שהם בהלכה שלא יובנו תירוציהם כ"א בקושי ובדוחק גדול כנודע.

ואמנם עסק התורה ממש אינו העיון, רק קריאת התורה בעצמה בארבע דרכיה, שהם ר"ת פרד"ם כנודע. וכמו שמי שרוצה לאכול האגוז צריך תחילה לשבר קליפותיה, כן צריך להקדים העיון בתחילה. והיה מורי ז"ל אומר, כי מי ששכלו נדק ודק והריף לעיון ההלכה בשעה, או על הרוב בשתי שעות, ודאי הוא שטוב לו מאד שיטרח שעה או שתי שעות בתחילה בעיון לסיבה הנזכרת, אבל מי שמכיר בעצמו שהוא קשה העיון ומורה בו זמן הרבה עד שיעיין ההלכה, לא טוב הוא עושה. ודומה למי שמשבר כל היום אגוזים, ואינו אוכל מה שבתוכם. ויותר טוב לו שיעסוק בתורה עצמה בדינין ובמדרשים ובסודות. ואמנם מורי ז"ל היה מהיר וקל העיון בתכלית, ורוב הפעמים היה מעיין בכל הלכה והלכה ששה דרכים של פלפול כנגד ששת ימי החול, ואח"כ היה שביעי על דרך הסוד כנגד יום השבת שאין בו קליפות ע"ש.

כי אף שהמהרה"י אומר שרכו האר"ז"ל היה מהיר וקל העיון בתכלית, וכן בוודאי זכה להשיג לדרוש את התורה על פי ה"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, עכ"ז כאשר היה לומד הלכה, היה מתגבר כארי בכח עד שהיה נלאה ומוזע זיעה גדולה. ועל ידי כך זכה שרוב הפעמים היה מעיין בכל הלכה והלכה ששה דרכים של פלפול כנגד ששת ימי החול, ואח"כ היה שביעי על דרך הסוד כנגד יום השבת שאין בו קליפות ע"ש. כי ככל שהצדיקים מופלגים שכוח עיונם זוכים לחדש ולעיין יותר כי התורה ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים.

ועורך העלון שינה והוסיף שכביכול ומוהר"ן אומר שהם דברים קלים "שאין צריכים יגיעה", משל יש לתורה סוף וגבול, שאחר שהאדם זוכה על פי השגותיו להבין את י"ג המידות שהתורה נדרשת בהם, כבר אין לו כלל מה להתייגע, ואין לו עוד מה להבין בתורה. ומוהר"ן לא אמר זאת כלל, ועורך העלון הוסיף זאת שם. וכאשר נראה לפנינו בלשון שיחה זו שהיא "אמר אילו לא היה יוצא זה הספר לעולם (היינו הספר ליקוטי מוהר"ן) היה נעשה עניין אחר, כי כבר היה לו חשק כמה פעמים לעשות הלכות פסקות על השולחן ערוך לבאר כל דין ודין בהלכה פסקה או להציג הלכה כדברי מי מהפוסקים אצל כל דין ודין. אך עכשיו שיצא זה הספר לעולם לא יהיה עניין הנ"ל. ובאמת חידושים של גמרא פירוש תוספות הם קלים ביותר. ואין אחד מהם יודע הדרך כלל של אותן החידושים ומי שיוודע הם קלים מאד וצריך לזה להיות בקי בשלש-עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם". כלומר שמוהר"ן היה לו חשק לעשות חיבור על השולחן ערוך להלכה למעשה. ועכשיו שיצא הליקוטי מוהר"ן הוא כבר לא יחבר ספר על השולחן ערוך ובאמת הדברים ברורים לכל כאשר מוהר"ן הוריד את ההשגות הנוראות שבליקוטי מוהר"ן כאשר הוא אברך צעיר לימים מאד בגיל עשרים שנה לערך. ומוהר"ן נסתלק בגיל צעיר. כך שפשוט שאפילו חיבור הליקוטי מוהר"ן שזיכה ה' שנותר לנו, הוא חידוש עצום לחברו בזמן קצר כזה, שהרי הם נאמרו במספר שנים מועטות ביחס לחיבור שכזה. ובגיל שכזה. שלא נדבר על ההשגות הנוראות שבו אשר "להם דומיה תחילה" כפי שהגדיר זאת המגיד מקאזניץ זי"ע במכתב הסכמתו על הליקו"מ, זולת ב' הספרים הנוספים המופלגים שהחבר מוהר"ן הלא הם "ספר הגנוז" ו"ספר הנשרף". ולא הוצרכנו להאריך בדברים פשוטים אלו אלא משום שכבר כתבנו חיבור זה. על אף שהדברים פשוטים בתכלית.

בעניין אמירת תנאי הריני מוסר את כל תנועותי

מובא בשיחות הר"ן אות ב "טוב מאוד להשליך עצמו על השם יתברך ולסמוך עליו, ודרכי כשבא היום אני מוסר כל התנועות שלי, ושל בני, והתלויים בי, על השם יתברך, שיהיה הכל כרצונו יתברך, וזה טוב מאוד גם אזי אין צריך לדאוג ולחשוב כלל אם מתנהג כראוי אם לאו, מאחר שסומך עליו יתברך, ואם הוא יתברך רוצה בעניין אחר, הוא מרוצה להתנהג בעניין אחר כרצונו יתברך. וכן כשמוגיע שבת או יום-טוב אזי אני מוסר כל ההתנהגות וכל הענינים והתנועות של אותו השבת או היום – טוב להשם יתברך שיהיה הכל כרצונו יתברך, ואזי איך שמתנהג באותו השבת ויום-טוב, שוב אינו חושב וחושש כלל 'שמא לא יצא ידי חובה' בהנהגת קדושת אותו היום, מאחר שכבר מסר הכל להשם יתברך וסמך עליו יתברך לבר:

ובשיחות הר"ן אות רל"ח "ודבר זה מובן מאוד לכל מי שרוצה ליכנס בעבודת השם שצריכין לבקש מאוד מהשם יתברך על זה שנזכה לעצה טובה מלפניו יתברך ואמר על עצמו "כשמוגיע היום אני מוסר כל תנועות שלי של כל היום אליו יתברך, שיהיו כל התנועות שלי, ושל בני, ושל התלויים בי, שיהיו הכל כרצונו יתברך וכו' וכו', וכן כשמוגיע שבת או יום טוב וכיוצא, אני מוסר היום להשם יתברך שיהיה כל הנהגת אותו השבת כרצונו יתברך ואחר כך כמו שמתנהג אצלו באותו היום או באותו השבת וכיוצא שוב אינו מבלבל דעתו אחר כך כלל אם היה הנהגת של אותו היום כראוי והכן. עכ"ל שם. וכאשר מעיינים אנו בספרי מוהר"ן ותלמידיו הקדושים מוצאים אנו כמה דרכים בפירוש שיחה זו:

א דברי מוהר"ן בזה נסובים על ההפרעות השכיחות שיש לכל אדם בעבודת ה', כאשר לפניו מספר אפשרויות שונות בעבודה, או בסדר לימודו, ואינו יודע באיזה דרך עדיף לו להתנהג, על אף שברור שב' הדרכים טובים הם, אלא שאינו יודע אם הדרך או התכנית שבחר היא רצון הבורא יתברך שינהג הוא והיא עדיפה בשבילו. על כך אומר מוהר"ן שכאשר הוא מוסר את הכל להשם יתברך ורוצה להתנהג כרצונו אין לו לדאוג כלל על בחירתו וכדומה. וכן הוא משמעות הענין לפי מוהר"ן ולפי הגר"נ מטישעהרין.

ב ומלשון מוהר"ן בליקוטי תפילות (תפילה מט) למדים אנו עוד שתנאי "הריני מוסר" נאמר לעניין הצלת האדם מריבוי השמן הגורם לכיבוי הנר. ומריבוי האור הגורם לשבירת הכלים. כן גם תועיל עצה זו לאדם שידע איזה דרך היא המעולה לו, והיא המתאימה לו עתה במצבו הרוחני אשר הוא כעת, ואיזה דרך היא הרסנית בשבילו. אשר עליה נאמר פן יחרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב.

ג עוד דרך מציאנו בזה לפי דברי מוהר"ן ליקוטי הלכות אורח חיים הלכות ברכת השחר לבאר זאת בדברי השו"ע בהלכות ברכת השחר על פי עניין היכלי התמורות על פי המעשה של הבן מלך שנחלף בכך השפחה וכו' ע"ש.

**אודות עוון השמחה בשדה התעופה, האיפור החמור הברוך בנגינת הניגון הסוחר מלא
הכיפורים של עם ישראל לציון קודש הקדשים מוחרר"ן זי"ע. 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה ציון
הקודש אומנה' קריעת הבגדים, ושלוליות הדמעות, כפיפות הקומה, וקול הדממה הרקה, בדרך
הנסיעה לאומן לראש השנה בפרט ולקברי צדיקים בחו"ל בכלל**

בעלון: ראה עד היכן מגיעה התלהבותם שמיד שעלה המטוס באויר כבר שרים בקול תרועה ובמחי' כף "מי יתן לי אבר כיונה אעופה אומנה" ואין מרגיש ליבם שום צער בעזיבת א"י, וראה בספרי [פרשת ראה] מעשה בר' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל ר' יהודה בן בתירה ללמוד הימנו תורה והגיעו לצייד וזכרו את א"י זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם... חזרו ובאו להם למקומם. אלו שהלכו אצל רבם ללמוד תורה זלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם ואלו הולכים בקול תרועה אדירה, אלו זלגו עיניהם דמעות מצער ואלו מרוב שמחה. ואפילו לשיטתם דשאני ראש השנה שקודם הציון של רבם לציון ירושלים, עכ"פ היה להם לתת אל לבם שכשם שבקידוש מכסים הפת שלא תבוש משום קדימות היין, כך היה להם לחוס על כבוד א"י ולילך בדממה ובכפיפות קומה ולא בקול תרועה אדירה, אך לרוב התלהבותם אין נותנים דעתם ע"כ.

בפעם הבאה שאנו אמורים להגיע לשדה התעופה להמריא לאן שהוא, אנו אמורים לראות מוחה משעשע במיוחד... – רכבות אנשים עומדים בדלפק בדממה, 'כפופים' – בתוך שלוליות דמעות, עיניהם זולגות דמעות, בגדיהם קרועים, מאות דיילים פרושים לאורך הטרימינל מביטים בהשתאות במוחה – הפלא הנגלה לנגד עיניהם. – במסירות ובהשתתפות אין קץ עמים הם על הנוסעים ה'מכופפים' בכפיפות קומה. באדיבות מתוך הכעת צער ורחמים, מגישים הם להם ממחמות מישו' משובח, מנסים לדוכב – מה יוכלו לעזור, – אולי ככל זאת. – משהו. רכבות בני אדם מכל המגזרים ההרדים ממלאים את המקום. הטרימינל מלא מפה לפה, ממוזדה למוזדה. אלא שמשום מה, – שקט, דממה, קול רחישת זכוכית חצוף נשמע לו מהדהד ברחבת הטרימינל, זכוכית חסר ערכים, שמשום מה עדיין אינו מרגיש את צער ארץ ישראל. ים האדם הלוחז מנוון, אלו נוסעים לליונסק. אלו אנשי "קופת העיר" הנוסעים לציון הגר"א ולחפץ חיים. ואלו פניהם מיועדות לאומן. ישנם גם כאלו הנוסעים לתורכיה לציונו של בעל הפלא יועץ. אחרים נוסעים לצורך פרנסת אנשי ביתם. וכולם כפופים ובוכים – "זולגים עיניהם דמעות"... בגדיהם קרועים... עומדים בכפיפות קומה, הם מכופפים ממש. ללא גוזמא. לעיני העולם הגדול נראה זה מוחה די משעשע.

לשאלתו של דייל את אחד הממתנים תוך כדי שהוא מוחה דמעותיו הזולגות ללא הרף... סליחה, אדוני. המ... למיטב זכרוני, אם אינני טועה, היום לא תשעה באב? מה פשר השקט המרעיש הזה.

מתוך ממחמתו, מציץ לו אדם בעל זקן עבות, הטרוד מאד בהחלקת דמעותיו, על זקנו העבות המתזז מים לכל עבר ומרטיב קלות את הדייל ההמום העומד מולו כפתי לא מאמין למראה עיניו, וממתין בדחילו ורחימו, אולי בכל זאת ישנה איזו תשובה, אפילו מוזרה, למקם חלו בו הינו נוכח זה עתה.

ואז. פורץ מיועניו ביבבות קטועות תוך כדי כיפוף גופו בצורה מוחלטת. מה שהכריח את הדייל האדיב להתכופף גם הוא. פן יכולע לו מוקנו השטוף במים. והחל מיבב לו, שוהו משום ש... 'כשם שבקידוש מכסים הפת שלא תבוש משום קדימות היין, כך היה להם לחוס על כבוד א"י'.

מיישר הדייל האדיב גופו השפוף, מעוות את פניו בתנועת ראש המהולה ברחמים והשתאות גם יחד. מסתובב הוא במהירות להביא חבילת מישו חדשה לאחד המכופפים הבוכים. תוך כדי שהוא נוהר ללכת 'בין המיפות'. שומר על שיווי משקלו בכל כוחו, שלא ימצא את עצמו מחליק, טובע נואשות באיזו שלולית... אנו מתבוננים מהצד בפליאה. –

פתאום הופר השקט באחת. אנו נרתעים בבהלה. אחרי הכל גם אנו כבר הספקנו להתרגל לשקט, לדממה, רחש לא נשמע ברקע למעט כמה קולות בכי ונחי של אי אלו בוכים מכופפים. שקט בשדה התעופה אינו דבר של מה בכך. והנה

קולטות עינינו משפחה חרדית ברוכת ילדים המעיזה להפר את הדממה, אינם 'מכופפים'. הם אפילו לא עומדים ישר, הם פשוט מקפצים ומכרכרים. נראה שהם מאוד שמחים. מזוית עינינו קולטים אנו את ההורים עסוקים בהשתלטות חסרת אונים על ילדיהם העליונים המקפצים ללא הרף. האב מנסה בכל כוחו לשמור על זאטוט הגמיש כקוף ומקפץ על המזוודות הרטובות, שלא יטבע חלילה בשלוליות שדה התעופה. ואלו האם עסוקה נואשות בהצלת התיירים הנרגזים מבנה הפעוט שמשום מה נדמה לו שהוא עתה בתפקיד תופפן העל של התזמורת הפילהרמונית ורוקע במירוף על הרצפה שמופת הדמעות ומתזז מים לכל עבר על אפם והמתם של אורחי שדה התעופה החמומים, מהסיטואציה הכללית אליה נקלעו זה עתה.

אחר התבוננות רבה בעוונם החמור לשמוח בשדה התעופה, ושאר העוונות הסדרתיים, עליהם עברו אלו בשאט נפש. אנו אוזרים אומץ, פונים אליהם ושואלים אותם: 'היתכן?' בגדים שלמים. עיניים שמחות ומחייכות. עיניים של 'שמחה' 'אמונה' ו'אהבת חברים'. משיבים להם אותה משפחה. אנו נוסעים לשמחה גדולה מאד, אנו מחתנים את בנינו החשוב בכור המשפחה, עם זיווגו ההגון לו כלילת מעלות כמוהו. שידוך שהקיף את העולם הגדול. אוי, – נאנחה האם. לו הייתם יודעים, כמה היכינו ליום הזה שה' זיכה אותנו להכניס בן זה לחופה. זוהי שמחה ומצוה שאינה מזדמנת לנו כל יום. ואז הצטרף האב לשיחה והעיר לנו בפנים חמורות סבר: "אתם עושים לנו שולחן ערוך חדש? היכן כתוב בהלכה שאסור לשמוח בשדה התעופה?" אה...

ואז פונה אלינו אחד מחברינו, יהודי עליו מלא שמחת חיים, שמשום מה כמה שניסה נואשות להצטרף לקהל הבוכים, הוא לא הצליח. אלא שמרוב דאגה על כך שהוא לא בוכה כמו כולם כמעט וזו לבד היתה הסיבה לגרור אותו לבכי נוקב. אולם עתה לפתע השתנו פניו והחל לחייך. הוא פונה אלינו בשאגה המצטרפת לאותה משפחה מפרת השקט. ואומר: "אחי וריעי, אם להם מותר וראוי לשמוח, הרי שאנו חייבים לשמוח, אתם יודעים להיכן אנו נוסעים? לאיזה צדיק עצום? אתם יודעים מה גודל כוחו בתיקון נשמות ישראל? הרי אנו נוסעים לומר את התיקון הכללי על ציונו הקדוש של מוהר"ן זי"ע, שהבטיח וייחד שני עדים שכל מי שיאמר על ציונו הקדוש את התיקון הכללי ויקבל על עצמו שלא ישוב עוד לאיוולתו, בפאותיו הוא יוציא אותו מהגהנם. זולת זה שאנו נוסעים לראש השנה, על חשיבותה כל כך עורר והיוק מוהר"ן בגודל מעלתה. וידוע בספרים הקדושים שהשכינה שורה על קברי הצדיקים, מה עוד על ציונו של מוהר"ן שמוכבא בספרים הקדושים שקברם של הצדיקים המופלגים במעלה הוא קדושת ארץ ישראל ממש. כך שגם התפילה שם היא מעלה עצומה מאד. לרגע הבטנו בו בבהלה ובתמהון. אולם לא חלפו מספר שניות ומצאנו את עצמינו פורצים בריקוד נלהב "אשרינו שזכינו להתקרב לרבינו". מי יתן לי אבר כיונה אעופה ציון הקודש אומנה..."

אט אט הצטרפו אלינו עוד ועוד אנשים, שמעט, מעט, זקפו את קומתם, הרימו את גבם השחוח לעפר זה מספר שעות. נגבו את דמעותיהם, – הפעם לחלוטין. הושיטו לנו את ידיהם, ידים זוועקות למעט שמחה, הרגשנו כיצד ליבם נושא את רגליהם, – הם החלו לחייך. חלקם אמרו לנו, נכון, גם אנו נוסעים לשם, איזו זכות גדולה לנו, אנו מוכרחים לרקוד. אחרים לחשו לנו בערגה מי יתן ונזכה גם אנו להצטרף אליכם אנשים שמחים, ולהתפלל קצת על עצמינו, ועל כל עם ישראל במקום קדוש ונשגב זה אליו אתם נוסעים. והצטרפו אלינו לשירה הנלהבת, תוך כדי שהם מרימים עיניהם למעלה תכופות, עיניים מלאות כמיהה, כיסופים, מתי יזכו אף הם לבא לשם. פניהם זורחות באור יקרות, לבם ספוג רגש של קדושה. מפיחם נשמעת לה נהימה של שירה אדירה הממלאה את שדה התעופה על כל קומותיו. הדיילים מתחילים לחייך אף הם, המוזיקליים שבהם מלוים אותנו בקולות רקע, תוך כדי התרוצצותם מנוסע אחד למשנהו, שאף הם משיבים לשאלות הטורדניות 'מי ארז לך'. – נכון, אתה ארזת את הכל לבד, בתשובות חפוזות של: כן. כן. על כל אשר יאמרו כי הוא זה. וממשיכים מיד בשירה האדירה. הדיילים בקושי מצליחים לשמוע את תשובתם החפוזת עד שלא נותר להם שום ברירה אלא להושיט אף הם את ידיהם לריקוד הענק המקיף את כל שדה התעופה בשירה נרגשת, נלהבת, "מי יתן לי אבר כיונה אעופה ציון הקודש אומנה..."

אף אם יושב בארץ ישראל ונפשו אוותה להשתטח על קברי הצדיקים בחוץ לארץ,

שרי ללכת אדעתא לחזור (שערי תשובה סימן תקס"ח ס"ק כי בשם פרי הארץ)

בעלון ניסה לתקוף ממה שכתוב בספרי פרשת ראה. בזה"ל: "וירשתם אתם. מעשה בר' יהודה בן בתירה ור' מתיא בן חרש ורבי חנינא בן אחי ר' יהושע ור' יונתן שהיו יוצאים ח"ל והגיעו לפלמום וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשת אותם וישבת בארצם. וחזרו ובאו למקומם אמרו ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצות שבתורה. ומעשה בר' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר שהיו הולכים בנציבים אצל ר' יהודה בן בתירה ללמוד תורה והגיעו לציידן וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו המקרא הזה וירשתם אותם וישבתם בארצם. חזרו ובאו להם למקומם אמרו ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצות שבתורה" ע"כ.

אלא שכל המעיין יראה שאין כל קשר בין יהודים הנוסעים לחו"ל לצרכם כאשר הם מתכווננים לחזור מיד, ק"ו לצורך מצוה גדולה. למה שכתוב בספרי. כי רבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר הלכו 'לעזוב' את ארץ ישראל, ולרדת לחו"ל ולהשתקע שם, כדי ללמוד תורה מרבים, ועל כך קראו המקרא הזה "וירשתם אותם וישבתם בארצם. וחזרו ובאו למקומם אמרו ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצות שבתורה. כלומר ישיבת קבע. ועל כך זלגו עיניהם דמעות, אבל ללכת לימים ספורים על דעת לחזור, ולהתפלל לישועת הכלל והפרט. ואין זה נקרא כלל 'עזיבת' ארץ ישראל. ואין כל קשר בין הדברים.

ואף לעניין הנסיעה לקברי הצדיקים ז"ע, על פי מה שפסקו הפוסקים – מותר לנסוע לחו"ל להשתטח על קברי צדיקים. וכך כתוב בשערי תשובה סימן תקס"ח ס"ק כי בשם פרי הארץ וזה לשונו שם, **"שאף אם יושב בארץ ישראל ונפשו אוותה להשתטח על קברי הצדיקים בחוץ לארץ, שרי ללכת אדעתא לחזור"** עכ"ל. כי אדעתא לחזור זה שונה לגמרי מאשר 'ישיבת חו"ל' היפך 'וירשת' ו'ישבת'. ועיין בזה הקדוש פרשת אחרי מות ע"א סוף עמוד א'. ובדברי הב"ח יורה דעה סוף סימן ר"ז. ובשו"ת משפט כהן קמ"ז. וכן פסק בשדה חמד (מערכת ארץ ישראל אות א').

והמעיין בספרים הקדושים בגודל עניין קברי הצדיקים ובפרט בספרי מוהר"ן הקדוש והנורא מגודל מעלת הנסיעה הקדושה לציונו ובפרט על ראש השנה, יבין שכל השמחה הגדולה אשר התלמידים הנוסעים לרבים שמחים ומריעים אין זה אלא כטיפה מן הים לעומת השמחה שצריך לשמוח על מצוה וזכות עצומה שכזאת.

ובמאמר המוסגר נצטט לפנינו משל ידוע בעניין הנסיעה למרחקים לתפילה בציונם של הצדיקים פועלי הישועות בעם ישראל. יהודי בן טובים ארס את בתו כשעה טובה. כדרכו של עולם החל הוא למרוח ולעמול קשות עבור הוצאות החתונה המתקרבת וכאה. יום אחד שם לב ידידו משכבר הימים, שהוא אורז את חפציו האישיים ומתארגן לנסוע למדינה רחוקה מאד כדי לגייס כספים. לשאלת ידידו לאן פניו מועדות, השיב הוא שפניו מועדות לאיזה גביר אדיר המתגורר אי שם במדינה מרוחקת מאד. פנה אליו ידידו ואמר לו "תמהני עליך ידידי, מפני מה אתה מכתת רגליך רחוק כל כך, האם אין מספיק גבירים ונגידים במדינתנו? האם לא חבל על כוחותיך? השיב לו חברו: "... אבל הוא הבטיח לי!!!" ...

עוד משל ידוע יש לעניין הנסיעה לראש השנה. אדם אחד נחשד שעבר עבירה במדינתו שענשה גזר דין מוות רח"ל. אחר שנכלא בכלא מספר ימים, קבעו לו תאריך למשפטו על עיונו החמור. מכיוון שונים בנושא משפטו נודע לו שהקטיגור האמור ליצג אותו במשפטו מומחה ומנוסה מאד בתפקידו, ומספר לא מבוטל של אנשים כבר הוצאו על ידו להורג על עבירות כגון זו עליה הוא אמור להשפט עתה. פחד נורא תקף אותו, מהשבות יאוש החלו לחדור אל תוך מוחו ואיימו לשתקו כליל. בדמיונו החשוך כבר ראה את עצמו מורד אחר כבוד אלי בור ציה וצלמוות... בצר לו, בירר האיש אצל מכריו וידידיו על עורך דין ראוי לשמו, מנוסה ובעל השפעה גדולה בחצרות המלוכה, שיוכל להתמודד מול אותו קטגור בהצלחה... ושיצילו ממות לחיים. אחר בירורים גדולים ומתישים, נודע לו על עורך דין גדול שהתמודד רבות מול אותו קטיגור ממולח ושהציל רבים מהמוות הנורא. חיש מהר עלה מיודעינו על עגלה בעלת מספר סוסים דוהרים והגיע למעונו של העורך דין הגדול. נפל האיש לרגלי אותו עורך דין והתחנן אליו בדמעות שליש שיפעל למענו ככל

יכולתו ויצילו ממוות לחיים. אחר תחנונים רבים אישר העורך דין הגדול את השתתפותו בדיון בבית המשפט אך התנה זאת בכך שהמשפט יתקיים רק בתאריך מסוים שבו הוא עדיין פנוי. לתדהמתו של העורך דין, מיד כששמע מיודעינו את הבשורה המשמחה, פרץ בבכי עז וקורע לב, תוך שהוא מגמגם ביכבות קטועות, שבדיוק באותו תאריך חוגגים בני משפחתו לרגל מאורע חשוב במשפחתם, וכיצד יוכל להיעדר מהבית בתאריך גורלי זה של ה'מסיבה המשפחתית'...? היתכן לא לסעוד עמם באותה 'סעודה משפחתית'? הרי נוכחותו מאד תחסר להם באותה מסיבה...?! ריחם העורך דין על אותו פתי אומלל, שנשגב מבינתו להבין שכדאי לו להיעדר מהבית בחגיגה משפחתית אחת, כדי שיוכל ליהנות עם משפחתו בעוד מסיבות אין ספור. ולא יסיים את חייו בימים ספורים עקב מסיבה משפחתית זו.

אין ספק שאין המשל דומה לגמרי לנמשל שהרי מדברים אנו בסעודת יו"ט, אולם יש במשל ידוע זה לתת להבין שיום זה אינו ככל יום, ואינו ככל חג. וביום זה דנים כל אדם אם יחיה או ימות חלילה הוא או אחד מבני ביתו. ואף אם יחיה האם יחלה חלילה במחלה שתמנע ממנו את כל המצוות וכל החגים רח"ל. ומי יוכל לומר זכתי לבי טהרתי מהטאתי שלום עלי נפשי, כך שלענין יום הדין נקל יותר לבא להבנה שיש לו לאדם לעשות כל מה שיוכל לצלוח את יום הדין בשלום.

אמנם, אם אכן כרוכה נסיעתו בעוון, וודאי שאינו צריך לנסוע. שהרי מוהר"ן זי"ע נתן כלל ברזל בדינו בפירוש דבריו ואמר: "איר מעגט קנייטשען מיין ספר ווי אזוי איר וילט, און נישט טשעפן קיין סעיף שולחן ערוך!" [אתם רשאים לקמט את ספרי (כלומר לעיין ולחדש בליקוטי מוהר"ן) כרצונכם. אך בלי לפגוע אפילו בסעיף קטן של שולחן ערוך!"] (שיח שרפי קודש ח"ב עמ' ל"ז) וברוח טובה יכולים לפעול הרבה שלא תהא הנסיעה כרוכה בעוון

קטיעת שני שיחות באמצע משפט, הוצאת דברים מהקשרם, הדבקתם יחדיו על אף שאין

ביניהם כל קשר, כדי לצייר לקורא את מוהר"ן בצורה המורה עד מאד בענין שבת.

בעלזן: [ובאות תקמו] בעת שהייתה השריפה פה פעם אחת בשבת, ופעם אחת ביום הכיפורים, היה רצונו שנקל מאוד בעניין הצלת ממנו ושלא נחמיר בזה כלל, [ובאות ר"י] ואנחנו הצלנו כל מה שהיה בתוך הבית לא נשאר שום דבר מרכושו בתוך ביתו כי את הכל הצלנו בעזרת השי"ת. ע"כ.

וכונת העורך בזה נראה לעיניים. לצייר את מוהר"ן כביכול והיקל מאד בשמירת שבת קודש ובעת השריפה הוציאו הכל מן הבית, כביכול ודבריו אמורים נגד ההלכה.

והנה כאשר נעייין שם בשיחה תקמ"ז נראה שהכותב ציטט משום מה... 'רק חלק ממנה', וזה לשון שיחה תקמ"ז: "בעת שהייתה השריפה פה פעם אחת בשבת ופעם אחת ביום הכיפורים, היה רצונו שנקל מאד בעניין הצלת ממנו ולבלי להחמיר בזה כלל (פשוט דרצונו לומר באופן המותר על פי דין בלי חומרות יתירות) ואחר יום כיפור דיבר מזה ואמר: שיש כמה שו"ת (ספרי שאלות ותשובות בהלכה) שמקילין ומתירין הרבה בזה. ואמר שאין ראוי להחמיר בעניין בזה. ואמר זה אני יודע מכבר שיש אנשים שבשביל חומרא אחת מבטלין הרבה מאד מעבודת ה' כמעט הכל. כי הלא כמה האדם מייגע עצמו בשביל חפציו וממונו, ונוסע לדרכים ומבטל עצמו הרבה מתורה ותפילה ועבודת ה' ימים הרבה בשביל להרויח ממון, ואחר כך בשביל חומרא אחת יאבד הכל חס ושלום, ויצטרך שנית לבטל עצמו הרבה". ע"כ.

ועתה נראה את גודל ההטעיה שהרי בשיחה הראשונה שציטטה הכותב, כתוב מפורשות שאמר מוהר"ן שלא להחמיר בחומרות יתירות במקום שיש תשובות פוסקים המקילין בזה, ומפורשים בשיחה זו דברי מוהר"ן שאמר בפירוש שכוונתו על פי הנפסק בשו"ע על פי פוסקי ההלכה המתירים זאת. ושלא להחמיר בחומרות יתירות אשר בסופו של דבר ימצא שהומרא זו קולא גדולה היא אצל עוון ביטול תורה ותפילה החמור מאד מאד, ואין כאן חומרא אלא קולא גדולה מאד אצל עוון ביטול תורה ותפילה החמור.

ועורך העלון השמיט לגמרי קטע זה וציטט רק את השורה וחצי הראשונה, ומיד המשיך וחיבר לזה את

שיחה ר"י לצייר לקורא את קודש הקדשים מוהר"ן זי"ע באופן החמור שציטט רח"ל.

עתה נגש לשיחה השניה (שיחה ר"י) שעורך העלון ציטט מתוך כל אותה שיחה **ר"ק את המילים**: "ואנחנו הצלנו כל מה שהיה בתוך הבית לא נשאר שום דבר מרכושו בתוך ביתו כי את הכל הצלנו בעזרת השי"ת". **והיבר זאת לסילופו הראשון בשיחה תקמ"ז על אף שאין כל קשר בין השיחות. ורק הוא היבר אותם כעת.**

והנה כאשר עיינו באותה שיחה חשכו עינינו, היות שבמעשה המובא בשיחה ר"י היה מותר להציל ללא שום פקפוק, מאחר ששם היתה שריפה גדולה בבתיים הסמוכים לבית מוהר"ן והצילו את כל החפצים שם קודם שתגיע לשם הדליקה והוא דברי השולחן ערוך המפורשים באורח חיים סימן של"ד סעיף א' בזה הלשון: "נפלה דליקה בשבת, אם הוא בלילה קודם סעודה, יכול להציל כדי מזון שלש סעודות, הראוי לאדם, לאדם, והראוי לבהמה, לבהמה; ובשחרית, מזון שתי סעודות; ובמנחה, מזון סעודה אחת. ודוקא בני הבית שהדליקה בו לא יצילו יותר, משום דאיכא למיחש שמתוך שטורדים בהצלה ישכחו השבת ויכבו, אבל בתים הקרובים ויראים שתגיע להם הדליקה, יכולים להציל כל מה שירצו". **והמעין בשיחה זו (שיחה ר"י) יראה כדברינו, ואכמ"ל.**

והמעין שם יראה שבעת השריפה בליל שבת-קדש ברח פתאום בשעת שנעשה רעש השריפה מהשריפה שכלתה את הבתים הסמוכים לשם, ותכף ברח מביתו לחוץ. ורץ סמוך לבית-הכנסת ולשם הביאו לו איזה מלבוש עם עורות שלא יתקרר הם ושלום מחמת שהיה אז חלוש מאד. ואחר-כך עבר הנהר הקטן ברגליו בתוך המים, ועלה על ההר הגבוה למעלה וישב שם, וראה משם כל השרפה עד שהגיעה השריפה לבתו ונשרף גם ביתו. והספרי תורות שהוציאו מבית-הכנסת ומבית-המדרש היו מונחים סמוכים אצלו. וגם כמה נפשות מישראל שברחו גם-כן לשם.

ועל זה ממשיך מוהר"נ"ת ואומר: "ואנחנו הצלנו כל מה שהיה בתוך ביתו, לא נשאר שום דבר מרכושו בתוך ביתו, כי את הכל הצלנו בעזרת השם יתברך" **ואשר על כן כאשר הגיעה האש לביתו של מוהר"ן כבר לא נותר שום דבר מרכושו בתוך הבית.**

ויראה הרואה שבשיחה זו לא רק שציטט את שיחה תקמ"ז במקצתה, עוד הוסיף והציג את מעשה השריפה בשיחה ר"י בצורה שונה לגמרי ממה שהיה שם באמת. ובנוסף לכך חבר את שיחה ר"י כהמשך לשיחה תקמ"ז שהיא שיחה אחרת לגמרי, ובהקשר שונה לגמרי, והדביק את שניהם יחדיו, להציג את הדברים לעיני הקורא שלא יטרח לבדוק את הדברים לעומקם, כביכול ומוהר"ן אכן הקל מאד בהלכות שבת 'כנגד ההלכה' גם בהוראתו וגם למעשה.

ועוד גדולה השערוריה כאשר בלאו הכי יש אופנים שמותר להציל הכל גם מאותו בית שהדליקה שם ונצטט כמה מהם לפנינו: א. אם אחרים מצילין בשבילו מותר להם להציל אף יותר מג' סעודות (ס"ק כ') **והוא כשהם מצילין מעצמם.** וכאשר יראה הרואה במשנה ברורה שם ס"ק כ' שכתב בזה הלשון: "וכתב בח"א דאפשר דמעצמם יכולים להציל בשבילו אפילו יותר מג' סעודות והא דלא התיר בשו"ע להם כ"א ג' סעודות היינו דוקא כשהם מצילין בשביל עצמם" **ע"כ: ובמעשה שם הצילו הם ולא מוהר"ן, כמו שכתוב שם "ואנחנו הצלנו..."**

ב. מובא בשולחן ערוך שם סעיף י"א "יש אומרים דכל הצלה שאמרנו היא לחצר ומבוי הסמוכים לרשות הרבים וגם אינם מקורים, דדמי לרשות הרבים; ומשום הכי אין מתירין להציל אלא מזון שלש סעודות וכלים הצריכים; אבל לבית אחר שעירב עמו, יכול להוציא כל מה שירצה, ואף לחצר לא אמרו אלא לחצר חבירו, אבל לחצר שלו שאינה צריכה עירוב, יכול להוציא כל מה שירצה; ויש אומרים שאין חילוק.

וכתב על זה המשנה ברורה ס"ק כ"ט וי"א שאין חילוק- ס"ל כיון דהמעם שמא ישכח ויבוא לכבות מה לי חצר ומה לי בית ומה לי אם החצר הוא של רבים או חצר שלו. **ולמעשה כיון שהוא מילתא דרבנן אפשר שיש לסמוך להקל:**

ג. כתוב שם במשנה ברורה ס"ק ו' בזה"ל: ואיתא בספר מהרי"ל בשם מהר"ש והביאו בא"ר דבשעת הזעם שמתיראין שהאנשים יבואו ויחטפו את אשר לו מותר לישראל לטלטל מעותיו ואפילו מחוץ לעירוב ע"ש, ועיין לעיל בסימן ש"א סל"ג בהג"ה ובמ"ז ובמ"א ופמ"ג שם שאין מותר כ"א כשנושאן שלא כדרך הוצאה דהיינו בין בגדו לבשרו וכה"ג:

אלא שאין לנו צורך בכל זה כאשר כבר כתבנו ששם היתה השריפה 'בבתים הסמוכים' לבית מוהר"ן זי"ע והוא שולחן ערוך מפורש שמותר להציל...

הגבנו על כך על אף שאין בזה כל צורך. כי מי יבא לחקור מעשי הצדיקים אבל לא נוכל לחשות נוכח ריבוי השינויים והוצאות הדברים מהקשרם. ובמיוחד בחיבור שני קטעים אלו יחדיו על אף שרחוקים הם זה מזה. לאחוז עיני הקורא כאילו ומוהר"ן הורה להקל ואף היקל מאוד בהלכות שבת באופן שאינו ראוי להקל.

העיוותים בנושא הסכמות

באותו עלון עיוות העורך את כל הנושא. ונראה שכל דברי הריביות והליצנות ודברי הפרשנות המסולפים הכתובים באותו עלון, הם כולם נשענים על דברי העלון המסולפים קודם לכן בעניין המחלוקת, ובעניין מה שמוהר"ן שח לתלמידיו מהשגותיו, וכבר נתבאר שעורך עלון זה הוא יחידאה בדברי גנותו, ואין למה שסיפרו הצדיקים בשבחם, כל קשר לגאווה וענות. וכן כבר כתבנו כי את התלונות האלו לא אמר הסבא משפולי ואף לא אדמו"ר סאוראן, והמחלוקת דאז היתה משום מקרי זמן אחרים שהיו שם, ולא משום תלונות עורך העלון שאינם אלא סילופים ואחזת עיניים, וכיון שנפל היסוד הרעוע נפל גם הבניין.

א. בנוסף על כך: מוהר"ן לא היה צריך כלל לשום הסכמה על ספרו אשר הוא כולו השגותיו חשונות אלוקות נוראות. ועל כן אף הצדיקים שהסכימו על ספרו הנורא של מוהר"ן זי"ע. הרי שמראית מעט הגליונות הנוראים שהובאו לפניהם, כבר העידו פה אחד שמוהר"ן זי"ע הוא ענק שבענקים ואינו צריך לשום הסכמה. ובהגדרת החווה מלובלין שאמר על כך שקודש הקדשים שלא לקבל הסכמה על ספר שכולו השגות אלוקות נוראות "ענוותנותיה דמר גרמא לי".

ב. כל הפרשנויות ודברי הליצנות שנכתבו באותו עלון, הם היפך המציאות כי מוהר"ן שלח את תלמידיו שנקרא רבי זונדל אל גדולי הדור דאז ושב משליחותו ובאמתחתו היו יותר ממאה הסכמות. ומוהר"ן לא רצה להדפיסם מרוב ענוותנותו. אי לכך מרוב הזמן נאבדו רוב ההסכמות. אלא שמוהר"ן מצא מספר מועט של הסכמות שנשארו לפליטה כאשר חיפש באמתחת הכתבים חידושים חדשים שעדיין לא נדפסו מקודם. ומוהר"ן מצא אז ג' הסכמות והדפיס אותם בהדפסה השניה, ואחר זמן נמצאו באמתחת תלמידי מוהר"ן עוד שני הסכמות מהמגיד מקאזניץ והחווה מלובלין והדפיס אותם.

ג. עורך העלון כתב דברי זלזול בצדיקים קדושי עליון לשים את גאוני ומצוקי ארץ האלו הלא הם: החווה מלובלין, והמגיד מקאזניץ, ועל המגיד מזלאטשוב, ומוהר"ר מאיר אב"ד ור"מ ומ"ץ דק"ק בראד, וכק"ש מו"ה אפרים זלמן מרגליות מבראד זצלה"ה בעמח"ס שו"ת "בית אפרים" וספר "פרי תבואה". כאחד השוטים, שיתנו הסכמתם לספר בלא ידיעה בהם.

ועל אף שכבר הוחזק גברא בעיוותים, נעיין בהסכמות אחד לאחד למען נראה בעינינו את סילוף הדברים גם בעניין זה:

בהסכמת המגיד מקאזניץ:

זה לשון הרה"ק המגיד מקאזניץ בהסכמתו: לכו חזו מפעלות אלוים אשר לקט במאמרים אומר לגולגולת איהו יאה וגולתיה יאה, ליקומי אמרים דברים נפלאים ונורא הוא סביביו, ששלח אלי חד מן ידידי ה"ה הרב המאור הגדול בנן של קדושים, מופת הדור, גדול מרבן שמו, נודע בשערים, מו"ה נחמן נ"י נכד לרבינו הק' הבעש"ט זללה"ה. אשר רוצה להעלותו על מזבח הדפוס, להוציא לאור תעלומות חכמה, וראיתי בהם דברים עריבים נעימים וחדודים עמוקים מאד איש לפי ערכו, ומה נכבד היום אשר יצאו לאור דברים כאלו אשר להם דומיה תהילה. והנני מן המסכימים להעלות על הדפוס דברים יקרים מפז ומפנינים, וראויים להכניסם לפני ולפנים ע"כ.

והנה כבר בהסכמה זו נופלים כל תלונותיו, שהרי הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע הכיר את מוהר"ן זי"ע, שהרי כתב בהסכמתו ששלח אלי "חד מן ידידי" ה"ה "הרב המאור הגדול" בנן של קדושים, ואף שידע שהוא עדיין אברך צעיר לימים, הרי הוא מכנהו בשם נדיר של "מופת הדור" (בדור של צדיקים עצומים ונוראים) "גדול מרבן שמו".

ולא רק זאת, אלא שבסכמה זו כל תלונות עורך העלון מופרכים מיסודם. שהרי מאחר שהוא הכיר, הדבר פשוט, שאף אם הזכיר את חיותו נכד הבעל שם טוב, היינו אדרבה לתוספת שבה המוגיע לכתפיים. ואם לא היה ראוי חלילה להקראות, על שם יחוסו הנפלא לא היה בונה על זה הסכמתו, ולא היה כותב זאת בהסכמתו.

בהסכמת החוזה מלובלין:

עתה נראה לעינינו את הסכמת מנורה הטהורה החוזה מלובלין זי"ע.

וזה לשון ההסכמה: הנה יד כתובה אלי באצבע אלוים הרוות אשר שלח אלי חד מן קאמייא הלא הוא מחותני חביבי וידידי הרב המאור הגדול, איש קדוש, מופת הדור, נ"י פ"ה ע"ה מו"ה נחמן נ"י ליקומים המלאים לה אמיר מלא וגדוש ביראת אלוים, בדברים מושכלים שכל אלוים: ועיינתי בהם על נכון. והנה מאד ישרו בעיני דברים נכבדים כאלו ולית דין צריך בושש, כי הדברים מאלהם יעידון ויגידון דבר אמת לאמיתו לפי עניינו, ודברי אלוים חיים. והנה האי גברא רבא לא צריך לדידי ולא לדוותי, כי מה אני ומה חיי שפל ונכזה ליתן הסכמה על ספרים חדשים, אמנם לאהבת האמת אמרתי "ענוותנותיה דמור גרמא לי" והנני מן המסכימים להוציא לאור תעלומות חכמה ע"כ.

ועינינו רואות שהגם שהחוזה מלובלין זי"ע לא נפגש עמו פנים אל פנים, מיד כשעיין בגליונות הספח"ק על נכון, הסכים מיד על כל ספרו הקדוש, ואמר על כל ספרו הקדוש שהוא אמיר מלא וגדוש ביראת אלוים בדברים מושכלים שכל אלוים, דברי אלוים חיים. וקורא את מוהר"ן זי"ע בשם "הרב המאור הגדול", "איש קדוש", ועל אף חיותו אברך צעיר לימים הרי הוא מכנהו בשם: "מופת הדור" אשר הוא שם נדיר מאד באותו דור של גאוני עולם וקדושי עליון. ולא רק זאת, אלא שלאחר שעיין בהם כתב מיד שמחבר גליונות קדושים אלו הרי הוא: "הרב המאור הגדול" וכו', "ואינו צריך להסכמתי". עוד יראה הקורא שבסכמת החוזה מלובלין לא מוזכר כלל שהוא נכד הבעש"ט.

בהסכמת המגיד מזלאטשוב:

וזה לשון הסכמת הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע. הנה קיבלתי מכתב אדם גדול בענקים, ואדמהו ואכנהו ולא ידעתי ה"ה הרב הגדול בוצינא קדישא, מופת הדור נ"י, פ"ה ק"ש מוהר"ר נחמן נ"י, ובקש שאסכים על הדפסת ספרו הקדוש, וראיתי בו ובמעט דבש שהטעמתי האירו עיני, וראיתי שאין צריך להסכמותי ע"כ.

והרואה יראה. את גדול אחיזת עיני הקוראים בזה, שהרי עינינו רואות שאף שהמגיד מזלזל בשוב זי"ע לא נפגש עם מוהר"ן זי"ע, (כי מוהר"ן לא הלך "למייל" בכל המקומות... אלא שלח שליח את תלמידו הנאמן) עם כל זה, כשעיין בגליונות שלפניו ראה לפניו "אדם גדול בענקים" "הרב הגדול" "בוצינא קדישא".

זולת מה שגם הוא כאשר ראה כמה גליונות מהספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן, מיד הרי הוא מכנה את מוהר"ן זי"ע בשבח עצום של "מופת הדור".

עוד יראה הרואה את גדול סילוף האמת באותו עלון שהרי הרח"ק מזלזל בשוב זי"ע כתב בחדו"א: שראה בו, ובמעט דבש שראה, כבר הספיק לו להבין שלפניו אדם גדול בענקים, וכתב עליו: "שאינו צריך להסכמתו".

עוד יראה הרואה שגם בהסכמה זו לא מוזכר כלל עובדת חיות מוהר"ן זי"ע נכד הבעש"ט.

בהסכמת הגאון המובהק כק"ש מו"ה אפרים זלמן מרגליות מבראד בעל שו"ת בית אפרים:

וכן בהסכמת הרב הגאון המובהק כק"ש מו"ה אפרים זלמן מרגליות מבראד זצלה"ה בעמח"ס שו"ת בית אפרים וס' פרי תבואה ושאר ספרים כתוב כך: שמוע שמעתי אפרים, זה ימים כביר, קל זיע סניא דמשבחין ביה בדרכ נחמן דאדם גדול הוא בתורה ובחסידות, איש קדוש מבין חידות, יודע תעלומות חכמה ושושן סודות, מפענח נעלמים ומגלה רזים במקרא תלמוד ואגדות וכו' וכו' ונפק מביניהו אילנא רברבא ותקיפא, ורב נחמן חסידא שמי, ואמליך וכתב שופרא ושבחא ופרושי דקראי ואגדות דרבה בר בר חנה זה פרישתו לקדושה כהאי תנא דבעי כוונה, אלו ואלו בנועם מנעימים, נאהבים ונעימים לקרואים והולכים לתומם, עריבים על אוזן שומעת מחליל ותופת, מתוקים מדבש ונופת, והרב החסיד הנ"ל בקש זאת מידי למחמי התימת ידי אכתביה כתוב הדר, בקודש נאדר, ואם אמנם אני איני כדאי שישלח אלי ובפרט כי איככה אוכל וראיתי בדברים העומדים ברומו של עולם, ולא באתי במשפט על כל נעלם, תמן מתלין מתליי אריוותא קומיכון ואתון שאלין לתעליא אפס כי עז אהבתי כמים רבים לא יוכלו לכבות, חבר אני לכל יראי השם וכל קדושי ואוותה נפשי לעשות רצון צדיק כי"ב אמרתי ויהי מה ארוצה, לפי השעה הנחוצה, והצצתי ראשי פרקים, כמציין מן החרכים ומצאתי בהם דברים של מעם, לחם סתרים ינעם ע"כ.

הרי לנו שאף שבעל השו"ת בית אפרים לא נפגש עם מוהר"ן זי"ע פנים אל פנים, אלא שמע שמועתו והציין ראשי פרקים. ראה מתוך גליונות הכתבים שהברם אילנא רברבא ותקיפא, וכתב על התורות הנוראות שראה "שופרא ושבחא ופרושי דקראי ואגדות דרבה בר בר חנה זה פרישתו לקדושה כהאי תנא דבעי כוונה, אלו ואלו בנועם מנעימים, נאהבים ונעימים לקרואים והולכים לתומם, עריבים על אוזן שומעת מחליל ותופת, מתוקים מדבש ונופת דברים של מעם, לחם סתרים ינעם".

ועוד ראה זה פלא שהרי מהסכמה זו אנו רואים איך ששמעו של מוהר"ן זי"ע הלך לפניו בשבחים עצומים למרות גילו הצעיר מאד מאד. שהרי לפנינו עדות נאמנה של הרח"ק בעל שו"ת בית אפרים שכותב בזה"ל: "שמע שמעתי אפרים, זה ימים כביר, קל זיע סניא דמשבחין ביה בדרכ נחמן דאדם גדול הוא בתורה ובחסידות, איש קדוש מבין חידות, יודע תעלומות חכמה ושושן סודות, מפענח נעלמים ומגלה רזים במקרא תלמוד ואגדות וכו' וכו' ונפק מביניהו אילנא רברבא ותקיפא, ורב נחמן חסידא שמי".

וגם בהסכמה זו אנו רואים שכתוב שם שבחים על מוהר"ן עצמו, גם ללא קשר לזה שהוא נכד הבעש"ט.

ואדרבה תחילת דבריו הוא על פי שמעו של מוהר"ן זי"ע שהלך לפניו בכל השבחים הנזכרים. אשר זה גופא מראה לנו על עוד הטעייה באותו העלון. כי מהסכמה זו אנו רואים ששמעו של מוהר"ן זי"ע הלך לפניו, וכולם ראו שכל דברים אלו אמת הם, ונכרים דברי אמת.

ומה שכתב ירושה לו וכו', יראה הרואה שאין הכוונה כפי שכתב ב"עלון השינויים" ששינה במכוון לפרש כוונה עקומה ומסולפת, ששבחו רק שהוא נכד הבעש"ט, ועל זה נסמכים הדברים, שהרי כל בר דעת שקורא את לשון ההסכמה: "שמוע שמעתי אפרים, זה ימים כביר קל זיע סגיא דמשבחין ביה בדרכ נחמן דאדם גדול הוא בתורה ובחסידות, איש קדוש, מבין חידות, יודע תעלומות חכמה ושושן מודות, מפענח נעלמים ומגלה רזים במקרא תלמוד ואגדות, ירושה היא לו מאבותיו, אבות מכלל דאיכא תולדות שכן יונק מגדולי הקודש חומר מגזע האלוקי המפורסם הבעש"ט זלה"ה איש חמודות וזרעו לברכה זרע קודש שמם ומעשיהם עליהם מעידות, כי האנשים אנשי מדות" ע"כ. רואה שמה שכתב "ירושא היא לו מאבותיו", היינו 'להוסיף תוספת שבח'. וידיים מוכיחות'. על גדולתו העצומה. ש'לו נאה ולו יאה לגדולתו זאת. שהרי הוא מזרע הבעל שם טוב ז"ל. שהרי פתח בשבחים שהלכו לפניו, ורק אחר כל השבחים העצומים פייס וכתב "ירושא היא לו" הרי יראה כל בר דעת ששבחוהו הם העיקר, ומה שכתב ירושה וכו' הוא להוסיף עוד שבה, וזה גופא שבה גדול הוא, שהוא צדיק בן צדיק, ופשוט שלא יכתבו זאת על מי שאינו ממשיך שושלת הזבח. מה עוד שהוא מתייחס לכך מפורשות וכותב: "אבות מכלל דאיכא תולדות שכן יונק מגדולי הקודש חומר מגזע האלוקי המפורסם הבעש"ט זלה"ה איש חמודות וזרעו לברכה זרע קודש שמם ומעשיהם עליהם מעידות, כי האנשים אנשי מדות". וכל שכן שלא יסמכו על זה בלבד לתת הסכמה על ספר. בצורה "עיוורת" רק בגלל היחס לסב כאשר זלזל בצדיקים אלו עורך העלון.

בהסכמת הגאון מוהר"ר מאיר זצ"ל אב"ד דקהילת בראד

אמנם. בהסכמת הרב הגאון החסיד מוהר"ר מאיר זצ"ל אב"ד דקהילת בראד כתוב בזה הלשון: אם אמנם שכבר גדרתי בעדי מימים ימימה מלהיות עולה בהסכמה על הדפסת ספרים חדשים להביא תחת מכבש הדפוס מחמת כמה טעמים הכמוסים אשר בליבי חקוקה אך כעת הגה יד שלוהה אלי מן חד מבני חבריא ה"ה הרב המופלא ומופלג בתורה ובחסידות המפורסם מוהר"ר נחמן נ"י הגדול בשם טוב גידולי הקודש זרע קודש מחצבתו נכד לה"ה הרב המפורסם בתורה ובחסידות ידי בעשר ידות בוצינא קדישא חסידא ופרישא קדוש יאמר לו כל רז לא אנם ליה מו"ה ישראל בעש"ט ז"ל והרב מוהר"ר נחמן הולך בעקבות אבותיו הקדושים ועשה חיבור לטהרה על דברי מאמרים אשר בש"ס שהמה שתומים וצריכים לדורשם ואף שלא היה לי פנאי לעיין עליו אך אפס קציהו ראיתי שהרב הנ"ל טרח ביגיעה רבה לפענח כל נעלמים ועל מה אדניו הוטבעו חיכו ממתכים מה מתוק מדבש היוצא מהאר"י קדוש יאמר לו רבינו האר"י ז"ל ע"כ.

אבל עכ"ז לא בא זה לאפקי מגדולת מוהר"ר זי"ע, אלא שמאחר ומוהר"ר היה לו שבה מיוחד ועצום בזה, שהוא נכד הבעש"ט והולך בדרך זקינו הקדוש. הרי בוודאי שזוהו שבה המגיע לכתפיים. שיוכירו אותו הצדיקים. וכבר כתבנו שאין אומרים שבה זה אלא על הממשיך את שושלת הזבח.

מה עוד שאם מבין כל שורה ושורה לאורך כל אותו עלון מכבצת המגמתיות וחוסר האובייקטיביות, הרי שמתלונה זו אנו רואים זאת על אחת כמה וכמה, שהרי מאחר שנאבדו רוב ההסכמות, אין לך אדם ישר, הגון, אובייקטיבי, שיוציא הערה כל שהוא מפיו על זה ללא שום הוכחה וראיה, עד שידע מה כתבו הצדיקים בשאר רוב ההסכמות שנאבדו, שהרי אין ידוע אלו שבחים עצומים נכתבו בהם.

כל ההתייחסות לטרוניה זו היא מיותרת ואפילו מגוחכת. אלא שבעצם גם ההתייחסות על שאר תלונות עורך העלון הוא דבר מיותר, אלא שהגבנו לכך משום הסילופים והעיוותים, על כן כבר הגבנו גם על טרוניה זו.

הצגת דברי מוהר"ן בעניין הרפואה כביכול והם לא מובנים, על אף פשיטותן של דברים.

בעלון: אמר [סח] "שהם ושלום לילך לרופאים ומדמה אותם לרופאים ממש וכל ההולך אליהם רק מקרב את מיתתו" וזהאריך מאוד בדיבורים האלו ובהרבה הודמנויות דיבר בזה. ע"כ.

והנה זולת מה שמוכח באות קנ"ט שכמוהר"ן זי"ע היה בזאסלב היה חולה מאד ולא פנה לרופאים אלא ביקש שיתפללו בעבורו ואכן פעלו התפילות ושב לאיתנו. עוד כל הכתוב שם בזה אינו אלא מחוסר הכנה בכל נושא פשוט זה ונצטט לפנינו קטע מספר "לעבור על הגשר הצר" אשר מבאר נושא זה בבחירות.

"הנה, מוהר"ן זי"ע אמר כאשר אדם בריא, צריך שיקיים בכל כוחו את תרי"ג מצוות, אך כאשר אינו בקו הבריאות, שיקפיד לקיים את המצווה של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

הרפואה היא מקצוע עתיק מאד. רופאים מוזכרים כבר בספר בראשית (ג, ב), וסביר להניח שהיו רופאים זמן קודם לכן, אולם, עד המאה העשרים למניינם, לא היתה הרפואה הרבה יותר מאחיזת עיניים, כשרוב הרופאים ידעו אך מעט על התפקוד הפנימי של גוף האדם.

גם דעתו של מוהר"ן זי"ע התבססה על ידיעה מכלי ראשון. אחרי שביקר בלמברג (לבוש) בשנת תקס"ח, מוהר"ן סיפר על ועידה רפואית שהתקיימה בעיר בעת ביקורו בה. "בוועידה, היו שתי קבוצות רופאים שהלכו ביניהם על הטיפול במחלה מסוכנת. קבוצה אחת המליצה על תפריט תפל, באמרם שכל מאכל המתובל בתבלינים כלשהם הינו מסוכן ביותר. הקבוצה האחרת השמיעה דעה הפוכה לחלוטין, שצריך לאכול רק מאכלים מתובלים, שהרי מאכלים מתוקים ותפלים עלולים להזיק במחלה מסוכנת זו. כל קבוצה הסתמכה על מקורותיה, שהטיפול המומלץ על ידי הקבוצה האחרת היה גזר דין מוות".

מוהר"ן המשיך את סיפורו: "רופאים אלה נמנו עם המומחים הגדולים בעולם, ואפילו הם לא השכילו לקבוע את האמת. וכיון שהרופאים עצמם אינם בטוחים מהי האמת, כשהיו של אדם תלויים בהכרעתם, איך הוא יכול להפקיד את עצמו בידיהם? הרי הטעות הקטנה ביותר עלולה לחסל חיים...

"הגוף הרי מורכב מחלקים ופרטים עדינים, ומה שעשוי להיטיב עם חלק אחד מהגוף עלול להזיק לחלק האחר, ויכול להוליד תופעות לוואי קשות מאד. אפילו אותן התרופות שהתברר כי הן מתאימות לשימוש כללי – אין בהן כל בטחון. ייתכן שתרופה מסוימת תזיק רק פעם אחת בעשרת אלפים, ואלה סיכויים מצוינים. אך מי רוצה להיות האחד ההוא? מסיבות אלה והדומות להן, הזהיר מוהר"ן זי"ע להתרחק מרופאים! (שיחות הר"נ ג').

המדובר בשישים שנה בקירוב קודם לגילויין של מחלות מידבקות על ידי פסטייר ואפילו אחת עשרה שנה לפני המצאת הסטטוסקופ. בעליל נראה, כי הרפואה באותם הימים היתה פרימיטיבית למדי.

וזאת אנו רואים בעליל: בזמן מה אחרי גילויין של אדוארד ג'נר את החיסון נגד אבעבועות שחורות, בשלהי שנות התשעים למאה השמונה עשרה. התייחס מוהר"ן זי"ע בחיוב לאותו חיסון, עד כדי כך שאמר: "כאשר נמנע האדם מחיסון ילדו נגד אבעבועות שחורות בהיותו תינוק, כאילו רצחו נפש. אפילו הוא גר בכפר מרוחק, ואפילו בקור המקפיא של החורף, עליו להביא את התינוק לעיר כדי שיחוסן" לכאורה סותרים דברים אלה את הצהרתו הקודמת של מוהר"ן בדבר הרפואה. או אולי ?

ודאי שלא! מסגנון דיבורו של מוהר"ן זי"ע על היסודים, ברור שכאשר קיימות תוצאות חיוביות ברורות ומוכחות, עלינו להיוועץ ברופא ולנצל את שיטות הריפוי ההולמות. השאלה האמיתית היא, מהן תוצאות חיוביות מוכחות? להשיב על שאלה זו, עלינו לנתח תחילה עוד אחת של הקביעות של הרבי:

מוהר"ן אמר: "מלאך המוות. תפקידו קשה ביותר, ועל כן יש לו עוזרים".

הדבר ברור, שגישתו של מוהר"ן זי"ע תקפה גם היום לגבי הרפואה המודרנית המתקדמת. ודאי שהתקדמנו הרבה ורבות הן הנפשות שהצילו רופאים בזכות ההתקדמות האדירה שנעשתה במשך מאתיים השנים האחרונות. נראה טבעי שעם כל ההתקדמות הזאת של מדע הרפואה יהיו אבחונייהם של הרופאים מדויקים מאוד, שמידת הצלחתם תהיה גבוהה להפליא. אולם, העובדות מדברות בעד עצמן. למי אין סיפור לספר על עצמו או כל מכר? קריאה מוטעית של פרטים חיוניים... תגובה אלרגית בלתי צפויה... ניתוח שהשתכשך... הרשימה היא אינסופית. צריך לזכור שתואר הכבוד "דוקטור" אינו מחסן אדם מפני שגיאות, ורופאים עודם טועים טעויות יקרות. אם יש שהמישים אחוז של הרופאים הם בחצי המוצלח של הכיתה, הרי המישים אחוז של כל הרופאים גמרו את לימודיהם בחצי הנמוך של הכיתה! אפילו במעבדות הרפואיות הממוחשבות ביותר, קיים תמיד גורם אנושי. ואם נוסף מעט יוהרה על הגורם הזה, מעט אי אכפתיות והעמדת פנים כמי שיוודע... לכך, כנראה, התנגד מוהר"ן זי"ע, והתנגדותו זו תקפה גם בימינו. וכמידה מסוימת תקפה יותר...

במשך השנים, נאלצו רבים מחסידי ברסלב לעבור ניתוחים. אולם מאד הקפידו על בחירת רופא אשר שמו הטוב הולך לפניו. והם ניסו לדבר עם הרופא ולעודדו לסמוך על הקב"ה לסייע לו בעת הניתוח.

כמובן, הם עצמם התפללו שרופא זה יתגלה כשליחו האמיתי של ה' לשם ריפוי בני אדם, כיון שידעו שבין כך ובין כך הכל נתון בידי השי"ת, ושהוא, ורק הוא, הרופא לכל בשר.

ואם כלו כל הקיצין, ומחליטים לגשת לרופא או בכל מקרה חרום רפואי, כשאנו יכול לבדוק את שמו הטוב של הרופא וכד', יש לזכור את הצהרתו המעניינת של מוהר"ן זי"ע: הקב"ה כה גדול, שהוא יכול לרפא את האדם אפילו באמצעות רופא!... (עלים לתרופה קעו, שיה שרפי קודש א. סג). ע"כ ציטטנו מהספר הנ"ל.

ומה שמוהר"ן בלמברג לקח רפואות נכתב לעיל שיש בזה סודות גדולים והמעין בחלק מהם שנתבארו בחיי מוהר"ן קב"ג יבין קצת מכך. וברור לכל אדם שניחן במידת-מה ממידת הענוה ונמיכות הרוח, שישנם דברים נשגבים ממנו, והצדיקים הקדומים מוחם נשגב מדעתו.

אודות השיחה שני רוצחים

עוד ציטט בעלון קטע קטן של שיחה כדי לפגל בקדושים בדברי מוהר"ן, על אף שמי שידע ומכיר את שיחות מוהר"ן והקשרם, וכן מי שרואה את כל השיחה בשלמותה אינו מתפלא כלל... כי בהמשך אותה השיחה שם כתוב: ומה אעשה ששני רוצחים עומדים עלי ואומרים אף על פי כן שאני מנחג. ומוכן שדיבור זה נאמר בהקשר לזה ש"הם אומרים עליו שהוא מנחג". וזה בהבנת הדברים על קצה המזלג, אפילו ללא לעיין מתי ואיך נאמרו הדברים.

ועורך העלון לא ציטט את כל השיחה, שהרי דברי מוהר"ן אלה סותרים את תלונותיו על גאווה וענוה. שהרי בהמשך שיחה זו כתוב: ומה אעשה ששני רוצחים עומדים עלי "ואומרים אף על פי כן שאני מנחג".

ולא רק זאת אלא שבעלון צוטט רק: והראה בידו על ר' יודל ור' שמואל אייזיק. ולא צוטט החמשך "שהיו כרוכים אחריו מאד". שבו יבין כל בר דעת שאמר שקשה לו מה שאומרים עליו שהוא מנחג. וכן מה שהם כרוכים אחריו מאד, וכנתבאר יותר בהרחבה.

וזה לשון הכתוב בשיחה זו (שיחה רס"ג): בשנת תקס"ג שהוא ראש השנה הראשון שהיה בכאן בכרסלב, אז הייתי אצלו על ראש השנה וכל עשרת ימי תשובה עד אחר יום כיפור, ואחר יום כיפור נסעתי לביתי ורבי יודל ורבי שמואל אייזיק נשארו בכאן על חג הסוכות, ושמעתי כמה דיבורים יקרים מרבי יודל מה ששמע אז ואיני זוכרם היטב. פעם אחת ביום הושענא רבא אמר בפני העולם ומה אעשה ששני רוצחים עומדים עלי ואומרים אף על פי כן שאני מנחג והראה בידו על רבי יודל ורבי שמואל אייזיק בעת שאמר שני רוצחים, היינו שעליהם היה מתכון מחמת שהם היו כרוכים אחריו מאד. והנה על שיחה זו סיים מוהר"ן: "ומי יזכה להבין פירוש דברים אלו, כי האנשים הנ"ל היו יקרים בעיניו מאד מגדולי מקורביו. כי הם היו צדיקים עצומים מגדולי מקורביו. עכ"ל.

והנה מאחר שמוהר"ן אמר שכאשר מוהר"ן זי"ע אמר זאת היו לו כוונות משלו, ושיחה זו נאמרה מאד בקיצור, א"כ פשוט שאין לנו לעיין בזה, שהרי 'שיחה זו נאמרה בתכלית הקיצור', והיא 'משל' לאיזה דבר מה. ומוהר"ן לא ביאר עצמו, ומה לנו לחשוב עצמינו להבין דברי הצדיקים קדושי העליון, הלא אפילו שיחות של אנשים פשוטים כערכינו ישנם הרבה פעמים שנבין זאת בצורה שונה מהכונה הנכונה, בפרט כאשר אין ידועים לנו כל הפרטים שהיו באותו זמן שנאמרה אותה שיחה. וכל שכן אצל צדיקים שאין דעתם כדעתנו. וכ"ש כאשר מדובר בשיחה שנאמרה בקיצור יתר.

ועוד שאף על פי שבאמת אין אנו מבינים את שיחה זו, מפני שנאמרה בקיצור יתר. כמו שאין אנו מבינים שיחות אחרות של הרבה צדיקים. ובפרט כשהם נאמרים בקצרה. עם כל זה מי שמכיר את שיחות מוהר"ן על שהפקיר את עצמו אשתו וילדיו לקרבינו אל הבורא יתברך. יכול לנסות להבין קצת את שיחה זו, שנאמרה בדומה לשיחות אחרות שנאמרו באופן זה. (שזהו בוודאי עדיף מללכת בדרך עקלתון)

וראה בשיחות הר"ן אות קפ"ט: פעם אחת היה נכדו ז"ל מוטל על ערש מחלי הפאקין (אבאבועות שחורות) רח"ל, והיה קובל לפני מאד שיש לו צער גדול מזה מאד, וסיפר לי אז ואמר: שאצל האר"י ז"ל, נסתלק בן אחד, ואמר, שנסתלק בשביל הסוד שגלה לתלמידו רבי חיים ויטאל ז"ל, והמוכן מדבריו לעניין עצמו, שכל צערו ויסורין וצער בניו שיחיו, הכל הוא רק מחמת שעוסק עמנו לקרבינו להשי"ת, ואע"פ שהוא מוכרח לזה, כי בוודאי השי"ת רוצה בזה כי הוא יתברך חושב מחשבות לכל ידה ממנו נדה, וכן דיבר מוהר"ן מעניין זה כשנסתלק אצלו בנו הקטן שלמה אפרים ז"ל שיש לו יסורים בשבילנו. ואולי על דרך זה אפשר גם לנסות להבין שיחה זו.

סילוף השיחה שאמר שהוא לפעמים איש פשוט שבאותה שעה אינו משיג השגות אלוקות ואין עולה על דעתו שום ספר, כשאר החכמים והלומדים בזמן טרדתם שאין עולה בדעתם חידושים וספרים, וממשיכים לעם ישראל חסדים מאוצר מתנת חינוך

נקדים ונאמר: ישנם ב' שיחות של איני יודע כלום. א' המדריגה הנעלה של תכלית הידיעה אשר לא נדע והיא המעלה הגדולה שבכל המעלות. אולם לא זו תוכן שיחה זו עליה לגלג עורך העלון. וישנה שיחה אחרת בה הוזכרה התבטאות של איני יודע כלום, המיוסדת על דברי מוהר"ן בליקוטי מוהר"ן ח"ב תורה עה. ועתה ניגש לגופם של דברים.

בעלון: וראה שם [רטון] אמר שהוא לפעמים איש פשוט שאינו יודע כלל [כלומר מסולק מכל חכמה והכל נשכח ממנו ואינו יודע כלל משום ספר שבעולם], ואמר [ליל שבת נחמו אחרי קידוש] עכשיו איני יודע כלל ונשבע בשבת קודש ואמר בזה הלשון "אני נשבע בשבת קודש שאינו יודע כלל עכשיו". ע"כ.

ממש פלא. רגע אחד צופה מסוף העולם ועד סופו, יודע כל אחד ואחד מה עבר עליו ואפילו בגלגוליו הקודמים, ומראה לו דרך לפי שורש נשמתו ותיקונו בעולם הזה. משיג השגות אלוקות נוראות, כל התורה פרושה לפניו כשמלה, ואפילו צירופי האותיות שבתורה בידיעה של ישר והפוך כפשוטו, ומי יוכל לשער גדלותו העצומה בתורה והשגות אלוקות. ורגע אחר לא יודע כלום. ובלשון עורך העלון "שהוסיף נופך משלו... [כלומר מסולק מכל חכמה והכל נשכח ממנו ואינו יודע כלל משום ספר שבעולם], 'הכל נשכח ממנו'. ושוב, זמן קצר לאחר מכן, מיד רואה מסוף העולם ועד סופו, ורגע אחר, שוכח הכל. הכל. אלא שבתוך כל המהומה הזו אין מובן, כיצד נזכר שוב במה שכבר שכח. ללא שלמד זאת מחדש. ובכלל כיצד שכח את כל הספרים בעולם ואינו יודע אפילו ברכת הנהנין ומורה אני. כלום. כלום. שום ספר. שכח הכל. ומיד לאחר מכן כל התורה מונחת לפניו כשמלה... פלא גדול. לא כן? כך, לפי דרכו של עורך העלון, לתת פרשנויות קיצוניות מצחיקות, ובנוסף גם ללגלג על הפרשנויות שהוא עצמו החליט. אולם כאשר נעניין במקורם של דברים נראה שגם בעניין זה אין דבריו אלא סילוף והקצנה, ככל שאר סילופיו שהובאו לעיל.

וכאשר נעניין בליקוטי מוהר"ן חלק שני תורה ע"ח שם מדבר מוהר"ן מעניין זה, נראה שהוא נאמר גם לעניין שאר הצדיקים, ואף לעניין שאר הלומדים, כידוע שישנם זמנים שאין האדם מסוגל ללמוד והייב להתבטל מהתורה והוא טרוד, ובאותו זמן אין עולה על דעתו שום ספר בעולם וזאת טרדתו במשא ומתן או בנסיעה או בשאר עניינים, ואז הוא בבחינת "איש פשוט". שאף שהתורה היא חיינו כפשוטו והכתוב אומר כי הוא חייך ואורך ימך, עכ"ז האיש הפשוט מקבל חיותו והצטרפויותיו הגשמיות מאוצר מתנת חינוך שברא הקב"ה, שבזכותו חיו עם ישראל קודם קבלת התורה. ועל זה אמר מוהר"ן כמה פעמים שעתה הוא בבחינה זו. ואינו יודע עתה כלום משום ספר בעולם. לא ששכח הכל, כפרשנותו המצחיקה של עורך העלון. כביכול ורגע אחד הצדיק ענק הרוח שבישראל שוכח הכל. ורגע אחריו, כל התורה פרושה לפניו. ושוב רגע הוא שוכח הכל. ושוב רגע הוא זוכר כל התורה כולה. היש בדיחה יותר גדולה מפרשנות כעין זו? אלא שישנם זמנים שאף הצדיק שרגיל להיות דבוק באלוקיו כל רגע ורגע מחזיו ומוחו דבוק בשרעפי קודש ללא הפסק רגע כמימרא. והוא במצב שאינו משיג שום השגות אלוקות. ואף אין עולה על דעתו כל רעיון משום ספר בעולם מאיזה סיבה שתהיה לצדיק באותה השעה. ומוהר"ן מבאר זאת שמצב וענין זה הוא מועיל להמשכת החסד לכל עם ישראל מהאוצר מתנת חינוך. וכאשר נביא שיחה זו לחלק. ופעם אחת כאשר היה מוהר"ן במצב זה שלא השיג השגות אלוקות וחידושים דאורייתא מלעילא אמר שעתה הוא מחזיק את עצמו ממה שזכה להיות בארץ ישראל. ועניין זה נאמר בכלליות גם לעניין שאר הצדיקים. כי כל צדיק אפילו הגדול במעלה ישנם זמנים שהוא מוכרח להתבטל מהתורה. אמנם יש בכך תועלת גדולה לעולם, וכלשון מוהר"ן ותלמידו מוהרנ"ת שם.

התלונה על אבילות הדרכים התאבים שיסעו עליהם למטרות עליונות:

בעלון: [שטן] והוכיח לאחד שהיה מקורב אליו ונתרחק... וכן לאלו בני אדם שהם נוסעים לצדיק האמת כאשר האחד מפסיק לנסוע אזי כל הדרכים מתאבלים, כי הדרכים תאובם שיסע עוד אחד לצדיק האמת. ע"כ ציטט משיחה זו ע"כ.

בציטוט כזה ודאי שנראית שיחה זו בלתי מובנת, אלא שכל קורא אובייקטיבי לא יבין מדוע לא ציטט כאן את השיחה בשלימותה המבארת הכל על נכון. וזה לשון שיחה זו בשלימותה: "הדרכים מבקשים את תפקידם, כדאיתא במדרש (איכה א' ל"א) על פסוק "דרכי ציון אבלום" (איכה א'), שהם מתאבלים על שפסקו עולי רגלים שהיו עוברים עליהם. וכן אלו בני אדם שהם נוסעים והולכים להצדיק האמת כשחם ושלוש נפסק אחד מהם ונמנע מלנסוע, אזי גם הדרכים מתאבלים ומבקשים את תפקידם. כי הדרכים תאובם שיסע עוד אחד עליהם להצדיק האמת". **הרי מפורשות שהדרכים תאובם שיעשו עליהם מצוות.** והם דברי המדרש המפורשים דרכי ציון אבלות על שפסקו עולי רגלים שהיו עוברים עליהם.

השתלשלות הטעות בספר חיי מוהר"ן החדש בשיחה אפילו אם היה הבעש"ט

בעלון: [שצג] אמר "אפילו אם היה הבעש"ט והאר"י ז"ל וכו' בעולם לא היו יכולים להשתוות עמי", [המעין בשאר לשונות יראה ללא ספק שמש"כ "והאר"י ז"ל וכו'", הכוונה לכלול את רשב"י, זה יכולנו לומר ללא ספק, אך גם אין תימה שנאמר שנתכוון ג"כ לכלול את משה רבינו]. ע"כ.

שיחה זו מקורה ממספר טעויות. ונציין את השתלשלות טעות שיחה זו:

שיחה זו במקורה, וכפי שהיא כתובה בחיי מוהר"ן המוגה, היא כך: "אמר 'אפילו אם היה וכו' בעולם, לא היה יכול להשתוות עמי". עכ"ל.

ולאחר מכן בא אחד המדפיסים וכתב אם היה 'הבעש"ט' בעולם.

ואז בא מדפיס אחר והוסיף אם היה הבעש"ט וכו'.

ואז בא מדפיס שלישי והוסיף אם היה הבעש"ט והאר"י ז"ל וכו'.

ואז בא מוידעינו הפרשן עורך העלון והוסיף את הבעש"ט והאר"י ז"ל ורשב"י ומשה רבינו.

כך ששיחה זו לא רק שאינה ברורה דיה, ונאמרה בתכלית הקיצור כמו בכל שיחות אלו. עוד רבו בה ההוספות. כך שאפילו שכלל ירידת הדורות הוא כלל עם יוצא מן הכלל. עם כל זה הרי שלעניין שיחה זו אין כל צורך לבא לעניין הצדיקים שיצאו מכלל ירידת הדורות כהגר"א והרמח"ל ועוד כמה וכמה צדיקים ענקי רוח, כי בחיי מוהר"ן המוגה כתוב אפילו אם היה וכו' בעולם וזה מתייחס לעניין צדיק אחד קדום לאותו זמן.

השלמות

א

כח הצדיק גדול מאד ובכוחו לכפר עוונות ישראל, ולהתפלל על הרשעים ולכפר עליהם ולתקנם בתפילתו. ולחלול את הרשעים מהגהנם לגן עדן, והוא מחזיק בנשמות הרשעים ואינו נותנם לשרו של גהנם

איתא בזוהר חדש פרשת לך לך ד"ה וישמע אברם כי נשבה אחיו, הבטיח שם רבי אלעזר לזקן אחד: "אני אצילך מדינה של גהנם, כי כוחי רב בעולם הזה ובעולם הבא, ובעוצם כוחי שיש לי שם לא אניח למלאך של גהנם לנגוע בך".

עוד איתא בזוהר חדש (לך לך שם) "סבא סבא, כוחי גדול בעולם הזה ובעולם הבא! ובזכות תינוק זה שבידך, לא אניח למלאך המוות לגעת בך, ואני אכניס אותך לעולם הבא בכוחי הגדול והתקוף שיש לי שם".

עוד שם "אמר רבי שמעון בר יוחאי אם ירצה אברהם לסבול בזכותו הדורות כולם שעברו ממנו עד הדור שאני בקרב, אני אסכלם עד מלך המשיח ואם אברהם לא ירצה, אצרך עימי את אחיה השילוני ונסכלם כולם מימות אברהם עד מלך המשיח".

וכן איתא במסכת סוכה מ"ב מ"ה שאמר רשב"י "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואלמלי אלעזר בני עימי מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואלמלי יותם בן עזיחו מיום שנברא העולם ועד ספר".

עוד אמרו במסכת תענית: תניא כשהרש טורנסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזירה על רבן גמליאל ליהרג. בא אותו הגמון לבית המדרש ואמר: בעל החוטם מתבקש בעל החוטם מתבקש, שמע רבן גמליאל אול משא מיניה אול לגביה בצנעא. אמר ליה: אי מצילנא לך מיתית לי לעלמא דאתי? אמר ליה אין. אמר ליה אישתבע לי. אישתבע ליה. סליק לאיגרא נפל ומית. וגמירי דכי גזירי גזרתא ומית חד מניהו מבטלין ליה לגזרתא. יצתה בת קול ואמרה אותו הגמון מזומן לחיי העולם הבא.

וכתב על זה הבן איש חי ב"בן יהודע" וזה לשונו: אותו הגמון מזומן לחיי עולם הבא. הדבר יפלא. דלפי דברי רבינו הארי"ז ז"ל מזומן לחיי עולם הבא הוא גדול מבן עולם הבא. ובמה זכה אותו הגמון כל כך בפעם אחת בלי הדרגות? ונראה לי בס"ד דאין הכי נמי יבא בגלגול ויעשה מצוות ומעשים טובים שיהיה ראוי על ידם להיות מזומן לחיי עולם הבא. או יובן הכוונה שיהיה נתלה ברבן גמליאל בעליה שיעלה עמו: כספינה של אש שמושכת עמה ספינה פשוטה וחולכת כמות עמה ביחד ממש....

והמהרש"א ביאר שם שהוא משום שצדיק גוזר והקב"ה מקיים.

עוד אמרו במסכת סוטה על דוד המלך שאמר שמונה פעמים "בני" על אבשלום כדי לחלולו לגן עדן, ואמרו שם הני תמניא בני למה. שבעה דאסקיה משבעה מדורי גהנם. ואידך איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופי. ואיכא דאמרי דאיתיה לעלמא דאתי. (אלו שמונה פעמים שאמר דוד "בני" למה הם שבעה שהעלה אותו משבעה מדורי גהנם, והשמיני יש אומרים לקרב ראשו שהיה מושלך רחוק לגופו) ויש אומרים שהכניסו לגן עדן.

ויעוין שם בתוס' שהקשו שהרי אין אבא מזכי ברא ותרצו בתירוץ ב' בזה"ל: "אי נמי מצי למימר הא דאמר אבא לא מזכי ברא, היינו משום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפילה, אבל תפילה מועלת ודור התפלל על אבשלום."

עוד אמרו במסכת חגיגה ט"ו: "כי נח נפשיה דאחר (כאשר מת אחר) אמרי (אמרו עליו בשמים) לא מידן לדייניה, (לא נדון אותו על מעשיו הרעים) ולא לעלמא דאתי ליתי, (ומצד שני אינו יכול להכנס לעולם הבא) לא מידן לדייניה משום דעסק באורייתא. (לא נדון אותו על מעשיו הרעים משום שעסק בתורה המנינה עליו מפני אש הגהנם) ולא לעלמא דאתי ליתי (ומצד שני אינו יכול להכנס לעולם הבא מפני שהטא) אמר רבי מאיר מוטב (לו לאחר) דלידייניה וליתי לעלמא דאתי (שבית דין של מעלה ידונו אותו לגהנם תחילה ושם יתמרקו עוונותיו כדי שאחרי כן יזכה להכנס לעולם הבא בזכות תורתו) מתי אמות ואניע לבית דין של מעלה ואעלה עשן מקברו, (כלומר: אדאג שיכניסו את אחר לגהנם ויהיה סימן לדבר שיעלה עשן מקברו) כי נח נפשיה דרבי מאיר (כשנפטר רבי מאיר) סליק קוטרא מקבריה דאחר (עלה עשן מקברו של אחר) לאחר שנים רבות אמר רבי יוחנן גבורתא למיקלי רביה בנורא (האם יש גבורה בכך ששורף אדם את רבו) חד הוי ביננא ולא מצינן לאצוליה (היה בינינו תלמיד אחר שנכשל וסטה מדרכי התורה ואין כח בין כולנו להביאו לעולם הבא הרי אחר נמנה בתחילה בין החכמים) אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה (אם אקח אותו בידי ואוציאו מן הגהנם ואכניסו לעולם הבא מי יוכל לקחת אותו ממני) חוסיף רבי יוחנן ואמר מתי אמות ואכבה עשן מקברו, כי נח נפשיה דרבי יוחנן פסק קוטרא מקבריה דאחר (כאשר נסתלק רבי יוחנן פסק העשן מקברו של אחר) פתח עליה ההוא ספדנא (פתח ספדן אחד את הספידו על רבי יוחנן בהזכרת כוחו להוציא מן הגהנם) ואמר: "אפילו שומר הפתח של הגהנם לא עמד לפניך רבינו בבואך להוציא את אחר משם."

עוד אמרו במסכת כתובות (ק"ג) ההוא יומא דאשכבתיה דרבי (באותו יום שנפטר רבי) נפקא בת קלא ואמרה: כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן לחיי עולם הבא. (יצאה בת קול ואמרה: כל מי שהיה בהסתלקותו של רבי הקדוש מזומן לחיי העולם הבא) היה שם ההוא כובס, כל יומא הוה אתי קמיה (שכל יום היה מגיע לביתו של רבי) אבל ההוא יומא לא אתי (ביום של אשכבתיה דרבי הוא לא היה) כיון דשמע הכי (כיון ששמע שיצאה בת קול והכריזה, והוא לא היה שם דוקא באותו יום) סליק לאיגרא (עלה לגג הבנין) נפל לארעא ומית, יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובס מזומן לחיי העולם הבא. וכתבו על זה תוס' "מזומן לחיי העולם הבא. תימה והלא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ופירש הרב רבי מאיר כל חיבא דאמר מזומן לחיי עולם הבא היינו בלא דין ובלא משפט."

עוד אמרו בזהר חדש על פסוק (לך לך לא): רק אשר אכלו הנערים (שהצדיק אומר לשרו של גהנם) חוץ מאותם אשר למדו לנערים תורה, וחלק האנשים אשר הלכו אתי באותו העולם תרע שאחזיק בהם ולא אתנם לך, אף על פי שראויים ליענש. כל כך יש לנשמת הצדיק עם מלך סדום, שהוא שרו של גהנם המושל על הרשעים. ועוד אומר לו: לא אני לכדי אחזיק באלו, אלא ענר אשכול וממרא שהם האבות הם יקחו חלקם.

וכן כתוב בזהר הקדוש במדבר דף קי"ט ע"א ה' מעוז חיי כיון דקודשא בריך הוא אחיד ביה בבר נש, לא מיסתפי בההוא עלמא מכל מאריהון דדינין, אף אנא כהאי גוונא כיון דאחידנא באבוך ובך, לא אסתפינא כהאי עלמא ובעלמא אחרא.

(ומה שכתוב ה' מעוז חיי ה' הוא מבצר מעוז חיי בעולם החיים האמתיים, והיינו כיון שהקב"ה אוהו בו באדם, על ידי שנתדבק בו, אינו מתירא בעולם העליון מכל בעלי דינים התובעים דין על מעשיו, והיינו בעת הסתלקותו מן העולם נשמתו מתדבקת בהשכינה לכן אין בעלי הדינים יכולים להרע לו, ואמר רבי פנחס כיון שאני נאחו באביך רשביי שהוא חתני אשר תורתו מנינה עלי, ובך שאתה נכדי אשר גם זכותך מועילה לי, לכן אינני מתירא משום שונא בעולם הזה, ומשום מקטרג בעולם הבא)

עוד מובא בזוהר פרשת פנחס (דף ר"ב:) אשר אתה הולך שמה (קהלת ט' י') וכי כל בני עלמא אזלי לשאול? וכי כל בני העולם הולכים לשאול ומשיב: אין. כך הוא שכל בני אדם אפילו צדיקים כשעוברים מעולם הזה לעולם העליון, מוכרחים לעבור דרך השאול שהוא הגהנם אבל סלקין מיד אבל הצדיקים עולים מיד דכתיב מוריד שאול ויעל בר אינון הייבין דלא הרהרו תשובה לעלמין חוץ מאותם הרשעים שלא הרהרו בתשובה לעולם דנחתין ולא סלקין, אלו יורדים לשאול ואינם עולים ומפרש: ואפילו צדיקים גמורים נחתין תמן יורדים לשאול. אמאי נחתין? למה הם יורדים לשם? ואומר: בגין דנטלין כמה הייבין מתמן, וסלקין לון לעילא לפי שהם לוקחים כמה רשעים משם ומעלין אותם למעלה ומאן אינון? ואיזה רשעים הם יכולים להעלות אינון דהרהרו בתשובה בהאי עלמא ולא יכולו. ואיסתלקו מן עלמא אותם שהרהרו בתשובה בעולם הזה ולא יכלו לעשות תשובה, כי נסתלקו מן העולם וצדיקא נחתין בגיניהון דהייבין גו שאול והצדיקים יורדים בשביל אלו הרשעים לתוך השאול ונטלין לון וסלקין לון מן תמן ולוקחים אותם ומעלין אותם משם.

וכן כתוב בתיקוני זוהר בזה הלשון: ואם הוא צדיק אתמר ביה (משלי כ"ד) כי שבע יפול צדיק וקם. אמר ליה רבי אלעזר: ואם הוא צדיק אמאי נחית תמן? ואם הוא צדיק מדוע הוא יורד לשם אלא בגין לאפקא מתמן כל נפשא ונפשא מאילין דהרהרו בתשובה ומתו בקצרות שנין, אלא כדי להוציא משם את כל הנפשות מאלו שהרהרו בתשובה ומתו בקיצור שנים ואיהו טרח בגיניה. והוא הצדיק טורח בשבילם.

עוד כתוב במסכת בבא בתרא דף קמ"ז דרש רבי פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנא' חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה.

עוד איתא מלבי"ם משלי (טו יד) על פסוק חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה – "החמה היא טמונה בלב, והתגלותה להנקם נקרא אף, והנה חמת אדם הדיוט אינה מסוכנת כי א"י להנקם תיכף, אבל המלך כשיתעורר חמתו הוא המלאכים ששולח המות, כי בחמתו ישחית רבים, וצריך לבקש איש חכם אשר בחכמתו ידע לכפר עון ולחשיב חמה, ויש לה מליצה על חמת המלך העליון שעוררה מלאכי מות, ואיש חכם יכפרנה כמו פינחס השיב את חמתו וכו' ויכפר על בני ישראל, ויאמר להשמירם לולא משה בחירו וכו' להשיב חמתו מהשחית".

עוד איתא בספר אוהל אלימלך אות ס"ז על דברי הפסוק מי זה אמר ותהי ה' לא צוה (איכה ג' ל"ז) בזה"ל: "נראה לי על פי אומרים ז"ל אמר הקב"ה אני מושך בכל מי מושל בי צדיק שנאמר צדיק מושל ביראת אלקים הקב"ה גזור גזירה והצדיק מבטלה, הצדיק גזור גזירה והש"ת מקיימה, שנאמר ותגזור אומר ויקם לך. עכ"ד. ז"ל והוא רצון הש"ת, והוא הנותן חכה הזה ביד הצדיק ונחת ינחת בו כביכול. כשהצדיק מבטל גזירתו כמו שמפרש הצדיק מזה"ר אלימלך זצוק"ל חנוי והנצח לחי עולמים. שאומר הקב"ה כביכול נצחוני בני נצחוני. וזה נוי ותפארתו שהבנים מנצחים אותו כביכול עכ"ל.

וכן כתוב בשו"ת מהר"י אסאד ח"א יור"ד ס' שנ"ה שהצדיקים בעלייתן למקומם בגן עדן עוברים דרך הגהנם כדי להעלות משם נשמות הרשעים שאוחזים בהם ועליין עמהם.

וראה בספר שבט מוסר שכתב על הצדיקים בזה הלשון: נקרא "פודה נפשות" על שם שעל ידי תיקוניו וכוונותיו פודה ניצוצות מקדושה הטבועים בעמקי הקליפות כנודע. גם יכולת בידו לפדות נפשות מוגהנם כרבי שאמר על אלישע אחר "אם יגאלך טוב" שהוא הקדוש ברוך הוא "יגאל" ואם לאו "וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבוקר" ואמר (הגיגה ט"ו): אני נכנס להוציא מוגהנם ונראה אם שומר הפתח יכול לעמוד בפני "גם הצדיק במותו עובר דרך גהנם ונאחזים בשוליו מהנשמות של רשעים שכבר הותקנו, ופודה אותן משם ומוליכן אתו בגן עדן" (זוהר פנחס ר"ב:) ועל כן נקרא "פודה נפשות".

וכן כתב הרמח"ל זי"ע בספרו דרך ה' בזה"ל: "והנה מחויב הצדיק הוא לקבל באהבה היסורים שיזדמנו לו לתועלת דורו, והוא ביסוריו מכפר, ומצילם בעולם הזה ומועיל להם גם לעולם הבא". עוד כתב שם "וכל שכן שיכולים לתקן את אשר עיתו האחרים. והיינו כי לא די שיתקנו למה שבבני דורם, אלא גם לענין כל מה שנתקלקל העולם מאז נהיו בו חטאים ועד עתה".

וכן הם דברי האריז"ל בשער הכוונות (נפ"א דרוש ב' דף מ"ז ע"א) שכתב בזה"ל "והנה זה דומה אל מ"ש חז"ל שהצדיקים אחר מיתתן יורדין לגהנום שה"ם מקום מדור הקלי' ואוחזין ברשעים ומצילין אותם משם וכמ"ש בחגיגה אר"י מתי אמות ואכבה עשן מקברו. וסוד הענין הזה שהצדיקים בעת מיתתן גורמין זיווג עליון למעלה אל זיון וגם ז"ם מיתת הצדיקים בנשיקה.

וכתוב בספר שבחי האריז"ל שהיה האריז"ל מספר לתלמידיו: שכאשר הוא הולך בשדה רואה כל האילנות מלאים מאלפים ורבבות שבאים לפניו, וכן בנהר הם ניגרים על פני המים עד אין מספר. והיה שואל אותם מה הם רוצים והיו אומרים ששמעו רוב קדושתו והשגתו מסוף העולם ובאו אליו שיתקן אותם, כי בידו לתקנם. והשיב להם: אם יגזור ה' בחיים אתקן אתכם ואת כל העולם כולו.

נמצינו למדים שכוחם של הצדיקים גדול ועצום עד מאד. ואינו דבר המובן והנתפס בשכל, שהרי זהו מחסדי הבורא ששתל בכל דור שתולים בבית ה' לקרב לב ישראל לאביהם שבשמים. ורק הקב"ה שנתן להם כוחם יודע עד היכן הוא מוגיע. וכמו שאמר חז"ל מי מושל בי צדיק – צדיק גוזר והקב"ה מקיים.

ב

כוחם של הצדיקים וביאור דברי חז"ל על ואין מידי מצייל

בענין כוחם הגדול של הצדיקים בתיקון נפשות ישראל, וכן בדברי חז"ל הנזכרים לעיל בהערות בענין זה יש להקשות ובפרט על דברי הזהר הקדוש בזה מדברי חז"ל במסכת סנהדרין ובמדרש על הפסוק ואין מידי מצייל. והובא בילקוט שמעוני (דברים לב) בזה"ל: "ואין מידי מצייל אין אבות מצילין את הבנים, לא אברהם מציל את ישמעאל, ולא יצחק מציל את עשו. אין לי אלא אבות שאין מצילין את הבנים, אח את אחיו מנין, תלמוד לומר אח לא פדה יפדה איש, לא יצחק מציל את ישמעאל ולא יעקב מציל את עשו, ואפילו נותנין לו כל ממון שבעולם אין נותנין לו כפרו שנאמר לא יתן לאלהים כפרו ויקר פדיון נפשם וגו'. יקרה היא הנפש שכשאדם חוטא בה אין לה תשלומין": ולפ"ז כיצד יכולים הצדיקים לכפר על עוונות ישראל ולהוציאם מהגהנם הלא ואין מידי מצייל.

וקשיא זו הקשו התוס' בדברי הגמ' (סוטה י' ע"ב) על דוד המלך שאמר שמונה פעמים "בני" על אבשלום כדי להעלותו לגן עדן, ואמרו שם הני תמניא בני למה. שבעה דאסקיה משבעה מדורי גהנם. ואידך איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופי. ואיכא דאמרי דאייתיה לעלמא דאתי. וז"ל התוס' ד"ה דאייתיה לעלמא דאתי: "ואי קשיא הא אמרו בחלק (סנהדרין דף קד.) ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מצייל אין אברהם מציל את ישמעאל ולא יצחק את עשו אבל הכן מציל את האב כגון יאשיהו שלא מנו את אמונו וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו בעולם הזה שנהרג במיתה משונה הועילה לו תפלת אביו דומיא דיהויקים דאמר התם שהיה כתוב על גולגלתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד עבודת כוכבים א"נ מצי למימר הא דאמר אבא לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה מועלת ודוד התפלל על אבשלום".

והנה בבואנו להבין זאת לפי דברי התוס' השופכים אור לעניינינו, יש לנו לעיין בכמה דברים.

א. לפי דברי התוס' בתירוצם הראשון שאבשלום נטל את שלו בעולם הזה בכך שנהרג במיתה משונה ועל כן העלתו דוד המלך. לפ"ז כאשר האדם סבל בעולם הזה על עוונותיו או שמת במיתה משונה המכפרת יוכלו הצדיקים להעלותו. לפ"ז דברי המדרש שאמרו "ואין מידי מצייל אין אברהם מצייל את ישמעאל ולא יצחק את עשו". נאמרו דווקא לענין אנשים כגון ישמעאל ועשו שלא סבלו על עוונותם.

ב. לדברי התוס' בתירוצם השני שאבשלום לא עבד עבודה זרה. לפ"ז כל מי שאינו עובד עבודה זרה יש לצדיקים כח להעלותו. ולפ"ז דברי חז"ל על ישמעאל ועשו נאמרו דווקא עליהם משום שעבדו עבודה זרה.

ג. לפי תירוץ ג' שבדברי התוס' שמה שאמרו אבא לא מזכי ברא היינו שמשום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפילה אבל תפילת הצדיק מועלת ודוד התפלל על אבשלום. לפ"ז מה שאמרו ואין מידי מצייל היינו ללא תפילה אבל ע"י תפילה יוכל הצדיק להציל את הרשעים. ולפ"ז אף שדוד המלך הזכיר רק 'בני' 'בני' שמונה פעמים עכ"ז הזכרה זו היתה תפילה קצרה מעומק לב לה' על אבשלום. ואפשר שהביאור בזה לפ"ז הוא שהקב"ה אומר שאם הוא לא ירצה להציל את האדם, אזי ואין מידי מצייל. אולם אם ה' בעצמו יצילו הקב"ה בעצמו.

ולפ"ז מה שכתוב בזוהר שהבטיח רבי אלעזר לזקן אחד: "אני אצילך מדינה של גהנם, כי כוחי רב בעולם הזה ובעולם הבא, ובעצם כוחי שיש לי שם לא אניח למלאך של גהנם לנגוע בך". וכן מה שאמרו שם "אמר רבי שמעון בר יוחאי אם ירצה אברהם לסבול בזכותו הדורות כולם שעברו ממנו עד הדור שאני בקרב, אני אסכלם עד מלך המשיח ואם אברהם לא ירצה, אצרך עימי את אחיה השילוני ונסכלם כולם מימות אברהם עד מלך המשיח". או במסכת סוכה כ"ב מ"ה שאמר רשב"י "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואלמלי אלעזר בני עימי מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואלמלי יותם בן עזריהו עמנו מיום שנברא העולם ועד סופו". אינו סותר כלל את דברי חז"ל על ואין מידי מצייל.

עוד יש לעיין בדברי חז"ל (תענית כט) תניא כשהרש מורנוסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזירה על רבן גמליאל ליהרג. בא אותו הגמון לבית המדרש ואמר: בעל החוטם מתבקש בעל החוטם מתבקש, שמע רבן גמליאל אזל טשא מינה אזל לגביה בצנעא. אמר ליה: אי מצינא לך מיייתית לי לעלמא דאתי. אמר ליה אין. אמר ליה אישתבע לי. אישתבע ליה. סליק לאיגרא נפל ומית. וגמירי דכי גזירי גזרתא ומית חד מניהו מבטלין ליה לגזרתא. יצתה בת קול ואמרה אותו הגמון מזומן לחיי העולם הבא שכתב על זה הבן איש חי ב"בן יהוידע" וזה לשונו: אותו הגמון מזומן לחיי עולם הבא. הדבר יפלא. דלפי דברי רבינו האר"י ז"ל מזומן לחיי עולם הבא הוא גדול מכן עולם הבא. ובמה זכה אותו הגמון כל כך בפעם אחת בלי הדרגות. ונראה לי בס"ד דאין הכי נמי יבא בגלגול ויעשה מצוות ומעשים טובים שיחיה ראוי על ידם להיות מזומן לחיי עולם הבא. או יובן הכוונה שיחיה נתלה ברבן גמליאל בעליה שיעלה עמו: כספינה של אש שמושבת עמה ספינה פשוטה וחולכת כמות עמה ביחד ממש.... והמהרש"א ביאר שם שהוא משום שצדיק גזר והקב"ה מקיים.

וגם כאשר נעייין בדברי הבן איש חי נלמד מכך לעניינינו. כי בשלמא לפי הביאור הראשון של הבן איש חי שכוונת דברי הגמ' היינו שיבא בגלגול ויעשה מצוות לזכות לחיי עולם הבא, מובן הדבר שהרי אותו אדם יזכה לעצמו שכרו ע"פ מעשיו. ואינו מצייל אלא שעל ידי מעשיו הגדול זוכה אותו הגמון לרדת בגלגול באופן שיזכה לעצמו חיי עולם הבא. אבל על הביאור השני של הבן איש חי שיחיה נתלה ברבן גמליאל בעליה שיעלה עמו: כספינה של אש שמושבת עמה ספינה פשוטה וחולכת כמות עמה ביחד ממש.... יש להקשות שהרי ואין מידי מצייל.

ובדברי הבן איש חי מצינו שדברי חז"ל שאמרו ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל ואין יצחק מציל את עשו נאמרו באופן שהאדם החייב לא יעלה בעצמו לבדו למעלה לגן עדן אולם אם יזכה האדם החוטא לאחוז עצמו ולהדבק בצדיק יוכל להתלות בצדיק בעליה שיעלה עמו כמשל ה"ספינה של אש המושכת עמה ספינה פשוטה והולכת כמנה עמה ביהר ממש". והוא חידוש מופלג ביותר בגדלותם של הצדיקים. ואפשר שלפ"ז מה שמוכח בזהר הקדוש כמדבר דף קי"ט ע"א ה' מעוז חיי כיון דקודשא בריך הוא אחיד ביה בבר נש, לא מיסתפי בההוא עלמא מכל מאריהון דדינין, אף אנא כהאי גוונא כיון דאחידנא באברך ובך, לא אסתפינא כהאי עלמא ובעלמא אחרא. מדויק בזה לשון דאחידנא, שמאחר שהוא אחוז בו לא מיסתפי]

כן יש לעיין בדברי המהרש"א שפירש שהוא משום שצדיק גוזר והקב"ה מקיים והם דברי חז"ל שאמרו "אמר הקב"ה אני מושך בכל מי מושל בי צדיק שנאמר צדיק מושל ביראת אלוקים הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלה, הצדיק גוזר גזירה וחשי"ת מקיימה, שנאמר ותגזר אומר ויקם לך". האם הם סותרים לדברי הגמ' ואין מידי מציל. שהרי משמעות דברי הגמ' הוא שהוא כלל ברור שצדיק גוזר והקב"ה מקיים. וע"פ דברי התוס' לעיל אפשר לומר שהיינו בתפילתו כי הקב"ה מקבל את תפילתו וכנ"ל.

אמנם אפשר לבאר בכל דברי חז"ל אלו. שכאשר הצדיק גוזר אין הוא נוגד לבורא חלילה אלא שרצון הבורא הוא שהצדיק יגזור אומר והוא יקיים, והקב"ה עצמו אמר לדוד "מי מושל בי צדיק". וכדברי חז"ל (מו"ק מז:): שאמר הקב"ה לדוד אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני גוזר גזירה והצדיק מבטלה. וזהו עצמו רצון הבורא. וכך אפשר לבאר בכלליות בכל נושא זה, שבכל דברי חז"ל אלו שמוציאים אנו את גודל כוחם של הצדיקים הרי שפירוש הדברים בזה הוא שמאחר והקב"ה מסכים עם הצדיקים מעתה הרי זהו רצונו, ועתה ואין מידו מציל להיפך הגמור.

ולפ"ז מה שאמר הקב"ה ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל הכוונה באופן שהקב"ה לא יחפוץ להטיב עם הצדיק, ולא יחפוץ להטיב בזכותו של הצדיק, אלא באופן שהאדם הוא רשע שרוצה להנצל ע"י זכותו של אביו, ללא כל פעולת תפילה או גזירה מאביו שעל זה נאמר ואין מידי מציל, ולכאורה כן משמע בגמ' שם שהרי אמרו שם (סנהדרין קד) ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא, דכתיב ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל. והוזכרו יחדיו. וכמו שמה שאמרו ברא מזכי אבא פירושו ללא כל התערבות מצידו של הבן הרי הוא מעלה בזכותו את אביו שגדלו לכך. כן פירוש דברי חז"ל לענין אבא לא מזכי ברא שהוא ללא תפילה וללא כל גזירה של הצדיק, וללא שיעלהו כספינה.

ובזה מובנים גם דברי הגמ' במסכת חגיגה מ"ז "כי נח נפשיה דאחר אמרי לא מידן לידייניה ולא לעלמא דאתי ליתי לא מידן לידייניה משום דעסק באורייתא ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחטא אמר רבי מאיר מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי מתי אמות ואעלה עשן מקברו כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרא מקבריה דאחר אמר רבי יוחנן גבורתא למיקלא רביה חד הוה ביננא ולא מצינן לאצוליה אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה מאן אמר מתי אמות ואכבה עשן מקברו כי נח נפשיה דרבי יוחנן פסק קוטרא מקבריה דאחר פתח עליה ההוא ספדנא אפילו שומר הפתח לא עמד לפניך רבינו". שלכאורה כיצד אמר רבי יוחנן אי נקטיה ביד מאן מרמי ליה פירוש כשאאחוז אותו בידי מי יוכל להוציא אותו ממנו, שהרי ואין מידי מציל. ואף ששם עמדה לו זכות תורתו. עכ"ז כיצד יתפרש לשונו של רבי יוחנן שאם יאחוז אותו בידו מי יוכל להוציאנו ממנו בגודל כוחו, שהרי ואין מידי מציל.

אולם ע"פ הנתבאר אין בכך כל סתירה כי בגודל זכותו הקב"ה בעצמו יצילו. והקב"ה בעצמו כביכול לא יתן לאף מקטרג להוציא מידי רבי יוחנן. וזהו עצמו רצון הבורא באהבתו את הצדיקים.

ובזה מובנים גם דברי הבן איש חי הנ"ל בביאור דברי רבן גמליאל שנשבע לו שאם יבטל את הגזירה יביאו לחיי העולם הבא וביאר בזה הבן איש חי שיהיה נתלה ברבן גמליאל בעליה שיעלה עמו: כספינה של אש שמושכת עמה

ספינה פשוטה וחולכת כמוה עמה ביחד ממש.... שזהו רצון הבורא בעצמו שרבן גמליאל יעלהו כספינה של אש המושכת ספינה קטנה פשוטה כמוה עמה ביחד ממש.

ג

עוד בענין תחנוני עורך העלון להחזיר מחלוקות ישראל כבראשונה

עורך העלון הביע פליאה גדולה מפני מה קא שתקי רבנן ואינם מחזירים את המחלוקת כבראשונה. אלא שמחלוקת זו לא היתה היחידה. ורב סווראן עצמו היה לו דין ודברים לא רק עם מוהרנ"ת, אלא עם עוד צדיקים כהרה"ק רבי ישראל מרוזין זצ"ל (מובא בספר נר ישראל). ובעם ישראל היו עוד כמה וכמה מחלוקות של צדיקים גדולים עצומים שהיו חמורים בהרבה יותר ממחלוקת זו. כגון שבמי קה עם יוסף הצדיק, וכן בדורות האחרונים יותר, היו כמה וכמה מחלוקות בין גדולי וענקי עולם, כגון מחלוקת הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זצ"ל עם הרה"ק אדמור"י בית רוזין זצ"ל. וכן היו מחלוקות חמורות בין הרבה קהילות חשובות באותם תקופות. ומובא בספר בית היין שבזמן הגה"ק בעל "זרע קודש" מראפשיץ זצ"ל, סבלו החסידים מהלשנות שפלות שהמתנגדים הלשינו עליהם אצל הממשלה, עד כדי כך שנקבע ועד מיוחד מטעם הממשלה, לנסוע על פני מדינת פולין, ולחקור אצל האנשים אם הם חסידים, ומי שגילו שהוא חסיד, היו הגויים מכים אותו באכזריות בשוטים ובמקלות.

ולפי דברי עורך העלון, יש לנו גם עכשיו כהיום הזה להניח את ספרי החסידות מתחת הספסל כשאננו יושבים עליהם. וכן יש לנו לארגן קבוצת גויים אכזריים להכות מכות רצח לכל אשר בשם חסיד יכונה. וכן יש ללכת לכל קהילה וקהילה שבעם ישראל, ולחקור מי חלק עליהם מששת ימי בראשית עד היום הזה, וללבות את אש המחלוקת, וכל קהילה תחרים את המחרמים אותה מששת ימי בראשית עד היום הזה. וכך נאה וכך יאה לפי הכתוב בעלון השנאה, ואף שמחלוקות האלו כבר עברו ובטלו מן העולם, יש לנו לערוך "עלונים" שונים ומשונים, עם כל דברי הגנאי שנשמעו אז, ולהוסיף עליהם עוד כהנה וכהנה, ואם אין די בזה ללבות את אש המחלוקת, נוכל 'לסלף' משיחות הצדיקים פה ושם, ונחדש ימינו כקדם... אתמהה ???

והקורא את אותו עלון, יכול לחשוב שרק על מוהר"ן היתה מחלוקת, כאשר מחלוקת זו היא אחת מני אלף. ולא רק זאת, אלא שזולת עצם החוצפה להכניס הראש בין החריים הגבוהים, עוד יחשוב הקורא שיש כאן ראייה לאיזה מן הצדדים, על אף שבאמת מאז ומעולם היו עוד מחלוקות רבים על הרבה מהצדיקים שבעם ישראל.

והנה כאשר מעיינים אנו בנושא הסבוך של המחלוקות שבין הצדיקים בכל הדורות אפשר לחלק זאת לב':

א מחלוקות על הצדיקים, או מצד אנשים שלא הכירו את ערך הצדיקים. או מצד אינשי דלא מעלי, אשר עליהם אמרו חז"ל במסכת ראש השנה דף י"ז, אבל המינין והמסורות והאפיקורסים, ופירש רש"י "מבזה תלמידי חכמים" וכו' וש"הטאו וההטיאו את הרבים" וכו' יורדין לגהנם ונידונין בה לדורו דורות שנאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו', גהנם כלה והן אינן בליק, שנאמר וצורם לבלות שאול.

ב מחלוקת שבין הצדיקים העצומים והמופלגים עצמם. מסיבות שסיבב הבורא ברצונו, ומובא על כך רבות בספה"ק. ואי"ה לפנינו נרחיב קצת את הדיבור על כך.

הנה, לאורך כל הדורות היו הרבה מחלוקות גדולות בעם ישראל בין צדיקים עצומים ונוראים.

יוסף הצדיק נרדף על ידי אחיו הצדיקים, שבמי קה.

משה רבינו אבי אבות הנביאים, עמו דיבר ה' ארבעים יום וארבעים לילה. ועליו אמר ה' "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא"... – "פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט". ועם כל זה חלקו עליו מאוד בדורו הן חכמים וצדיקים מופלגים במעלה והן שאר ליצני העם. ומובא בחז"ל, שחשדוהו בעבירות חמורות שבתורה, רח"ל. הוין מעוד כמה וכמה פעמים שהלינו עליו הרבה מישראל. עד שהתבטא מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלוני. ואמר לו ה' עבור לפני העם וכו'. וכן היו כאלו שלא הכירו ערכו.

וכן כתוב במדרש על פסוק והביטו אחרי משה, (הובא בילקוט מעם לועז פרשת כי תשא) בזה הלשון: "כשהיה משה רוצה לצאת מן המחנה ללכת אל האוהל, היה כל העם קם לכבודו, והיו נצבים איש פתח אהלו, והביטו אחרי משה עד בואו האוהל, שלא היו יושבים עד שהיה נעלם מנגד עיניהם, והביטו אחרי משה עד שהיה נכנס לאהל. ומכאן למדים כמה רעה גורם החטא: שלפני שחטאו אומר הכתוב: ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל, שהיו מסתכלים בעיניהם בכבוד השכינה. ועכשיו שחטאו לא היה להם כח להסתכל בפניו של משה, אלא והביטו אחרי משה, שהיו מסתכלים בגבו. והיו אומרים אשרי ילוד אשה שכך מוכתה שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהל. והרשעים שהיו ביניהם היו מסתכלים בו בעין רעה בראותם גדולתו. והיו אומרים ראו כמה עבים שוקיו של זה, משלנו הוא אוכל ושותה. שנאמר והביטו "אחרי" משה. ולא נאמר "אחר" משה. אלא רמז יש כאן שהיו מסתכלים עליו מראשו ועד רגליו והיו אומרים: ראו כמה עבה צוארו וכמה עבים ידיו ורגליו, מנדבת המשכן שהתנדבו הוא אוכל ושותה, ובידו נתונים ההכנסה וההוצאה ועושה ככל העולה על רוחו". וזהו שמסיים הכתוב עד בואו האהל. שכל זה בא לו מהכנסות המשכן. ולמה באו לכלל לעז זה לפי שביציאתם ממצרים לא לקח משה שום דבר, שכולם יצאו מעונים כסף וזהב והוא יצא כשהוא מעון ארונו של יוסף, ועכשיו ראו אותו בעושר גדול, לכן אמרו שכל זה גנבה שגנב ממלאכת המשכן, ולא ידעו שעושרו של משה בא מתוך אבן ספיר שהוציא הקב"ה בתוך אהל, שממנו עשה את הלוחות השניות, וכדי להוציא הלעז מפי המקטרגים עשה הקב"ה כך ששלח ברכה במעשה המשכן, שלא ידעו מהיכן בא כל העושר הזה שהיה נצרך למשכן.

וכן דוד מלך ישראל נרדף על ידי שאול בחיר ה' ודנו למות,

וכן במדרש שיר השירים א' "אמר ריב"ל בשעה שנמנו וגמרו ג' מלכים וד' הדיוטות אין להם חלק לעוה"ב בקשו לצרף שלמה עמהם יצתה בת קול ואמרה (תהלים קה) אל תגעו במשיחי. והרי לנו שאפילו על שלמה המלך שיצתה בת קול קול ואמרה עליו על תגעו ב'משיחי' עכ"ז לולי הבת קול היו מצרפים אותו בין המלכים שאין להם חלק לעולם הבא.

וירמיהו הנביא נרדף על ידי אנשי דורו וחשדוהו בא"א (בב"ק טז) ואף הוטל לבית האסורים.

גם על הרמב"ם היתה מחלוקת גדולה והיא היתה כה אכזרית עד ששרפו את כל כתביו.

וכן היתה תקופה שלא הכירו לנכון את ערכו של מאור ישראל רבי יונתן אייבשיץ, והיו ביניהם גם כמה מגדולי ומאורי ישראל כהרב יעקב עמדין ובעל ה"פני יהושע". וכמו כן היתה תקופה שזולזו בוזהר הקדוש. ובספרי עוד כמה וכמה צדיקים קדושים נוראים שלא הכירו ערכם.

גם על אור שבעת הימים הבעל שם טוב זי"ע היתה מחלוקת עצומה.

כן גם על הבעל התניא, ורבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע ועל כל תלמידי הבעש"ט המכונים שישים גיבורים היתה מחלוקת עצומה על ידי הגר"א ועוד גאונים צדיקים.

גם בין הנציב מוולוז'ין ובעל הבית הלוי מבריסק. לא יושבו ההדורים. (ספר רבן של ישראל).

וכן על רבי מנחם מנדל מקאצק היתה מחלוקת גדולה.

כמו כן בין רבי פנחס מקורייך ורבי יחיאל מיכל מזלאטשוב. וכן בין היהודי הקדוש מפרשיסחא לבין החוזה מלובלין היתה תקופת מחלוקת.

גם על רבי מאיר מפרימישלאן היתה מחלוקת. (יושר דברי אמת כט)

גם בין רבי משה מסווראן לבין רבי ישראל מרוזין היתה תקופת מחלוקת. (נר ישראל)

עוד מובא בספר בית היין וכבר הובא לעיל שבזמן בעל "זרע קודש" מראפשיין זי"ע, סבלו החסידים מהלשנות שפלות שהמתנגדים הלשינו עליהם אצל הממשלה, עד כדי כך שנקבע ועד מיוחד מטעם הממשלה לנסוע על פני מדינת פולין ולחקור אצל האנשים אם הם חסידים, ומי שגילו שהוא חסיד, היו הגויים מכים אותו באכזריות בשומים ובמקלות....

וכן בימים ההם היו מניחים את ספרי החסידות כהספר הקדוש נועם אלימלך וכדומה 'מתחת הספסל' שהיו יושבים עליו. רח"ל. (שם)

וכן על הרמח"ל זי"ע יצאו בחרמות ובנידויים על ידי הגאון בעל השב יעקב ועל ידי הגאון רבי משה האגוזי זצוק"ל שהיה ראש רבני איטליא באותה תקופה, ובאותה תקופה שרפו חלק מכתביו.

כמו כן גם על הבית יוסף היתה מחלוקת של כמה גדולי עולם שלא קבלו את השולחן ערוך בזמנו, ולא אבו ללכת אחר פסקיו והתבטאו מאד בהריפות נגד פסקיו. (ספר עיר הצדק עמ' 1)

כמו כן באותה תקופה היתה מחלוקת גדולה גם נגד הרמ"א. (שם)

גם על הגאון הש"ך היתה מחלוקת, ובקשו לדהות ספרו מישראל. (כלילת יופי עמ' ס"א) ומרוב רוגזם רצו לצאת בחרם לקראתו, אך לא עלתה בידם, ועל כל פנים רצו שיהא ספרו מונח בקרן זוית, ולא יגעו בו לדון ממנו הלכה למעשה, וראה שם שכמה וכמה מגדולי ישראל אשר שמעם חלק בזמנם בכל ארצותיהם לא הכירו את ערכו של הש"ך, ולא קבלו את ספר הש"ך כאשר יצא לאור, ורק כמה וכמה שנים לאחר הסתלקותו נתקבלו דבריו בקרב כל ישראל.

וגם על הב"ח היתה מחלוקת גדולה עד שגברה ידם של בעלי מחלוקת והעבירו אותו מהרבנות. (זכור לאברהם)

גם על הסמ"ע ועל המהר"ם מלובלין היתה מחלוקת. (עיר הצדק עמ' 40)

גם בין הרלב"ח והמהר"י בירב היתה מחלוקת גדולה בענין הסמיכה.

כמו כן גם בין הגאון רבי אהרן דרשן והגאון בעל החוות יאיר היתה מחלוקת סביב הסכמה שניתנה אז לאחד הגאונים. (עיר הצדק 1)

כן גם בין הגאון רבי אליעזר אשכנזי והגאון מהר"י מפדובה.

וכן גם נגד הגאונים בעלי תורת המוסר מיסודו של הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, היתה מחלוקת גדולה ורדפו אותם מאד. והכתימו אותם בכתם של "כתה חדשה" מעין בת ש"צ שר"י" כאשר הכריזו עליהם. ואף היו שנהגו מנהג בזיון נורא בספרי בעלי המוסר. (ספר הגאון משה מרדכי אפשטיין עמ' 17 וע' 9)

גם על הגאון בעל האבני נזר היתה מחלוקת. (אביר הרועים שיי"ט)

גם נגד הגאון בעל הפני יהושע היתה מחלוקת בדורו, ולא הכירו הכל ערכו. (עמרת יהושע עמ' 2)

גם דברי האריז"ל עוררו התנגדות נמרצת בערי אירופא, וגזרו גזירות והרחקות למנוע את לימודם ברכים. רק ההתנגדות לא התבטאה לו אישית כי הדברים הגיעו לשם עשרות שנים אחר פטירתו מהעולם. (פתיחה לספר אוצרות רמח"ל) והמעייין בספרים ימצא עוד הרבה צדיקים שחלקו עליהם. על אף שכולם היו קדושים וטהורים.

ובכן מחיים הזה חבה ונכריז על החזרת עטרת המחלוקת לישנה, מחיים לא נלמד שולחן ערוך כי חלקו עליו מאד. מחיים לא נלמד שום ספר מכל אלו החכמים המופלגים שחלקו עליהם, לא ש"ך ולא ב"ח, ולא שום ספר מכל אלו שחלקו עליהם. ומאחר שגם על הרמח"ל ז"ע יצאו בחרמות ובנידויים על ידי רבי משה האגוזי זצוק"ל שהיה ראש רבני איטליא באותה תקופה והוא ציוה לשרוף את כתבי הרמח"ל. ואח"כ הומתקה הגזירה ונשארו התומים בתיבה והסיפור ארוך ואין כאן מקומו. והרבה מכתביו וחיבוריו הקדושים נעלמו. כמו כן גם הרמח"ל שיבחה את עצמו בלשונות מופלגים, וגם עשה כל מיני דברים לא שגרתיים, כגודל צדקותו וקדושתו, וחיבר ספר תהלים עם מזמורים, וכן חיבר שבועים תיקונים כדוגמת תיקוני הזוהר, ועוד חיבורים אחרים תמומים מאד, שאין מוגלים אלא לצנועים. והיתה עליו התנגדות עצומה מאד, ועתה גם היום בזמנינו יש להעזי לחלוק ולדבר פרה על ספריו, או על דרכו ושיטתו הקדושה והנפלאה של רבינו הרמח"ל זצוק"ל. או אולי לערוך איזה עלון על הרמח"ל הקדוש.

ד

המעייית קוראי העלון בענין המחלוקת

לאחרונה עדים אנו לתופעה מבישה ולא ראויה [בלשון המעטה], שכל מי שאינו מבין דבר מה בספרי מוהר"ן, או בהנהגה של אדם הקורא לעצמו בשם חסיד ברסלב, או שרואה הוא איזו מדבקה מוזרה אותה יצר מי שמכנה עצמו חסיד ברסלב. מיד תולה הוא זאת במוהר"ן ומסיים ואומר: לכן חלק עליו הסבא משפולי, עכשיו כבר הכל מובן לו. ומיד מתיר הוא לעצמו לפגל בקדשי קדשים.

למה הדבר דומה, לאדם שאינו מבין דבר מה בפרשת וישב – מקץ בעניינו של יוסף הצדיק ומפטיר כלאחר יד ואומר: הא – לכן זרקו אותו לבור...

ולעניינו, גם באותו עלון נכתבו הדברים באופן שסדר הדברים שם מטעה את הקורא להבין שכל לגלוגי שכתב שם נאמרו כבר כביכול על ידי גדולי אותו דור, כך שאין הוא אלא מחזיר את הדברים לקדמותם.

והאמת שגדולי אותו דור כלל לא חלקו על מוהר"ן, כולל הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' שחלק עליו לאחר זמן כאשר נודע לו מגודל מדרגותיו המופלאות של מוהר"ן. (וראה להלן פרק מיוחד על מחלוקת הרבי ברוך שחלק לא רק עליו אלא גם על עוד הרבה צדיקים מפורסמים אחרים כהבעל התניא והרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב. וכן על הרה"ק רבי שלום מפריביטש. על אף שהוא עצמו אמר בהזדמנויות שונות שיש לו סיבה שהוא חייב לחלוק עליהם לטובת צדיקים עצומים אלו כך שאין שום ראייה ממחלוקת זו לעניינו וכאשר נכתוב על זה להלן בהרחבה יותר) ומובא בקונטרס ההוספות (אות צא) שכתקופת המחלוקת הוא אף רצה להחרים את הסבא משפולי אלא שהרבנית נכנסה ומנעה זאת.

ותלמידו של מוהר"ן רבי זונדל אף אסף מאה הסכמות מגדולי אותו דור על הספר ליקוטי מוהר"ן, על אף שבאמת מוהר"ן לא היה צריך כלל להסכמות אחרים וכפי שכתב עליו החוזה מלובלין שענוותנותו דמר גרמה לו לשלוח את תלמידו להסכים על גליונות הספר ליקוטי מוהר"ן, על אף שאינו צריך לזה כלל. ובזמן המחלוקת תמכו גדולי הדור במוהר"ן וחלק מגדולי אותו דור אף כתבו מרורות על כך לסבא משפולי, וחלק אחר מגדולי אותו מקום לא התערבו

בזה, מהסיבה שהסבא משפולי היה בעל השפעה באותו מקום. והבעל התניא אף הכריז לאמר שמי שחולק על מוהר"ן הרי הוא כמי שחולק על דעתו ממש.

על כן אחר שכחיום הזה הותרה הרצועה וכל הרוצה מזלזל בכבודם של צדיקים קדומים. ובנוסף לכך עוד מעמיד את דבריו בהסכמת גדולי אותו דור על אף שהם כלל לא חלקו על מוהר"ן. ואף סומך את דבריו על הסבא משפולי על אף שלא אמר זאת כלל. [זולת זאת שאף אם הם היו חולקים אין זה שונה משאר המחלוקות על הרבה מקהילות ישראל] אין לנו אלא ללקט מהספרים את מה שהיה באותם ימים בכל הפרטים, ונבין מפני מה אמרו הצדיקים דלעיל שאליבא דאמת כבר אין כל טעם לאותה מחלוקת ישנה.

ה

גורמי מחלוקת הסבא על מוהר"ן בהרחבה

כפי שנתבאר רק הסבא משפולי חלק על מוהר"ן ע"י שני החוננים וגדולי אותו דור במקומו של מוהר"ן היו לצדו של מוהר"ן.

והיות שעורך העלון הציג את תלונותיו כביכול ואין הוא אלא מצטט את דברי הסבא משפולי וזהו אחד הסילופים הגדולים ביותר באותו עלון, נציין לפנינו את הטענות שנשמעו מפי הסבא משפולי באותה תקופה, (ומוהר"ן השיב עליהם וביארם לאשורם).

ובנוסף לכך נלמד מכך שמחלוקת הסבא משפולי, כבר אינה רלוונטית כלל להיום הזה.

א. מובא בספר נפלאות המהרא"ל שהסבא משפולי טען שדרכו של מוהר"ן אינה צריכה לדורו אלא למאה וחמישים שנה לאחריה. [כהיום אנו כבר מאתים שנה אחרי כן]

ב. ג' השאלות ששאל הסבא משפולי את מוהר"ן, ומוהר"ן הבהיר לו שנים מהם, ועל השלישי אמר לו שיבא עמו לביתו, וישתה עמו, ויבאר לו הכל על נכון. [פעם אחת נתעוררו הרבה לעשות שלום בין הסבא משפולי ובין מוהר"ן. עד שהצליחו העוסקים בזה, והתוועדו יחד הסבא משפולי ומוהר"ן במקום אחד, ואז ניגש הסבא משפולי אל מוהר"ן ואמר לו בזה"ל: "היתכן שאיש זקן כמוני שאין לו שיניים יוצא במחלוקת?", ולקח את אצבע מוהר"ן והניחו לתוך פיו והראה לו שאין לו שיניים. רק אשאל מכם כמה דברים שאמרתם, האם אמת שאמרתם שבזלאמפליא אתם מתקנים חטא ירבעם בן נבט. והשיב מוהר"ן אמת, ואמר לו הענין המבואר בליקו"מ ח"ב סי' ס"ב שמדבר שם מתיקון חטא של ע"ז לכפר על אלה-אלו-הך ישראל הוא ע"י אלה מסעי בני ישראל ע"ש. אח"כ שאל עוד את מוהר"ן, אמת שאמרתם שהייתם בהיכלו של משיח, השיב מוהר"ן ומה בכך, וכי אתם הייתם שם ולא מצאתם אותי שם. רק מחמת שאתם שואלים אותי דבר זה, אם תלכו עמי לביתי לשתות תה או קפה ביחד, ותודיעו להעולם שאתם חוזרים מדבריהם שאמרתם, ואתם מתחרטים על המחלוקת שחלקתם עלי, אסביר לכם טעמו וענינו של דבר. והשיב לו הסבא משפולי, אלך מקודם לביתי ואח"כ אבוא אצלכם. ואחר שהלך לביתו נתקלקל הדבר על ידי בני ביתו ולא איסתייעא מילתא]

ג. שמועת השקר ששמע הסבא משפולי מהחוננים על מוהר"ן שכביכול והתיר לשתות יין שרף קודם התפילה לתלמידיו, וכן מובא לחלן לענין מוהרנ"ת שאחר כמה שנים לא הבינו פשוטי העם דאז את דרכי הגדולים של מוהרנ"ת מדוע פניו מאירות, ואמרו עליו ששתה י"ש, וכמו שהיו חושדים להרה"ק רבי אלימלך מליונסק וגם את רבי יהודה בר אילעאי היו חושדים כן. על אף שדווקא מוהרנ"ת הזהיר מאד למעט מאד בשתיית י"ש וגם את זה סתרו ב' עדים מתלמידיו לפני רבי לוי יצחק מברדיטשוב להודיע שאינם אלא שמועות סרק. ניש לציין שדווקא בענין זה החמיר מוהר"ן אפילו יותר מההלכה הפסוקה והורה לתלמידיו לא לשתות אפילו מים קודם התפילה, ובספר ליקוטי הלכות לתלמידו מובא טעמי הדבר על פי הקבלה. אולם כבר כתבנו

שאין להקשות על הרכילות של הימים דאז ע"י אותם שני חזנים, בה כל שמועה פורשת לה כנפיים, ועוף השמים מוליך את הקול, ובדרך נוספים לזה פרטים וכו' וכו', כדרכה של מחלוקת]

ד. פשוטי העם לא הבינו לעומק את משמעות ענין ה'ידידי דברים' לפני תלמיד חכם, המוזכר בליקו"מ ח"א ה. ובוודאי שלא ידעו שזו היא הנהגה קדושה שכבר נהג בה אור שבעת הימים הבעל שם טוב זי"ע, ואף הר"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע המליץ על כך לתלמידו. ומתוך בורותם במושג זה לעגו הם על כך.

[בחג השבועות בין יום א' ליום ב' סיפר מוה"ר ז"ל לאנשיו מעשה זה: איש אחד מאנשי הבעש"ט היה חולה ונחלש מאד מאד, ושלא שלח אל הבעש"ט הקדוש שיבקש ממנו שיבא אצלו. והסכים הבעש"ט ונסע עם השליח אל החולה. ובדרך שאל השליח את הבעש"ט שמעתי מכם פעם שכשאתם עושה תשובה שלימה בוודאי לא ימות קודם זמנו, וזה האיש שהולך כמדומה לי שעשה תשובה שלימה באמת והוא איש כשר מאד ועדיין לא בא בימים כל כך ומפני מה לא יתרפא. השיב לו הבעש"ט הקדוש, אמת כך אמרתי ובוודאי כך הוא. וזה האיש החולה ג"כ עשה תשובה שלימה באמת על כל חטאיו, ומה שלא נתרפא עדיין הוא משום שלא התוודה על חטאיו לפני צדיק אמיתי, וזה שאני נוסע אליו עכשיו כדי שיתוודה. ובאם שיתוודה לפני תיכף יתרפא, ואם לא ירצה להתוודה פי יכבד עליו חליו ויתחיל לזעוק זעקות על כל איבריו וידי ורגליו וימות. כי באמת בעולמות העליונים היינו בבית דין של מעלה אין עליו שום חטא ועבירה כלל כי עשה תשובה שלימה על כל החטאים כמו שצריכים לעשות, ואחר הסתלקותו לא יהיה לקליפות ולחיצונים שום אחיזה בו, כי כבר תיקן כל מה שפגם, ואם יתוודה לפני אבי תיכף יתרפא, ואם לא יתוודה אזי יש עוד כח לחיצונים שינקמו בו בעוה"ז בכל גופו ואבריו עד שימות. וכן הוה שבא אליו הבעש"ט ואמר לחולה בזה הלשון: אמור מה שאתה יודע והקב"ה יודע ואני יודע, היינו שיתוודע לפניו כל החטאים. ואמר לו כך שלשה פעמים ולא רצה להתוודה. ותיכף החל החולה לזעוק זעקות גדולות על כל אבר ואבר מאבריו. כי התחיל לישבר כל עצמותיו של כל אבר ואבר, וצעק כך מתוך חליו איזה זמן עד שמת כמו שאמר הבעש"ט. אחר סיפור זה אמר מוה"ר את התורה 'אנכי בליקוטי מוה"ר ח"א ס' ד', ושם מדבר מוה"ר מענין ידידי דברים לפני התלמיד חכם. ומאז קראו העולם את אנשי מוה"ר 'די יודיניקעס' על אף שכאמור יסוד הנהגה זו היא כבר מהבעש"ט. ואז אחר שבועות התקרב למוה"ר התן המגיד מטירהויע הצדיק רבי יצחק שהיה מושלם בכל המעלות, למדן גדול בתורה, ועובד ה' גדול בתפילה בכוונה, והוא נתגדל בבית הצדיק הקדוש רבי זושא מאניפולי תלמיד המגיד. וקודם הסתלקותו שהיה בכו"ש שבט תק"ס נישא אליו רבי יצחק הנ"ל ושאלו לאיזה צדיק אתקרב אחרים, והשיב לו אל זה הצדיק שיעסוק בבידיו דברים, היינו שיצוה למקורביו שיתוודו לפניו ויתן להם תיקונים על כל דבר. ומאז חיפש אחר צדיק כזה המצוה את אנשיו להתוודה ולא מצא. ומחמת שהותנו המגיד מטירהויע היה דבוק ומקושר למוה"ר עד מאד באהבה וחיבה יתירה ע"כ היה תמיד מעורר ומחזק הרבה אנשים שיסעו למוה"ר והיה רגיל לעורר גם את חתנו שיעסוק למוה"ר ולא רצה. אך אחר חג שבועות זה שמע שקורין לאנשי מוה"ר 'די יודיניקעס' (בלשון גנאי) נזכר מה שציווה עליו הצדיק הקדוש רבי זושא ועל כן התעורר מעצמו ונסע למוה"ר לעיר ולאטיפליא, ובא למוה"ר וראה אנשים יוצאים מחדרו של מוה"ר ודמעתם על להייתם מהיודיו דברים שהתוודו לפני מוה"ר. ואח"כ נכנס הוא לבית המדרש וחיכה שם והיו הרבה אנשים בבית המדרש ונכנס מוה"ר ורמז להאנשים שיצאו לחוץ והסירו כולם המלות ותפילין מעליהם ויצאו. ורצה ר' יצחק ג"כ לצאת. ולקח מוה"ר את ידית הדלת וסגר את הדלת ונשארו בבית המדרש רק מוה"ר ור' יצחק. ומוה"ר עיין אז את הלולאק והלך אנה ואנה בבית המדרש. ונפל על ר' יצחק אימה ופחד גדול עד מאד, והחל להזכר בכל מה שעבר עליו מיום קטנותו עד היום ההוא. וניגש אליו מוה"ר ואמר לו "היינט זאג", (אמור היום) והתחיל להתוודה לפניו כל לבו וסיפר למוה"ר את כל מה שעבר עליו. ומוה"ר דיבר עמו מה שדיבר. ומאז נפתחו עניני ומעם את האור הגנוז ממש והתקרב למוה"ר בהתקשרות עצומה מאד. ועסק בעבודת ה' כפי שהדריכו מוה"ר כל ימי חייו. ונסמך להתקרבותו של ר' יצחק אמר מוה"ר את התורה "אור הגנוז" בליקו"מ ח"א טו]

אלו היו ששת השאלות של הסבא משפולי. ומוה"ר ביאר לו הכל על נכון, וזלת דברי החזנים כאילו ומוה"ר התיר לשתות יי"ש לפני התפילה, שלא היתה אלא עיוות המציאות. וכן לענין דרכו בעבודת ה' שידוע שאמר מוה"ר שדרכו מתאמת לכל. ואפילו לדורו לפני כמאתים שנה. ואכן תלמידיו הגדולים דאז יוכיחו על זה. שאפילו בזמנו התקרבו אליו אנשים גדולים מאד.

ללמדנו שאין ולא היה כל קשר בין תלונותיו של עורך העלון לבין מחלוקת ישראל באותה תקופה, שהתרחשו משום מעשים שהיו שם ובהעדר תקשורת נכונה כמו בהרבה מקהילות ישראל. ואותו עורך יחיד הוא בדבריו שאף הם אינם אלא סילופים ועיוותים בנושאים רבים וכפי שיראה כל מעיין.

והנה עורך העלון הציג את הדברים ככיוול ולדברי הסבא היה מוה"ר החיפך הגמור מכפי שהוא באמת. אלא שגם זה בנתפס לכל מה שכתב בעלון שם, אינו נכון כלל. ומובא שסיפר שמשו של הסבא משפולי למוה"ר ולרבי אהרן רבה של ברסלב (וכן מובא מעשה זה בעוד כמה וכמה ספרים) שכאשר הגיעה השמועה על הסתלקות מוה"ר זי"ע רץ אחד מאנשי הסבא משפולי לבשר לו בשמחה רבה על זה, ולהפתעתו נכנס הסבא משפולי לחדרו ובכה מאין הפוגות, וכשיצא אמר בזה הלשון "ווען די וועלט זאל וויסן וואס זיי האבן יעצט אנגעווארן, וואלטן זיי אלע געפאלן מיטן פנים צו די ערד" [אם רק ידעו העולם מה שהפסידו בעת, היו נופלים כולם עם פניהם לקרקע"]

גורמי מחלוקת הרב מסאוראן על מוהרנ"ת בהרחבה

גם את מחלוקת זו ניסח לנצל עורך העלון לצורך ענייניו האישיים, כביכול והמחלוקת שהיו אז, היו משום תלונותיו הוא. אולם שגם כאשר נעיין במחלוקת הרב מסאוראן ובאיגרת המחלוקת שכתב אז, נראה שהמחלוקת היו משום מעשים שהיו שם באותה תקופה, ובאותו מקום, ואף בעלי המחלוקת באותו מקום חזרו בהם לקראת סוף המחלוקת. כך שאין ולא נשאר כל סיבה אחת אמיתית למחלוקת שהיו באותה תקופה.

א. המחלוקת דאז היתה משום מריכות פנימיות שונות שהיו אז בין האנשים המקומיים, [ראה הערה בהרחבה] והחולקים בזמן מוהרנ"ת כמעט ולא דיברו במכוון נגד מוהר"ן זי"ע. והמחלוקת היתה מכוונת בעיקר על מוהרנ"ת. ובמשך המחלוקת התגלגלו הדברים גם לענייניו של הסבא משפולי ומוהר"ן. ואף שרב סאורן עשה מחלוקת על מוהרנ"ת הרי שעל מוהר"ן לא היתה עיקר המחלוקת דאז. ואדרבה, מסופר על אחד שנכנס לרב מסאורן, וסיפר לו שהיה אצל מוהר"ן קודם הסתלקותו, וראה שהאגן הזהב שהיה על מיטתו מלא דם מחלי, אמר לו הרב מסאורן "אשרי עיניך שראו אותך" (ימי שמואל). והרב מסאוראן אף רצה לישא את אדל בתו של מוהר"ן אלא של איסתייעא מילתא.

ב. גם מחלוקתו על מוהרנ"ת היה על ידי עדויות שקר והסתות גדולות על ידי מסיתים שונים שהיו להם סכסוכים אישיים עם מוהרנ"ת ותלמידיו. ולפני שפרצה המחלוקת הפנימית היה הרב מסאורן מיווד עם מוהרנ"ת. [טורם שפרצה המחלוקת, היו הרב מסאוראן ומוהרנ"ת זי"ע בידידות גדולה מאד, ושניהם נהגו להתאכסן בצוותא בביתו של גביר ידוע בשם ר' נתנאל. באחת הפעמים בהן תועדו השניים יחדיו, שאל הרב מסאוראן את מוהרנ"ת זצ"ל מדוע אינו הולך בבגדי משי ושיראין כדרך הרבנים. מוהרנ"ת – ברוב ענוותנותו – הפץ להתחמק מתשובה ונענה לו בדרך צחות: "עקב קמצנותו של ר' נתנאל". (כלומר היותו ולי אין אפשרות לקנות איצטלא של משי, ואילו ר' נתנאל מעולם לא קנה עבורי בגד מעין זה. וכל זה היה כדי לחמוק מהתשובה האמיתית כי אין רצונו הטהור ללבוש שיראין ולקחת גדולה לעצמו) השיב רבי משה צבי לרבי נתן: "יש אחד מהפוסקים שאין מכריעים הלכה כמותו, עקב היותו קמצן. ושמו של ה"פוסק" הזה, הוא סוד כמוס בין גדולי התורה". הנהן מוהרנ"ת בראשו והפטיר "יא, יא ו' [כן, כן] – משל הפץ לומר כי דבר זה ידוע לו. היטה הרב את ראשו לעבר מוהרנ"ת – כדי שיאמר לו את שמו של הפוסק באזנו – ור' נתן לחש את שמו של הלה. התרומם ר' משה צבי, ואמר למוהרנ"ת במבט מלא פליאה: נו! אויב אזוי, אודאי דארפט איר גיין מיט זיידענס?" [נו] – אם כך ודאי אתם צריכים ללכת באיצטלא של משי?]. [השיב לו רבי נתן שנית: "איז דאס דאך ווייטער איבער די קארג פון ר' נתנאל". ואם כן שוב פעם הסיבה היא עקב קמצנותו של ר' נתנאל]

ג. אלו היו התלונות שנשמעו אז נגד מוהרנ"ת ואנשיו על ידי אינשי דלא מעלי (קורות אותם ימים מובאים בספר באש ובמים בהרחבה) מעשה המילה, הקנאה, לא הבינו דרכיו הגדולים של מוהרנ"ת מדוע פניו מאירות ואמרו עליו ששתה יי"ש [נכמו שהיו חושדים להרה"ק רבי אלימלך מליזנסק וכן מובא שגם את רבי יהודה בר אילעאי היו חושדים כן. על אף שדווקא מוהרנ"ת הוזכר מאד למעט מאד מאד בשתיית יי"ש] מעשה הצוואה, מעשה השידוך, השוני שבחסידי ברסלב שלא הכתירו אדמו"ר אחר הסתלקות מוהר"ן. מעשה הפיטום, שני הטענות הסותרות מצד אחד העליל עליהם אחד, שאינם מאמינים בתורה שבעל פה. ומצד שני כעסו אותם אנשים על כך שהם לומדים מידי הרבה דפי גמרא. ומוהרנ"ת מדגיש את הסתירה המגוחכת בין טענות המתנגדים הרודפים וכותבי: "ועתה מכריחים אותו אנשי בליעל, ומונעים אותו בעל כרחו מללמוד גמרא ופוסקים ואומרים שטוב לו לדבר עמם, ואביו צעק על בנו הנ"ל: "אני נותן לך לאכול על מנת שלא תלמד רק דף גמרא אחד בכל יום, לא יותר, כי מי שלומד כל היום הוא ברסלבר..." (שם קעד)

ולאחר מכן באו רשעים אנשי בליעל והעידו לפני הרב מסאורן והמיוחד שבהם היה אדם בשם עקיבא מאירצ'ס והעיד לפני הרב מסאוראן שבעיניו ראה את מוהרנ"ת אוכל בשר בתשעה באב. ואחר כמה שנים שאל ר' זלמן ממעודדיקא את עקיבא מאירצ'ס כיצד שקרת כל כך לפני הרב מסאוראן. והשיב לו עקיבא: האמן לי שלא אמרתי שקר כי באמת

ראיתי כן אבל זה היה בתשעה באב שחל להיות בשבת. וכי שאל אותי הרב מסאווראן באיזה יום חל תשעה באב באותה שנה.

בנוסף על עדות זו באה לפני רב סאורן עדות איש בליעל בשם יצחק חנה'ם שהעיד לפני הרב מסאווראן שנכנס פעם אחת לבית מוהרנ"ת ומצא אותו יושב עם בת בחיקו, ואחר פטירת מוהרנ"ת הודה לפני גיסו ר' מאיר יהודה, שהיא לא היתה כי אם אסתר שיינדל'ה, נכדתו של מוהרנ"ת, שהיתה אז כבת חצי שנה בתו חנה צירל... יצחק חנה'ם הצמדק שהרב מסאווראן לעולם לא חקר אותו לזהות ה"אשה" ולגילה.

עדויות שקר כאלה השמיעו המעידים באוני הרב מסאווראן. ונראה מדברי מוהרנ"ת שכתב על קורות אותם ימים: "ואע"פ שרובם לא היה להם פתחון פה לדבר סרה עליו [על מוהר"ן] בעצמו, כי הכל ראו כי אחרית לאיש שלום שנסתלק בשלום והאיר פני תבל בספריו הקדושים והשאיר תלמידים הגונים כשרים כאמת, עכ"ז התחזקו לחלוק עלינו ועלי ביותר על שאני עוסק בעסק זה להכניס תורתו הקדושה בעולם ולקרב נפשות לדרכי הקדושים האמיתיים עד שנמצאו גם פה אנשים שהתחילו לחלוק" עכ"ל. ורואים מדבריו שעיקר מחלוקתם היה עליו ולא על מוהר"ן.

אולם מהאיגרת שכתב מוהרנ"ת להרב מסאווראן נראה שהיו כאלו שאחר שהשמיצו את מוהרנ"ת זלזלו גם בספרים של מוהר"ן כאשר מוהרנ"ת הוא תלמידו. והם זלזלו בספרים אלו ללא שידעו כלל מה כתוב שם. וכן נראה מהאיגרת שבעלי המחלוקת הוסיפו למדורת מחלוקתם גם את מחלוקת הסבא, אולם לא מחלוקת זו היתה המכונן, אלא אחר שהם כבר שנאו מוות את מוהרנ"ת ותלמידיו, כבר הוסיפו גם את מחלוקת הסבא, וכדרכה של מחלוקת שגדילה והולכת. וכבר כתבנו שאז לא היתה תקשורת תקינה. וע"פ כל זה קל יותר להבין כיצד הצליחו להוליך שולל מנהיג כהרב מסאווראן (ספר באש ובמים). כך שגם אותה מחלוקת, התחילה על ידי מהרחרי ריב, אנשים פשוטים ביותר, בעלי פונדקאות. שהטילו חיתתם על כל. והמציאו מידי פעם עלילות שונות ומשונות נגד מוהרנ"ת. והחמוץ עם הפשוטים כמותם, היו מאמינים לכל מה שהיו אומרים להם. עד שבתחבולותיהם ובכזביהם הצליחו גם להערים בעדויות שקר על הרב מסאווראן. כך שכל החרם שהיה אז לא היה אלא בשקר ובטעות על פי עדויות אותם אנשי שקר. כך שגם מחלוקת זו לא היתה כלל משום תלונותיו של עורך העלון.

ד. אותם אנשי שקר חלק לבם גם מהרב מסאווראן עצמו. וכאשר כותב לו מוהרנ"ת עצמו במכתב השלום ששלח לו בזה הלשון: "ורוב בעלי המחלוקת חלק לבם גם מאדוני רום מעלת כבוד תורתו 'כאשר החכם יודע בנפשו'". והרי לנו שבעלי המחלוקת היו אנשים ניצים שהיו חולקים על הרבה צדיקים לפי הענין.

ה. ספרי מוהר"ן התקבלו בכל תפוצות ישראל. למעט במדינתו של מוהרנ"ת. וזולת הרב מסאווראן לא חלקו גדולים אחרים על מוהרנ"ת. וכמו שכותב מוהרנ"ת באגרתו להרב מסאווראן מכתב קס"ד וכך כותב לו מוהרנ"ת: "וה' אלוקים אמת יודע כי דברתי עם גדולי קדושי ישראל צדיקי יסודי עולם זכותם יגן עלינו. עם **כולם** דברתי הרבה גם אחר שזכיתי להתקרב לאדוננו מוריני ומוהר"ן המובהק הרב הקדוש מוהר"ן זכר צדיק לברכה. ו**כולם** קרבו אותי באהבה רבה ובחבה יתרה. ובפרט הרב הקדוש והנורא מברדיטשוב, ואחריו הרב הקדוש מחמעלניק, והרב הקדוש מוריני הרב שלום מפרוכיטש זכר צדיקים לברכה, ו**שארי גדולי עולם**, אצל **כולם** הייתי מתאבק בעפר רגליהם קודם שנתקרבתי אל אדוננו מוריני ומוהר"ן המובהק זכר צדיק לברכה ואחר כך. ו**אהבתם גברה עלי ביותר**, מחמת שראו שנשתניתי לטובה יותר, לשקוד על דלתי התורה והעבודה ביותר בעזרת השם יתברך, ו**כולם** פרסו בשלום על ידי, והנני היום הרבה יותר מחמשים שנה. וכבר עלי מה שעבר, כל משבריק וגליך עלי עברו, ואני עוסק בספריו הקדושים זה יותר משלושים ושתים שנה. וכבר זכיתי להדפיסם כמה פעמים עם הסכמות מגדולי ישראל מחברים מפורסמים גאוני עולם. ונתפשטו בכל ישראל בפרט במדינות "ליטא וריימן ופולין גדול ובארץ ישראל" ו**כולם משבחים ואומרים שהם דברים נפלאים ואמיתיים, ופותחים שער לכל דופקי בתשובה ומדריכים את האדם בדרך ישרה. לבר במדינתנו רבו**

המחלוקת בגלל דברי הסבא משפולי". עכ"ל. כלומר רק במקום מושבו של מוהרנ"ת היתה המחלוקת, והו"ן מאותו מקום שם היו גרים בעלי המחלוקת שחלקו על מוהרנ"ת, התפשטו ספרי מוהר"ן זי"ע "בבב" ישראל". ובולם היו משבחים ואומרים שהם דברים נפלאים ואמתיים, ופותחים שער לכל דופקי בתשובה, ומדריכים את האדם בדרך ישרה.

ו. נתבאר לעיל שמחלוקות כאלו ואחרים היו הרבה בכל קהילות ישראל. ונושא המחלוקות שבין הצדיקים הוא נושא ידוע בספרה"ק.

ז

כל אותם מחלוקות וחרם שהיה בתקופת מוהרנ"ת

אינם רלוונטיים להיום

אחר כל הנתבאר, ממילא מובן לכל שכחיים הזה אין כל סיבה לאותה מחלוקת שהיתה לפני כמאתים שנה, כי שום תלונה מאותם התלונות איננה רלוונטית להיום, הן השאלות שמוהר"ן ביאר את הכל על נכון. והן לענין שאר השמועות שלא היו אלא שמועות סרק. ובוודאי שהחרם של הרב מסאווראן היה על ידי מסיתים ועדי שקר על מעשים שאפילו אותם עדי שקר עצמם הודו בפה מלא שהערימו. כך שלפי זה נבין מפני מה אמרו הצדיקים דלעיל שכל המחלוקת היתה רק ע"י מוהררי ריב. וכל הדיבורים נגד ברסלב אין להם כל בסיס. (וזלזל דברי החזון איש שאמר שכלאו הכי אין כל סיבה להתרגש מהמחלוקת שהיתה, משום שדי בגדלותו של מוהר"ן שלא להתייחס לקורות אותה תקופה, וכנזכר לעיל) היות שכאשר פותחים אנו לפנינו את כל סיבות המחלוקת דאז מוצאים אנו שכחיים הזה היא איננה רלוונטית כלל. כך שאפילו אם היינו אומרים שכל גדולי ישראל היו בדעת הסבא משפולי (דבר שאיננו נכון בעליל וההיפך הוא הנכון) עכ"ז כחיים ודאי בנקל להבין את דברי הרה"ק בעל חלקת יהושע מביאלא זי"ע: שבדור הזה היו גם החולקים דאז מודים שצריכים הרבה ללמוד ספרי מוהר"ן הקדוש זי"ע ומוהרנ"ת זי"ע. שהרי הסבא משפולי עצמו אמר שדרכו של מוהר"ן מתאמת מאה וחמשים שנה לאחריו כלומר שאפילו לדברי הסבא משפולי יש לנו היום ללכת בדרכו של מוהר"ן זי"ע. כך שאפילו נאמר שגדולי ישראל היו עמו, מה בכך, הרי לפ"ז גם לדבריהם בדורינו זה יש ללמוד את דברי מוהר"ן זי"ע. אלא שעכ"ז אליבא דאמת גם בזה היה הסבא יחידאה במחלוקת זו ועל ידי שני החזונים. (רבי ברוך ממעזבוז לא השתתף באותה מחלוקת על מוהר"ן וראה להלן בהרחבה)

(בספר שבהו של צדיק מתייחס הוא לרבים השואלים: מפני מה לא הביאו גדולי הדורות את דברי ה'ליקוטי הלכות' למוהרנ"ת בספריהם. וכותב על כך: והטעם הוא – כי הם היו נדירים מאד, ולא היו כנמצא ברוב תפוצות ישראל, עד שאפילו אצל אנ"ש בעיר אומאן לא היה סט שלם של 'ליקוטי הלכות' – ואותם החלקים שהיו, עברו מאיש לאיש בין החפצים לעסוק בהם. וזה לך האות, שרבים וטובים הביאו את דברי קדשו בספרו "ליקוטי עצות", ושפכו לבם כמים בתחנונים, מתוך הליקוטי תפילות שחיבר")

אמנם ודאי שנגזרה גזירה שלעולם תהיה הסתרה, אי ודאות, ומחלוקת, על חסידות ברסלב, וכפי שכבר אמר מוהר"ן עוד לפני כמאתים שנה. (ואפילו שכחיים הזה כבר מונה תנועתו של מוהר"ן כמה רבבות מעם ישראל והיא נחשבת לתנועה ענקית בכל קנה מידה, ויאמר הקורא, האם זוהי הסתרה, עכ"ז תמיד תהיה הסתרה על תנועה זו מאנשים כשרים אחרים שלא ידעו את גודל יקר ערך עצותיו של מוהר"ן. וכגון לענין העצה הנפלאה של ההתבודדות באוזה חדר או מחוץ לשוב שאפילו שגם גדולי תנועת המוסר היו יוצאים מחוץ לשוב לערוך חשבון נפשם, וכן הרבה מגדולי ישראל נהגו לצאת מחוץ לשוב להתבודד עם קונם, ודרכם

היתה דומה בכמה וכמה עניינים לתנועתו של מוהר"ן, וכפי שמוהר"ן אמר שהיא כבר דרך ישנה, עכ"ז אחר שמוהר"ן המליץ מאד על דרך זו, כבר יהיה מי שיטעה בזה ללא שום טענה ממשית) אולם אין כל ספק שהלומד את דברי מוהר"ן כדבעי ובמקורות הנכונים. וישתדל להבין את הדברים לעמקם, ואם לא יבין דבר מה ישאל את הבקאים האמתיים יראה מיד שאין כל סיבה למחלוקת זו.

אודות שאר הסילופים והעיוותים

ישנם באותו עלון עוד הרבה סילופים ובדותות על ענקי רוח שבישראל, ביניהם מה שסילף את דברי מוהר"ן מספר סיפורי מעשיות מעשה הבעל תפילה במעשה התינוק והבת מלכה, בדברים שמוהר"ן כלל לא אמרם. וכן מה שלגלג על כך שישנם פעמים שהתינוק בעל הנשמה המופלגת במעלה מוזכר בתואר של חשיבות, כאשר זולת עצם התמיהה על לגלוג מסוג זה, ולא מובן מה מפריע בזה לעורך העלון, עוד מה לנו יותר ראיה מהתורה עצמה שכאשר נולד משה רבינו אמרה עליו תורה ותרא אותו כי טוב הוא משום שנתמלא הבית כולו אורה, ועדיין לא למדו ממנו כלום אולם ראו את נשמתו הגדולה. וכן במה שציטט את דברי בעל הלשם בעניין דרכי הקבלה, שלא רק שדבריו לכשלעצמם דברי הבאי כאשר בדבריו שם הרי הוא גם מכנים את ראשו הקט לזלזול בדעת הרמח"ל והבעל התניא ועוד הרבה גאונים ומקובלים, הרי שבנוסף על כך, דוקא לעניין מוהר"ן ישנם שמוענים שאינו מוכרח כן. וכן לעניין מה שכתב על עניין בת המלכה והגיבור, הוא החליט מה מרמז מה, על מה מרמז הגיבור, וממי נולד התינוק, הוא מוסיב לה, והוא מפרק לה. ולאחר מכן עוד מלגלג על מה שהוא עצמו החליט והמציא. וכן מה שכתב שם כל התורות והסיפורי מעשיות נסובים עליו ועל אנשי שלומו ועל שונאיו וכל 'מאורעות הזמן' והסביבה. לא הוצרכתי לבאר העיוותים גם בזה. כי כל מעיין בספר חיי מוהר"ן יבין לאשורו מה כוונת הדברים הכל נכלל בתורתו, ומרוב פשיטותן של דברים אין צורך להרחיב הדיבור בזה. וכן מה שכתב על הספר שבהו של צדיק שאינו אלא רמיזא בעלמא, וכן שאם מבקר אחד מרבותיהם לאחד מגדולי הדור בימי החג, אזי הצלם נלווה אליו, ואם אותו גדול חייך כנגד המצלמה מפני הענוה ע"כ מהעלון. נראה שמרוב שקרים כבר השקר שם נהפך לאמת, כי לא רק שאין מדובר שם ברמיזות בעלמא, וכאשר יראה כל מעיין שם. **עוד אין שם שום תמונה, ושום צלם, ושום חיוכים.** וכל זה אחר שהוא כותב שם 'שמודיע' הוא לרבים **שהראו לו** את הספר... והמעייין באותו עלון ימצא בהם עוד הרבה סילופים. ואחר כל הנ"ל כבר אין צורך להאריך בכל שאר העיוותים שם.

והדבר ידוע ופשוט שכל מי שמגמתו לזלזל ולבזות את הקודש אין לך ספר בעולם שלא יוכל לעשות זאת ולפול לגהנום יחד עם כל המשכילים שהיו בישראל במשך כל הדורות שלפנינו.

אסיים בתפילה לא-ל מעונה שילמדו תועים בינה, ויזהרו בכבודם של הצדיקים קדושי העליון זי"ע.

זעירא דמן חבריא יוסף ב"ר יהודה.